POHJOLAN TOIMITALO LAPINMÄENTIE 1

RAKENNUSHISTORIASELVITYS JA ARKKITEHTUURIANALYYSI

arkkitehdit mustonen oy 2013 Olli Helasvuo, Riikka Koivula, Maren Nielsen, Tapani Mustonen



Kannen kuva:

Pääsisäänkäynnin keskusaula vuonna 1969. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

POHJOLAN TOIMITALO LAPINMÄENTIE 1
RAKENNUSHISTORIASELVITYS JA ARKKITEHTUURIANALYYSI

arkkitehdit mustonen oy 2013 Olli Helasvuo, Riikka Koivula, Maren Nielsen, Tapani Mustonen

SISÄLLYSLUETTELO

Perustietolomake 6
Johdanto 7

1 1960-LUVUN ARKKITEHTUURI
Toimistoarkkitehtuurin trendejä 1960-luvulla 9
1960-luku – konstruktivismi ja järjestelmäsuunnittelu 11
1960-luvun suomalaisen toimistoarkkitehtuurin esimerkkejä 16
Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castrén & Co 18

2 POHJOLAN TOIMITALO - ERI RAKENNUSVAIHEET
Rakennusvaiheet, 3D-mallinnus 20
Kutsukilpailu, suunnittelu ja rakentaminen 22
1. rakennusvaihe 30
1980-88 Laajennusvaihe 31
Myöhemmät muutokset 33

3 ULKOARKKITEHTUURI, MASSOITTELU JA RAKENTEET
Rakennuksen ulkoasu 35
Rakennusvaiheet, julkisivut 1:1500 36
Suhde ympäristöön 43

4 SISÄTILOJEN ARKKITEHTUURI 52
Pohjapiirroskaaviot tilatyypeittäin 1:1000 54
Pohjaratkaisu 59
Pohja- ja rakennejärjestelmät 64
Tilajoustavuus ja toistuvat rakennusosat 80

5 SISÄTILAINVENTOINTI TILARYHMITTÄIN 96
1 Jalustaosa 1969 – yhteistilat 98
2 Jalustaosa 1969 – toimistot 114
3 A-torni 1969 – toimistot 120
4 Jalustaosa laajennusvaihe – yhteistilat 126
5 Jalustaosa laajennusvaihe – toimistot 132
6 B-torni laajennusvaihe – toimistot 136
7 Kellari 1969 – huolto, paikoitus ja virkistys 138
8 Kellari laajennusvaihe – huolto ja paikoitus 144
9 3. kerros – tekniikka 148

6 POHJOLAN TOIMITALO – ANALYYSI JA ARVOT 152
Pohjolan toimitalon arkkitehtuuri 154
Pohjolan toimitalon arvot 159

LÄHTEET
Arkistoluettelo ja lyhenteet, lähteet 161

LIITTEET
Liite 1: v. 1969 pohjapiirustukset 1:1000 162
Liite 2: v. 1989 pohjapiirustukset 1:1000 168

kohde	Pohjolan toimitalo Lapinmäentie 1
osoite	Lapinmäentie 1, Helsinki
rakennuttajat	Vakuutusosakeyhtiö Pohjola (Tauno Angervo, Veikko Laaksonen, Seppo Soratie, Pentti Hämeenaho)
arkkitehdit	Arkkitehtuuritoimisto Viljo Revell & Co (kilpailuehdotus)
	(Viljo Revell, Heikki Castrén, Juhani Katainen, Pekka Perjo)
	Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castrén & Co (pää- ja työpiirustukset)
	(Heikki Castrén, Juhani Katainen, Harry Henriksson, Pekka Perjo, Yrjö Wegelius, Rafael Saaristo, Olli-Pekka Keramaa, Klaus Lindh)
laajennusvaihe	1979-88 Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila / Arkkitehtitoimisto Jauhiainen-Nuuttila Oy
alkuperäisvaiheessa:	
sisustusarkkitehdit	Pekka Perjo ja Yrjö Wegelius työryhmineen
rakennesuunnittelijat	Insinööritoimisto Torsten Fredriksson & Co
LVI-suunnittelijat	Insinööritoimisto K. Sassi & Co
sähkösuunnittelijat	Insinööritoimisto Esko Niemistö
pääurakoitsija	Rakennusliike Arvo Westerlund Oy (vuoteen 1965) sekä Rakennustoimisto Arvonen Oy
valmistuminen	25.8.1969
LV-työt	Vesijohtoliike Huber Oy
IV-työt	Vesijohtoliike Huber Oy
sähkötyöt	Keskusosuusliike Hankkija

JOHDANTO

Pohjolan toimitalo (Lapinmäentie 1) on aikansa merkkirakennus, joka jatkoi edeltäjänsä, Gesellius-Lindgren-Saarisen Helsingin ydinkeskustaan suunnitteleman Pohjolan talon (1901) jalanjäljissä. Pohjolan uusi pääkonttori valmistui kutsukilpailun tuloksena vuonna 1969. Kutsukilpailuun osallistuivat ajan suomalaisen arkkitehtuurin kärkinimet Alvar Aalto, Heikki Sirén, Viljo Revell sekä Eino Tuompo. Revellin kuoltua kilpailun alkuvaiheessa toimisto jatkoi töitään Heikki Castrénin johdolla. Näin kilpailuvoiton jälkeen rakennuksen suunnittelijaksi tuli Heikki Castrén & Co., jolla nimellä Revellin toimiston töitä jatkettiin.

Pohjolan toimitalo sijaitsee liikenteellisesti keskeisellä paikalla Munkkiniemessä Lapinmäentien, Huopalahdentien ja Kangaspelloksi nimetyn puistoalueen muodostamassa kolmiossa. Alkuperäinen rakennus muodostuu 11-kerroksisesta toimistotornista (A-torni) ja sitä ympäröivästä jalustaosasta. Kokonaisuuden alla sijaitsevat lisäksi laajat kellaritilat ja paikoituskannet useammassa kerroksessa.

Rakennusta laajennettiin 1980-luvulla Castrén-Jauhiainen-Nuuttila Oy:n suunnitelmien mukaisesti. Laajennusvaihe valmistui lopullisesti vuonna 1988. Tällöin rakennuksen jalustaosaa sekä kellaritiloja laajennettiin ja pohjoispäähän rakennettiin uusi 6-kerroksinen torni (B-torni). Arkkitehtuuriltaan laajennusvaihe jatkoi alkuperäistä muotokieltä pienin muunnoksin.

Vakuutusyhtiö Pohjola (vuoden 2005 fuusion jälkeen OP-Pohjola) on toiminut rakennuksessa tähän päivään saakka, nykyisin tosin vuokralaisena, rakennuksen siirryttyä vuonna 2004 yhdysvaltalaisen kiinteistösijoitusyhtiö W.P. Carey Inc:n omistukseen. Toisena päävuokralaisena rakennuksessa on tällä hetkellä Sanoma Magazines Finland Oy.

Molemmat nykyiset päävuokralaiset ovat siirtymässä pois rakennuksesta vuonna 2015, mikä on käynnistänyt selvitykset rakennuksen käytöstä. Tämä rakennushistoriaselvitys ja arkkitehtuurianalyysi on tehty rakennuksen historian, säilyneisyyden ja arvon selvittämiseksi sekä tulevan korjaus- ja muutossuunnittelun avuksi.

Työn tekijät ja ohjausryhmä

Rakennushistoriaselvitystyön on teettänyt Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston (KSV) pyynnöstä SRV Yhtiöt Oyj, joka toimii omistajan yhteistyötahona Suomessa. Selvitystyön on tehnyt arkkitehdit mustonen oy (amoy) ja siellä arkkitehdit Olli Helasvuo, Riikka Koivula ja Tapani Mustonen avustajanaan arkkitehti Maren Nielsen.

Työtä seuranneeseen ohjausryhmään ovat kuluneet: Anu Kuutti (asemakaavasuunnittelu, KSV), Leena Makkonen (asemakaavasuunnittelu rakennussuojelu, KSV), Johanna Björkman (tutkija, Helsingin kaupunginmuseo), Tuomas Rantsi (asiakkuusjohtaja, toimitilat, SRV), Miia Ajo (asiakkuusjohtaja, asunnot, SRV).

Selvityksen sisältö

Pohjola-Talo on kokonsa ja melko nuoren ikänsä johdosta vaativa rakennushistoriaselvityskohde. Uudemmasta modernista arkkitehtuurista on rakennushistoriaselvityksiä tehty toistaiseksi suhteellisen vähän ja kuva 1970-1980-lukujen arkkitehtuurista ja sen arvottamisesta on näiden myötä vasta muodostumassa.

Pohjolan toimitalon laajuuden ja inventointityön oikean kohdentamisen vuoksi rakennushistoriaselvitys päätettiin tehdä siten, että ensimmäiseksi analysoidaan ja määritetään rakennuksen arkkitehtuurin pääpiirteet ja erilaisten osakokonaisuuksien arkkitehtoninen ja rakennushistoriallinen arvo. Käsillä oleva selvitys pitää sisällään tämän vaiheen osuuden.



↑ Poholan toimitalo valmistumisensa jälkeen Lapinmäentieltä päin. AmA

Alkuperäisenä ajatuksena on, että selvitystyötä jatketaan tarpeen mukaan tämän selvityksen pohjalta jatkosuunnittelu ja viranomaistoiveet sekä mahdolliset suojelunäkökohdat huomioiden. Kaksiosaisen rakenteen vuoksi tämä selvitys ei yritäkään olla kattava kaikkien eri huonetilojen tai arkistolähteiden yms. suhteen.

Tämän rakennushistoriaselvityksen tarkoituksena on ollut kartoittaa, analysoida ja määrittää Pohjolan toimitalon arkkitehtuurin pääpiirteet.

Helsingissä 21.11.2013 arkkitehdit mustonen oy

1 1960-LUVUN ARKKITEHTUURI



→ A-tornin 9. kerroksen vastaanotto. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

TOIMISTOARKKITEHTUURIN TRENDEJÄ 1960-LUVULLA





↑↑ Burroughs Corporation -yhtiön toimitalon julkisivu Detroitissa. Office Building Design s. 23

↑ "Zur Palme" -toimitalon liikennejärjestelyjä. Rakennus on valmistunut Zürichiin v. 1964. Bürogebäude – International Office Buildings s. 110

Arkkitehtuuri heijastelee yrityksen henkeä

1900-luvun alkupuoliskolla toimistotyöläisten määrä kasvoi räjähdysmäisesti ja toimistotilojen suunnittelu nousi entistä merkittävämmäksi. Toimitalot suunniteltiin edustamaan yrityksen korkeata asemaa, ja sekä niiden sijainnissa ympäristössään että sisätilojen suunnittelussa pyrittiin korostamaan yhtiön tärkeätä tehtävää.

Toimintojen jäsentyminen toimistorakennuksissa kuvasti yrityksen toiminnan jakautumista ajattelevaan päähän ja työtä tekevään ruumiiseen. Johdon tilat sijaitsivat usein rakennuksen huipulla, heidän alapuolellaan työntekijöiden toimistotilat ja alimmaksi kellariin sijoitettiin laitteet ja tarvikevarastot.[1] Toimistojen suunnittelijat tutkivat työn tehokkuutta ja sujuvuutta, mitä pyrittiin helpottamaan uusilla laitteilla ja toimistokalusteilla.

Toimistorakennuksen toissijaisiin tehtäviin kuului myös työntekijöiden henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpito. Henkilökunnan ruokasalien lisäksi toimistotaloissa yleistyivät 1950- ja 60-lukujen aikana kirjastot, uima-altaat, keilahallit ja seurustelubaarit.[2] Kirjassaan Bürogebäude – International Office Buildings Reinhold Hohl näkee tämän paitsi pyrkimyksenä houkutella ja pitää kiinni osaavasta henkilökunnasta, myös yrityksenä ehkäistä työntekijöiden tyytymättömyyttä, johon voimakkaasti organisoidussa toimistotyössä oli suuri riski.[3]

Yrityksen korkeaa asemaa korostettiin voimakashahmoisilla rakennuksilla, joissa käytettiin uusia teknisiä innovaatioita, ja toisaalta panostamalla laadukkaisiin sisätiloihin esimerkiksi verhouksissa ja mittatilauskalusteissa.[4]

1 Hohl, Reinhold, Bürogebäude – International Office Buildings. Teufen (AR). Sveitsi, 1968 s. 6

2 Hohl s. 6

3 Hohl s. 6

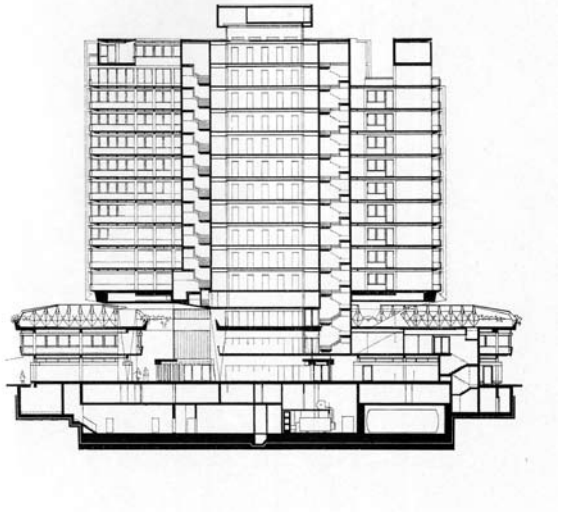
4 Hohl s.7-8

Toimitalon sijainti

Perinteisesti toimistorakennus sijaitsi kaupunkialueella. 1900-luvun alkupuoliskolla toimistotornit alkoivat ilmaantua kaupunkien keskustoihin ja alkoi kilvoittelu korkeimman tittelistä. Etenkin Yhdysvalloissa pilvenpiirtäjiä alkoi nousta suurten kaupunkien keskustoihin. 1900-luvun puolivälissä suosiotaan alkoi nostattaa myös toinen ratkaisu: esikaupunkialueelle rakennettu kerroskorkeudeltaan matalampi toimitalo.[5] Tällaisessa ratkaisussa oli mahdollista luoda vapaasti toiminnalle mahdollisimman funktionaaliset puitteet ja luoda monimuotoisesti yrityisen imagoa edustavia rakennuksia. Tämän lisäksi oli luonnollisesti yleistä, että toimistorakennus sijaitsi kaupunkirakenteen keskellä sulautuen katukuvaan. Viimeksi mainitut tapaukset tuntuvat tosin harvoin nousseen merkittäviksi toimistoarkkitehtuurin esimerkeiksi.

5 Hohl s. 8

↓ "Zur Palme" -toimitalon leikkaus. Bürogebäude – International Office Buildings s. 108

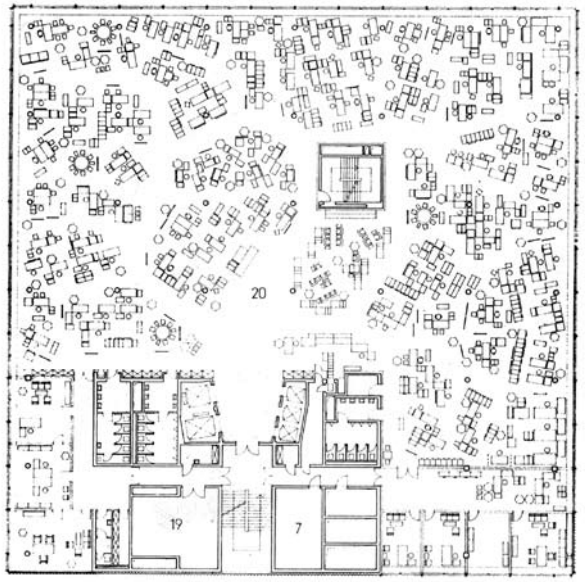






↑↑ Detroitissa sijaitsevan Burroughs Corporation -yhtiön pääkonttorin aulakalustusta. Office Building Design s. 24

↑ Näkymä Osramin toimitalon (valm 1965) tyypillisestä maisemakonttorikerroksesta. Bürogebäude – International Office Buildings s. 60



Sisätilojen jäsentely

Teollisuuden työtavoista oli omaksuttu toimistotyöhön 1900-alussa työnkulkuajattelu, johon avotoimisto katsottiin sopivaksi tilaratkaisuksi. Niitä oli toteutettu kuitenkin vuosisadan alussa lähinnä USA:ssa. Euroopassa tilajako oli pysynyt vielä perinteisen huonetoimiston mukaisena.[1] 1960-luvulla Saksassa kehitetty toimistomaisema (Bürolandschaft) toi avokonttorit laajemmin myös Eurooppaan.[2]

Rakennuksen toimistotilojen jäsentely jakaantui karkeasti kahden tyyppisiin ratkaisuihin: monikerroksiseen toimitaloon, jossa työtilat jakaantuvat pääosin yhden tai kahden hengen huoneisiin ja toisaalta maisemakonttoriratkaisuun, jossa toimistotilat sijaitsivat kahdessa tai kolmessa kerroksessa.[3] Näiden ääripäiden lisäksi oli luonnollisesti lukuisia välimuotoja, joissa esiintyi osittain molempia ratkaisuja.

Tavoitteena työtilojen jäsentelyssä oli työn sujuvuuden maksimoiminen ja siten toimistotyön tehokkuus.

1 Junnila, Juhani: Toimisto huomenna. Rakennushallitus, 1988. s. 17

2 Junnila s. 24

3 Hohl s. 12



↖ Osramin toimitalo Münchenissä (valm. 1965), tyypillisen työtilakerroksen pohjapiirros. Bürogebäude – International Office Buildings s. 59

↑ Commerzbank AZ:n toimitalo Düsseldorfissa. Käytävänäkymä. Bürogebäude – International Office Buildings s. 115

Tätä lopputulosta haettiin ratkaisuilla, joissa tiloista poistettiin kaikki "esteet": kaikki työntekijät asemasta riippumatta sijaitsivat samassa tilassa ja eri yksiköt eroteltiin toisistaan vain seinäkkein. [4] Käytännössä täysin avoimeen maisemakonttoriin perustuvat esimerkit jäivät kuitenkin harvoiksi, ja useimmiten ainakin johdon tilat oli eroteltu erikseen.

Toisaalta tehokkuuden vastaisesti toimitaloihin suunniteltiin usein tilavia aula- ja liikennöintitiloja, joissa saatettiin korostaa yrityksen varakkuutta ja luoda rakennuksessa asiakkaina asioiville juhlava kuva yrityksen toiminnasta.

Lisääntynyt tekniikka asetti omat vaatimuksensa toimitalojen suunnittelulle ja suurissa rakennuskokonaisuuksissa sille saatettiin joutua varaamaan kokonaisia kerroksia.[5]

4 Junnila s. 53

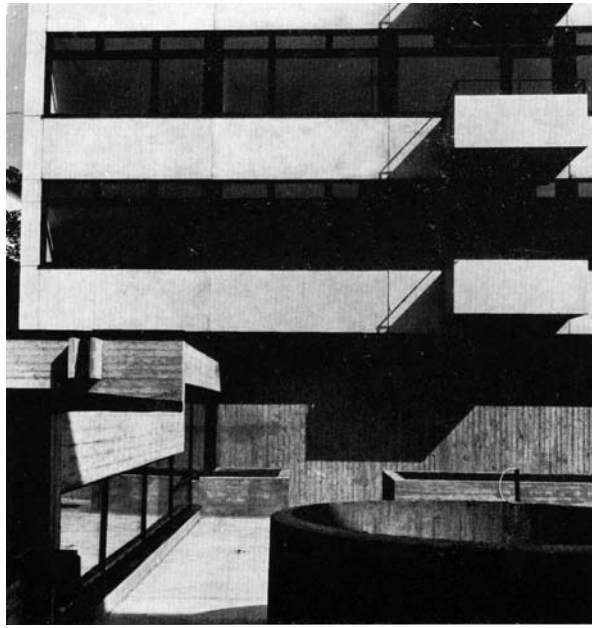
5 Hohl s.

1960-LUKU – KONSTRUKTIVISMI JA JÄRJESTELMÄSUUNNITTELU

1960-LUVUN UUDET AJATTELUMALLIT

Nuoren sukupolven kulttuuriradikalismi ja yhteiskunnallisuus muuttivat asenteita ja kulttuuria 1960-luvulla. 1960- ja 70-luvut olivat suomalaisessa arkkitehtuurissakin harvinaisen vilkkaan keskustelun aikaa. Arkkitehtien kesken käytiin todellista debattia, jossa hyökkäykset väärinä pidettyjä ajatusmalleja ja arkkitehtuurin muotokieltä vastaan kohdistettiin myös suoraan henkilöihin ja heidän suunnitelemaansa arkkitehtuuriin.

Ajatusten vaihto sai välillä propagandistisiakin piirteitä ja muutamat henkilöt nousivat mm. Arkkitehtilehdessä ja SAFA:n järjestämissä tilaisuuksissa käydyn keskustelun keskiöön. Uusien virtauksien edustajina on totuttu pitämään Kirmo Mikkolaa (1934-1986) ja Juhani Pallasmaata (s.1936), jotka vastasivat konstruktivismiin liityvistä tulkinnoista ja Tapani Eskolaa (1933-1912), joka esitteli järjestelmäajattelun teorioita.[1] Heidän ohellaan keskusteluun osallistuivat toki monet muutkin arkkitehdit.



Nuoret vihaiset miehet

1950-luvun suomalainen arkkitehtuuri pidettiin "60-luvun nuorten vihaisten miesten"[2] keskuudessa elitistisenä ja ekspressiivisenä ja käytettyä muotokieltä epäyhteiskunnallisena. Aaltoa syytettiin eksklusiivisuudesta, Pietilää subjektiivisuudesta ja Revelliä formalismista.[3]

Nuoret arkkitehdit halusivat arvioida suunnittelun tavoitteet ja arkkitehtuurin sisällön uudestaan. Uutta arkkitehtuuria ja ajattelutapaa kutsuttiin useilla nimillä kuten konstruktivismi, järjestelmäarkkitehtuuri, järjestelmäajattelu, strukturalismi, miesiläisyys ja rationalismi. Nämä menivät puheissa ja varmaan myös käytännön toteutuksessa usein limittäin, vaikka osittain kyseessä olivatkin saman aikakauden eri ilmiöt.

Suomalaisen konstruktivismin lähtökohtana oli korvata arkkitehtuurissa subjektiivisuus anonyymisyydellä, erityinen yleisellä, suurveistoksellisuus struktuurilla ja luonnonläheisyys urbaanilla tiiviydellä. Ideologisiksi taustoiksi määriteltiin maailman kvantitatiivisten ongelmien tiedostaminen ja arkkitehtuurin eliittikulttuuristen ilmausten hylkääminen.[4]

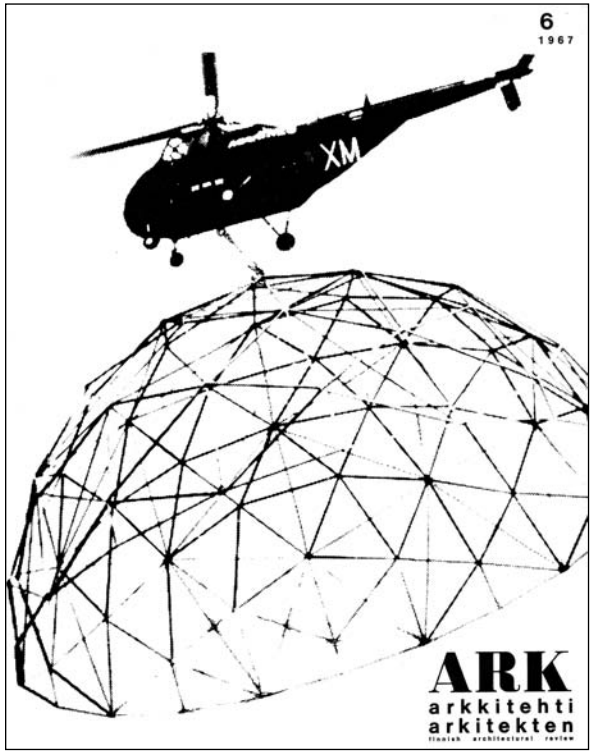
Kirmo Mikkolan mukaan tarkoituksena oli hyödyntää teknologian mahdollisuuksia ja tieteidenvälisen tutkimuksen tarjoamaa tietoa. Tavoitteena oli luoda tätä tietoa hyväksikäyttävä, anonyymi, esteettisesti kontrolloitu, loogis-matemaattinen ja käyttäjäkeskeinen ark-

1 Koho, s.70.

2 Kirmo Mikkola oli ilmeisesti lainannut lanseeraamansa nimityksen Matti Kurjensaaren vuonna 1962 ilmestyneestä kirjasta "30-luvun vihainen nuori mies". (Koho, s. 6.)

3 Kirmo Mikkola, ARK 2/1974, s. 23-24.

4 Koho, s.40.



↑ Arkkitehti-lehden kansi 6/1967. Kuva teoksesta "The Dymaxion World of Buckminster Fuller".

← Dobus Aboensis julkisivu Piispankadulle. Suunnitellut Pekka Pitkänen. ARK 6/1967 s.12

kitehtuuri. Tätä teknologisesti korostunutta systeemiarkkitehtuuria edelsi paluu funktionalismin lähteille, jonka välittäjinä opiskelijoille Mikkolan mukaan toimivat TKK:ssa 1960-luvun alussa Aulis Blomstedt ja Aarno Ruusuvuori.[1]

Juhani Pallasmaan mukaan rakennuksen arkkitehtonisen vaikutuksen piti syntyä sen välttämättömien osien ja tosiasioiden järjestyksestä sinänsä. Suunnittelun tehtävänä oli rehellisesti tutkia teknologisen kulttuurimme ja yhteiskuntamme piirteitä ja pyrkiä kehittämään anonyymia muoto- ja rakennuskulttuuria, joka ei perustunut esteettiseen tai taiteelliseen mielivaltaan.[2] Erilliskohteiden ja erikoistapausten suunnittelusta siirryttäisiin vähitellen yleisten järjestelmien ja struktuurien suunnitteluun.[3]

Vastapoolit

Vastakkaiseen leiriin keskustelussa ajautuivat etenkin Timo Penttilä ja Reima Pietilä, joiden Helsingin Kaupunginteatteria (Timo Penttilä 1967) ja Dipolia (Reima ja Raili Pietilä 1964) nuoret arkkitehdit syyttivät ekspressionistisiksi ja yksilöllisen arkkitehtieetoksen ilmentymiksi.[4]

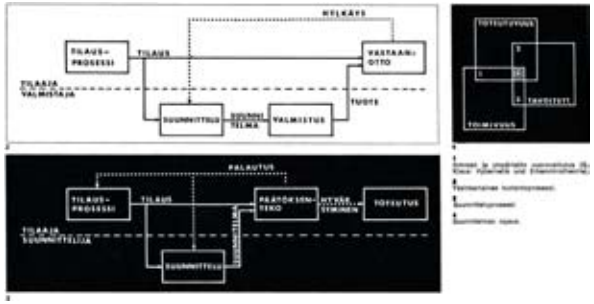
Timo Penttilä vastasi hyökkäykseen esittämällä konstruktivisminkin edustavan länsimaisen arkkitehtuuritradition tavanomaista tyyppiä: sen peruslähtökohtana oli ilmaisu, joka korosti rakennetta taiteellisena sommitteluelementtinä. Täten konstruktivismikin oli ekspressionismia ja Mies van der Rohen klassistisiin järjestelmiinsä perustuva arkkitehtuuri eliittikulttuuria sanan varsinaisessa merkityksessä.

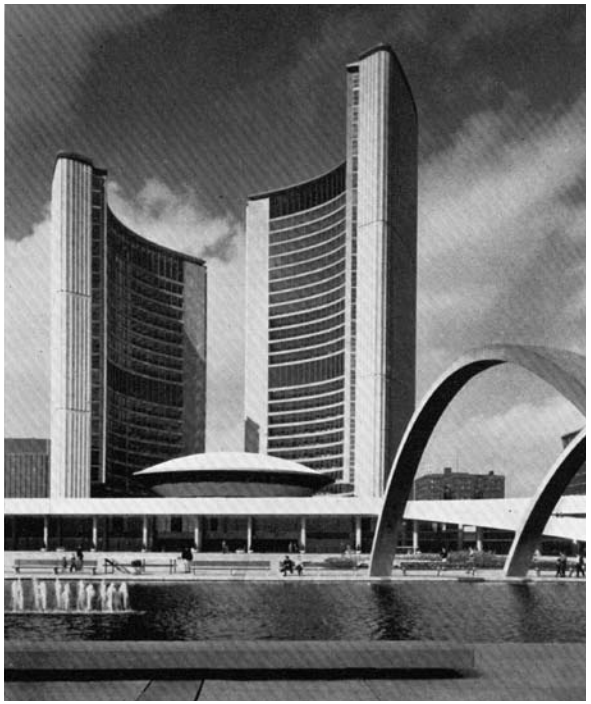
Arkkitehdin yhteiskunnallisesta tehtävästä, jonka vastuullisuutta nuoret arkkitehdit painottivat, Penttilä totesi, että oli mieletöntä vaatia arkkitehtia luopumaan mistään laillisesta suunnittelutehtävästä vain välttyäkseen toimimasta "yhteiskunnan vallankäyttäjien" etujen ajajana.[5]

Reima Pietilän mielestä vanhempaa arkkitehtipolvea voitiin kyllä soimata yhteiskunnallisesta mukautuvaisuudesta ja luokkaerojen sekä yksilöllisyyden korostamisesta. Nuorten arkkitehtien ongelmanratkaisuksi tarjoama järjestelmäarkkitehtuuri ja sen yhtenäistetty muotokieli pystyi Pietilän mielestä kuitenkin pelkästään kätkemään tämän kauneusvirheen. Erilaistuminen siirtyisi rakennuksen ulkokuoren sisäpuolelle, johon muodostettaisiin muilla keinoilla yhteiskunta-asemaa korostava maailma.[6]

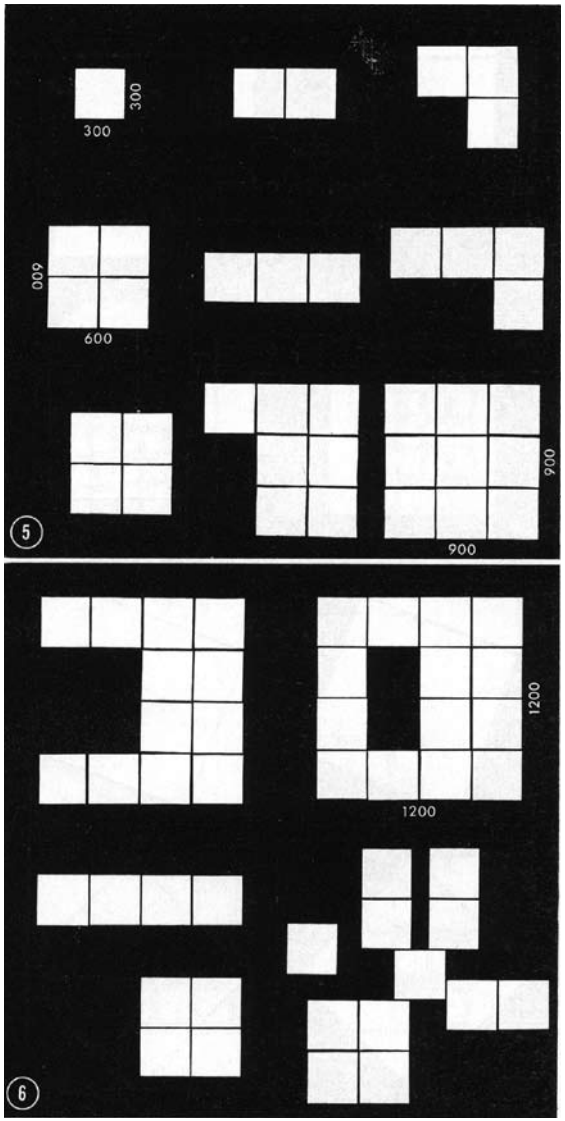
1 Kirmo Mikkola, ARK 8/1974, s. 24.
2 Juhani Pallasmaa, ARK 5/1967, s. 37.
3 Juhani Pallasmaa, ARK 6/1967, s. 33..
4 Koho, s. 45.
5 Timo Penttilä, ARK 8/1969 s. 32-33.
6 Reima Pietilä, ARK 8/1969 s. 35-37.

↓ Tuotantoprosessin ja suunnitteluprosessin vertailua. Kuvitusta Pentti Bergiuksen artikkeliin "Suunnittelusta ja sen menetelmistä". ARK 2/1970, s. 47.



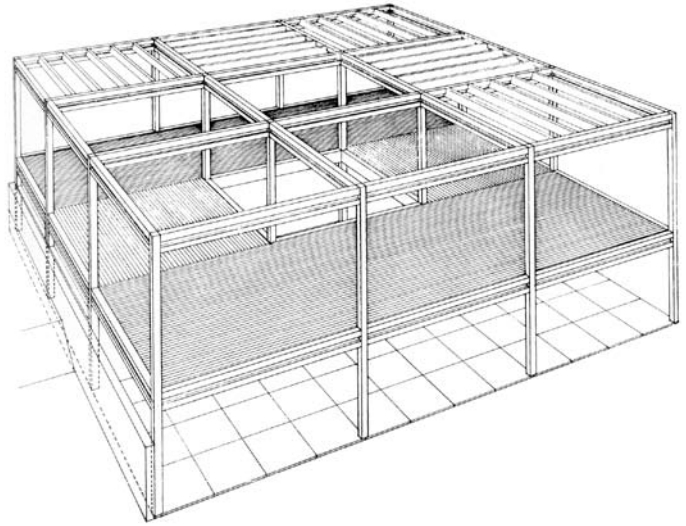


↑ Toronton kaupungintalon eteläinen julkisivu. Suunnitellut Viljo Revell, avustajana toiminut mm. Heikki Castrén. ARK 5-6/1966, s. 77.



← Kuvitusta Arkkitehti-lehden Tapio Periäisen artikkeliin "Kaupungin rakenteesta". ARK3-4/1967 s. 43

→ Risto Kaurian suunnittelema Yhdenperheentalo Fasaanipolku 3. ARK 7/1970, s. 51.



Järjestelmäarkkitehtuuri

Toisen maailmansodan jälkeisenä aikana suunnitteluprosessien monimutkaistuminen synnytti tarpeen määrittää uudestaan suunnittelun sisältöä ja käytäntöjä. Syntynyt teoria pyrki yksinkertaistamaan monihaaraisia, intuitiivisia tapahtumia niin, että niitä voitiin kuvata matemaattisin ja geometrisin mallein. Tähän asti suunnittelu oli käsitetty lähinnä psykologiseksi ongelmaksi, jossa luova taiteilija ratkaisee ongelman, joka ei rationaalista tietä ole ratkaistavissa. Nyt se käsitettiin loogiseksi ongelmaksi, jossa tehtävälle asetetuista vaatimuksista syntyi konkreettinen ratkaisu.[1]

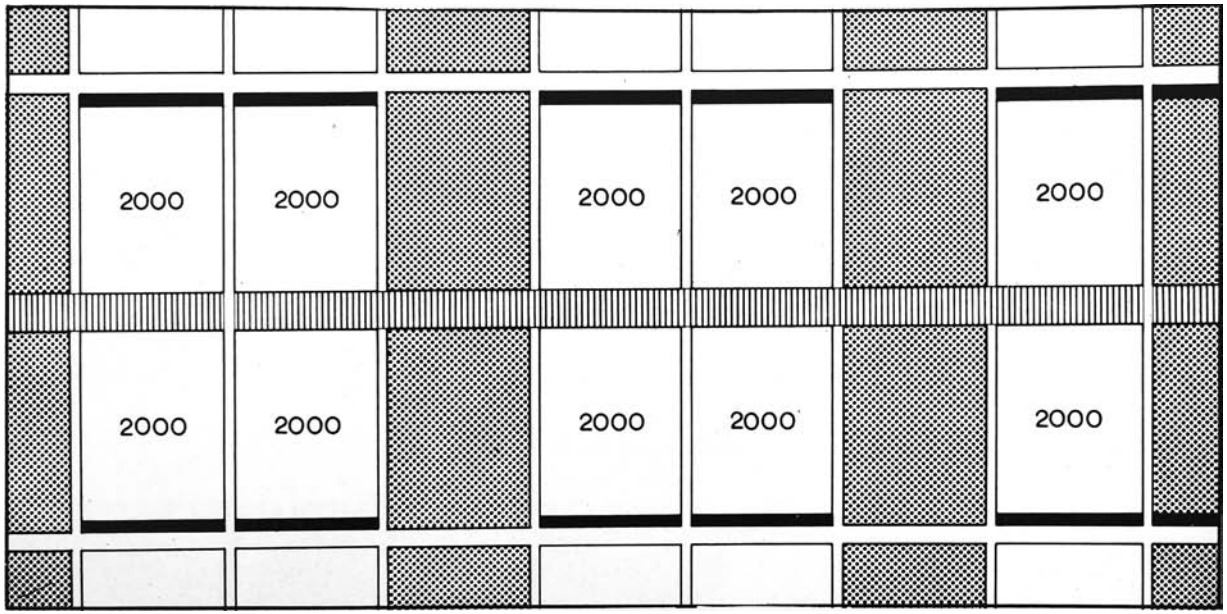
Tapani Eskola määritteli käsitteen 'järjestelmä' toistensa kanssa yhteistoiminnassa olevien osien muodostamaksi kokonaisuudeksi, joka on aikaansaatu jonkin päämäärän tavoittelemiseksi.[2] Eskolalla oli Arkkitehtilehden päätoimittajana mahdollisuus järjestelmäajattelun esiintuomiseen suomalaisen arkkitehtikunnan sisällä. Hän julkaisikin vuonna 1970 Arkkitehti-lehden teemanumeron nimellä 'suunnittelun järjestelmällisyys'.[3] Kyseisen lehden artikkelissaan 'Järjestelmäajattelu suunnittelussa' Eskola erotteli esipuheessaan konstruktivismia ja järjestelmäarkkitehtuuria. Hänen mielestään konstruktivismi ei ollut mikään entisestä poikkeava suunnitteluideologia tai -metodi, eikä itsessään vastannut yhteiskunnan todellisia tavoitteita sen paremmin kuin mikään muukaan arkkitehtoninen tyylisuunta. Tästä syystä ei ollut perusteltua niputtaa konstruktivismia ja järjestelmäarkkitehtuuria. Tämä nimitys piti varata nykyaikaisten päätöksentekoteorioiden ja kybernetiikan käsitteisiin perustuvalle uudelle suunnittelumetodille ja sen tuloksille.[4]

1 Jaakko Ylinen ARK 6/1967 s. 43.

2 Tapani Eskola, ARK 2/1969, s.30.

3 ARK 2/1970.
Ainoa tässä numerossa esitelty rakennuskohde on Pohjolan toimitalo.

4 Tapani Eskola, ARK 2/1970, s. 33.



↑ Arkkitehti Esko Korhosen ehdotus suurkorttelijärjestelmäksi. ARK 7-8/1966 s. 107

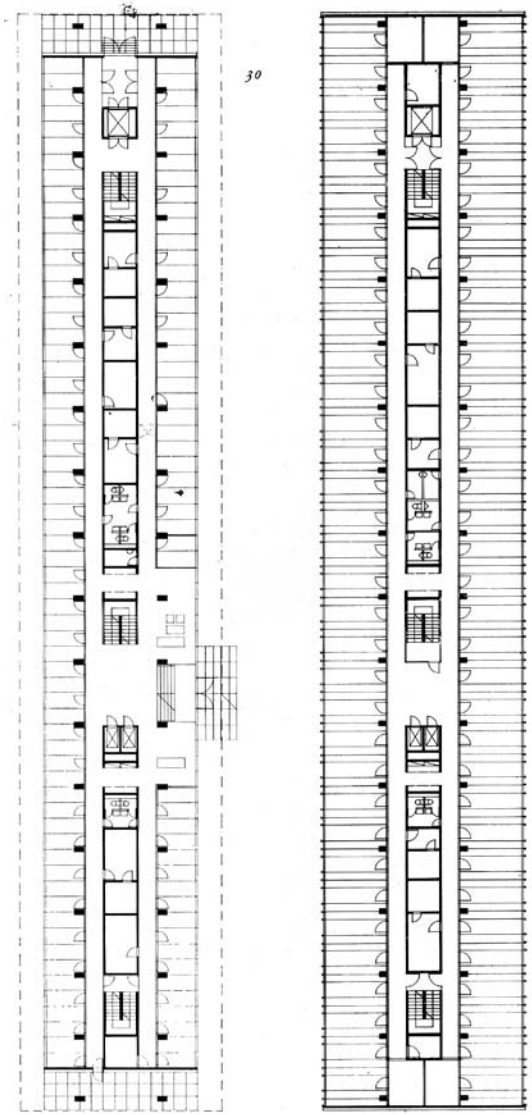
Christopher Alexanderin Arkkitehti-lehdessä julkaistulla artikkelilla "Kaupunki ei ole puu"[1] oli suuri vaikutus siihen, että suomalaiset arkkkitehdit kiinnostuivat järjestelmäajattelusta.[2] Artikkelissaan Alexander esitti, että ihmisellä on psykologinen taipumus yksinkertaistaa ongelmien monimuotoisuus puurakenteen muotoon, joka on ajattelullisesti helposti käsiteltävissä. Todellisuuden osittain toisensa peittävien osien puolirist-ikkorakenne on vaikea totutuin ajatusprosessein pitää mielessä ja sen vuoksi vaikeasti hallittavissa.

Järjestelmäajattelun oli tarkoitus vastata suunnittelutehtävien vaatimusten monimutkaistumiseen. Monikerroksisten ongelmien pelkistämisen seurauksena "yksinomaan intuitiivista menettelyä" hyödyntävässä suunnnittelussa suuri osa suunnittelun tavoitteista saattoi jäädä syrjäytetyiksi. Järjestelmäsuunnittelun perustana oli vaatimusjoukon laatiminen mahdollisimman tarkaksi ja täsmälliseksi luetteloksi. Vaatimukset pyrittiin sitten matriisiin sijoittamisen avulla jakamaan mahdollisimman itsenäisiin alajoukkoihin ja nämä alajoukot ratkaisemaan erillisinä pienehköinä suunnittelutehtävinä. Näistä osakokonaisuuksista koottiin sitten ratkaisu varsinaiselle suunnittelutehtävälle. Järjestelmäajattelun katsottiin edellyttävän ilmeisten tarpeiden tarkkaa tutkimusta ja vanhojen yleistävien nimitysten täydellistä hylkäämistä.[3]

1 ARK 7-8/1966, s. 120-126.

2 Koho, s. 38.

3 Eskola referoi teorian esittelyssä pääosin Christopher Alexanderin teosta "Notes of the Synthesis of Form" (Cambridge 1966, Harvard University Press)), jonka Jaakko Ylinen oli arvostellut Arkkitehti-lehdessä 6/1967 sekä Christopher Alexanderin ja Serge Chermayeffin teokseen "Community and Privacy" (New York 1965, Doubleday & Company Inc.)



↑ Viljo Revellin ja Heikki Castrénin suunnitteleman Kaartin kasarmin pohja- ja normaalikerroksen pohjapiirrokset. ARK 12/1961, s. 204.

Oulun yliopisto

Oulun yliopisto on tunnetuin esimerkki suomalaisesta 1960-luvun järjestelmäarkkitehtuurista. Oulun yliopiston suunnittelukilpailun voitti vuonna 1968 arkkitehti Kari Virta.[1] Hän sovelsi järjestelmäajatelua yhtenäisesti rakentuneeseen kampusalueeseen, jossa katettujen kävelykatujen verkosto yhdisti tilayksikköjä toisiinsa. Oulun yliopiston mainittiin aikalaisarvioissa olevan ensimmäinen määrätietoisesti avoimena kasvurakenteena hahmotettu rakennus maassamme. Tätä ilmensivät mm. muodon yksityiskohtien ennaltamääräämättömyys, pelivaran säilyttäminen käyttäjien muuttuville tarpeille, käyttövaatimusten standardisointi, huoneiden optimikoon ja -kalustuksen tarkka tutkiminen, läpivietty mittakoordinaatisto ja arkkitehtonisen muodon kenttämäisyys.[2]

1 Kari Virta, Oulun yliopisto, ARK 4/1976, s. 24-31.

↓ Oulun yliopisto. Keskeinen aulatila, 1. rakennusvaihe. ARK 4/1976, s.25.



Oulun yliopiston ensimmäisen vaiheen valmistuttua vuonna 1976 todettiin Arkkitehti-lehden arvioissa rakennuksessa konkretisoituvan keskeiset 1960-luvun suunnittelumetodit ja arkkitehtoniset ideat. Rakennuksen harvinaisen loogisen perusratkaisun ja sen avoimuuden katsottiin takaavan toiminnallisen tehokkuuden ja joustavuuden yliopiston tulevalle kehitykselle.

Vaikka Oulun yliopistokampuksessa katsottiin noudatetun tunnollisesti systeemisuunnittelun kriteerejä, pidettiin rakennusta jo tässä vaiheessa ideologisesti vanhanaikaisena. Suunnittelumetodeista johtuvaksi ongelmaksi nähtiin taiteellisten, subjektiivisten ja emotionaalisten tavoitteiden jääminen "teknokraattisen optimoinnin" jalkoihin. Myös verkkomaisesti ja tietoisen kokonaishahmottomasti leviävän rakennuksen identiteetti ja orientoitavuus nähtiin ongelmalliseksi. Julkisivusivuja sekä ulkoista hahmoa jäsentämään kaivattiin hienosyisempää mittakaavallista vaihtelua ja sisätilojen hierarkiaan selvempää jäsentelyä.

1960-luvulla käydyn keskustelun pohjalta on yllättävää, että Juhani Pallasmaan Arkkitehti-lehden arviossa nousi nyt vertailukohdaksi Aallon Jyväskylän yliopiston "suurenmoisen elähdyttävä, vastuullisuutta ja minän identiteettiä voimistava symbolisisältö".[3]

2 Juhani Pallasmaa, Arviointi Oulun Yliopistosta, ARK 4/1976, s. 32-36.

3 Pallasmaa, ARK 4/1976, s. 34.
(Alvar Aalto kuoli toukokuussa 1976)

Pölyn laskeuduttua

Arkkitehti-lehti ja Rakennustaiteen seura järjestivät vuonna 1974 keskustelutilaisuuden Suomen nykyarkkitehtuurin lähihistoriasta ja nykytilasta.[4] Aihetta hahmottavassa alustuksessaan "Arkkitehtuurin aatteet ja arki" Kirmo Mikkola arvioi 1960-luvun "arkkitehtuuritieteen" saavutuksia kriittisesti. Hän totesi, että 60-luvun nuoret arkkitehdit olivat halunneet korvata vanhemman polven puheet humanismista ja muodoilla temppuilun uusimmasta tieteestä ja tekniikasta johdetulla estetiikalla. Pian oli kuitenkin jouduttu hämmästelemään, mitä tavoitteita oltiinkaan oltu tukemassa. "Arkkitehtien taipumus utooppiseen ajatteluun oli taas kantanut hedelmää, heidän tasa-arvon lisäämiseksi tarkoittamansa välineet joutuivat demokratian vihollisten käyttöön."[5]

Timo Penttilä esitti keskustelutilaisuudessa oman arvionsa aikakauden suomalaisesta arkkitehtuurista: "Rehellisyys on yhä useammin ahdasmielistä moralisointia, johdonmukaisuus mielikuvituksen puutetta ja 'kontrolloitu estettisyys' äärimmäistä konservatismia. ... Yhtenäisyys ja selkeys on toteutettuna yksitoikkoisuutta, vaatimattomus ankeutta ja pelkistäminen raakaa betonia."[6]

4 ARK 8/1974, s. 22-35.

5 Mikkola, Arkkitehtuurin aatteet ja arki, ARK 8/1974, s. 22-27.

6 Penttilä, ARK 8/1974, s. 35.

1960-LUVUN SUOMALAISEN TOIMISTOARKKITEHTUURIN ESIMERKKEJÄ

Hakaniemen pankkirakennukset (1960)
Hakaniemen torin laidalle nousi vuonna 1960 kaksi uutta konttorirakennusta; Pohjoismaiden Yhdyspankin talo[1] ja Postisäästöpankin talo[2]. Rakennusten ns. rasterijulkisivut aiheutivat valmistuessaan suurta huomiota ja herättivät debattia myös Arkkitehti-lehdessä. Pankkirakennusten rasterifasaadit rikkoivat julkisivujen horisontaalista jäsennystä ja sitä konventionaalista ajatusta, että arkkitehtuurin tuli olla "rehellistä". Funktionalismin oppien mukaisesti rakennuksen julkisivujen tuli ilmentää rakennuksen tilaohjelmaa. Miesiläisyys taas vaali ajatusta julkisivusta "kantavan rakenteen kuvana".[3]

Kaartin kasarmin virastosiipi (Viljo Revell ja Heikki Castrén, 1961)
Oman versionsa rasterijulkisivusta esittivät Viljo Revell ja Heikki Castrén Kaartin kasarmin virastosiivessä, joka valmistui vuonna 1961. Julkisivuratkaisu oli poikkeus Revellin melko usein nauhaikkunoihin perustuvassa tuotannossa.

Työ oli kilpailuvoitto vuodelta 1956. Suunnitelmasta, jonka oli tarkoitus käsittää korttelin molemmat sivut, toteutuivat vain Fabianinkadun suuntaiset virastosiivet.[4] Julkisivu muodostui vaakasuuntaisista nauhaikkunoista ja ohuista pystyrakenteista, joiden tiheä ja vaihteleva väli mahdollisti joustavan väliseinäsijoittelun. Toisaalta pystyrakenteiden rytmityksellä haluttiin sitoa rakennus ympäröivän arkkitehtuurin muurimaisiin aukkoikkuna-julkisivuihin.

Rakennus otti muillakin tavoin huomioon edeltävän asemakaavallisen tilanteen; rakennusrunko oli saman syvyinen kuin edeltäjänsäkin (17 m) ja pääsisäänkäynti oli entisellä paikalla suhteessa aukiosommitelmaan. Julkisivuissa noudatettiin myös päärakennuksen julkisivulinjoja, räystäskorkeutta sekä väritystä. Tämä kaikki kuitenkin toteutettiin täysin uusilla materiaaleilla ja rakennustavoilla.

Kansallis-osakepankki, Lahti (Viljo Revell, 1964)
Lahden Kansallis-osakepankin rakennus perustui kutsukilpailuvoittoon vuodelta 1961. Ainakin kilpailuviheessa avustajana oli myös Heikki Castrén.[5] Rakennuksen johtavana ajatuksena oli pankkitoimen tilojen sijoittaminen toiseen kerrokseen. Katutason katetulta jalankulkutasolta noustiin liukuportaita keskelle toisen kerroksen yleisöpalvelutilaa. Pankkisalin kattorakenteen muodostivat liki 30 metrin jännevälillä "kaapelibetonipalkistot". Talon julkisivut oli verhoiltu Uudenkaupungin harmaalla graniitilla.[6]

1 Suunnittelija Risto-Veikko Luukkonen.
2 Suunnittelijat Antero Pernaja ja N-H. Sandell.
3 Koho, s. 11-12.
4 ARK 12/1961, s. 200-209.
5 Didrichsen, s. 255-256.
6 ARK 5-6/1966, s. 88-91.



← Arkkitehti-lehden kansi 2/1960. Kannessa Pohjoismaiden Yhdyspankin Siltasaaren toimitalon rasterijulkisivua.



↙ Kaartin kasarmin virastosiipi. Julkisivu keskusaukiolle, taustalla C. L. Engelin suunnittelema päärakennus korotuksineen. Kuva: ARK 12/1961, s. 201, Maarela.



↓ Lahden Kansallis-osakepankki. Kuva: ARK 5-6/1966, s. 88, Saanio.

Helsingin Osakepankin laajennus, Keskuskatu 7 (Ark. tsto Heikki Castrén & Co, 1970)

Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castrén & Co:n suunnittelema rakennus valmistui Aikatalon ja Helsingin Osakepankin väliseen kulmaan vuonna 1970. Projekti oli asemakaavamuutosvaiheessa, kun se esiteltiin Arkkitehtilehden numerossa 1-2/1967. Kyseisessä lehdessä käsiteltiin laajemminkin Helsingin vanhan liikekeskustan ajankohtaisia rakennussuunnitelmia.[1] Liike- ja toimistorakennuksen tavoitteena oli muodostaa muiden liiketalojen kanssa neutraali tausta Ateneumille, kuten P.E. Blomstedt oli jo vuonna 1930 kaavaillut liittopankin laajennussuunnitelmissaan. Maantasossa Ateneumin länsipuolella olevaa puistikkoa oli laajennettu suunnittelemalla rakennuksen kulma pilareille ja näin luotu "suvantopaikka" Keskuskadun ja Ateneum-kujan risteykseen. Tärkeässä osassa oli maanalainen paikoitus- ja huoltoliikenne ja siihen liittyvät Keskuskadun suuntaiset rampit.

Projekti esiteltiin ennen valmistumistaan lyhyesti vielä uudestaan Arkkitehti-lehdessä vuonna 1969 maininalla, että tuleva rakennus "muistuttaa suunnitellussa muodossaan jonkin verran Pohjolan toimitaloa".[2] Osakepankin julksivun kantavien pilarien muotoilussa on löydettävissä yhtäläisyyksiä Pohjolan toimitalon kanssa, mutta muilla tavoin rakennusten yhtäläisyydet eivät ainakaan ulkoiselta hahmoltaan ole kovinkaan ilmeisiä.

1 ARK 1-2/1967, s. 16-17.

2 ARK 2/1969, s. 65.

Imatran kaupungintalo (Arto Sipinen ja Mane Hertzer, 1970)

Imatran kaupungintalo perustui vuonna pidettyyn 1966 arkkitehtuurikilpailuun, jonka voittivat Arto Sipinen ja Mane Hertzer. Kaupungintalo oli osa laajempaa Kansalaistori-suunnitelmaa, joka sijoittui Vuoksen rannalle.[3] Rakennuksen toimistotilat ryhmittyivät kolmessa kerroksessa sisäpihan ja rungon keskelle jäävän katetun keskushallin ympärille. Keskushalliin sijoittui erillisenä graniittimassana valtuuston istuntosali, joka sai luonnonvaloa keskushallia kattavan valokattoarinan kautta.

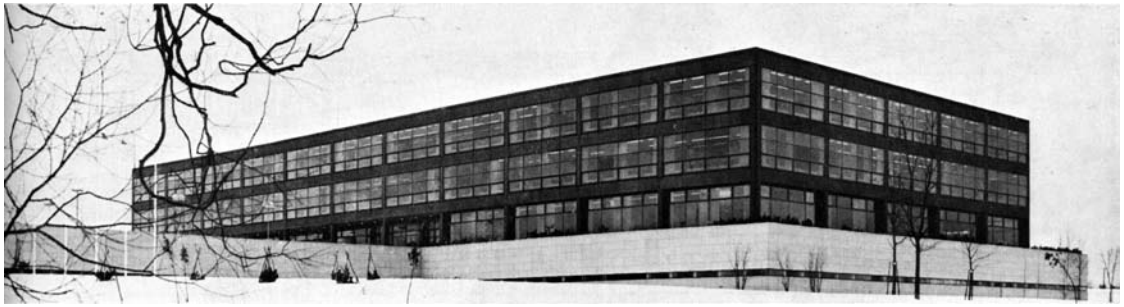
Rakennuksen julkisivut olivat tummaksi käsiteltyä pronssia ja kolminkertaista umpiolasia. Rakennuksen sokkelikerros ja valtuustosali oli verhoiltu Imatran harmaalla graniitilla. Samaa kiveä oli käytetty myös keskushallin lattiassa. Käytävien ja toimistohuoneiden lattiat oli päällystetty huopamatolla.

3 ARK 4/1971, s. 22-27.

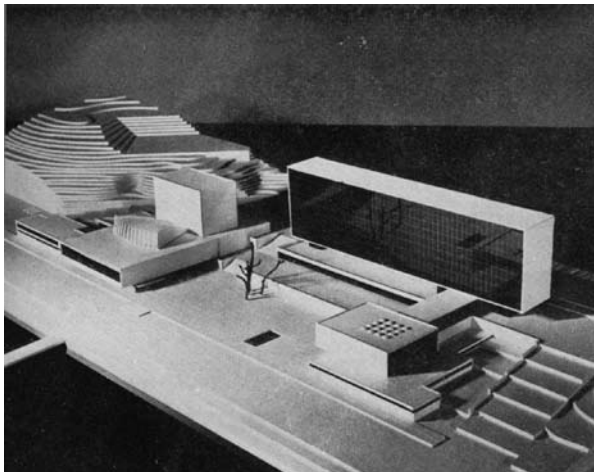
↓ Helsingin Osakepankki. Kuva Seppo Palmunen, AmA.

↘ Imatran kaupungintalo nähtynä kaakosta. ARK 4/1971, s. 23.





ARKKITEHTUURITOIMISTO HEIKKI CASTRÉN & CO



↑ Turun teatterin arkkitehtikilpailun 2. palkinnon voittanut ehdotus "Puck" vuodelta 1955. Aili ja Niilo Pulkan toimiston ehdotuksessa on samanlaista linjakkuutta kuin Revellin toimiston töissä. ARK 12/1955, s. 201.

↓ Vuoden 1958 Toronton kaupungintalon arkkitehtikilpailun voittoehdotuksen laatijat:
Bengt Lundsten, Heikki Castrén
Viljo Revell, Seppo Valjus
Didrichsen, s. 230, SRM, Pekka Pitkänen.



Heikki Castrénin valikoitu työluettelo on laadittu pääosin yhdistelemällä tietoja Viljo Revellin ja arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttilan (CJN) työluetteloista. Revellin työluettelosta on valittu kohteet joissa Heikki Castrén on erikseen mainittu, CJN:n työluettelosta on valittu suuria kohteita jotka on aloitettu ennen Heikki Castrénin kuolemaa.

1929	Heikki Castrén syntyy Helsingissä 8.8.1929, isä on vesirakennuksen professori Viljo Castrén
1948	ylioppilas, Töölön yhteiskoulu
1950-56	**arkkitehtitoimisto Aili ja Niilo Pulkka, toimistoarkkitehti**
1953	Heikki Castrén avioituu, puoliso Mirja Castrén, os. Melkas
1955	2. palkinto Turun teatterikilpailu "Puck" (Niilo Pulkka, Kaarlo Leppänen ja Heikki Castrén)
1954	Töölön partiokolon sisustus, Töölönkatu 34, (Heikki Castrén, Antero Roini , Erkki Wirta)
1956	**arkkitehti, TK**
1956-59	**Revell & Co., toimistoarkkitehti**
1957	Parolan sotilaskoti (Heikki Castrén ja Pentti Autio)
1957-67	Kaartin kasarmin virastosiipi (Revell & Castrén)
1958	Toronton kaupungintalon kilpailuvoitto (Revell avustajinaan Castrén, Lundsten ja Valjus)
1959-60	**Heikki Castrén asuu Torontossa**
1960-64	**Revell & Co., toimistopäällikkö**
1960-67	Asematunneli eli Kaivokadun Tunneli Oy (Revell & Castrén)
1960-68	City-kortteli, Kaivokatu-Keskuskatu-Aleksanterinkatu korttelisuunnitelma



↑ Revell & Co:n laatilma Peugeotin toimistotalon suunnittelukilpailun ehdotus vuodelta 1962. Ehdotus ennakoi tulevia toimistosuunnitelmia. Didrichsen, s. 109, SRM, Pentti Ingervo.

↓ Espoon kaupungintalo vuonna 1973. AmA

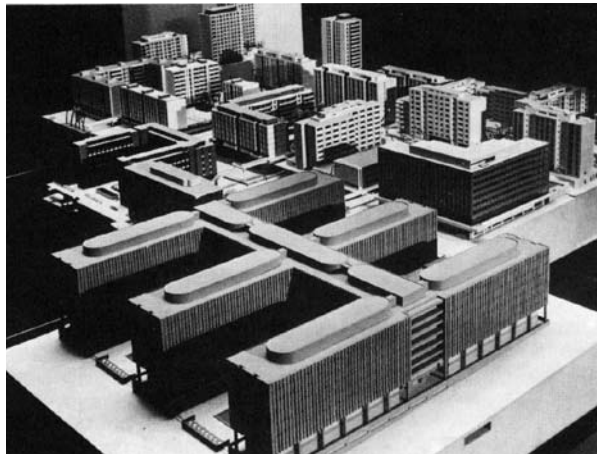


1960-61	Munkkiniemenranta 37, pienkerrostalo (Revell & Castrén)
1962	Peugeotin toimistorakennuksen arkkitehtuurikilpailu, Buenos Aires (Revell avustajinaan Castrén, Kapsi ja Söderholm)
1962-63	Villa Kaunisto, Kuusisaari Helsinki (Revell & Castrén)
1962-67	Villa Skata, Löparö (Mirja ja Heikki Castrén)
1963	Kesämaja, Teisko (Mirja ja Heikki Castrén)
1964	**Revell & Co. osakas**
1964-67	City-Center (Makkaratalo), Helsinki (Revell & Castrén)
1964-68	Itä-Suomen hovioikeus, Kuopio (Revell & Castrén)
1964-68	Vuosaaren asuntoalue (Revell & Castrén) Säästömasto, kuusi tornitaloa Säästöpoiju, lamellikerrostalo Säästökeula, rivitalo Vuosaaren eteläinen ostoskeskus (purettu)
1964-69	Vakuutusyhtiö Pohjolan toimitalo, Helsinki
1964-74	Oulunkylän kirkko, Helsinki
1964	**Viljo Revell kuolee 8.11.1964**
1965	**Heikki Castrén & Co. perustetaan marraskuussa1965** (äänettöminä yhtiömiehinä Mirja Castrén, Marja Nuuttila, Juhani Jauhiainen ja Kimmo Söderholm)
1965-68	Lahden keskustalo, Lahti
1965-72	Kiinteistö Oy Teljäntori, Pori
1967-70	Seinäjoen keskusliikenneasema
1967-70	Keskuskatu 7, liikerakennus, Helsinki
1969-72	Espoon kaupungintalo, Espoo
1970-82	Hakaniemen metroasema, Helsinki
1972	**Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila perustetaan (CJN)**
1972-73	Konalan kirkko ja seurakuntatalo, Helsinki
1972-77	Kiinteistö Oy Kouvolan Karhut (Kouvolan Pohjola-talo), toimisto ja liiketalo, Kouvola
1972-75	Espoon Virastotalo Oy, toimisto- ja liikerakennus, Espoo
1972-79	Espoon kaupungin valtuustotalo, Espoo
1972-76	Neste Oy:n pääkonttori (Fortum), Espoo
1972-82	Pasilan virastokeskus, Helsinki
1974-80	Kokkolan kaupungintalo, Kokkola
1977-83	Kuntien toimitalo, Helsinki
1977-83	Lappeenrannan uuden keskusta-aukion järjestely ja paikoitus, Lappeenrannan kaupungintalo, Lappeenranta
1975-86	Kansainvälisiä suunnitteluprojekteja Libyaan, Kuwaitiin, Algeriaan ja Vietnamiin (CJN yhteistyössä arkkitehti Kari Virran kanssa)
1980	**Heikki Castrén kuolee 24.1.1980**

Lähteet: Arkkitehtejä ja insinöörejä 1965
Didrichsen, ss. 198-259
Arkkitehtitoimisto CJN Oy, Projektiluettelo

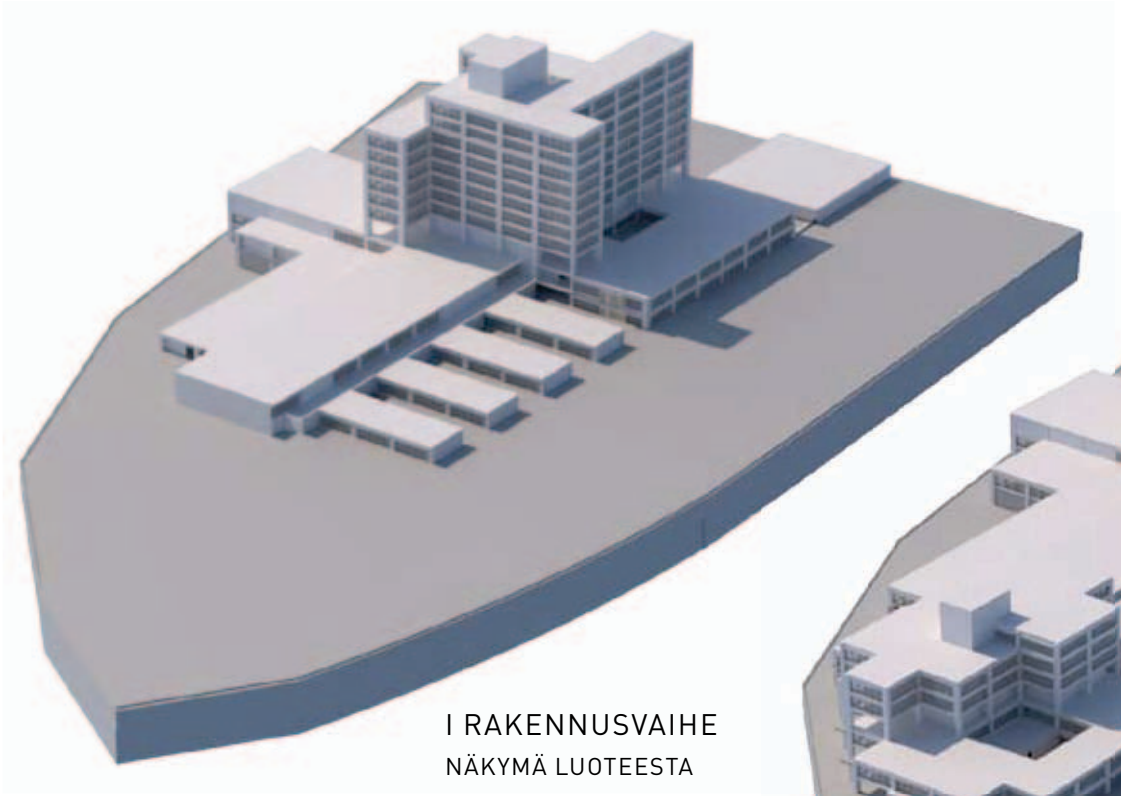
↓ Pasilan virastokeskus Itä-Pasilan pienoismallissa vuonna 1974. Virastokeskus valmistui vasta vuonna 1982. ARK 74/1, s.41.

→ Vuonna 1976 valmistunut Neste Oy:n pääkonttori. amoy 2013

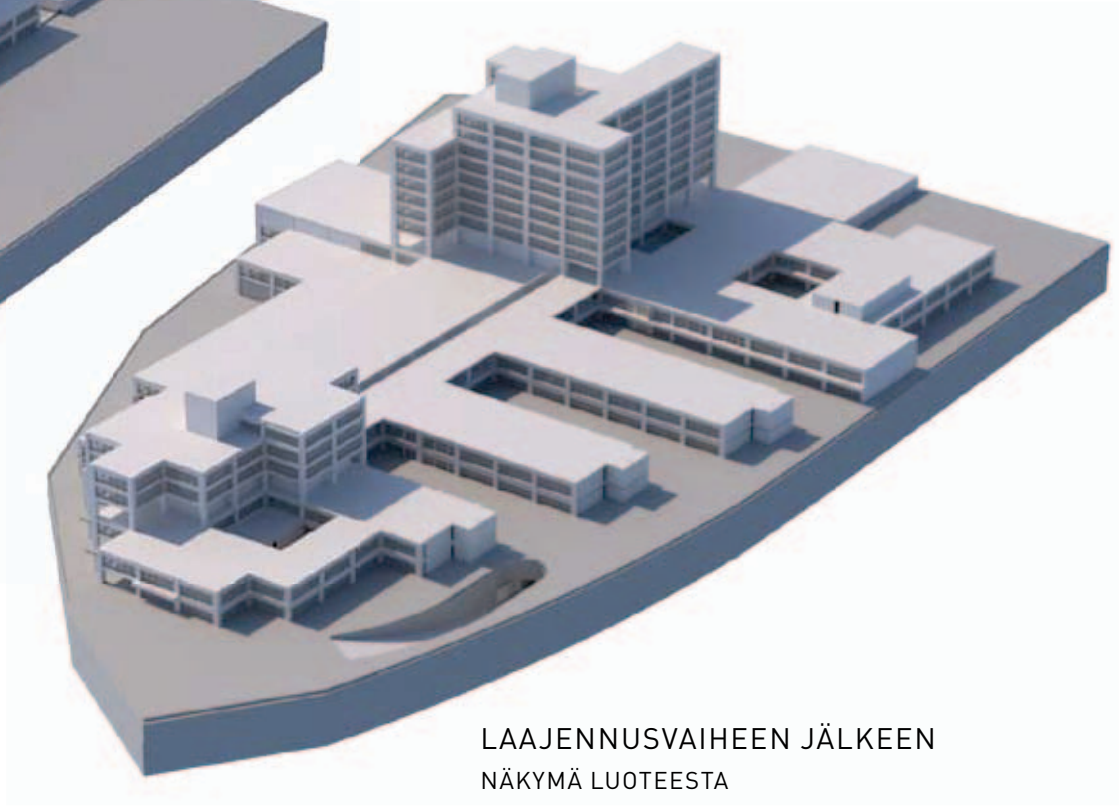




2 POHJOLAN TOIMITALO - ERI RAKENNUSVAIHEET

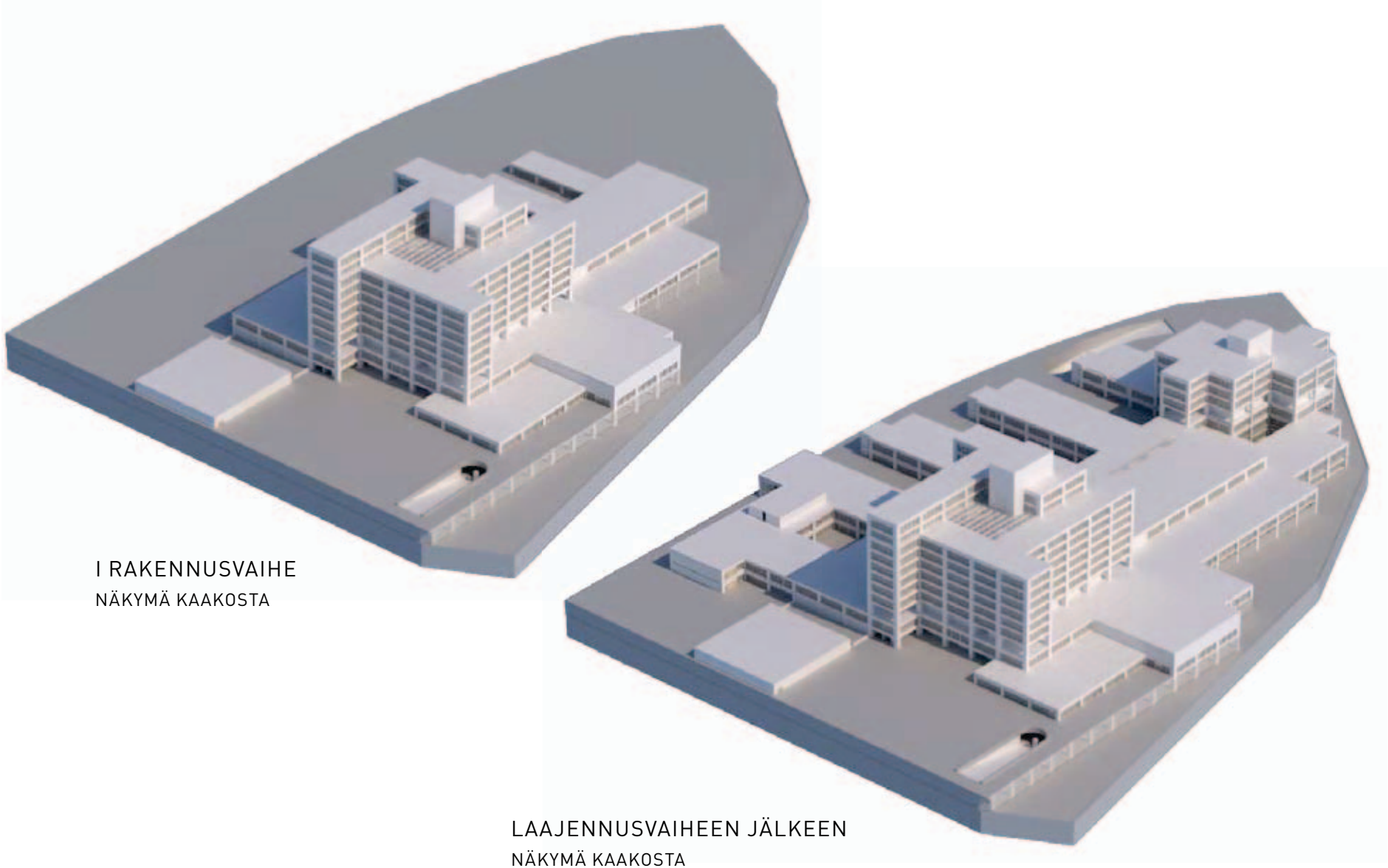


I RAKENNUSVAIHE
NÄKYMÄ LUOTEESTA



LAAJENNUSVAIHEEN JÄLKEEN
NÄKYMÄ LUOTEESTA

↑ Aksonometria Pohjolan toimitalon rakennusvaiheista: vasemmalla vuonna 1969 valmistunut alkuperäisvaihe ja oikealla nykytila, vuosien 1979-87 laajennuksen jälkeen. 3D-mallinnus JKMM Oy



I RAKENNUSVAIHE
NÄKYMÄ KAAKOSTA

LAAJENNUSVAIHEEN JÄLKEEN
NÄKYMÄ KAAKOSTA

↑ Aksonometria Pohjolan toimitalon rakennusvaiheista: vasemmalla vuonna 1969 valmistunut alkuperäisvaihe ja oikealla nykytila, vuosien 1979-87 laajennuksen jälkeen. 3D-mallinnus JKMM Oy

KUTSUKILPAILU, SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN

KUTSUKILPAILU UUDESTA TOIMITALOSTA

Kutsukilpailu vakuutusyhtiö Pohjolan uudesta toimitalosta järjestettiin vuonna 1964. Rakennuspaikka oli Pohjolan aiemmin samana vuonna Helsingin kaupungilta lunastama tontti Munkkiniemessä.[1] Tontti sijaitsi tuolloin alavalla puistoalueella kolmen rakennetun alueen, Niemenmäen, Munkkivuoren ja Kultareunan, ympäröimänä. Kilpailualueen lähistöllä ainoat julkiset rakennukset olivat vuonna 1959 valmistunut Munkkivuoren ostoskeskus sekä vuonna 1963 valmistunut Munkkivuoren kirkko, muutoin tontin lähiympäristö koostui asuinrakennuksista.

Kilpailun tavoitteena oli saada aikaan rakennus, joka loisi ympäröiville, toisistaan erillään sijaitseville asuinalueille asemakaavallisesti kokoavan keskuksen.[2] Tämän lisäksi tulevan rakennuksen tuli korostaa sen roolia "suuren vakuutusyhtiön päätoimitalona"[3]. Kuitenkaan tulevan rakennuksen ei toivottu kohoavan Munkkivuoren ja Niemenmäen tornitaloja korkeammaksi.

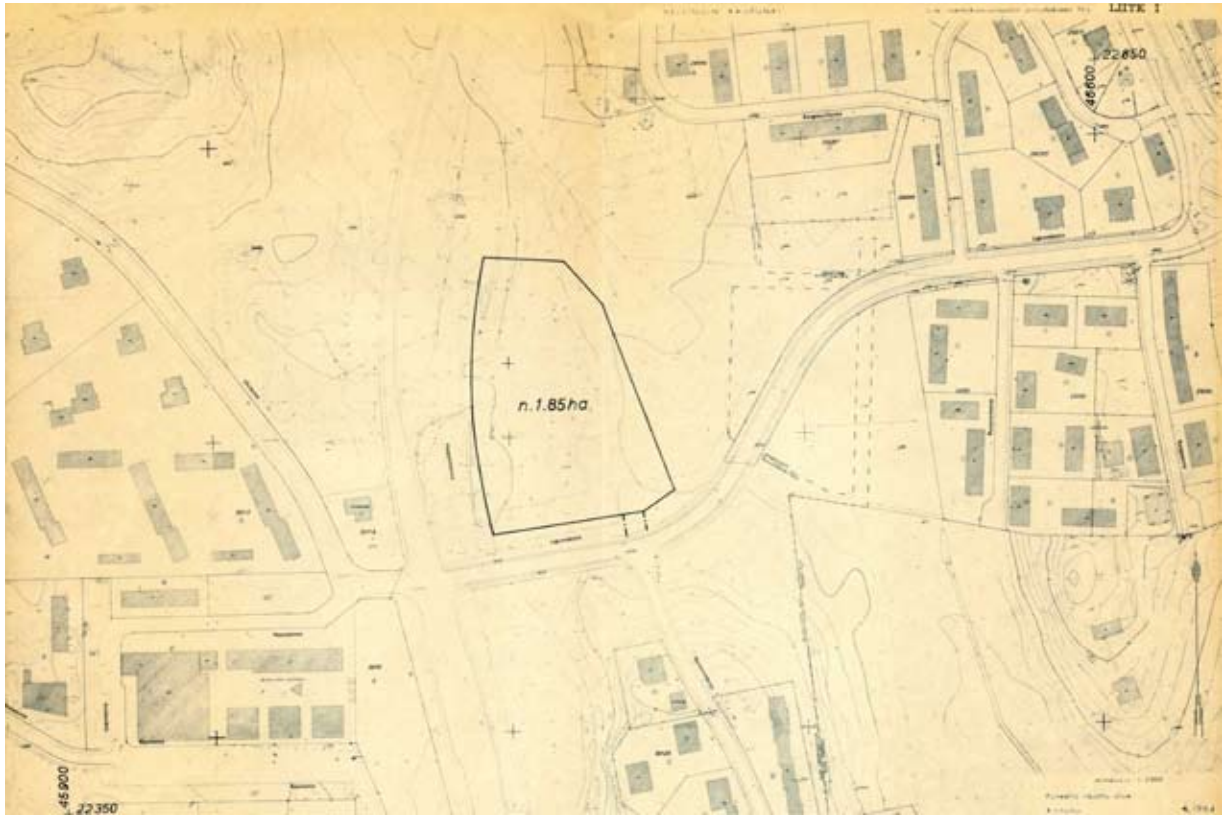
Kilpailun osanottajat

Pohjolan uuden toimitalon arkkitehtuurikilpailuun kutsuttiin osallistujiksi arkkitehdit Alvar Aalto, Heikki Sirén, Viljo Revell sekä Eino Tuompo. Kolme ensiksi mainittua olivat 1960-luvulla sekä kotimaassa että kansainvälisesti tunnettuja ja arvostettuja arkkitehteja, joiden valinta kilpailuun heijastelee kilpailun pyrkimyksenä olleen saada aikaan merkittävä ja Pohjolan mainetta kohottava julkinen rakennus.

Eino Tuompon osallistuminen kilpailuun selittyy luultavimmin sillä, että hän oli suunnitellut kilpailualuetta reunustavan Kultareunan asuinalueen Etelä-Haagaan. Kultareunan asuinalue on Pohjolan vakuutusyhtiön rakennuttama vuokra-asuntoalue, joka on valmistunut vuonna 1964.[4]

Kilpailun tuomareina toimivat Pohjola-yhtiön toimitusjohtaja Tauno Angervo, johtaja Ilmari Ketola, arkkitehdit Antero Pernaja ja Aarno Ruusuvuori sekä kilpailijoiden valitsemana arkkitehti Einari Teräsvirta.[5]

1 Tontinvaihtokirja 22.4.1965, Pohjola-talon arkisto
2 Vakuutusosakeyhtiö Pohjolan pääkonttorirakennuksen suunnittelukilpailun ohjelma, 1964
3 Vakuutusosakeyhtiö Pohjolan pääkonttorirakennuksen suunnittelukilpailun ohjelma, 1964
4 ARK 10-11/1964, s. 220-228
5 Vakuutusosakeyhtiö Pohjolan pääkonttorirakennuksen suunnittelukilpailun ohjelma, 1964



→ Pohjolan toimitalon arkkitehtuurikilpailun suunnittelualue. Vasemmalla näkyy Munkkivuoren asuinaluetta sekä Munkkivuoren ostoskeskus, kuvan alareunast a alkaa Niemenmäen asuinalue ja oikealla näkyy puolestaan Kultareunan asuinalue. PkA

Kilpailuohjelma

Pohjolan toimitalon kilpailuohjelma piti sisällään seikkaperäisen esityksen tulevan toimitalon tilantarpeista. Tärkeää tulevan rakennuksen toiminnan kannalta oli, että eri osastot ja toiminnot sijoittuvat oikealla tavalla toistensa yhteyteen. Erityistä huomiota kehoitettiin myös kiinnitettävän suuren henkilöstömäärän sujuvaan liikennöintiin rakennuksessa sekä maanalaisten pysäköintitilojen suuren tarpeen tyydyttämiseen. Tilaohjelmassa maanalaisia tiloja onkin esitetty tulevalle rakennukselle lähes yhtä paljon kuin maanpäällisiä tiloja. Rakennuksessa työskentelemään kaavailtu henkilömäärä oli reilut 800 henkilöä.[1]

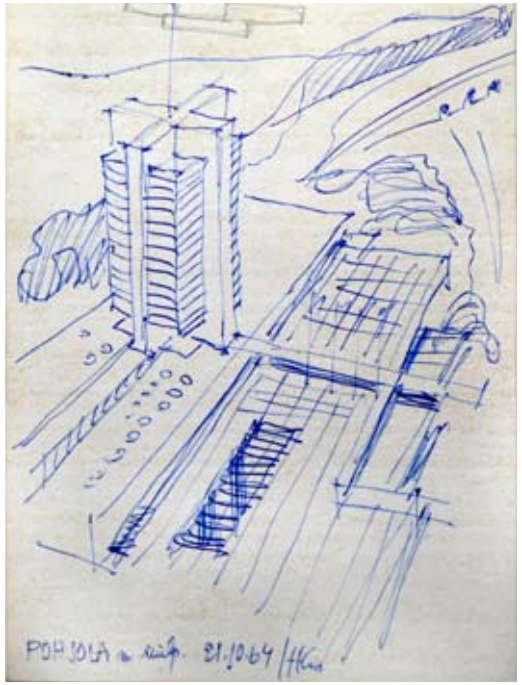
Toimistotyön vaatimien tilojen lisäksi tilaohjelmaan sisältyi myös henkilökunnan kerhotiloja oleskelua ja harrastamista varten, ravintolanakin toimivat ruokailutilat sekä kuusi henkilökunnan asuntoa. Lisäksi oli määritelty suunniteltavaksi rakennukseen lisätiloja, jotka aluksi voidaan vuokrata ulkopuolisille ja myöhemmin toiminnan laajentumisen myötä ottaa Pohjolan omaan käyttöön.

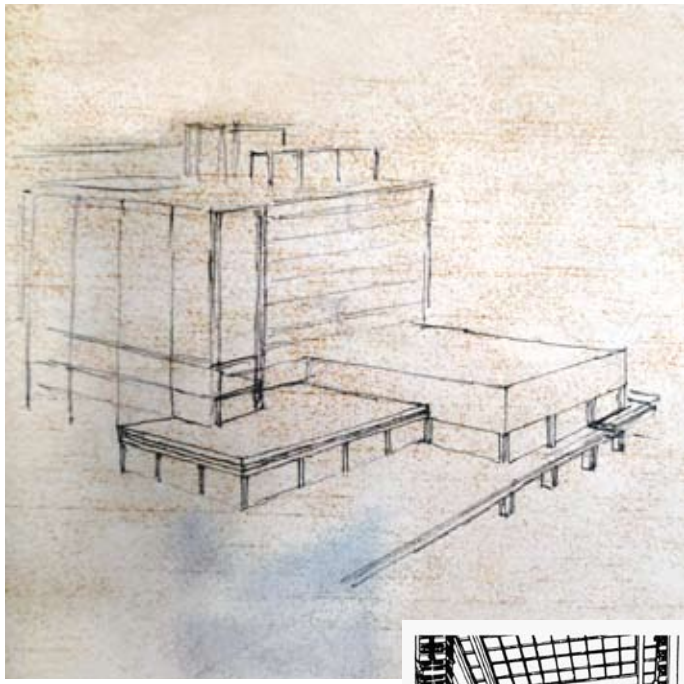
Kilpailun arvostelussa olivat pöytäkirjan mukaan olleet erityisen tarkastelun alla rakennuksen yleisen luonteen lisäksi talon ulkoinen ja sisäinen liikenne sekä monipuolisen toimistokäytön mahdollisuudet. Lisäksi on vertailtu ehdotusten teknillisiä ansioita sekä toimistokäytön ulkopuolisten toimintojen sijoittumista: yhteiskäytössä olevia tiloja, vuokrattavia asuntoja sekä vuokrattaviksi tarkoitettujen tilojen sijaintia rakennuksessa.

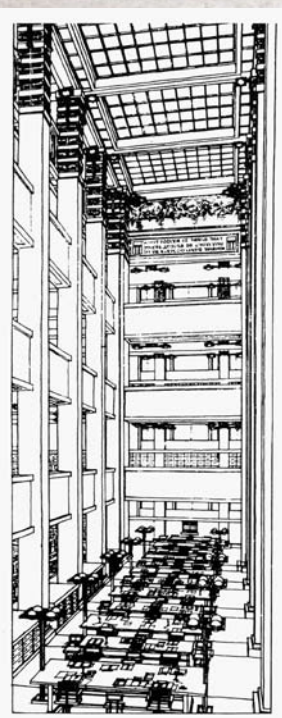
Kilpailuvaiheen suunnittelu Viljo Revellin toimistossa

Viljo Revell oli Pohjolan kilpailun aikoihin yhä tiiviisti Torontossa, jossa hänen suunnittelemansa kaupungintalo oli valmistumaisillaan. Revellin toimistoa johti Helsingissä hänen poissaollessaan arkkitehti Heikki Castrén.[2] Marraskuussa 1964 palattuaan viimeiseltä Toronton matkaltaan Viljo Revell yllättäen menehtyi, mutta kilpailulautakunta katsoi kuitenkin, että Viljo Revell & Co:n arkkitehtien oli mahdollista jättää ehdotus Viljo Revellin nimissä Heikki Castrénin johdolla.

Revellin toimistossa kilpailuvaiheen suunnittelua johti Juhani Kataisen.[3] Heikki Castrénin varhaisessa luonnoksessa rakennusta hallitsi korkea torni, jota tuki kattoikkunoilla rei'itetty jalustaosa. Suunnitelma kehittyi edelleen Kataisen käsissä. Hän inspiroitui Frank Lloyd Wrightin 1904 valmistuneen Larkin buildingin valokatteisesta keskusaulasta ja Pohjola-talon toimistotorni sai keskusaulan ympärille rakentuneen muotonsa. Rakennuksen pohjan sitomisessa moduuliverkkoon oli puolestaan Aulis Blomstedtin kehittämien moduulijärjestelmien vaikutusta.[4]







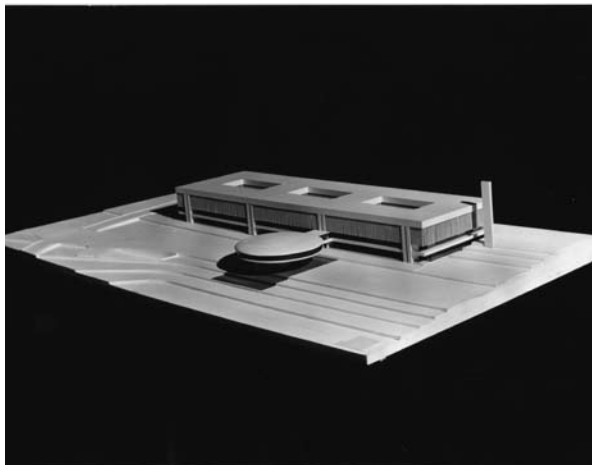
↑ Heikki Castrénin varhainen luonnos Pohjolan toimitaloksi . JKA
↗ Juhani Kataisen luonnos Pohjolan toimitalosta. JKA
→ Frank Lloyd Wrightin Larkin Buildingin valokatteinen korkea aula. Rakennus valmistui vuonna 1904 ja purettiin 1950. Modern architecture – a critical history s. 61.

1 Liite III, Vakuutusyhtiö Pohjolan uuden toimitalon tilantarvesuunnitelma. Pohjola-talon arkisto

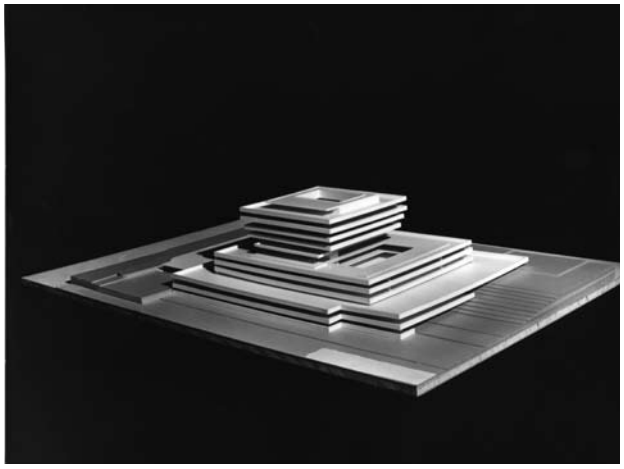
2 Katainen (synt. 30.11.1941) valmistui arkkitehdiksi vuonna 1965. Myöhemmin urallaan Katainen suunnitteli mm. Kuopion yliopiston rakennuksia ja Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan tilat sekä toimi Tampereen teknillisen korkeakoulun rakennustaiteen professorina 1988-2005. Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013

3 Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013

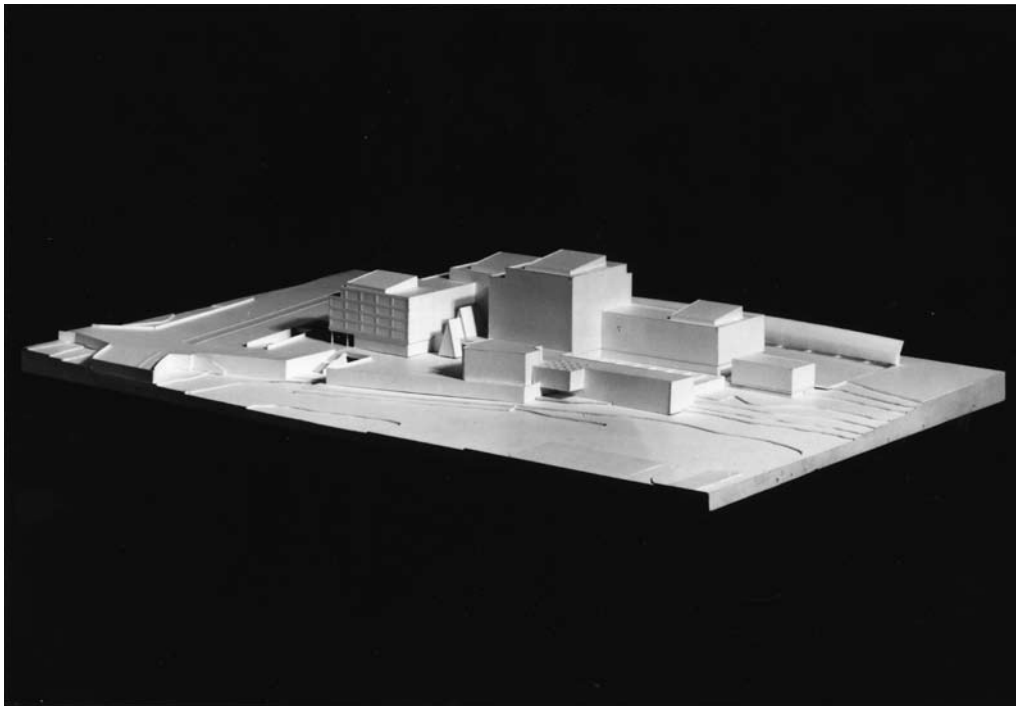
4 Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013
Katainen oli ollut lyhyen aikaa töissä Aulis Blomstedtin toimistossa.



↑ Ehdotus "Tattivakuutus". Laatinut arkkitehti Eino Tuompo avustajineen, pienoismallivalokua v. PkA



↑ Ehdotus "Corona Borealis". Laatinut arkkitehti Heikki Sirén avustajineen, pienoismallivalokuva v. PkA



← Ehdotus "Maiandros". Laatinut arkkitehti Alvar Aalto avustajineen, pienoismallivalokuva v. PkA

Ehdotusten arvostelu

Kaikki kilpailuun kutsutut jättivät määräaikaan joulukuun 17. päivä 1964 mennessä hyväksytyn ehdotuksen.

Ehdotuksista Eino Tuompon työryhmän "Tattivakuutus" eroaa muista selkeän suuntautuvuutensa vuoksi. Rakennus on selkeälinjainen eikä ota ympäristöönsä juuri kantaa. Ehdotus saikin osakseen kritiikkiä siitä, ettei se huomioinut lähialueita kilpailuohjelman toivomalla tavalla. [1]Johdon tilat on ehdotuksessa sijoitettu erilliseen avaruusalusmaiseen rakennusmassaan.

Heikki Sirénin "Corona Borealis" on rakennusmassaltaan voimakkaasti porrastuva ja pienoismallissa sille ilmeen antaa koko rakennuksen kattava nauhaikkunajärjestelmä. Arvostelupöytäkirjan mukaan rakennus on ilmeeltään keskuskonttoriksi sopiva ja tilallisesti vaihteleva, mutta toimintojen jäsentely rakennukseen ei ole riittävän sujuva saatikka muuntojoustava.

Alvar Aallon toimiston ehdotus "Maiandros" on jäsennelty neljään toisiinsa liittyvään torniin, joiden muodostamaa vaihtelevaa kokonaisuutta tuomarit kiittelevät arvostelussaan. Mittakaavallisesti ehdotus oli raadin mielestä kilpailun paras.[2] Paikoitusta lukuunottamatta liikenne oli rakennuksessa hyvin ratkaistu ja sisätilat jäsennelty pääosin erittäin hyvin. Rakennuksessa olevat ongelmat koetiin olevan mahdollista ratkaista ehdotuksen yleisratkaisun sisällä.

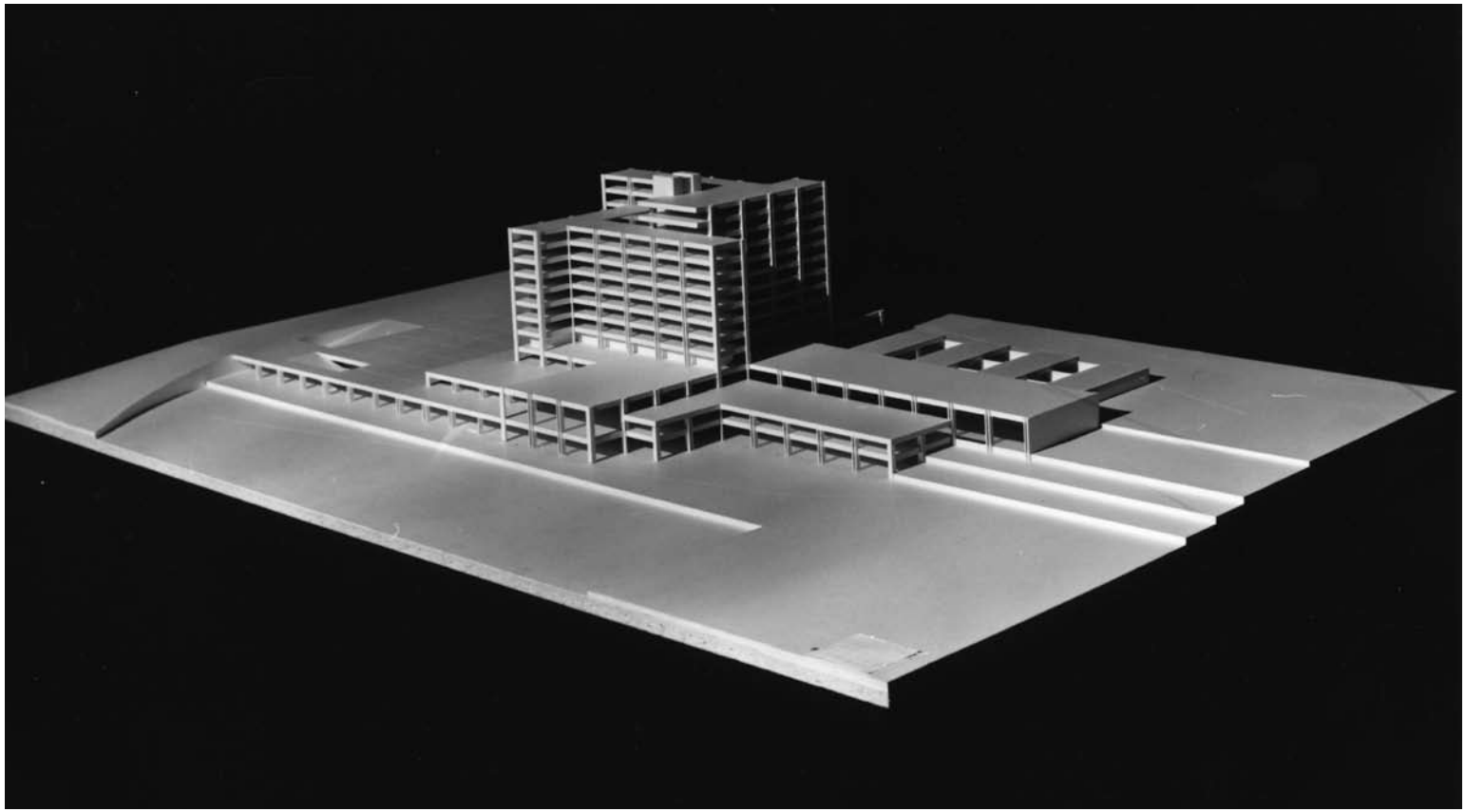
Viljo Revellin nimissä laadittu Heikki Castrénin ja kollegoiden ehdotus "Byromaani" saa palkintolautakunnalta kiitosta toimintojen sijoittumisesta rakennukseen sekä perusteellisesti tutkituista teknisistä ratkaisuistaan. Pöytäkirjan mukaan "Byromaani" olisi voitu julistaa voittajaksi , jos sen pääportaikko ja aputilaryhmä olisi sijoitettu eri tavoin.

Kilpailun tuomaristo piti Alvar Aallon ja Viljo Revellin toimistojen ehdotuksia kilpailun parhaimmistona, mutta totesi niissä molemmissa olevan puutteita, joiden poistaminen saattaisi vaikuttaa rakennusten muotoon

1 Palkintolautakunnan pöytäkirja Pohjolan toimitalon suunnittelukilpailusta 21.1.1965, PkA

2 Palkintolautakunnan pöytäkirja Pohjolan toimitalon suunnittelukilpailusta 21.1.1965, PkA

→ Heikki Castrén & Co:n ehdotus "Byromaani" Pohjolan toimitalon arkkitehtuurikilpailuun, pienoismallivalokuva v. 1965 Lähde: PkA



ja tilaratkaisuihin siinä määrin, että näiden ehdotusten kesken päätettiin järjestää jatkokilpailu. Viljo Revellin puolesta osallistumisoikeus jatkokilpailuun myönnettiin Heikki Castrén & Co:lle, joksi Viljo Revell & Co oli nimensä tällä aikaa vaihtanut.

Jatkokilpailu

Jatkokilpailun arvostelussa Heikki Castrénin työryhmän ehdotuksen "Byromaani II" pääansioksi todetaan sen tilajäsentelyn "suuripiirteinen selvyys sekä teknillisen toteuttamisen luontevuus". Tuomariston palautteen perusteella rakennusta oli madallettu kerroksen verran, mikä arvostelussa otettiin myönteisesti huomioon. Korkeuden vähentäminen onnistui suurentamalla rakennuksen moduuliverkkoa 8,5 x 8,5 metriin ensimmäisen vaiheen 8 x8 metristä.Korkea keskushalli arvelutti tuomaristoa paloteknisesti yhä jatkokilpailuvaiheessakin, mutta ehdotuksen tekijän todetiin kuitenkin tutkineen asiaa perusteellisesti.[1] Ehdotus olikin perusteellisesti tutkittu myös teknisesti,

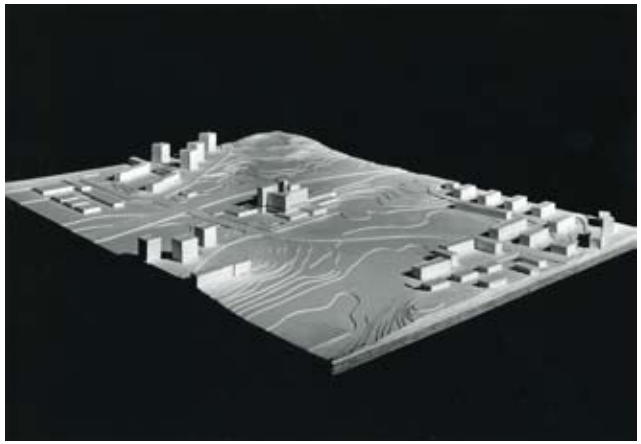
"Maiandros"-ehdotuksen ansioiksi on jatkokilpailuvaiheessakin luettu tilojen hyvä jäsentely ja ratkaisun tarjoamat mahdollisuudet toimistokerrosten joustavaan käyttöön. Kattokerrosten käsittely on kuitenkin arvostelussa mainittu kokonaisuutta häiritseväksi.

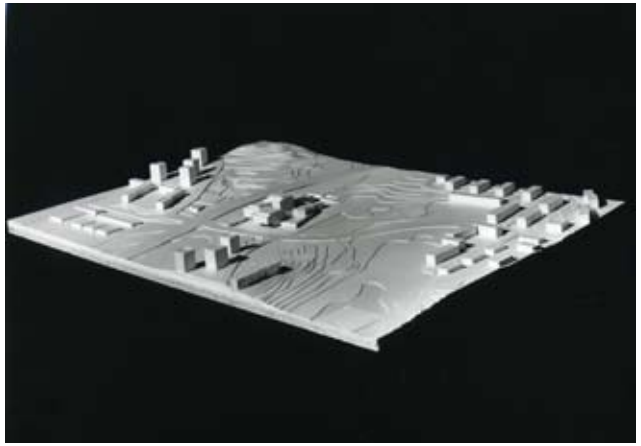
Edellä kuvatuin ansioin valittiin jatkokilpailun voittajaksi yksimielisesti Heikki Castrén & Co:n ehdotus "Byromaani II". Kilpailun tulos julkistettiin huhtikussa 1965 ja suunnittelu lähti käyntiin heti.

Arkkitehtuurin tyylin asema kilpailuvaiheessa

Kilpailun arvostelupöytäkirjassa ei ole juurikaan puhuttu siitä, minkälainen arkkitehtoninen tyyli tilaajan mielessä on kilpailua järjestettäessä ollut tai toisaalta mitä mieltä tuomaristo on ollut ehdotusten tyylilajeista. Heikki Sirénin ehdotus on ollut arvostelijoiden mielestä

1 Palkintolautakunnan pöytäkirja Pohjolan toimitalon suunnittelukilpailun jatkokilpailusta 9.4.1965, Pohjola-talon arkisto





"tilallisesti rikkaasti vaihteleva" ja Aallon ehdotusta on puolestaan kuvattu "eläväksi ja vaihtelevaksi" kokonaisuudeksi. "Byromaani"-ehdotuksen arvostelussa taas rakennuksen tiukkaa järjestelmällisyyttä on pidetty rakenteellisuuden kannalta ansiona, mutta toisaalta todetaan rakennuksesta tämän myötä muodostuneen "kova ja laitosmainen". Kilpailun arvostelijat eivät täten tunnu olleen varauksettomasti järjestelmäajattelun mukaisen tiukan kaavamaisuuden kannattajia, ja Heikki Castrénin työryhmän ehdotus on voittanut pääosin toiminnallisten ja kaupunkikuvallisten ansioidensa nojalla.



↖ Heikki Castrénin ehdotus "Byromaani" oli ensimmäisessä vaiheessa vielä ympäröiviä tornitaloja korkeampi. Pienoismallivalokuva v. PkA

← Alvar Aallon ehdotus "Maiandros" sopeutuu asemakaavallisesti ympäröivien alueiden solmukohtaan. Pienoismallivalokuva v. PkA

↑ Pohjolan toimitalon rakennustoimikunta ja suunnittelijat. Oikealta: Heikki Castrén, Veikko Laaksonen, Juhani Katainen, Seppo Soratie ja Pentti Hämeenaho. JKA



↑ Deutscher Ring -vakuutusyhtiön toimitalo Hampurissa oli yksi opintomatkan kohteista. PkA

SUUNNITTELUN ETENEMINEN

Uuden toimitalon suunnittelu alkoi heti kilpailun tuloksen julkistamisen jälkeen. Heikki Castrén & Co toimistossa projektin vetäjänä toimi Juhani Katainen ja suunnitteluun osallistui suuri joukko toimiston väkeä.[1] Asemakaavamuutos pantiin vireille toukokuussa 1965[2] ja kilpailuasiakirjojen jalostaminen toteutussuunnitelmiksi alkoi.

Kilpailun tilaohjelman laatimista varten oli muodostettu toimikunta, jonka puheenjohtajana oli toimitusjohtaja Tauno Angervo ja jäseninä apulaisjohtajat Veikko Laaksonen, Seppo Soratie ja Pentti Hämeenaho. Suunnittelun alkaessa tämä sama toimikunta muuttui rakennustoimikunnaksi, joka vastasi uuden toimitalon rakentamisesta.[3] Toimikunnan tehtävänä oli välittää arkkitehdeille Pohjolan toivomukset tulevaa pääkonttoria koskien.

Opintomatka toimitalokohteisiin

Vuoden 1965 marraskuussa rakennustoimikunnan jäsenet sekä arkkitehdit Castrén ja Katainen tekivät tutustumismatkan Keski-Euroopan ja Pohjois-Italian uusiin liikerakennus- ja toimitalokohteisiin.[4] Matka kohdistui Ruotsiin, Tanskaan, Saksaan, Sveitsiin ja Italiaan ja tutustumiskohteisiin kuuluivat mm. Pirellin toimistotorni Milanossa, Nestlén toimitalo Veveyssä, Deutscher ring -toimitalo Hampurissa, Bayer-yhtymän toimitalo Leverkusenissa, Gerling vakuutusyhtiön toimitalo Kölnissä ja Basler Transportin toimitalo Baselissa. Koh-

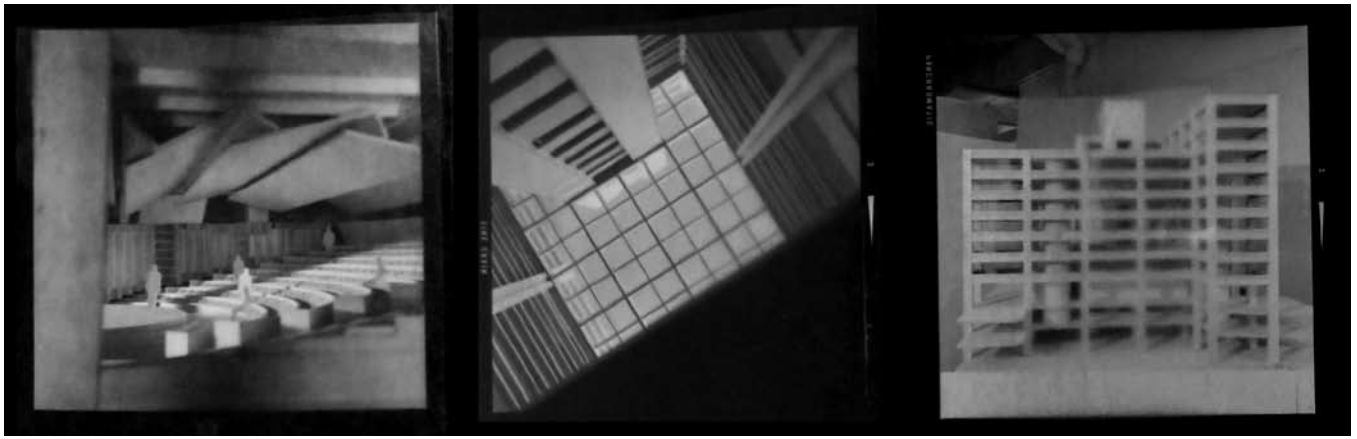
1 Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013

2 Pohjolan toimitalo, ARK 1-2/1067 s. 2

3 ARK 2/1970 s. 59

4 Pöytäkirja n:o 1 suunnittelukokouksesta 15.9.1965, Pohjola-talon arkisto





↑ Pohjola-talon suunnittelussa pienoismallityöskentelyllä oli tärkeä rooli. Sisätiloja ja massoittelua tutkittiin mallin avulla tarkoin. JKA
← Gerling vakuutusyhtiön toimitalo Kölnissä oli rakennustoimikunnan ja arkkitehtien tutustumismatkan kohde. JKA

teista haettiin ideoita uuden toimitalon suunnitteluun.[1] Matkan jälkeen olivat rakennustoimikunnan jäsenet Kataisen mukaan entistä luottavaisempia tulevan toimitalonsa erinomaisuudesta.[2]

Perusteellista suunnittelua

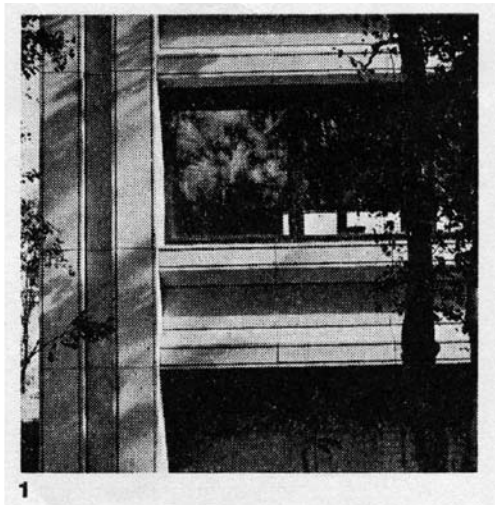
Uuden toimitalon suunnitelmat perustuivat pitkälti kilpailuvaiheessa syntyneisiin piirustuksiin. Jo kilpailuvaiheessa pohjapiirokset olivat hyvin lähellä lopullista toteutusta.[3] Sisätilojen tarkempaa suunnittelua varten suunnittelijat saivat rakennustoimikunnan välittämänä runsaasti tarkkaa tietoa eri osastojen esimiehiltä kunkin osaston henkilömääristä ja tilantarpeesta, joiden perusteella huonejakoja täsmennettiin.[4] Toiminnallisuuteen kiinnitettiin suunnittelussa kauttaaltaan paljon huomiota.[5]

Yhtiössä oli voimakasta kiinnostusta joustavien ja tulevaisuuden tarpeiden mukaan muuntuvien ratkaisujen löytämiseen ja jo suunnittelun alkuvaiheessa tuotiin Pohjolan taholta esille tärkeänä selvittää mahdollisuutta siirrettävien väliseinien käyttöön rakennuksessa, jotta olisi mahdollista toteuttaa sekä avokonttoritilaa että perinteisiä toimistohuoneita[6]. Torniosassa kapea runko esti laajojen maisemakonttoritilojen luomisen, mutta jalustaosan 2. kerroksen alkuperäisiin ATK-tiloihin suunniteltiin avonaista toimistotilaa.[7]

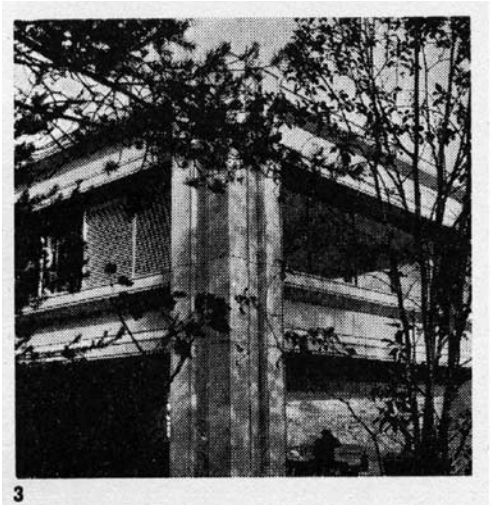
Tärkeää uuden toimitalon suunnittelussa on ollut myös tekninen toimivuus sekä uuden toimistotekniikan läsnäolo rakennuksessa. Ilmanvaihtotekniikan suunnittelu tehtiin huolella ja kanavien sijoittumista piirrettiin poikkeuksellisella pieteetillä arkkitehtitoimistossa.[8] LVI-insinööritoimisto Kalevi Sassi Oy oli kehittänyt jo kilpailuvaiheessa idean kolmanteen kerrokseen sijoitetusta konehuoneesta, ja ilman kuljettamista ja jakamista pilarien, alakattojen ja ikkunapenkkien kautta kehitettiin edelleen suunnitteluvaiheessa.

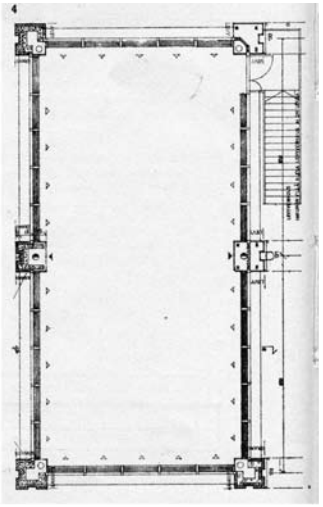
Rakennuksen sisäinen tiedon liikkuvuus on edellyttänyt ATK-, puhelin- ja postitusosastojen tarkkaa suunnittelua. Suunnittelua on ohjannut myös se, että uusi toimitalo asetettiin korkeutensa vuoksi paloteknilliseen A-luokkaan, ensimmäisenä rakennuksena Helsingissä.[9] Paloturvallisuutta lisäsi mm. koko rakennuksen kattava sprinklerijärjestelmä.

1 Pöytäkirja n:o 1 suunnittelukokouksesta 15.9.1965, Pohjola-talon arkisto
2 Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013
3 ARK 1-2/1967 s. 2
4 Pöytäkirja n:0 1 suunnittelukokouksesta 15.9.1965 PkA
5 Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013
6 Pöytäkirja n:0 1 suunnittelukokouksesta 15.9.1965 PkA
7 Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013
8 Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013
9 ARK 2/1970 s. 61



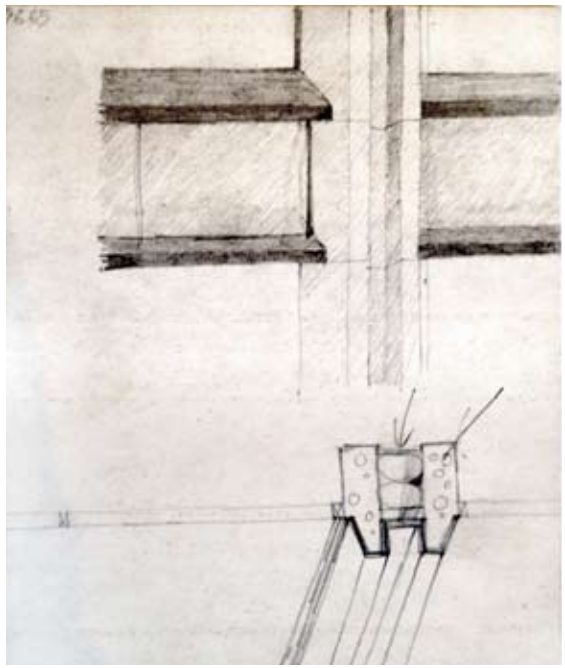






↑↗ Valokuvia Pohjolan toimitalon rakennusaikaisesta koetalosta (1, 2 ja 3) sekä koetalon pohjapiirros. ARK 1/1967 s.4.

↓ Juhani Kataisen luonnos Pohjola-talon julkisivukäsittelystä. JKA



Pohjolan entinen, Gesellius-Lindgren-Saarisen suunnittelema pääkonttori vuodelta 1901 oli suunnittelijoiden mielessä vertailukohtana ja tästä perinteestä lienee peräisin paitsi julkisivun kivimateriaali myös sisätilojen ja kalusteiden yksityiskohtainen suunnittelu kokonaistaideteoksen hengessä.[1] Julkisivumateriaaliksi oli alunperin ajateltu vuolukiveä, mutta toimitusvaikeuksien vuoksi se vaihdettiin Kurun harmaaseen graniittiin.[2] Julkisivupintojen jäsentely oli saanut vaikutteita Chicagon koulukunnan arkkitehtuurista.[3]

Koetalo

Pohjolan toimitalossa suunnittelun apuna käytettiin myös koetalon rakentamista. Castrén kuvaa koetalon käyttöä arkkitehdin apuvälineenä Arkkitehtilehden artikkelissa "Koetalosta suunnittelumetodina" vuonna 1967[4]. Idea koetalon rakentamisesta syntyi vaativan graniittityön tekniikoiden varmistamisen pohjalta.[5] Pääasiallisena tarkoituksena koetalossa oli julkisivun graniittiverhouksen kiinnitystapojen tutkiminen, ilmastointijärjestelmän kokeileminen ja tyypin valinta, ikkunatyyppien ja alakattojen ja niihin liittyvien detaljien tutkiminen sekä siirrettävän väliseinätyypin rakenne- ja tyyppivalinta. Tämän lisäksi tutkittiin materiaaleja ja Pekka Perjon johtama sisustustyöryhmä käytti koetaloa kalustesuunnittelun apuvälineenä.

Koetalo oli tulevan rakennuksen kahden pilariruudun kokoinen (8,5 x 17 m) kaksikerroksinen rakennus. Ensimmäinen kerros käsitti konehuoneen ja toinen kerros n. 150 m^2 suuruisen näyttelytilan, jota käytettiin sisätilaratkaisujen testaamiseen sekä valaistukseen ja aurinkosuojaukseen liittyviin kokeiluihin.[6]

Koetaloon asennettiin eri valmistajien tuotteita, jotta näitä päästiin vertailemaan aidossa ympäristössä ja kehittämään edelleen. Alustavat valinnat tehtiin arkkitehtisuunnitelmien perusteella ja lopputulosta arvosteli puolestaan rakennuttaja. Valmistajilla säilyi oikeus käyttää koetalossa kehitettyjä tuotteita edelleen, jolloin menetelmällä oli mahdollisuus hyödyttää myös laajempaa asiakaskuntaa.

1 Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013
2 ARK 2/1970 s. 61,-62
3 Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013
4 ARK 1/1967 s.2-4
5 ARK 2/1970 s. 61
6 ARK 1/1967 s.4

RAKENTAMISVAIHE

Pohjola-talon ensimmäisen vaiheen rakentaminen kesti yhteensä neljä vuotta. Rakennustyöt jakaantuivat kolmeen erilliseen urakkaan. Maankaivuutyöt aloitettiin jo loppuvuodesta 1965, jonka jälkeen tehtiin kellariosien betonivalut maanpinnan tasoon asti ja tämän jälkeen lopullinen pääurakka[1]. Myöhemmin esitettiin, että vaiheistuksella pyrittiin välttämään suurten rakennusten kohdalla usein toistuva ongelma, että suunnitelmat ehtivät vanhentua ennen toteutusvaihetta. [2] Todellisuudessa taustalla oli kuitenkin myös se, että ensimmäinen urakoitsijayritys meni konkurssiin kesken rakennustöiden ja urakoitsijaa jouduttiin vaihtamaan tästä syystä.

Rakennustyöt etenivät siten, että ensin tehtiin maanalaiset tilat ja betonivalut 1. kellarikerroksen lattiapintaan asti. Tämän jälkeen edettiin ylöspäin niin, että ensin valmistuivat matalammat siipiosat ja viimeisenä tornin ylimmät kerrokset.

Rakennustyöt etenivät suunniteltua hitaammin muun muassa siitä syystä, että toimitalon laatutason takia reikä- ja tartuntapiirusten laatiminen oli asetettu arkkitehdin tehtäväksi, mistä koitui paljon lisätöitä. Vuoden 1967 tammikuussa päivätyssä muistiossa on tämän pohjalta todettu, että järjestelyn arvo tultaisiin toivottavasti tulevaisuudessa näkemään "tavanomaista parempana järjestyksenä katoissa kulkevien putkien ja johtojen ja läpimenojen viidakossa".[3]

Rakennustöitä valvoi rakennusmestari Eino I. Lilja[4], joka oli toiminut myös muissa Pohjolan rakennusprojekteissa ja oli tunnettu tinkimättömästä vaatimustasostaan.[5]

1 ARK 2/1970 s. 61
2 ARK 2/1970 s. 59
3 Tilannetiedotus ja eräitä kohtopäätöksiä toimitalon rakennus- ja suunnittelutyöstä 18.1.1967. PkA
4 ARK 2/1970 s. 59
5 Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013







↗ → Valokuvia Pohjolan toimitalon työmaalta. PkA
→→ Huolella suunniteltua putkien polveilua 3. kerroksen IV-tilois sa. Arkkitehti-lehden esittelyaineiston kuvat. AmA

1. RAKENNUSVAIHE



→ Valokuva Pohjolan toimitalosta alkuperäisessä laajudessaan. PkA

Pohjolan uusi toimitalo avattiin käyttöön 25. elokuuta vuonna 1969. Rakennus sijaitsee Munkkiniemen kaupunginosassa, Lapinmäentien ja Huopalahdentien liittymän koillispuolella. Sekä jalankulkuyhteys 01. ja 1. kerroksiin[1] että ajoyhteys kellaritiloihin ovat Lapinmäentieltä. Lapinmäentien puolella oli laaja sisääntulotori, kun muilta sivuiltaan rakennus rajautui viheralueisiin.

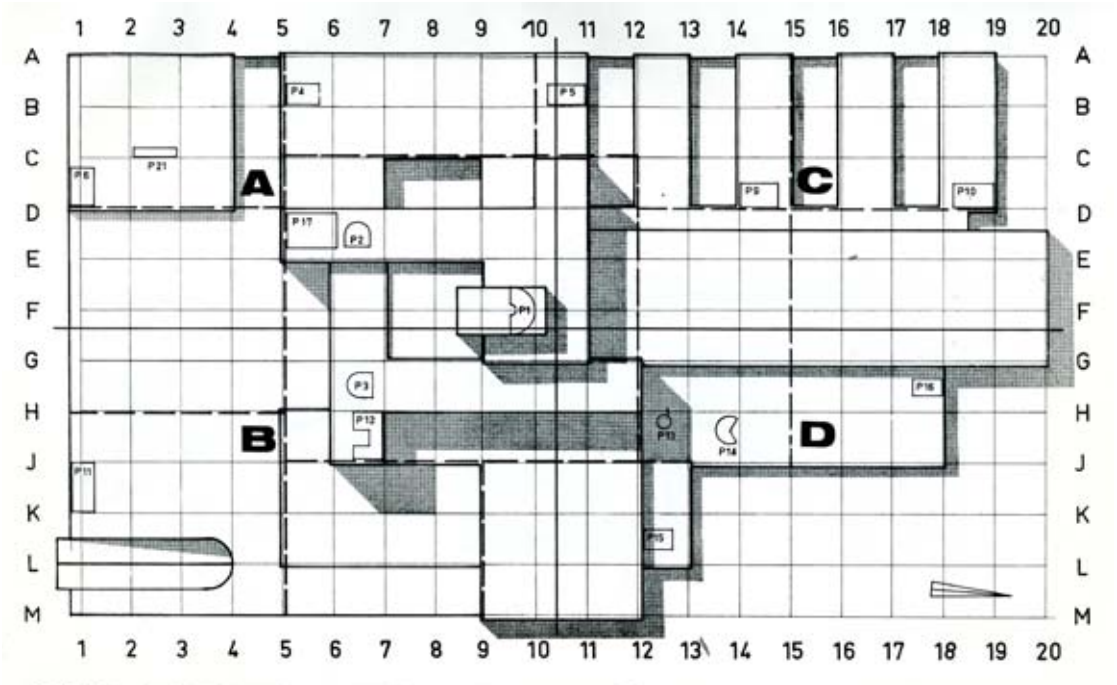
Alkuperäisessä asussaan rakennus käsitti 11-kerroksisen torniosan, johon liittyy kaksikerroksisia rakennusmassoja tornin pohjois- ja länsipuolella. Tämän lisäksi rakennuskokonaisuuteen kuuluivat yksikerroksinen kirjapaino-osa sisääntulotorin länsipuolella sekä neljä yksikerroksista siipeä Huopalahdentien puolella. Edellä mainittujen rakennusosien välissä on maanpinnalla sisäpihoja, joille sijoitetut kattoikkunat valaisevat laajoja maanalaisia tiloja. Maan alla oli kolmessa kerroksessa sekä käyttö- ja varastotiloja että yhteensä 411 autopaikkaa.

Rakennuksessa toimivat alusta alkaen vakuutusosakeyhtiö Pohjolan lisäksi sen sisaryhtiö tapaturmavakuutusyhtiö Kullervo sekä tytäryhtiö jälleenvakuutusyhtiö Osmo. Kullervolla ja Pohjolalla oli erilliset hallintoneuvostot ja ensimmäisessä rakennusvaiheessa niillä oli erilliset kokoushuoneet.

Tilojen jakautuminen

Tilojen käyttötarkoitukset jakaantuivat siten, että tornin kaksi ylintä kerrosta 10.-11. olivat johtajiston käytössä, 4-9. kerros toimistotyötiloja ja 3. kerros LVI-tekniikalle

1 Tässä selvityksessä on käytetty kerroksista alkuperäisten piirustusten mukaista numerointia, jonka mukaan (osin tai kokonaan) maanalaiset kerroset on numeroitu 01, 02, 03 ja 04, joista 04 on alin. Maanpäällinen sisääntulotaso on numeroltaan 1. kerros.



↑ 1. rakennusvaiheen kaaviokuva Pohjola-talosta. A-D viittaavat arkkitehtipohjakuvien osapiirustusalueisiin. PkA

varattu konehuonekerros. Toinen kerros sisälsi laajemmat toimistotilat sekä ATK-tilat aputiloineen. Sisääntulokerroksessa sijaitsivat mm. vakuutusyhtiön asiakaspalvelutilat, ruokasali keittiöineen, auditorio, postitus sekä henkilökunnan seurustelutiloja. Autoilevien asiakkaiden ja henkilökunnan sisäänkäynti tapahtui 01. kellarikerroksesta, jossa sijaitsivat suuri vaateaula, pukuja pesutilat, vahtimestarikeskus ja valvomo. 01. kellarikerroksessa sijaitsivat lisäksi kirjapainotilat sekä paikoitustilaa. Toinen kellarikerros käsitti paikoitustilojen lisäksi teknisiä tiloja. Kolmas kellarikerros sisälsi lähinnä autopaikoitustiloja. Neljännellä kellaritasolla sijaitsevat vielä lämpökeskuksen alaosa ja pumppaamot. Pohjoinen osa, niin kutsuttu kerhosiipi, käsitti 1. kellarikerroksessa voimistelusalin ja sen alapuolisessa kerroksessa uima-hallin saunatiloineen, ampumaradan sekä muita harrastetiloja

Rakenne ja tekniikka

Rakennuksen runko on paikalla valettua betonia. Rakenne perustuu pilari-palkki-järjestelmään, joka tulee voimakkaasti ilmi myös rakennuksen julkisivuista. Kolmanteen kerrokseen saakka rakenne on primääripalkisto-laatta-rakenne ja tämän yläpuolisissa kerroksissa sekundääripalkisto-laatta-rakenne. Julkisivujen ikkunajako on järjestelmällinen läpi koko rakennuksen. Julkisivun verhoilumateriaaliksi valittiin teräspuhallettu graniitti kuvastamaan toimitalon arvokasta tehtävää.

Toimitalon ilmanvaihto toimi kaksikanavajärjestelmällä. Konehuoneet sijaitsivat tornin kolmannessa kerroksessa, jolloin ne saattoivat helpoimmin palvella sekä tornikerroksia että alempien kerrosten laajempia alueita.[1]

1 Sassi, K.LVI Pohjolassa s.2 (LVI-lehti 2/1970 s. 34)

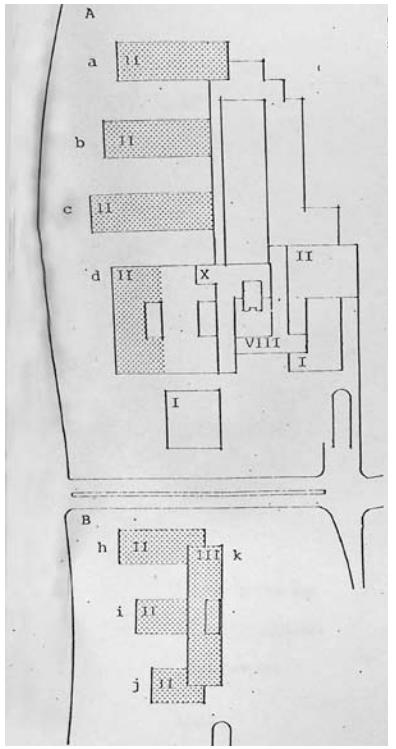
1980-88 LAAJENNUSVAIHE

Pohjolan toimitalon laajennuksen suunnittelu aloitettiin vuonna 1977. Laajennusvaiheen suunnittelusta vastasi arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila Oy. Heikki Castrén kuitenkin menehtyi vuonna 1980, jolloin laajennusvaiheen suunnittelua jatkettiin toimisto Jauhiainen-Nuuttila Oy[2]:n johdolla. Juhani Katainen ei ollut laajennusvaiheen suunnitelussa enää mukana.[3]

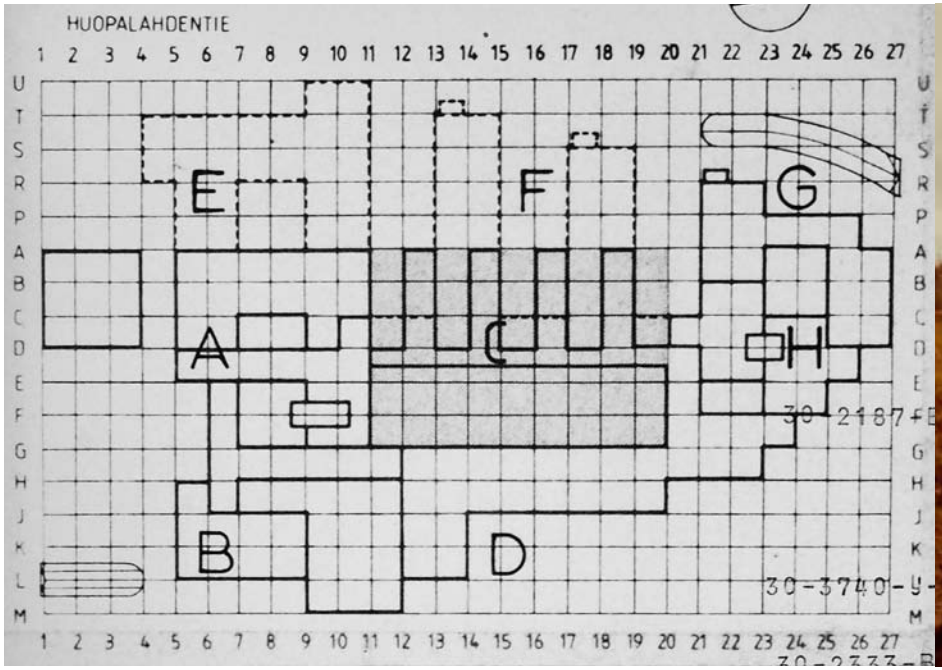
Ensimmäisen laajennussuunnitelman mukaan Lapinmäentie 1 rakennusta oli tarkoitus laajentaa kampamaisilla osilla vanhan rakennusmassan länsipuolelle ja lisäksi rakentaa uusi rakennus osoitteeseen Lapin-

2 Myöhemmin CJN Oy.

3 Katainen perusti oman arkkitehtitoimiston 1960-70-luvun vaihteessa. Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013.



→ Ensimmäisessä laajennussuunnitelmassa rakennusta oli tarkoitus laajentaa alkuperäisen osan länsipuolelle ja lisäksi rakentaa uudisrakennus Lapinmäentien toiselle puolelle. PkA



↑ Toteutunut laajennus koostui uudesta tornista (merkitty H-osamerkinnällä) sekä vanhojen matalien siipien tilalle sijoittuvista uusista laajenemmista siipiosista. PkA



↑ Rakennuksen laajentaminen aloitettiin alkuperäisen rakennusmassan pohjoispuolisesta B-tornista.Kuva laajennusvaiheen rakennustyömaalta v. 1981. Lähde: PkA

mäentie 2, kyseisen tien toiselle puolelle, jossa toistuisi sama kampamainen jäsentely. Suunnitelman edetessä tämä erillinen rakennusmassa on kuitenkin jäänyt pois ja alkuperäisen osan laajennukseen on lisätty uusi torniosa pohjoispuolelle.

Laajennusvaiheen lupakuvat jätettiin Helsingin kaupungin rakennusvalvontaan vuonna 1979 ja rakentaminen aloitettiin vuonna 1980. Lapinmäentie 1:n piirustusaineistossa suunnitelmat on jaettu laajennusvaihe I:een ja II:een, mutta nämä viittaavat ainoastaan rakentamisen vaiheistukseen. Laajennus oli suunniteltu kokonaisuudessaan jo vuosina 1977-79.[1]

Laajennuksen ensimmäinen rakennusvaihe valmistui vuonna 1985. Tähän vaiheeseen kuului uusi torniosa alkuperäisen toimitalon pohjoispuolelle, uusi liittymä Huopalahdentielle sekä laajennetut paikoitustilat 2. kellarikerroksessa ja ensimmäisen rakennusvaiheen pohjoisosassa tehdyt muutokset. Laajennuksen toinen rakennusvaihe käsitti alkuperäisten yksikerroksisten siipien purkamisen ja vanhan rakennusmassan laajentamisen Huopalahdentien suuntaan, uusien suurempien siipiosien rakentamisen sekä keskikäytävän, jolla siipiosat liittyvät vanhaan rakennusmassaan. Tämä laajennuksen toinen rakennusvaihe valmistui vuonna 1988.

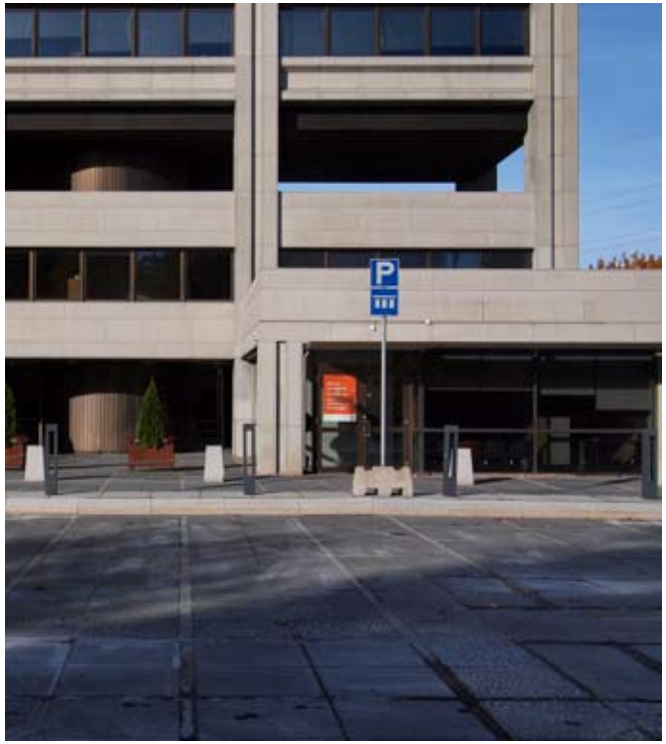
Laajennuksen tilaohjelma

Laajennusosa käsitti pääosin uusia toimistotiloja, jotka on toteutettu alkuperäiseen tapaan siirrettävillä väliseinillä. Siirtoseinätyyppi on kuitenkin erilainen kuin vuonna 1969 valmistuneissa osissa. Uusi 6-kerroksinen B-torni sekä kaksikerroksiset laajennusosat alkuperäisen rakennuksen länsipuolella sisältävät näin toteutettuja toimistotiloja aputiloineen. B-tornin 1. kerroksessa on lisäksi uusi pienempi auditorio. Lisäksi vanhan osan 1. kerroksessa sijainnutta keittiötä laajennettiin kaksinkertaiseksi palvelemaan lisääntynyttä henkilöstömäärää ja entisten musiikki- ja kirjastohuoneiden pohjoispuolelle tehtiin laajennus, jossa sijaitsi neuvottelutiloja. 1. kellarikerroksessa laajennusosassa olivat uusi suuri keskusarkisto, ATK-sali siihen liittyvine tiloineen, tilavat varastotilat sekä uusia kabinettitiloja keittiölaajennuksen alapuollella. 2. kellarikerroksessa laajennusosa oli kauttaaltaan pysäköintitilaa.

1 CJN Oy:n työluettelo.

MYÖHEMMÄT MUUTOKSET





→ Antti Maasalon suunnittelema veistos "Pohjolan Syke". amoy 2013

→→ Merkittävin ulkoinen muutos laajennusvaihdeen jälkeen on eteläjulkisivuun tehty uusi sisäänkäynti (kuvassa pysäköintimerkin takana). amoy 2013

1980-luvulla lopullisesti valmistuneen laajennusosan jälkeen ei Lapinmäentie 1 kiinteistössä ole tehty merkittäviä rakennusmassaan kohdistuvia muutos-, purku- tai laajennustöitä. Vuonna 1990 on rakennuksen lounaispuolelle rakennettu kuvanveistäjä Antti Maasalon suunnittelema vakuutusyhtiö Pohjolan 100-vuotista taivalta juhlistanut monumentti "Pohjolan syke".[1] Vuonna 2001 on eteläjulkisivun lasiseinään pääsisäänkäynnin oikealle puolelle lisätty uusi sisäänkäynti, mitä varten on haettu rakennuslupaa. Vuonna 2003 puolestaan on haettu rakennuslupaa arkistotilojen muuttamiseksi neuvottelutiloiksi laajennusosassa.[2] Muilta osin 2000-luvun muutokset ovat olleet kevein väliseinien tehtyjä sisätilojen muutoksia, joihin ei ole vaadittu rakennuslupia.

1 Antti Maasalon ansioluettelo, Suomen taiteilijaseuran taiteilijamatrikkeli

2 Helsingin kaupunginmuseon rakennusinventointikortti Pohjola-talosta. Munkkiniemen rakennusinventointi 2003-2005

Jako kahdelle käyttäjälle

Vuonna 2003 A-torni ja suuri osa vanhan jalustaosan toimistotiloista vuokrattiin Sanoma Magazine Finlandin[3] käyttöön. Alkuperäinen pääaula tuli tässä yhteydessä SMF:n käyttöön ja Pohjolalle jäi 01. kerroksen alkuperäinen henkilökunnan sisäänkäyntiaula. Kahden eri toimijan alueiden erottaminen on aiheuttanut rakennuksessa sisätilamuutoksia.

Merkittävimmät muutokset ovat ensimmäisessä kerroksen pääaulan yhteydessä. Aula suljettiin kulunvalvonnallisista syistä erilliseksi tilaksi ja aulatilan reuna-alueet otettiin toimistokäyttöön. Lisäksi alkuperäiset asiakastoimiston tilat erotettiin omaksi toimistotilakokonaisuudekseen. Täten alkuperäiset avoimet yhteydet aulasta entisiin asiakastoimiston tiloihin, seurusteluaulaan ja ruokasaliin johtavaan käytävään sekä laajennusosaan johtavaan valokäytävään ovat katkenneet.

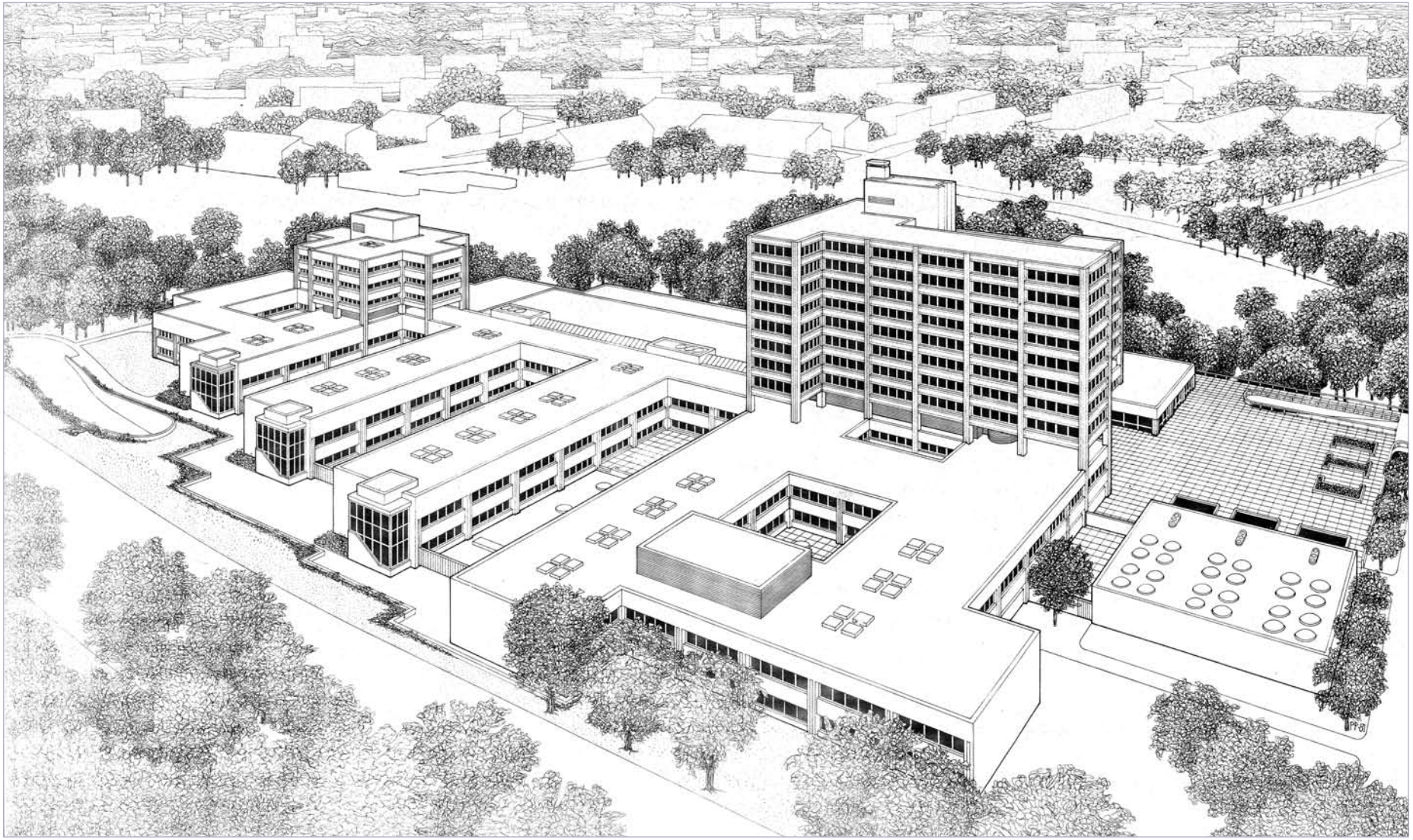
Samassa yhteydessä on sekä A-tornin että B-tornin ylimpiin kerroksiin tehty sisätilamuutoksia, joiden yhteydessä niissä on käytetty alkuperäis- ja laajennusvaiheista poikkeavia uusia siirtoseinärakenteita.

3 Tässä inventoinnissa myöhemmin käytetään Sanoma Magazine Finland Oy:stä lyhennettä SMF

Korjaustoimenpiteitä

Lapinmäentie 1 kiinteistössä ei ole taloteknisesti tehty suuria muutoksia 1980-luvun laajennuksen jälkeen. Julkisivut on saumattu uudelleen 2000-luvulla ja kattoa on jouduttu korjaamaan. Keskushallin päällä olevista kattoikkunoista suurin osa on vaihdettu, sillä niiden kiinnitykset vuotivat ja kattokuvut olivat myös monin paikoin samentuneet niin, että valon määrä sisätilassa oli huomattavasti vähentynyt.

3 ULKOARKKITEHTUURI, MASSOITTELU JA RAKENTEET



↑ Kansikuva: Pohjola-yhtiöt, piirustukset ja tilastotiedot 1989, arkkitehtitoimisto CJN.

RAKENNUKSEN ULKOASU



↑ Näkymä autoliikenteen pääsisäänkäynnin kohdalta kohti A-tornia. amoy 2013

RAKENNUSMASSA

Tornit ja jalusta

Pohjolan toimitalon maanpäälliset kerrokset muodostuvat kahdesta tornista (A- ja B-tornit) sekä niiden ympärille jalustamaisesti sijoittuvasta, pääosin kaksikerroksisesta rakennusmassasta. Jalustaosa on hyvin polveileva ja lisäksi sisä- ja välipihojen puhkoma. Rakennus on verhoiltu kauttaaltaan graniitilla, mutta julkisivun jäsentely erottaa tornit ja jalustaosan toisistaan. Fyysisenä ja visuaalisena rajana näiden välillä toimii molempien tornien kolmannen kerroksen sisäänvedetty tekniikkakerros.

Entinen painolaitos sijaitsee eteläreunalla muusta rakennusmassasta näennäisesti erillään, mutta on kellarikerroksien kautta yhteydessä muuhun rakennukseen. Se eroaa muista rakennuksista myös kolmeen suuntaan umpinaisten julkisivujensa takia.

Kerroskorkeudet

A-tornissa (1969) on 11 ja B-tornissa (laajennusvaihe) 6 maanpäällistä kerrosta. Maaston korkeuseroista johtuen matalan osan kaksi maanpäällistä kerrosta ovat rakennuksen länsireunalla kerrokset 1 ja 2, rakennuksen itäreunalla taas kerrokset 01 ja 1. Selkeää maantasokerrosta rakennuksessa ei ole eikä kerroksissa myöskään ole käytetty numeroa 0.[1]

Koko rakennuksen alle leviävät kellaritilat useammassa kerroksessa. Kerrostaso 03 on enää puolet rakennuksen pinta-alasta ja taso 04 vain pieni tekniikkakerros päähissien ympärillä. Eteläpään henkilöautoluiska johtaa kellaritiloihin tasoille 01, 02 ja 03, pohjoispään huoltoliikenteelle mitoitettu sisäänajoluiska tasolle 02.

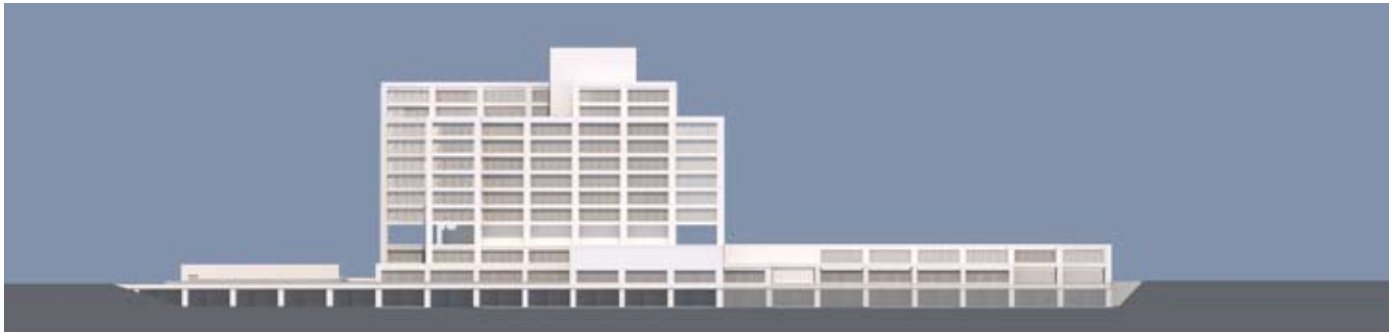
1 Alkuperäisten piirustusten mukaista numerointia käytettäessä (osin tai kokonaan) maanalaiset kerroset on numeroitu 01, 02, 03 ja 04, joista 04 on alin. Kokonaan maanpäälliset kerrokset alkavat numerosta 1.

RAKENNUSVAIHEET JULKISIVUT 1:1500

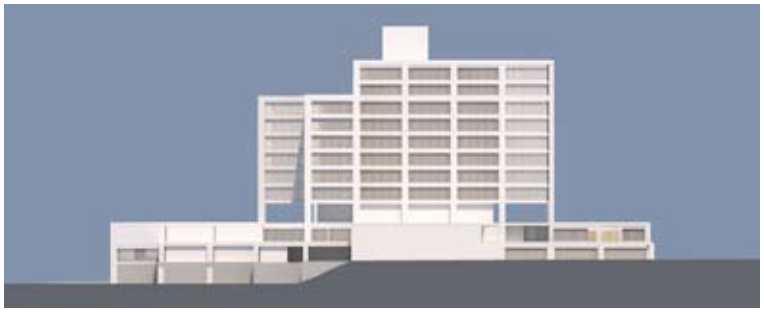
JULKISIVUT I RAKENNUSVAIHEEN JÄLKEEN



Julkisivu länteen



Julkisivu itään



Julkisivu pohjoiseen



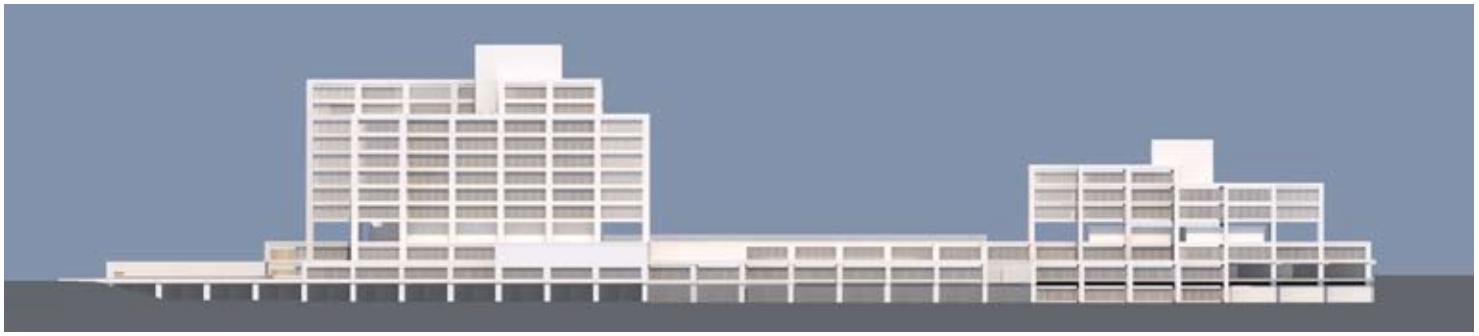
Julkisivu etelään

↑ Pohjolan toimitalon julkisivut alkuperäisvaiheessa 1:1500. 3D-mallinnus JKMM Oy.

JULKISIVUT LAAJENNUSVAIHEEN JÄLKEEN



Julkisivu länteen



Julkisivu itään



Julkisivu pohjoiseen



Julkisivu etelään

↑ Julkisivut nykytilassaan vuosien 1979-87 laajennusvaiheen jälkeen 1:1500. 3D-mallinnus JKMM Oy.



↑ Erilaiset graniittijulkisivutyypit: torniosan ikkunaseinä, jalustaosan ikkunaseinä ja tasainen umpiseinäpinta. Näkymä lounaasta. amoy 2013

→ Näkymä koillisesta. Rakennuksen perushahmon muodostavat kaksi tornia ja niiden väliin jäävä matalampi rakennusmassa. amoy 2013

Massoittelu

Alkuperäinen A-torni (1969) on rakennuskokonaisuuden ehdoton dominantti. Laajennusvaiheen B-tornille jää pohjoisjulkisivua lukuunottamatta yleensä säestävä rooli. Molemmat tornit ulottuvat sekä etelä- että pohjoispäissä maan tasoon ilman reunustavaa jalustakerrosta. Arkkitehtonisesti tornien julkisivukäsittely kuitenkin katkeaa 3-kerroksen tekniikkakerrokseen ja jalustakerroksen julkisivunkäsittely kiertää rakennuksen ympäri.

Harkituinta rakennuksen massoittelu on puiston suuntaan ja Lapinmäentieltä pääsisäänkäyntiä lähestyttäessä. Nämä ovat myös ne rakennuksen osat, jotka ovat ulkoasunsa ja massoittelunsa osalta parhaiten säilyneet alkuperäisessä 1960-luvun lopun asussaan. Maastokoroista johtuen 01 kerroksen paikoituskansi on itäreunalla avoin puiston suuntaan ja yhdessä itäreunaa kiertävän loggia-käytävän kanssa irrottaa rakennuksen maanpinnasta. Laajennusvaiheessa loggia-käytävää ei puistojulkisivulla enää jatkettu, mutta pohjoispään sisäänkäynnin kohdalla B-torni on nostettu pilareille ja lasiseinäinen aula vedetty rungon sisään.

Huopalahdentielle päin rakennuskokonaisuuden vaikutelma on melko umpinainen. Jalustaosan sakaraoissa on umpipäädyt, jotka työntyvät kauas tornimassoista. Päätyjä on elävöitetty lasi-aumiini -rakenteisilla poistumistieportailla, joista muodostuu rytmillinen aihe, mutta jotka arkkkitehtuuriltaan jäävät tummennettuine laseineen melko raskaiksi.



Graniittiverhous

Rakennuksen julkisivut on kauttaaltaan päällystetty graniittilaatoilla. Graniittilaaduksi valittiin Kurun Harmaa graniitti sen erittäin tasaisen laadun takia. Kivilevyjen pinta on teräspuhallettu.[1] Myös laajennusvaiheen graniittiverhoukset tehtiin Kurun Harmaalla.

Pitkänomaiset, vaakasuuntaiset graniittilaatat on asennettu juoksulimitykseen, siten että korkeammat ja matalammat levynauhat vuorottelevat. Levynauhakenttien korkeuksien suhde on 400 mm / 750 mm.

Graniitti valikoitui julkisivumateriaaliksi jo kilpailuvaiheessa, kun kävi ilmi ettei yhtiön perinteisiin liittyvää vuolukiveä ollut saatavissa. Graniittilevyjen kannakkeet ovat ruostumatonta terästä ja saumaukset tehtiin elastisella kitillä. Yksi koetalon tärkeimmistä tehtävistä oli selvittää oikeat graniittityömenetelmät.

Graniittiseinäpintojen jäsentely

Julkisivujen pääasiallisena rakenteena on graniittiverhoiltu betonirakenne. Graniittijulkisivujen jäsentelyä on karkeasti jaotellen kolmen tyyppistä. Tasaisen umpiseinäpinnan lisäksi on torniosan ja jalustaosan ikkunaseinillä oma julksivuartikulointinsa. Artikulointi on jalustaosassa tasaisempi ja tornijulkisivuissa voimakkaammin profiloitu. Ero näkyy hyvin tornijulkisivujen tummempina varjoina. Erottavana rajana näiden tornijulkisivun ja jalustan välillä toimii kolmannen kerroksen sisäänvedetty tekniikkakerros.

Tasaista umpiseinäpintaa on käytetty jalustaosan seinissä mm. sakaroiden päädyissä, painolaitoksen julkisivuissa ja ruokalan korkeassa otsapinnassa. Tasaisille seinäpinnoille tuo elävyyttä korkeampien ja matalempien graniittilevynauhojen vuorottelu.

Laajennusvaiheessa (1979) tornien julkisivukäsittelyä yksinkertaistettiin ja jalustaosankin artikulointia muutettiin. Torniosan julkisivut erosivat kuitenkin edelleenkin käsittelyltään jalustaosan julkisivuista.[2]

1 Heikki Castrén, ARK 2/1970 s. 61-62.

2 Ks. seuraava "Alkuperäisosan ja laajennusvaiheen julkisivujen erot".



↑ Erilaiset graniittijulkisivutyypit: torniosan ikkunaseinä, jalustaosan ikkunaseinä ja tasainen umpiseinäpinta. Näkymä lounaasta. amoy 2013

Muut julkisivutyypit

Edellä kuvailtujen graniittijulkisivutyyppien lisäksi julkisivussa käytettyjä aiheita ovat maantasokerroksissa alumiini -rakenteiset lasiseinäpinnat sekä lisäksi muutamat lasitiiliseinät, joita esiintyy puistoon aukeavan loggia-käytävän sisäänvedetyissä julkisivuissa.



→ Lähikuva julkisivun graniittipinnasta. amoy 2013

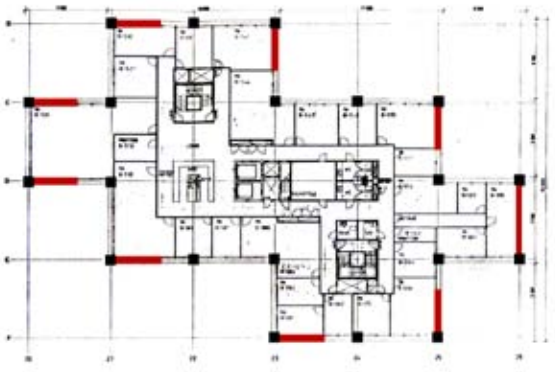
ALKUPERÄISOSAN JA LAAJENNUSVAIHEEN JULKISIVUJEN EROT

Torniosien julkisivuprofiloinnin muutos
Laajennusvaiheessa torniosan pilarin vaakaprofilointi ja laatoituskuvio pysyi samana, mutta ikkunaseinän vaakaväliosan profilointia yksinkertaistettiin. Väliosan ylemmän profiilin mittasuhteita kasvatettiin ja profiloinnin viisteet muutettiin suorakulmaisiksi. Alempi profiili typistyi pelkäksi laatoitusnauhaksi, jossa edelleenkin säilytettiin kuusiosaisuus korkeamman välilaatan olles-sa leveyssuunnassa kolmijakoinen. B-tornin alin vaakakenttä (3. krs) on muita matalampi ja alareunan kapeampi vaakanauha puuttuu kokonaan.

↓ Alkuperäisen A-tornin julkisivua toisen kerroksen katolta katsottuna. amoy 2013
→ Laajennusvaiheessa valmistuneen B-tornin julkisivua toisen kerroksen katolta katsottuna. amoy 2013







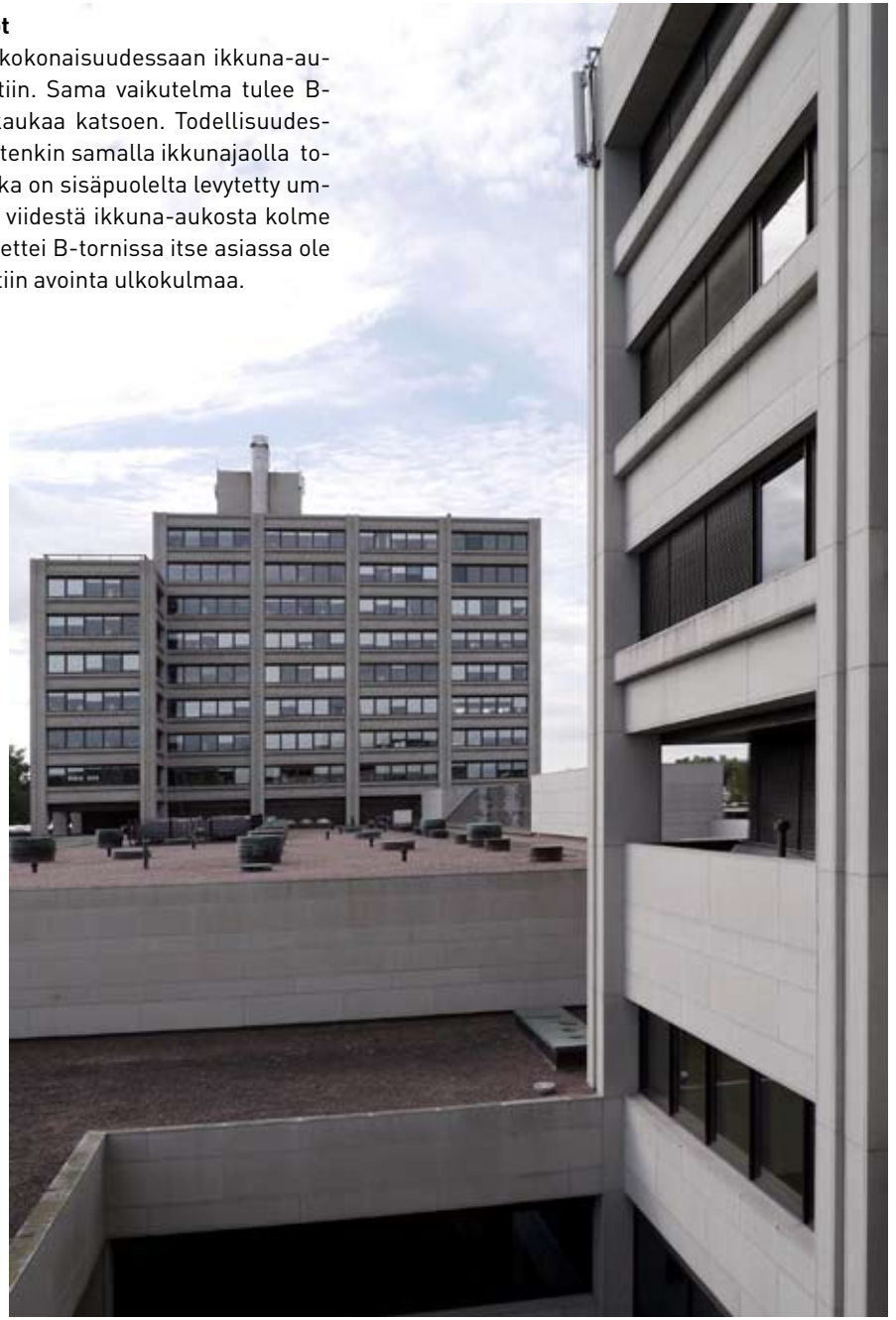
↑ B-tornin 4. krs (1989 / CJN). Umpiseinäsäleiköt korostettu punaisella. amoy 2013
→ Etualalla B-tornin ulkisivua, kattojen takana A-torni. amoy 2013
↓ B-tornin 4.krs. Ikkunanauhan umpeen levytetyt aukot sisäpuolelta. amoy 2013
↓↓ B-tornin 5.krs. Ikkunanauhan umpisäleiköt ulkopuolelta. amoy 2013





B-tornin metallisäleiköt

A-tornin julkisivut ovat kokonaisuudessaan ikkuna-aukotettuja kaikkiin suuntiin. Sama vaikutelma tulee B-torninkin julkisivuista kaukaa katsoen. Todellisuudessa osa ikkunoista on kuitenkin samalla ikkunajaolla toteutettuja säleiköitä, jotka on sisäpuolelta levytetty umpeen. Säleiköt peittävät viidestä ikkuna-aukosta kolme ja ne on sijoitettu siten, ettei B-tornissa itse asiassa ole yhtään molempiin suuntiin avointa ulkokulmaa.



Jalustaosan ikkunaseinän artikulointi

Alkuperäinen jalustaosan ikkunaseinän jäsentely eroaa laajennusvaiheessa käytetystä. Kaksikerroksisen ikkunaseinän otsapinta ja räystäs ovat samanlaiset, mutta julkisivujäsentely tästä alaspäin on erilainen.

Alkuperäisessä rakennuksessa otsapinnan ja ensimmäisen ja toisen kerroksen ikkunoita erottavan väliosan graniittiverhous olivat samassa pinnassa ja vasta mahdollinen sokkeli oli sisäänvedetty. Ikkunakenttiä jakavat pilarit katkesivat tällöin väliosan kohdalla. Laajennusvaiheessa ikkunoiden välinen graniittikenttä on vedetty reilusti sisäänpäin ja pilari jatkuu yhtenäisenä aiheena otsapinnasta maantasoon asti. Kokonaisvaikutelma on tällä tavoin suurmittakaavallisesti paljon jäsennöidympi. Pilarin poikkileikkaus on pysynyt samanlaisena.







↑↑ Alkuperäisen jalustaosan julkisivujäsentelyä. Työmaavalokuva välipihalta. Pka

↑ Laajennusvaiheen jalustaosan julkisivujäsentelyä eteläisellä välipihalla. amoy 2013
Huomaa julkisivun viimeinen pilari. Kaksi ensimmäistä pilariväliä torniosasta länteen päin kuuluvat alkuperäiseen rakennusvaiheeseen.

← Kirjapainon takaisessa julkisivussa on myös jäljellä pätkä alkuperäistä julkisivujäsentelyä. Ikkunoiden väliosa on ulompana ja pilarit katkeavat. amoy 2013

SUHDE YMPÄRISTÖÖN

KONTTORITORNI KAIKEN KESKELLÄ

Pohjolan toimitalon kilpailuohjelmassa peräänkuulutettiin uudesta rakennuksesta asemakaavallisesti kokoavaa elementtiä ympäröivien asuinalueiden keskelle.[1]

Rakennus sijaitsee Lapinmäentien ja Huopalahden tien liittymässä. Lapinmäentien puolella rakennus on hyvin lähellä tietä, Huopalahdentien puolella rakennuksen ja tien väliin jää viherkaistale. Jalankulku- ja ajoyhteydet toimitaloon ovat Lapinmäentieltä vanhan tornin eteläpuolelta sekä Huopalahdentieltä laajennusvaiheen tornin länsipuolelta. Pohjois- ja itäpuolella rakennus rajautuu Kangaspellon puistoon, joka yhdistää Talin liikuntapuiston ja Korppaanpuiston ja on siten osa Talin metsät ja Pikku-Huopalahden yhdistävää viherakselia.

1 Pohjolan toimitalon kirpailuohjelma 1964. PkA





↑ Kuva rakennuksen katolta luoteeseen. Vasemmalla Huopalahdentie ja sen toisella puolella toimistotalo vuodelta 2002. Kauempana siintää 18-kerroksinen Pitäjänmäki Tower. Oikealla Kultareunan asuinalue. amoy 2013

↑↑ Kuva rakennusajalta vuodelta 1969. Toimitalon taustalla näkyy Kultareunan asuinalueen kerrostaloja. Etualalla laajennusvaiheessa puretut yksikerroksiset siipiosat. PkA







↖ Näkymä Pohjolan toimitalon katolta lounaaseen. Etualalla huoltoasema, vasemmalla Munkkivuoren ostoskeskus. amoy 2013

↗ Etualalla Huopalahdentien varressa toimitaloa vastapäätä oleva vuonna 2002 valmistunut toimistotalo. Takana Munkkivuoren asuineen tornitaloja. amoy 2013

← Näkymä rakennuksen katolta kaakkoon. Oikealla Niemenmäen asuinalueen tornitaloja, kauempana Pikku-Huopalahden kaupunginosa. amoy 2013

Rakennettu ympäristö

Rakennettu ympäristö Pohjolan toimitalon läheisyydessä käsittää pääosin asuinrakentamista. Munkkivuoren kirkko, Munkkivuoren ostoskeskus sekä Huopalahdentien ja Ulvilantien väliin jäävät huoltoasema ja toimistotalo ovat ympäristön merkittävimmät liike- ja julkiset rakennukset. Asuinalueet ympäristössä ovat selkeästi rajautuvia: Kultareunan asuinalue Etelä-Haagassa rajautuu puistoalueeseen toimitalon koillispuolella, Niemenmäen asuinalue etelässä on muodostunut selkeästi yhden mäen päälle ja Munkkivuoren asuinalue jää sitä kiertävän Ulvilantien sisään.

Munkkivuoren asuinalue on rakentunut vuosina 1957-58 ja Munkkivuoren ostoskeskus vuonna 1959, Munkkivuoren kirkko on puolestaan valmistunut vuonna 1963. Niemenmäen asuinalueen rakennukset ovat

pääosin valmistuneet vuosina 1962-64 ja Kultareunan rakennukset pääosin vuonna 1959.

Huopalahdentien varressa oleva huoltoasema on vuodelta 1963. Munkkivuoren ostoskeskuksen eteläpuolella on vuonna 1984 valmistunut yksityinen sairaalarakennus.

Huopalahdentien toisella puolella sijaitsee vuonna 2002 valmistunut toimistorakennus. Tämä voimakkaasti lasinen rakennus ei merkittävällä tavalla suhteudu Lapinmäentie 1 kiinteistöön. Sen julkisivussa on kuitenkin pienellä osalla käytetty Lapinmäentie 1 graniittijulkisivun levyjakoa muistuttavalla tavalla uritettua valkobetonia.

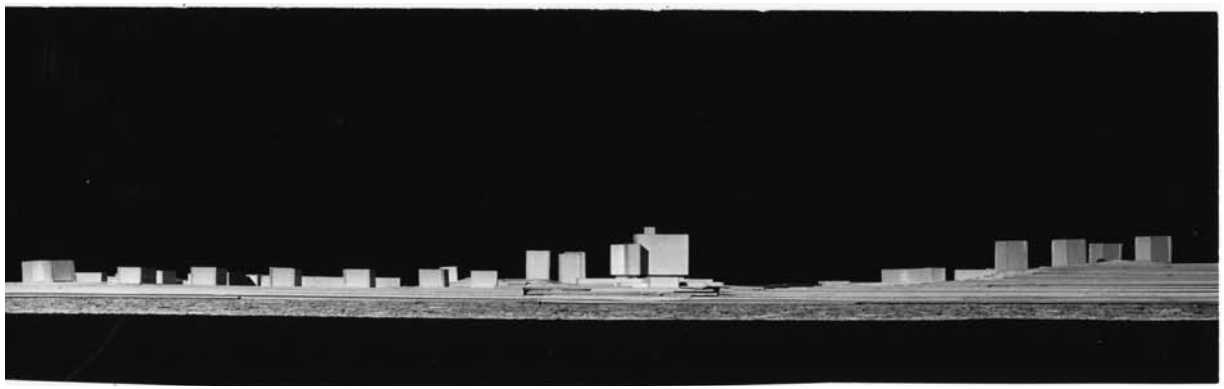
Asuinrakentaminen Lapinmäentie 1:n ympäristössä ei ole rakennuksen elinaikana merkittävästi lisääntynyt. Etelässä Niemenmäen asuinalueella lisäystä on tapahtunut muutaman talon verran, mutta alue rajautuu yhä alkuperäisen laajuutensa mukaisesti Lapinmäentien suuntaan. Lännessä Kultareunan asuinalue on säilynyt hyvin pitkälti alkuperäisenä. Nämä Eino Tuompon punatiiliset satulakattoiset asuinkerrostalot muodostavat puiston toisella puolella toimitalon lähiympäristön. Rakennuksen koillispuolella on päiväkoti leikkikenttineen.

Tornitalojen keskellä

Rakennuksen ympäristössä sekä Niemenmäen että Munkkivuoren asuinalueilla hallitseva rakennustyyppi ovat torni- ja pistetalot. Pohjolan toimitalo on kerroskorkeudeltaan samassa tasossa Niemenmäen tornitalojen kattojen kanssa. Suunnittelukilpailun toisessa vaiheessa rakennusta madallettiin kerroksen verran, sillä tuomariston mielestä toimitalon ei sovinnut kohota naapuruston rakennuksia korkeammalle.[1] Myöhemmin Pohjolan toimitalon lähiympäristöön on rakennettu Pikku-Huopalahdessa sijaitseva Reijo Jallinojan suunnittelema, vuonna 1994 valmistunut 15-kerroksinen terassitalo, mutta muita sitä korkeampia rakennuksia ei lähitienoille ole ilmaantunut.

1 Palkintolautakunnan pöytäkirja Pohjolan toimitalon suunnittelukilpailusta s. 2. PkA





↑↑ Näkymä Korppaanpuistosta luoteeseen. Vasemmalla korkeimpana puiden takaa nousee Niemenmäen korkein, 10-kerroksinen tornitalo. Oikealla voimalinjatornin vieressä näkyy Pohjolan toimitalon torni, joka jää Niemenmäen matalampien tornitalojen kattojen tasolle. amoy 2013

↑ Valokuva aluepienoismallista toimitalon kilpailuvaiheesta. Vasemmalla Kultareunan asuinalueen rakennusmassat, keskellä tuleva toimitalo ja oikealla Niemenmäen asuinkerrostalojen mallit. Uuden rakennuksen kattokorkeuden ei sallittu nousta Niemenmäen tornitalojen kattojen yläpuolelle. PkA









↑↑ Näkymä Lapinmäentien puolivaiheilta länteen, puiden yllä näkyy Pohjolan toimitalon A-torni. amoy 2013

↑ Näkymä Lapinmäentieltä kohti Pohjolan toimitaloa pian rakennuksen valmistumisen jälkeen. AmA

↗ Näkymä Huopalahdentieltä pohjoiseen, vasemmalla Ulvilantien, Huopalahdentien ja Lapinmäentien risteys, oikealla puiden yllä toimitalon A- torni. amoy 2013

→ Ulvilantien ja Huopalahdentien liittymässä olevan huoltoaseman taustalla toimitalon länsijulkisivu. amoy 2013

Pohjolan toimitalo on alun perin ollut lähiympäristössään hallitseva rakennus ja se on sitä yhä tänäkin päivänä. Sen kerroskorkeus ei nouse Niemenmäen tai Munkkivuoren tornitaloja korkeammaksi, mutta rakennuksen massa luo siitä huolimatta hallitsevan vaikutelman, johtuen myös rakennuksen näkyvästä sijainnista aukealla paikalla.

Alueen liikennejärjestelyt

Liikenteellisesti toimitalo sijaitsee vilkkaassa risteyksessä. Lapinmäentie on suosittu väylä etenkin työmatkailijoiden keskuudessa, sillä se yhdistää Turunväylän Vihdintiehen ja edelleen Mannerheimintiehen, toimien näin reittinä lännestä Helsingin ulkopuolelta tuleville työmatkalaisille. Huopalahdentien, Ulvilantien ja Lapinmäentien risteys on niin ikään vilkas ja Huopalahdentie suosittu väylä. Molemmilla vilkkailla väylillä liikuttaes-

sa Pohjolan toimitalo nousee voimakkaana hahmona puiden yläpuolelle sitä lähestyttäessä.

Alkuperäinen ajoyhteys paikoitustiloihin on Lapinmäentien puolelta A-tornin juurelta. Laajennusvaiheessa lisätty uusi liittymä on B-tornin päässä Huopalahdentieltä.

Kevyen liikenteen pääväylät toimitalon ympäristössä ovat Lapinmäentien ja Huopalahdentien varsilla, joista Lapinmäentien kevyenliikenteenväylä yhdistyy suoraan rakennuksen paikoitustiloihin 01. kerroksessa. Lisäksi Kangaspellon puiston läpi kulkee kevyenliikenteen akseli, joka yhdistää Lapinmäentien ja Huopalahdentien. Kevyen liikenteen yhteydet Pikku-Huopalahdelle ja edelleen keskuspuistoon sekä toisessa suunnassa Talin ulkoilualueisiin ovat hyvät.



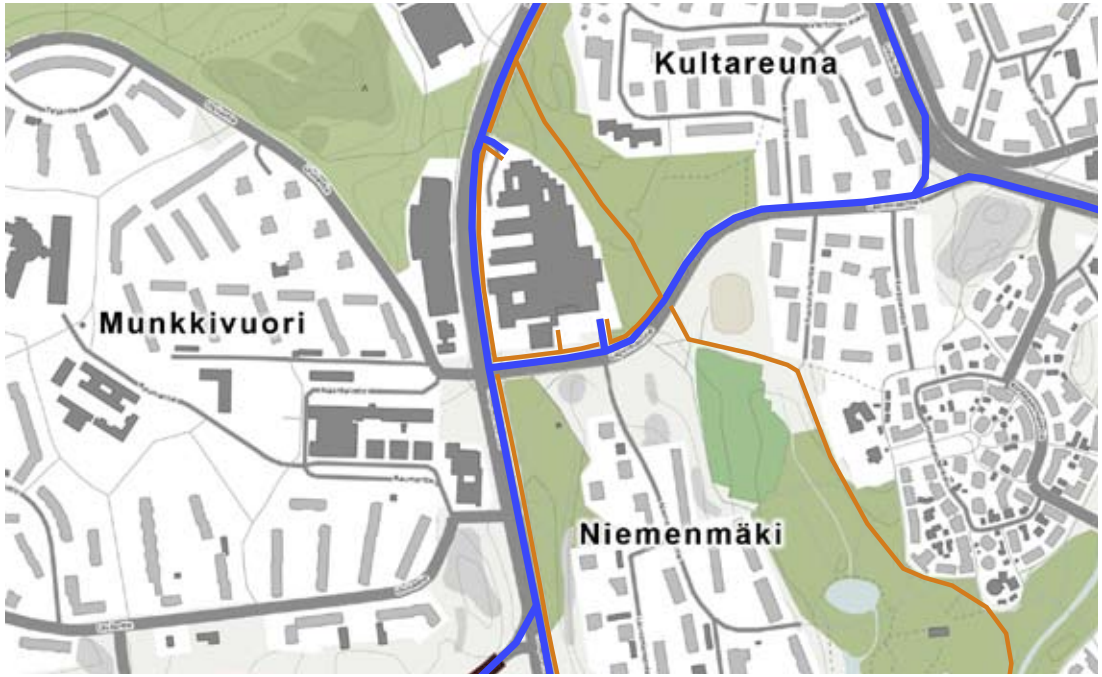




↑↑ Lapinmäentieltä yhdytään suoraan kellarin paikoitustiloihin johtavaan ajoluiskaan. Sisääntilotoria käytetään osittain väliaikaispysäköintiin. amoy 2013

↑ Sisääntulotori Lapinmäentien suunnasta tultaessa. amoy 2013

← Lapinmäentien kevyenliikenteenväylältä on yhteys toimitalon 01. kerroksen pysäköintiloihin. amoy 2013



Autoliikenteen pääyhteydet toimitalon ympäristössä

Kevyen liikenteen pääväylät toimitalon ympäristössä

↑ Pohjolan toimitalon lähiympäristö kartalla. amoy 2013

Rakennuksen liittyminen lähiympäristöön

A-tornin eteläpuolella oleva sisääntulotori toimii päivisin nykyään osin saattoliikenne- ja paikoitusalueena. Alkuperäiset vesialtaat suihkulähteineen ovat toiminnassa ja luovat sisääntuloon juhlavaa tuntua pysäköintialuemaisuudesta huolimatta. Alunperin toria ei oltu tarkoitettu ajoneuvoliikenteelle.

Huopalahdentien puolelta katsottuna talon edessä on pengerretyt istutukset. Niiden takaa näkyvät siipiosien päädyt ovat poistumistieportaita lukuun ottamatta umpinaiset. Alkuperäisessä rakennusvaiheen matalien siipiosien väleissä oli umpinaiset muurit, mikä asuntojen sisäpihojen kohdalla onkin ollut perusteltua. Nykyisin välipihat on suojattu korkeilla, metallirakenteisilla aidoilla.

Alun perin lännen puoleinen julkisivu oli katutasossa vieläkin umpinaisempi. Nykyisin katutasossa on julkisivun pohjois- ja eteläpäässä myös ikkunoita ja lisäksi siipiosien päädyissä on lasiset porrashuoneet. Porrasaiheet luovat vaikutelmaa läpinäkyvyydestä, mutta



→ Huopalahdentieltä autoliikenne ohjataan laajennusvaiheessa rakennettuun näyttävään ajoluiskaan. amoy 2013





↑ Alkuperäisten siipien päädyt ovat olleet täysin suljetut ja niiden välissä aitojen sijasta jykevät muurit. PkA

← Huopalahdentien puolella siipiosien päädyissä on lasiset portaikot ja siipien välissä metallirakenteiset aidat. amoy 2013

todellisuudessa nämä porrashuoneet ovat sisätilohin päin täysin umpinaiset eikä sisä- ja ulkotilan välille niiden kautta muodostu minkäänlaista yhteyttä.

Rakennuksen pohjoispääty on ilmeeltään kutsuva: kadulta on näkyvä liittymä pihalle ja kellariin johtavaan suurieleiseen kaartuvaan ramppiin. Tätä sisäänkäyntiä tunnutaan kuitenkin käytettävän vähemmän kuin eteläpään sisäänkäyntejä ja ajoluiskaa.

Puiston puolella rakennusta kiertää sisäänvedetty pylväskäytävä, joka johtaa jalankulkijan tämän niin halutessa rakennuksen itäpuolella sijaitsevan, alkuperäisen puistosisäänkäynnin luo. Kirjoitushetkellä pylväskäytävä on katkaistu sisäänkäynnin kohdalta henkilökunnan tupakointitilaksi. Puistosisäänkäynti ei ole käytössä eikä pylväskäytävässä ole liikennettä.



← B-tornin sisäänkäynti 1. kerroksessa. amoy 2013

↓ 01. kerroksen pysäköintitilat ovat suorassa yhteydessä puistoon. amoy 2013





↑ Näkymä päiväkoti Lapinmäen leikkipihan koillispuolelta lounaaseen. Pohjolan toimitalon vanhan ja uuden tornin väliosan yläpuolella näkyy Huopalahdentien varressa sijaitsevan toimistotalon julkisivu. amoy 2013

→ Pohjolan toimitalo idästä nähtynä. Puuistutukset ovat kasvaneet sellaiseen mittaan, ettei jalustakerros enää näy ohikulkijalle. amoy 2013

→→ Sisätiloissa 01. kerroksessa olisi paikoin mahdollista tuoda puistomaisema esiin sisätiloissa, mutta rakennuksen käyttäjät useimmiten peittävät näkymät kaihtimin. amoy 2013





Yhteys viheralueisiin

Rakennuksen ensimmäisten kerrosten jalustamaisesta käsittelystä johtuen se ei maantasossa liity avoimesti puistoon vaan jää etäiseksi. Puistoon avautuvissa tiloissa on suuret ikkunat, mutta ne ovat pääsääntöisesti kaihtimilla suljetut. Monin paikoin rakennuksen julkisivu on myös maantasolla 01. kerroksessa puiston puolelta suljettu, vaikka mahdollisuuksia maiseman tuomi-

seen sisätiloihin olisikin. Sen sijaan 1. kerroksessa tilat avautuvat monilta osin maisemaan. Olkoonkin, että tässäkin kerroksessa näkymä usein käyttäjien toimesta on suljettu kaihtimin.

Rakennuksen vierustalle istutetut puut ovat kasvaneet melko täyteläiseen mittaan niin, että lehden ollessa puussa monesta suunnasta katsottaessa suuresta rakennuskokonaisuudesta jäävät näkyviin ainoastaan tornin ylimmät kerrokset.

Toimitalon koillispuolella on vuonna 1972 rakennettu päiväkoti Lapinmäki[1]. Päiväkodin piha on osa rakennuksen vieressä olevaa puistoaluetta ja pihalle Pohjolan toimitalo näyttäytyy voimakkaana hahmona leikkijöiden taustalla.

1 Helsingin kaupungin varhaiskasvatusviraston internetsivut www.hel.fi/hki/vaka 2.10.2013





→ Näkymä Korppaanpuistosta luoteeseen. Lehtien ollessa puussa kasvillisuus peittää Pohjolan toimitalon jalustaosan. amoy 2013

↓ Lehtien varistessa vanhan puolen jalustaosa paljastuu myös puiston puolelle amoy 2013

4 SISÄTILOJEN ARKKITEHTUURI



↑ Ensimmäisen kerroksen asiakaspalvelutiloja. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

Kerrosjako

Pohjolan toimitalon maanpäälliset kerrokset muodostuvat kahdesta tornista (A- ja B-tornit) sekä niiden ympärille leviävästä pääosin kaksikerroksisesta jalustasta. Jalustaosa on polveileva ja lisäksi sisä- ja välipihojen puhkoma. Torniosat erottaa jalustakerroksista kolmannen kerroksen tekniikkakerros.

Alkuperäisessä A-tornissa (1969) on 11 ja B-tornissa (laajennusvaihe) 6 maanpäällistä kerrosta. Jalustaosan kaksi maanpäällistä kerrosta ovat rakennuksen länsireunalla kerrokset 1 ja 2, rakennuksen itäreunalla, joka rajautuu puistoon, kerrokset 01 ja 1.[1] Pihataso on molemmissa päädyissä ja länsilaidalla tasolla 1. Puiston puolella maanpinta laskeutuu tasolle 01. Pääsisäänkäynnit ovat pihatasolta. Henkilökunnan etelä- ja pohjoispään sisäänkäyntiaulat ovat tasolla 01. Niihin laskeudutaan pihatasolta ulkoportaita pitkin.

Koko rakennuksen alla levittyvät kellaritilat useammassa tasossa. Kerrostason 01 länsilaita on alunperin ollut kokonaan kellarimaista varastotilaa. Tiloihin aukeaa kuitenkin suuri määrä kattoikkunoita, joiden ansiosta näitäkin tiloja on myöhemmin osittain otettu toimistokäyttöön. Laajimmillaan rakennuksen pohja-ala on kellarin tasolla 02. Kerrostaso 03 on enää puolet rakennuksen pinta-alasta ja taso 04 vain pieni tekniikkakerros päähissien ympärillä. Eteläpään henkilöautoluiska johtaa kellaritiloihin tasoille 01, 02 ja 03, pohjoispään huoltoliikenteelle mitoitettu sisäänajoluiska tasolle 02.

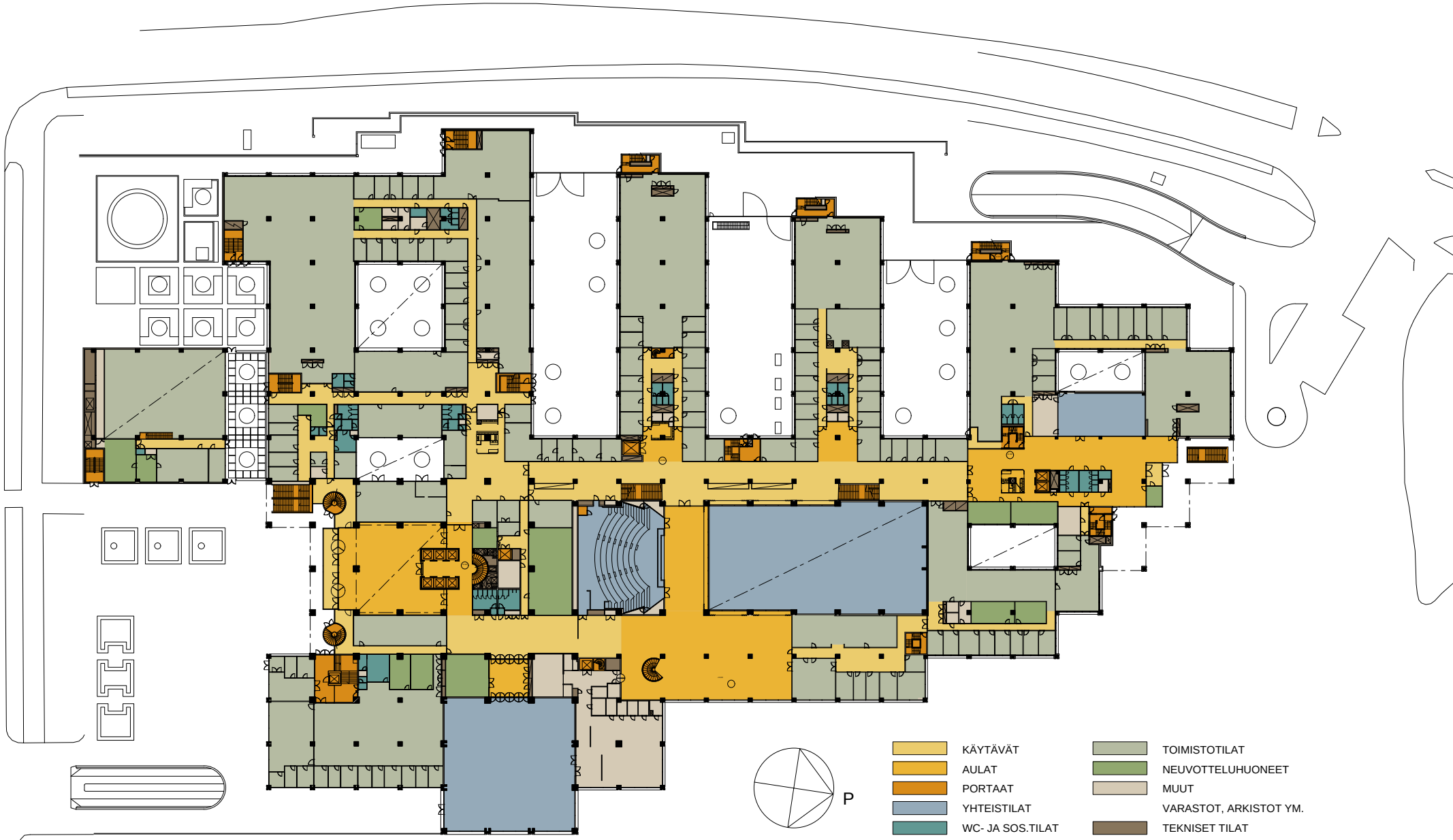
1 Rakennuksessa ei ole käytetty kerrosnumeroa 0. Myös Tässäkin inventoinnissa käytetään kellarikerroksen tasoista numeroita 01, 02, 03 ja 04. Maanpäälliset kerrokset alkavat numerosta 1.



→ Jalustaosan kattoa ja A-torni nähtynä B-tornin ylimmästä kerroksesta. Valokäytävän kattoikkunan harja keskellä alhaalla. Oikealla jalustaosan väli- ja valopihoja. amoy 2013



↑ Kattomaisemaa nähtynä ruokasalin katolta. Vasemmalla A-torni, oikealla B-torni, välissä liikuntahallin ja auditorion yläikkunoita, joiden takana valokadun kattolyhty. Taustalla Huopalahdenkadun takainen toimistorakennus. amoy 2013

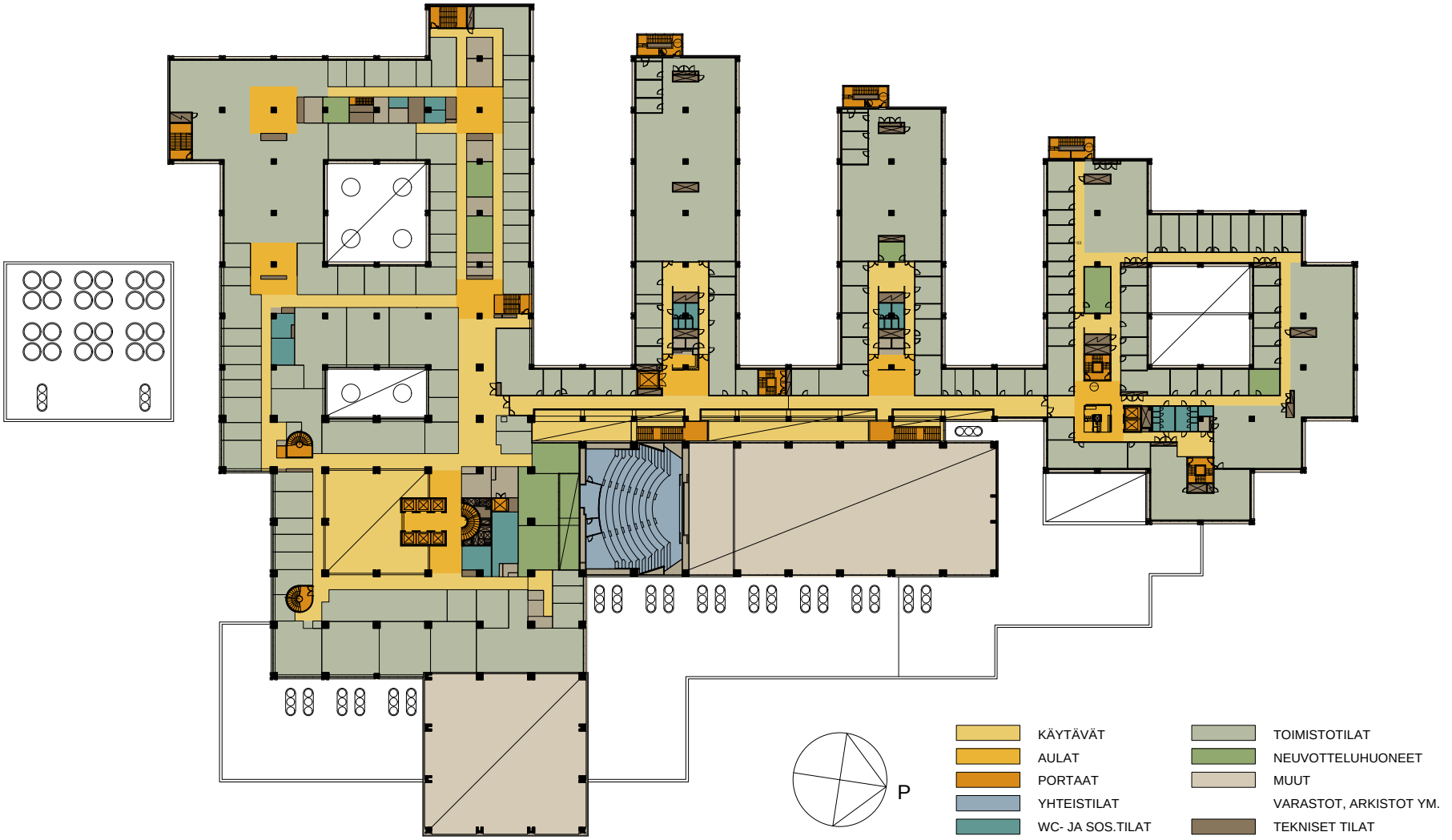


TILATYYPPIKAAVIO 1. KRS, 1/1000

↑ Pohjolan toimitalo, 1-kerros, tilatyypit 1/1000. amoy 2013

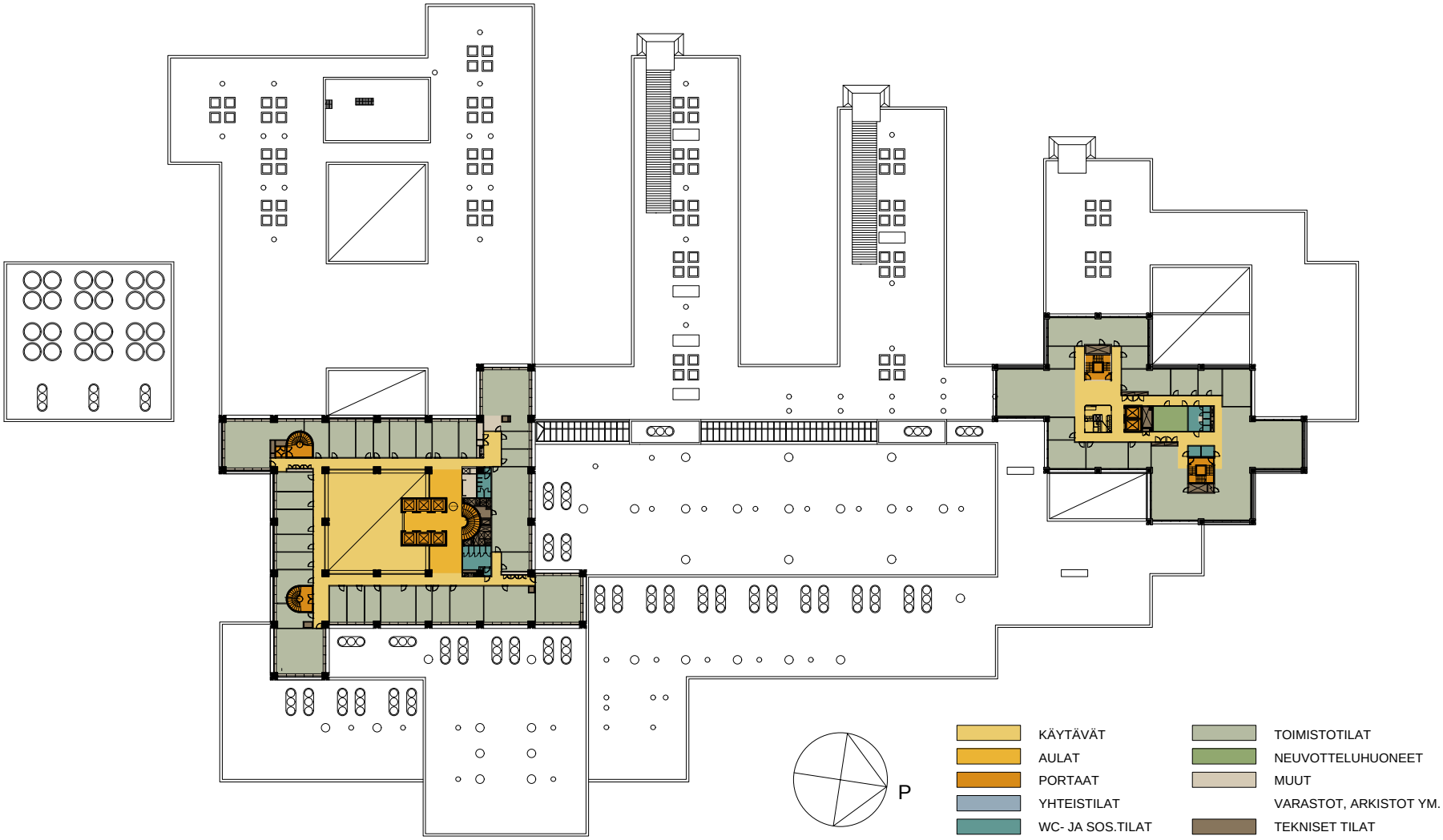
POHJAPIIRROSKAAVIOT TILATYYPEITTÄIN 1:1000

Tämän luvun kaavioiden pohja-aineistona on käytetty arkkitehtitoimisto CJN Oy:n vuonna 2011 omistajalle toimittamia ajantasapiirustuksia.



TILATYYPPIKAAVIO 2 KRS, 1/1000

↑ Pohjolan toimitalo, 2-kerros, tilatyypit 1/1000. amoy 2013



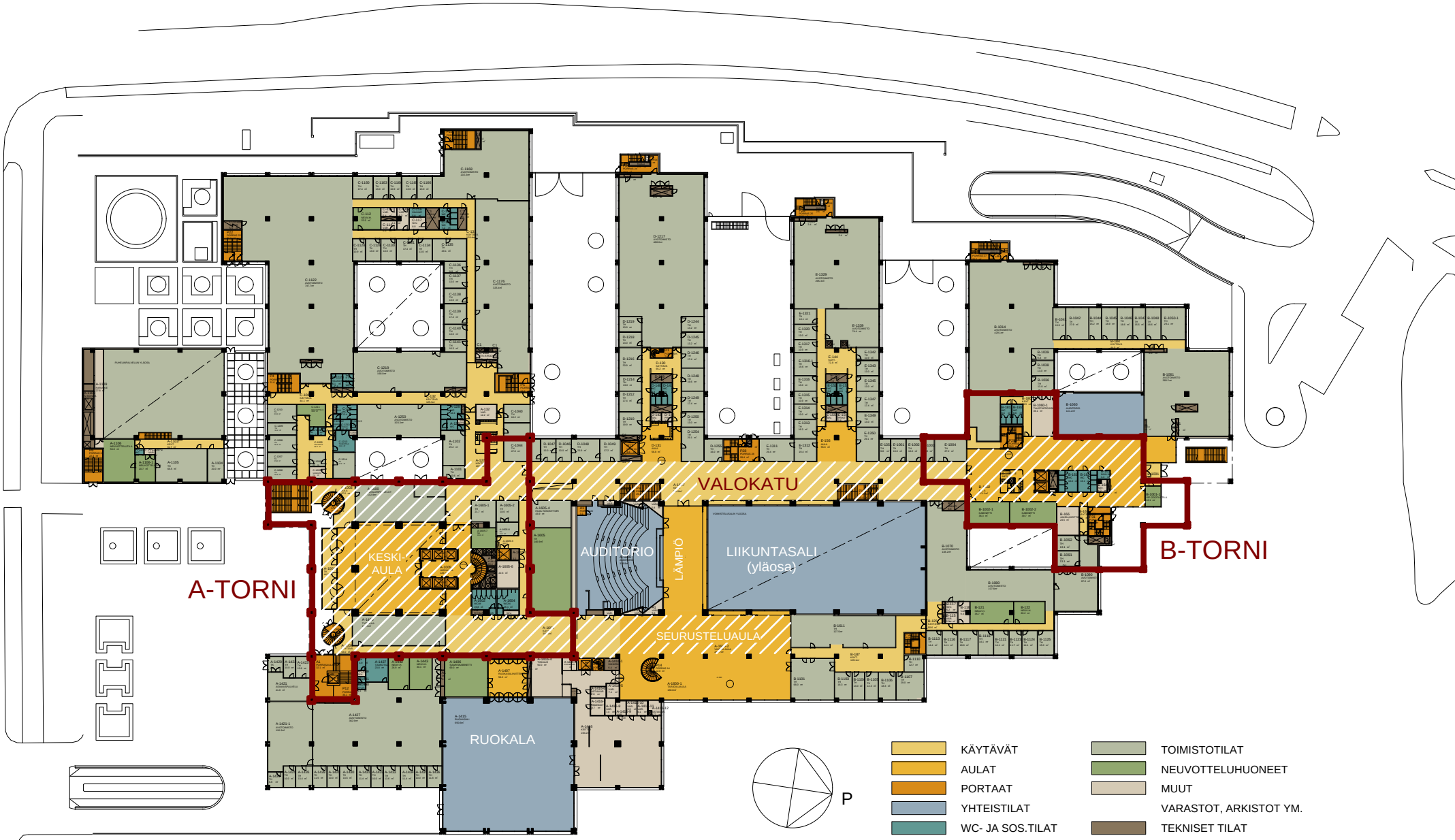
TILATYYPPIKAAVIO 4. KRS, 1/1000

↑ Pohjolan toimitalo, 4-kerros, tilatyypit 1/1000. amoy 2013



TILATYYPPIKAAVIO 10. KRS, 1/1000

↑ Pohjolan toimitalo, 10-kerros, tilatyypit 1/1000. amoy 2013



TOIMINTAKAAVIO 4. KRS, 1/1000

↑ Pohjolan toimitalo, 1-kerros, toimintakaavio 1/1000. amoy 2013

POHJARATKAISU

Perusjako

Toimistotornit A ja B nousevat rakennuksen etelä- ja pohjoispäässä jalustaosan päältä muun rakennuksen yläpuolelle. Jalustaosan halkaisee pohjois-eteläsuunnassa kattoikkunoilla katettu, kolmikerroksinen käytävä "valokatu", joka yhdistää toimistotornit toisiinsa.

Valokadun länsipuolella ovat jalustaosan varsinaiset toimistosiivet ja sen itäpuolelle ryhmittyvät suuret yhteistilat kuten pääaula, ruokala, auditorio ja liikuntahalli. Tämä karkea jako on alkuperäisten rakennusvaiheiden jälkeisissä muutoksissa sekoittunut lisää, eikä sitä missään vaiheessa ole noudatettu säännönmukaisesti.

Alkuperäisvaiheessa pääkulkureittinä oli keskivyöhykkeen toisella itäpuolella pääsisäänkäyntiaulasta henkilökunnan seurusteluaulaan tasolla 1 kulkeva leveä käytävä, jonka varrella ovat tärkeimmät yhteistilat. Käytävän loppupää on valaistu kattoikkunoin.

Aulatilat, käytävät ja portaat[1]

Rakennuksessa on käytetty paljon tilaa auloihin ja käytäviin. Vuoden 1988 laskelman mukaan liikennetiloja oli 19,4 % ja lisäksi portaita 2,6 % rakennuksen kokonaisalasta.[2] Nykyisin aulatiloja on osittain otettu toimistokäyttöön, joten prosenttiluku on hieman pienentynyt.

Rakennuksen aula- ja käytävätiloista näyttävimmät liittyvät alkuperäiseen pääsisäänkäyntiin ja siitä erkaneviin, molemmin puolin auditoriota kulkeviin kulkureitteihin. Mutta myös tavalliset toimistokäytävät, joille siirtoseinäelementtien konstruktivistinen jäsentely antaa leimansa, ovat parhaimmillaan arkkitehtonisesti korkeatasoisia.

Oma lukunsa ovat kellaritason 02 loputtoman tuntuisena leviävä, symboolivärein korostettu käytäväverkosto.

1 Ks. kaaviot seuraavilla aukeamilla.

2 Pohjola-yhtiöt, piirustukset ja tilastotiedot 1989. PkA

Toimistot[3]

Alkuperäisvaiheessa varsinaiset toimistohuoneet sijaitsivat pääosin A-tornissa ja jalustaosan toisessa kerroksessa. Nämä toimistotilat on vuonna 1970 tehdyissä esittelykuvissa näytetty pelkkinä yhtenäisinä kenttinä ilman väliseiniä. Toinen kerros rajoittui tässä vaiheessa auditorion taustaseinän tasolle. Avustavat toiminnot sijaitsivat jalustaosan toisesta kerroksesta alaspäin

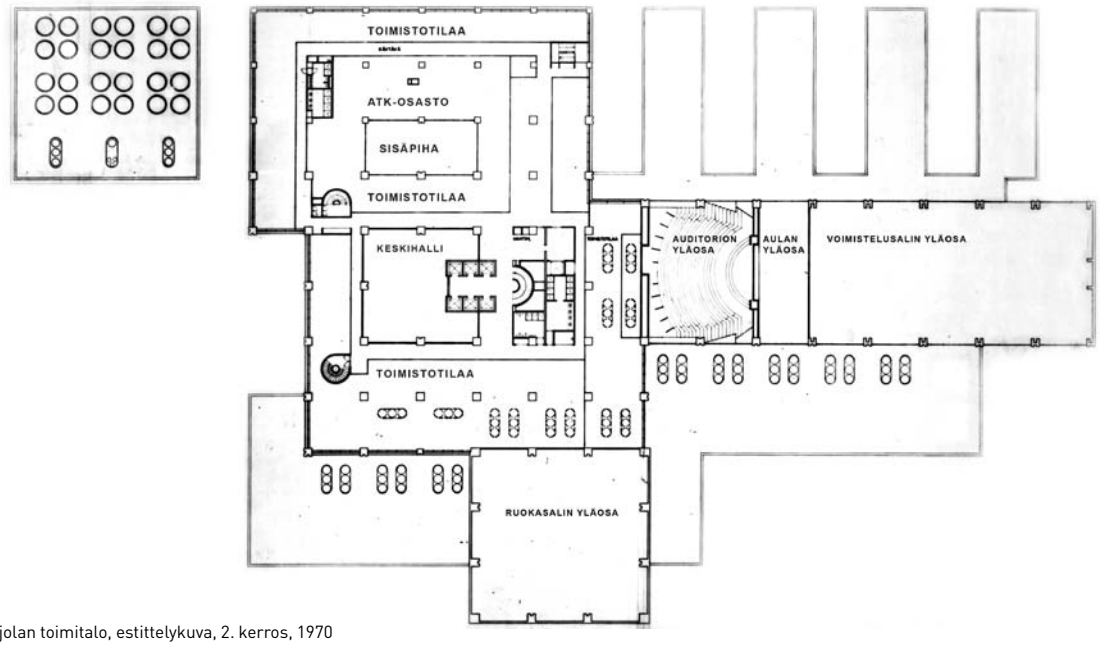
Laajennusvaiheessa toimistotilojen pinta-ala lähes kaksinkertaistui.[4] Toimistotiloja sijoitettiin periaatteessa kaikkiin B-tornin ja jalustaosan uusien laajennusosien ensimmäisen ja toisen kerroksen tiloihin.

Kellarit

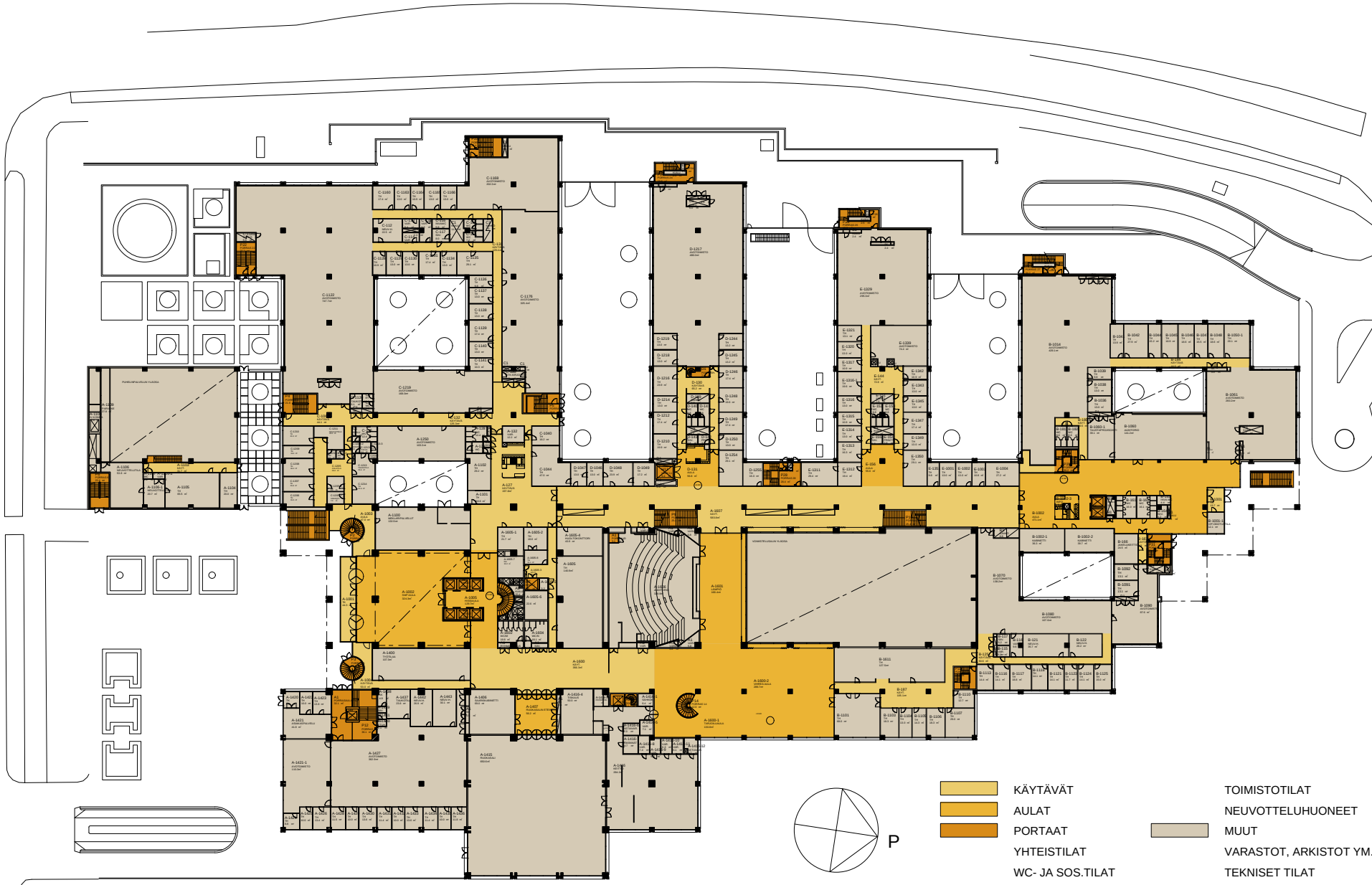
Kerrostason 01 länsireunalle ja tästä alaspäin sijoittuivat arkistot, varastot ja muut avustavat toiminnot. Tärkeässä osassa kellarikerroksissa oli alusta alkaen autopaikoitus, joka sijoittuu lomittain muiden kellaritilojen kanssa.

3 Ks. kaaviot seuraavilla aukeamilla.

4 Vuonna 1988 A-rakennuksen, eli alkuperäisvaiheen, toimistopinta-ala oli 9 482 m² ja koko rakennuksen toimistopinta-ala yhteensä 17 030 m². Suhde oli suunnilleen sama kokonaispinta-alan kasvun osalta. A-rakennuksen kokonaispinta-ala 51 818 m² ja koko rakennuksen kokonaispinta-ala yhteensä 90 871 m². (Pohjola-yhtiöt, piirustukset ja tilastotiedot 1989. PkA)

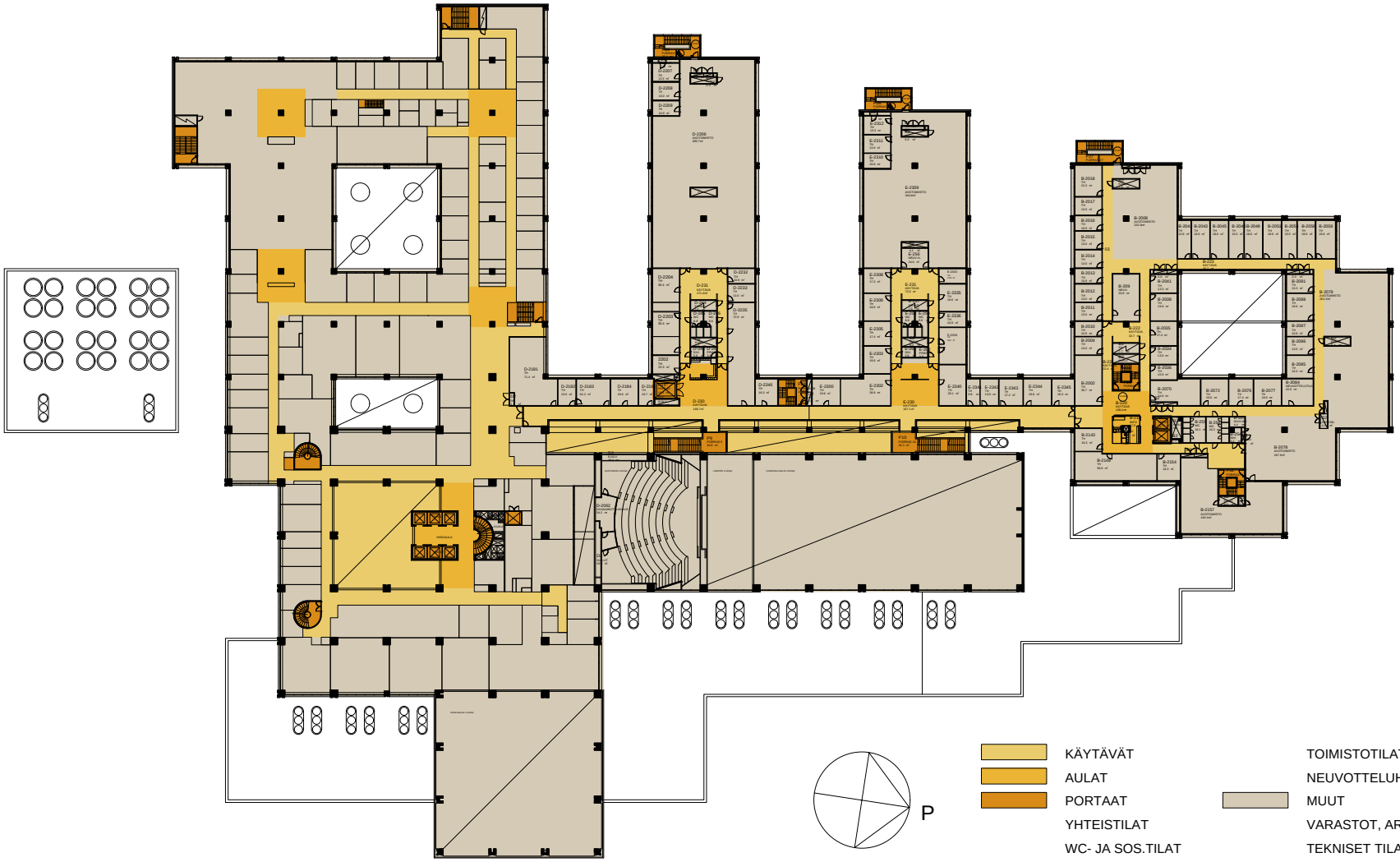


↗ Pohjolan toimitalo, estittelykuva, 2. kerros, 1970
Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castrén & Co. AmA



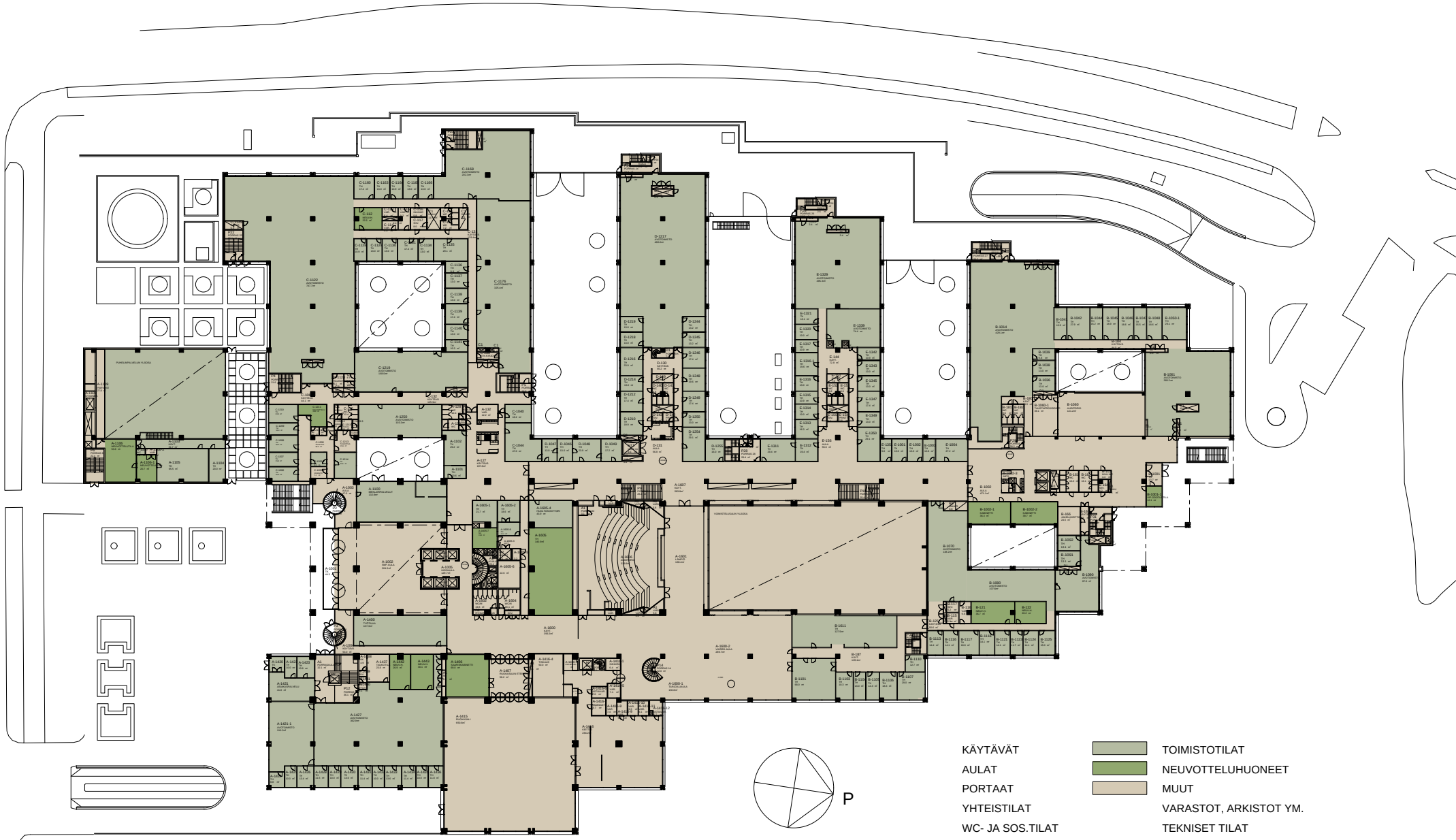
1. KRS – KÄYTÄVÄT, AULAT JA PORTAAT, 1/1000

↑ Pohjolan toimitalo, 1-kerros, aulatilat, käytävät, portaat ja hissit 1/1000. amoy 2013



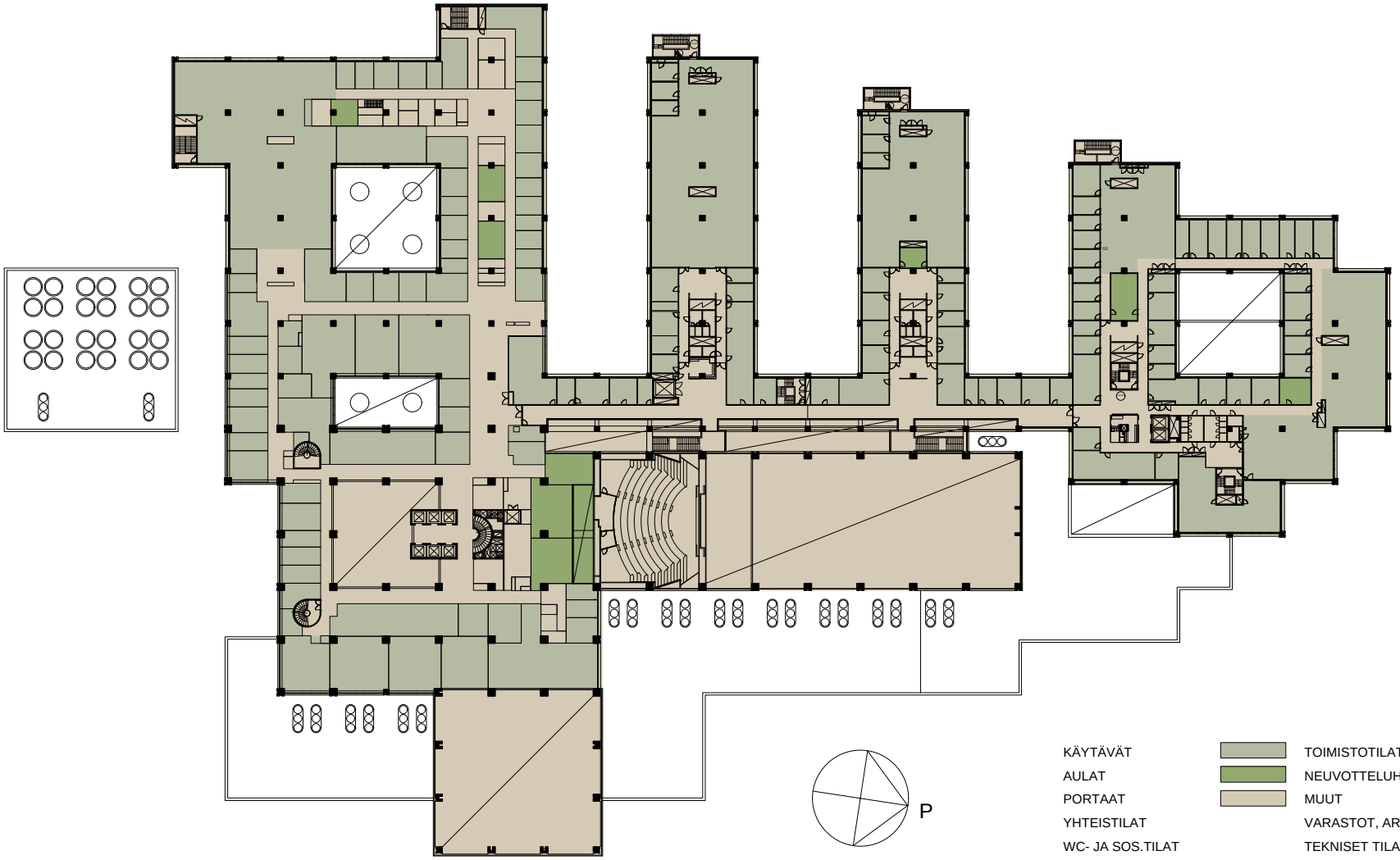
2. KRS – KÄYTÄVÄT, AULAT JA PORTAAT, 1/1000

↑ Pohjolan toimitalo, 2-kerros, aulatilat, käytävät, portaat ja hissit 1/1000. amoy 2013



1. KRS – TOIMISTOT JA NEUVOTTELUHUONEET, 1/1000

↑ Pohjolan toimitalo, 1-kerros, toimistot ja neuvotteluhuoneet 1/1000. amoy 2013



2. KRS – TOIMISTOT JA NEUVOTTELUHUONEET, 1/1000

↑ Pohjolan toimitalo, 2-kerros, toimistot ja neuvotteluhuoneet 1/1000. amoy 2013

POHJA- JA RAKENNEJÄRJESTELMÄT

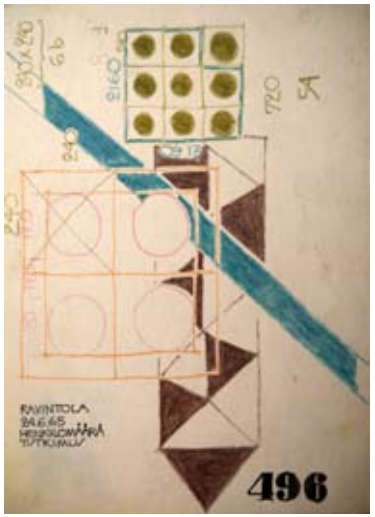


← Näkymä A-osan 2. kerroksen käytävältä. Pohjolan toimitalo, Arkkitehtilehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

↓ Pohjolan toimitalo. Rakennuksesa käytetyn 850 cm:n moduulin muistilappu. Vasemmalla moduulimitat, oikealla vastaavat neliömäärät. JKA

↘ Pohjolan toimitalo. Ravintola, henkilömäärä tutkimus, 24.6.1965. JKA





Järjestelmäajattelu

Järjestelmäajattelu oli 60-luvun keskeisiä suunnitteluteorioita. Varsinaisesti se tarkoitti tapaa ratkoa suunnitteluongelmia, vaikka sille ja sen tuottamalle järjestelmäarkkitehtuurille syntyi myös tyylillisiä piirteitä.

Oulun yliopistokampukseen[1] liittyvissä aikalaisarvioissa keskeisiä 1960-luvun suunnittelumetodeja ja arkkitehtonisia ideoita ilmentäviksi piirteiksi mainittiin mm. muodon yksityiskohtien ennaltamääräämättömyys, muuttuvien tarpeiden huomioiminen, käyttövaatimusten standardisointi, huoneiden optimikoon ja -kalustuksen tarkka tutkiminen, läpiviety mittakoordinaatisto ja arkkitehtonisen muodon kenttämäisyys.[2] Myös Pohjolan toimitalon voidaan katsoa hyvin pitkälle täyttävän nämä kriteerit. Miten paljon kyse on ollut tietoisesta järjestelmäajattelun noudattamisesta, miten paljon taas ajan hengen toteuttamisesta, on vaikea arvioida. Ainakin pohjaratkaisun sisäinen joustavuus ja rakenteen myöhempi laajentuminen ovat toteutuneet mallikkaasti. Osaltaan Pohjolan toimitalon pohjajärjestelmiin oli vaikutusta myös Aulis Blomstedtin lanseeraamalla moduuliajattelulla. Pohjolan toimitalon moduulina oli kilpailuvaiheessa 800 cm, mutta sitä kasvatettiin toteutusvaiheessa 850 cm:iin.[3]

1 Oulun yliopiston suunnittelukilpailun voitti vuonna 1968 arkkitehti Kari Virta. Ensimmäinen rakennusvaihe valmistui vuonna 1976.

2 Juhani Pallasmaa, Arviointi Oulun Yliopistosta, ARK 4/1976, s. 32-36.

3 Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013.





↖ Kaksoisprimääripalkkirakenne 1. kerroksen entisessä asiakaspalvelutilassa. amoy 2013
↑ Kattoikkunoilla varustettu pilariruusuke laajennusosan 2. kerroksessa. amoy 2013
↓ A-tornin tiheä sekundääripalkkirakenne 4. kerroksen käytävällä. amoy 2013

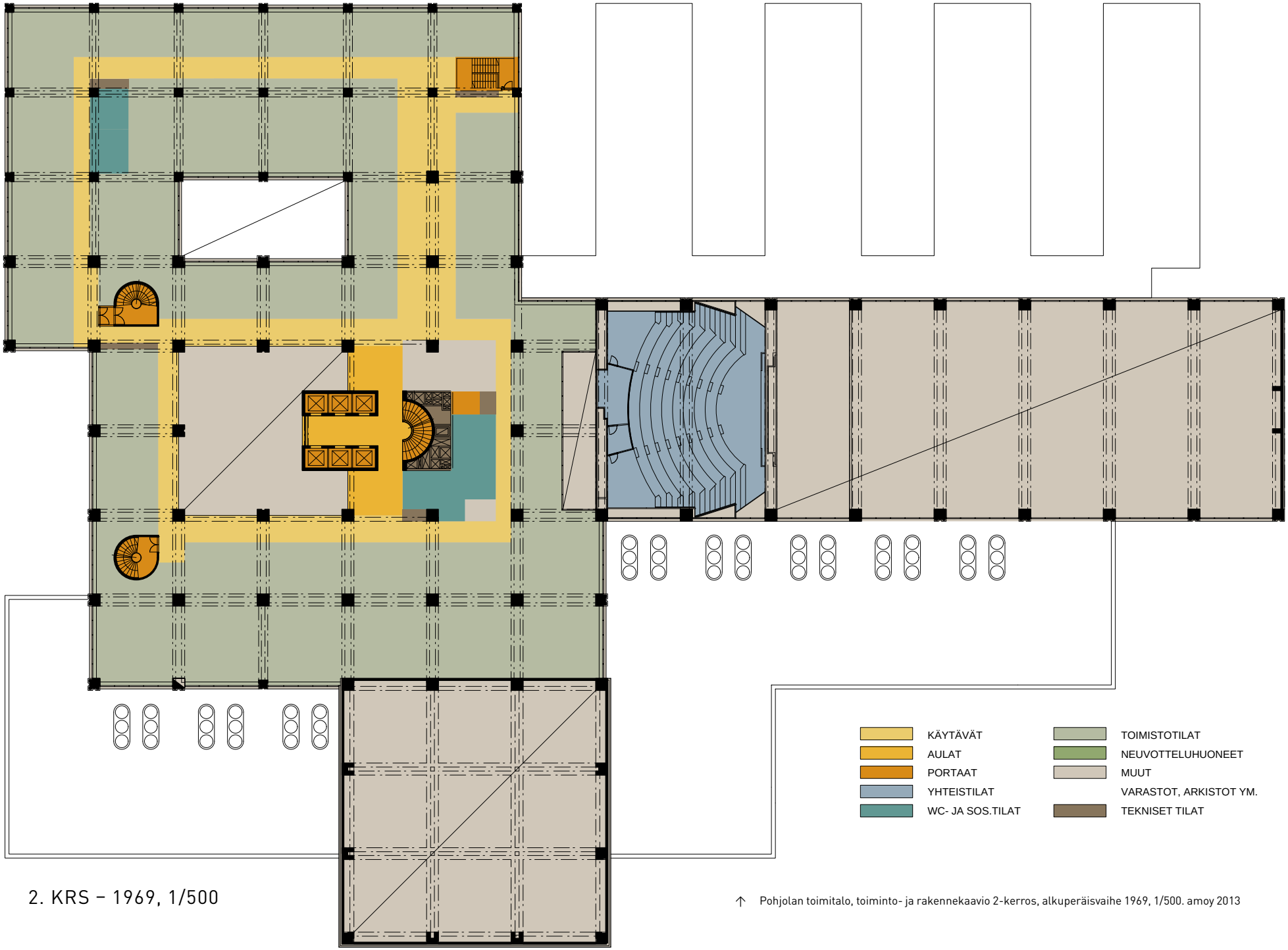


POHJAJÄRJESTELMÄT

Pohjolan toimitalon muuntojoustavan pohjaratkaisun toteuttamistavoista voidaan erotella rakennuksen eri osista ja eri vaiheista muutamia erilaiseen palkkirakenteeseen perustuvia järjestelmiä. Eri järjestelmien palkkirakenteet on myös voimakkaasti artikuloitu tilojen alakattomaailmassa. Pilarijako ja moduulimitta säilyy samana läpi rakennuksen.

Eri pohjajärjestelmät
Alkuperäisvaihe:
- jalustakerrosten kaksoisprimääripalkkijärjestelmä.
- A-tornin tiheä sekundääripalkkijärjestelmä.
Laajennusvaihe:
- keskivyöhykkeen pilariruusukejärjestelmä, jota on käytetty jalustaosassa sekä osittain myös B-tornissa.

Se, että pohjajärjestelmää vaihdettiin näinkin radikaalisti laajennusvaiheessa, on yllättävää. Järjestelmän vaihtuminen ei erotu niin voimakkaasti tilojen välillä siirryttäessä kuin voisi kuvitella, koska pilarijako ja väliseinien samankaltainen rakenneperiaate toimivat yhdistävänä tekijänä.



2. KRS – 1969, 1/500

↑ Pohjolan toimitalo, toiminto- ja rakennekaavio 2-kerros, alkuperäisvaihe 1969, 1/500. amoy 2013

KAKSOISPRIMÄÄRIPALKKIJÄRJESTELMÄ – JALUSTAKERROS 1969

Vuoden 1969 kaksoisprimääripalkkirakenne on käytössä alkuperäisvaiheen jalustaosan kerroksissa 1 ja 2, kellarikerroksissa 01 ja 02 sekä tekniikkakerroksessa (taso 3). Se perustuu nelikulmaiseen pilariverkkoon ja pilareiden välillä kulkeviin kaksoispalkkeihin. Kaksoispalkkien välissä ja pilareiden sisällä kulkee taloteknisiä asennuksia.

Pilarien ja palkkien koko vaihtelee kannettavien kuormien mukaan; tornin alapuolisilla alueilla pilarin ja kaksoispalkin poikkimitta on 1200 mm, rakennuksen matalemmilla osilla poikkimitta on 900 mm. Ulkoseinälinjassa ja keskiaulan ympärillä palkisto muuttuu yksinkertaiseksi.

Järjestelmän joustavuus syntyy pilarien muodostaman verkon puitteissa, missä väliseinälinjat kulkevat kulloisenkin tilatarpeen mukaaan sitoutumatta pilaripalkkiruudukkoon. Ilmastointi ja talotekniikka hoidetaan pilariruudukon kokoisissa yksiköissä.

Maanpäällisissä kerroksissa ja henkilötiloissa pilarien ja palkkien kulmat ovat suorakulmaisia. Maanalaisissa varastotiloissa kulmat on pyöristetty.

↓ Pyöristettykulmaiset pilarit ja palkit uima-allastilassa tasolla 02. Palkkiväleissä loisteputkivalaisimet. amoy 2013





↑ Vapaata kaksoisprimääripalkistoa ilman väliseiniä kerroksen 01 sisääntuloaulassa. amoy 2013

↓ Kaksoisprimääripalkkijärjestelmän liittyminen torniosan keskiaulan yksinkertaiseen palkistoon. amoy 2013

→ Kaksoisprimääripalkkijärjestelmässä toimistokäytävien väliseinät eivät ole sidoksissa pilari-palkki ruudukkoon. amoy 2013







↑ Kaksoisprimääripalkiston luomaa avokonttoritilaa alkuperäisvaiheen jalustaosassa. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA



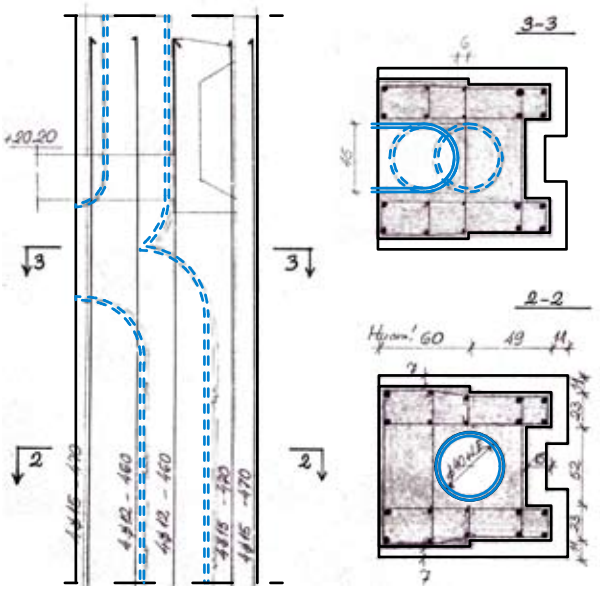
↑ Ohuempi betonivalu pilarin kyljessä on rajattu matalalla uralla. amoy 2013



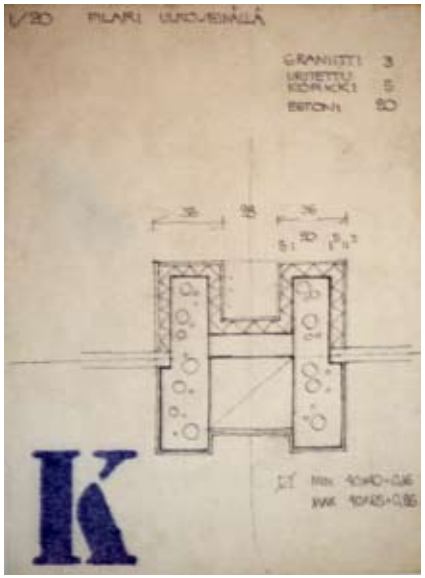
↑ Peltikasetilla peitetty kanava pilarin kyljessä. amoy 2013



↑ Kaksoispilari ja rimasäleikkö osana toisen kerroksen alakatto- ja väliseinämaailmaa. amoy 2013



↑ Osa rakennepiirustuksesta N:o 4241.(2. ja 3. krs, pilarit E11, F6, F7, F11, G6, 1:25) 9.11.1967, Ins. tsto T. Fredrikson & Co.
Piirustus tässä mittakaavassa 1/50. Pilarin sisällä kulkevat iv-kanavat vahvistettu sinisellä värillä. Kuvan muokkaus amoy 2013.



↑ Pohjolan toimitalo. Pilari ulkoseinällä 1/20, luonnos. JKA

Pilareiden ja palkkivälien kanavoinnit

Alkuperäisvaiheen pilareiden sisään ja kaksoispalkkien väleihin on sijoitettu LVI- ja sähköasennuksia, kuten ilmastointi- viemäri-, lämmitys- ja muita putkia sekä johtimia. Suurin osa pilareista on keskiosaltaan avoimia.[1]

Pilarien sisään valuvaiheessa asennetut ilmastointikanavat on tehty pyöreästä, sinkitystä "spiroputkesta". Myös kaksoispalkkiväleissä olevat ilmastointikanavat on valettu betonin sisään ja tehty kuten pilarikanavat.[2] Pilarin kylki on paikoitellen avattavissa. Osassa pilareita on kyljessä matalalla uralla osoitettu ohuempi betonivalu, ja osassa kylki on auki ja kanava peitetty polttomaalatulla alumiinilevyllä.

Palkkiväli on yleensä suljettu alapuolelta peltisellä rimasäleiköllä. Säleikkö on yleensä hieman alempana kuin vastaava alakatto. Paikoin säleikköä on rei'itetty ja paikoitellen sen tilalle on sijoitettu loisteputkivalaisimia, jotka muodostavat yhtenäisiä valonauhoja.

1 Pohjolan toimitalo, Rakennusselitys, Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castren & Co, Helsinki 1.5.1967, s. 3/4, 3/9. PkA

2 Pohjolan toimitalo, LVI-selitys, Insinööritoimisto Sassi & Co, Helsinki 26.5.1967, s. 29-30. PkA







↑ Liikuntahallin kattopalkistoa. amoy 2013
← Auditorion kattopalkisto sukeltaa alaslasketun katon sisään. amoy 2013
↗ Ruokalan kattopalkistoa. amoy 2013
↘ Painosalin kattopalkistoa. amoy 2013



Auditorio, liikuntahalli, ruokala ja painosali

Auditorion, liikuntahallin, ruokalan ja painosalin rakenneratkaisut ovat kaksoisprimääripalkkijärjestelmän muunnelmia, joissa kaksoispalkkien jänneväli on pidempi. Normaalisti kaksoispalkkien poikkileikkaus on suorakulmainen, mutta pidemmän jännevälin palkkeja on kevennetty profiloinnilla, jossa palkkien keskikohta ohenee keskialueilla. Palkin leveys on auditoriossa, liikuntasalissa ja ruokalassa 1200 mm ja painosalissa 900 mm[1].

Auditorion, liikuntahallin ja painosalin primääripalkistot ovat yhdensuuntaiset, mutta ruokalan kattopalkit jatkavat muun jalustaosan verkkorakennetta muodostaen ristikkäisen arinapalkiston. Myös painosalin katossa on samanoloinen ristikkäinen kaksoispalkkirakenne, mutta se on sekundääripalkiston eikä primääripalkiston muodostama.

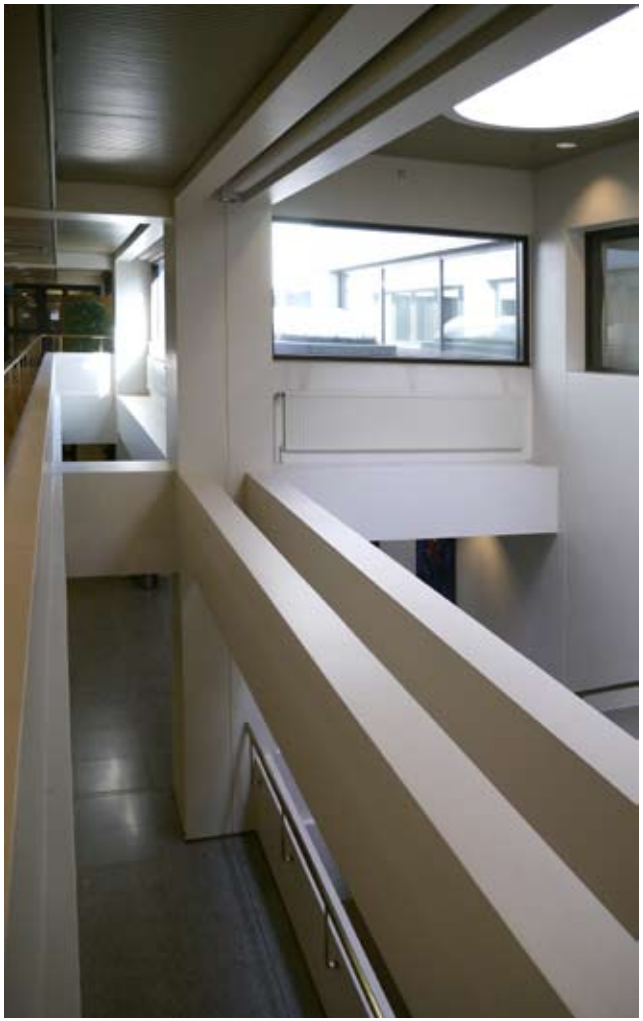
1 Painosalin palkkien jänneväli on lyhyempi.

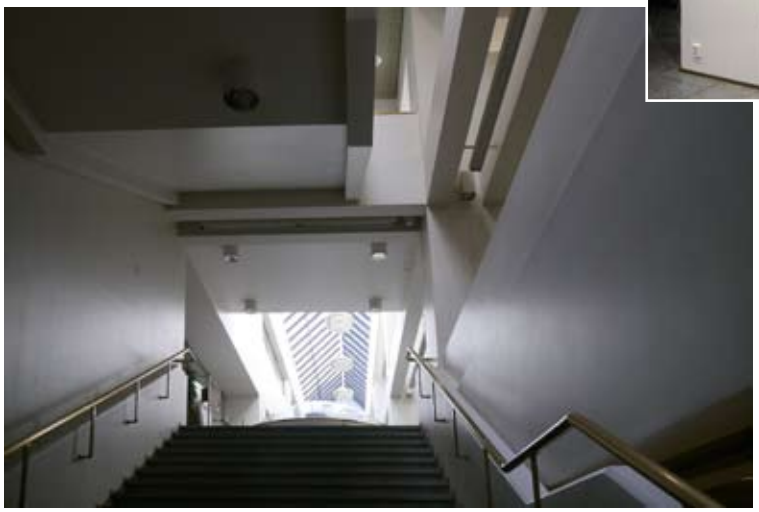
Kaksoisprimääripalkkijärjestelmä laajennusvaiheessa

Rakenne- ja pohjajärjestelmää muutettiin laajennusvaiheessa. Valokadun rakenteessa käytettiin kuitenkin osittain vanhaa kaksoispilaripalkkirakennetta myös uusissa osissa. Tähän saattoi vaikutaa se, että 1. kerroksen lattiarakenteessa ja mahdollisesti myös sen yläpuolisessa välipohjassa hyödynnettiin osittain vanhoja rakenteita. Valokatu on eräänlainen sekarakenne, joka eroaa rakenteidensa osalta muista rakennuksen osista.



↑ Valokadun 01 kerostason alkuperäisvaiheen rakenteita. amoy 2013

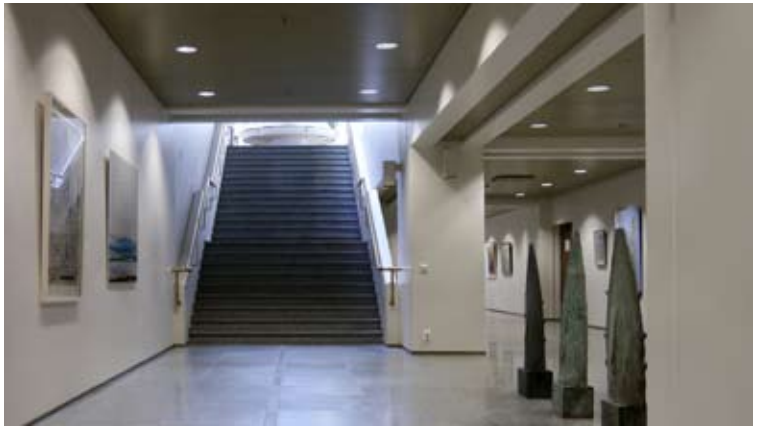


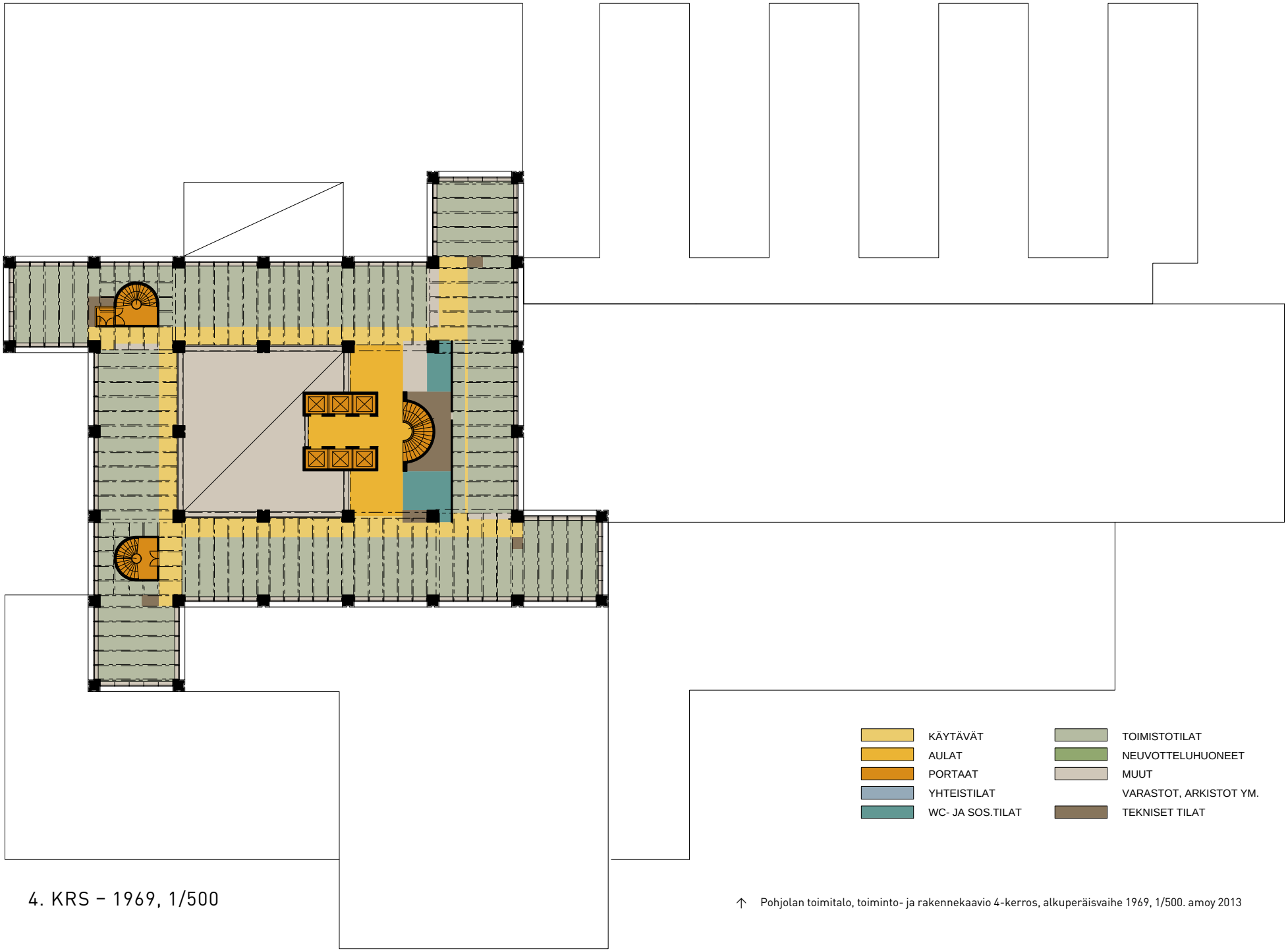


← Valokadun uusia rakenteita 2. kerrostasolta katsottuna. amoy 2013

↑ Valokadun rakenteita 01. kerrostasolta ylöspäin. amoy 2013

↓ Valokadun rakenteita 01. kerrostasolta. amoy 2013





4. KRS – 1969, 1/500

↑ Pohjolan toimitalo, toiminto- ja rakennekaavio 4-kerros, alkuperäisvaihe 1969, 1/500. amoy 2013

TIHEÄ SEKUNDÄÄRIPALKKIJÄRJESTELMÄ – TORNI 1969

Vuoden 1969 tiheä sekundääripalkkirakenne on käytössä alkuperäisvaiheen tornikerroksissa 4-11. Se perustuu samaan nelikulmaiseen pilariverkkoon kuin jalustakerroksen kaksoisprimääripalkkirakenne. Palkkijärjestelmä ei kuitenkaan ole verkkomainen, vaan muodostuu yhden pilarivälin levyisistä vyöhykkeistä, jotka kiertävät tornin keskiaulaa. Vyöhykket noudattavat tornin sakaramuotoa. Ulkoseinän ja keskihallin pilarilinjassa kulkevat primääripalkit, joiden väliin sijoittuu kapea ja tiheä, yhdensuuntainen sekundääripalkisto. Sekundääripalkiston suunta vaihtuu sisäaulan kulmissa.

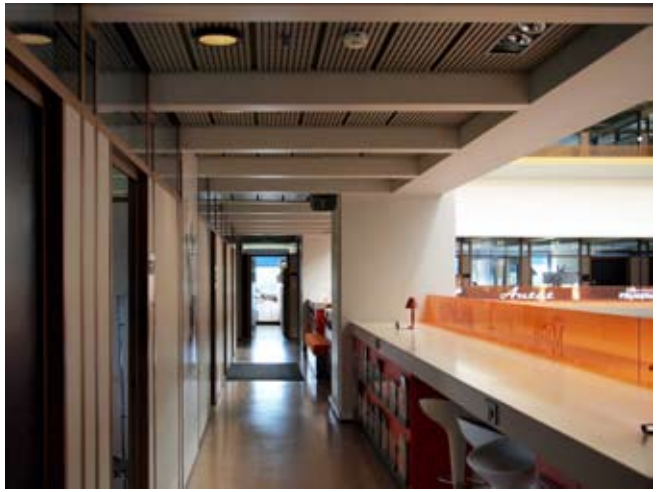
Vyöhykkeiden sisällä pohjajärjestys on hyvin joustava. Käytävät kiertävät sisäaulan reunaa saman levyisinä, mutta periaatteessa nämäkin väliseinien paikat ovat palkistosta riippumattomia. Alakatot jatkuvat samassa tasossa käytävältä toimistohuoneiden puolelle. Pilareiden välisten palkkien kohdalla alakatot ovat teknisten asennusten vuoksi muuta pintaa alempana.

Ainoat pohjajärjestelyä rajoittavat tekijät ovat kahdessa kulmassa sijaitsevat poistumistieportaat. Portaan ympärillä muualla yhdensuuntainen sekundääripalkisto muodostaa ristikon. Myös hissi- ja porrasaulan kohdalla rakenne on erilainen. Porrasaula muodostaa keskusaulan kanssa alueen, jolle pilariruudukko ei ulotu. Hissi- ja porrastorni toimivat kantavina pystyrakenteina.

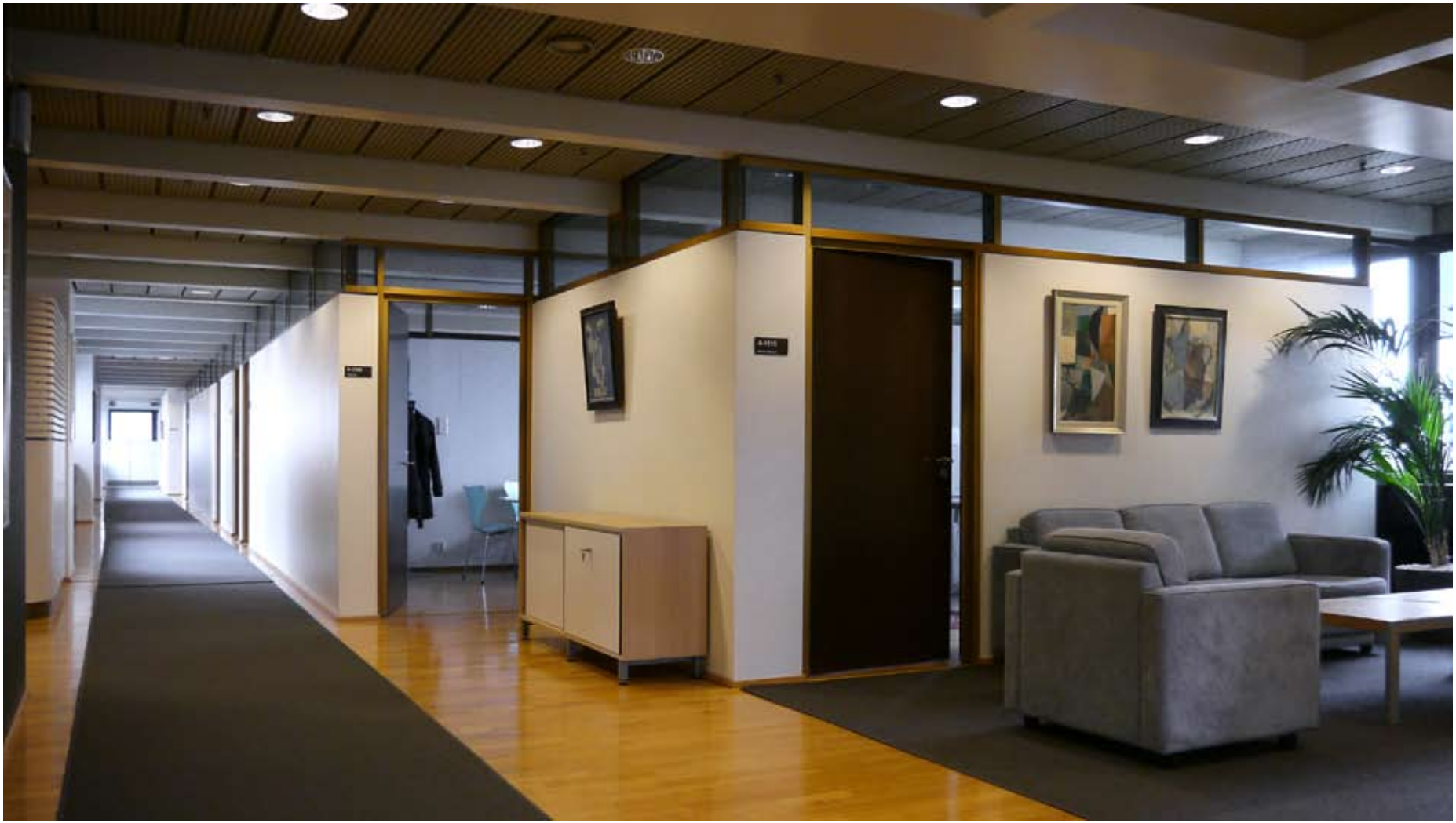


↑ ↓ Tiheä sekundääripalkisto 6. kerroksen sisäaulaa kiertävältä käytävältä. amoy 2013

→ Näkymä 10.kerroksen käytävältä. amoy 2013







↑ Tiheän sekundääripalkiston joustavaa väliseinäsijoittelua 10. kerroksen käytävältä. amoy 2013





↓↑ Palkiston suunnanmuutos sisäaulan ja ulkoseinän kulmassa. amoy 2013





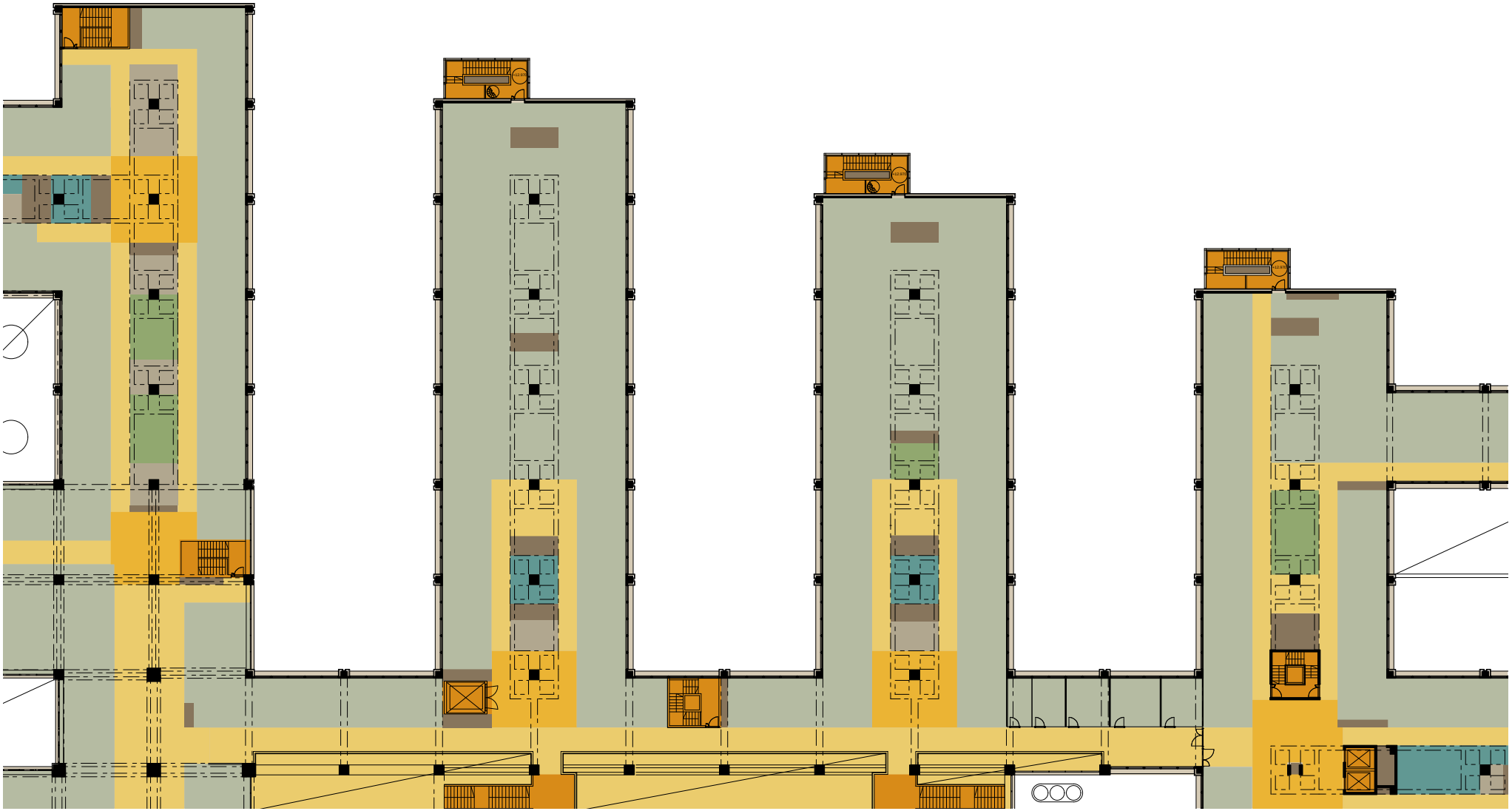




↑ Poistumistieportaan kaarevan seinän aiheuttama poikkeama palkistossa. amoy 2013

↑↑ 7. keroksen käytävä. Alakattosäleikkö on pilareiden kohdalla matalemmalla palkkivälissä kulkevan ilmanvaihtokanavan vuoksi. amoy 2013

↖ ↑ Palkisto ei ulotu porras- ja hissiaulan alueelle. amoy 2013



2. KRS – LAAJENNUS, 1/500

↑ Pohjolan toimitalo, toiminto- ja rakennekaavio 2-kerros, laajennusvaihe, 1/500. amoy 2013

KESKIVYÖHYKKEEN PILARIRUUSUKEJÄRJESTELMÄ – LAAJENNUSVAIHE



↑ Pilariruusukkeisiin liittyviä neljän kupuikkunan sarjoja toisen kerroksen katolla. amoy 2013

→ Pilariruusuke käytävien risteyskohdassa. amoy 2013

Laajennusvaiheessa pohjajärjestelmä muutettiin täysin toisenlaiseksi. Alkuperäisvaiheen molemmat pohjajärjestelmät olivat perustuneet kenttämäisyyteen ja mahdollisimman vapaasen tilojen ja väliseinien sijoitteluun. Laajennusvaiheen pohjajärjestelmä jatkoi samaa pilariruudukkoa, mutta palkisto muokattiin pilarin ympärillä ristimäiseksi ruusukkeeksi. Näitä ruusukkeita ketjuttamalla luotiin uusiin toimistosiipiin selkeät keskivyöhykkeet, joihin sijoitetiin wc-, neuvottelu-, varasto- ym. aputiloja.

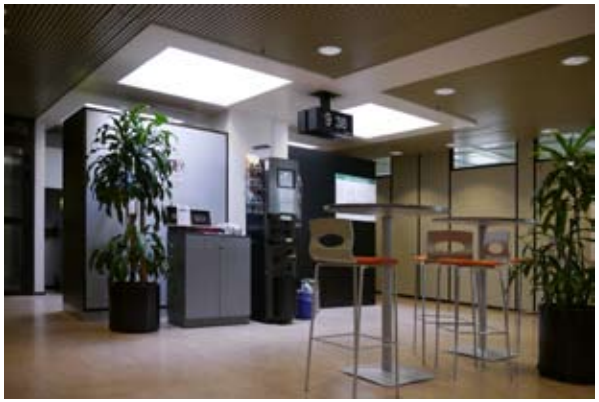
Keskivyöhykkeiden sivuseinät sijoittuvat ruusukkeita yhdistävien palkkien linjaan. Nämä palkit muodostavat pilariruusukkeiden kanssa kantavan rakenteen, siten että alla olevat väliseinät ovat haluttaessa poistettavissa. Näin pohjajärjestelmä on avotilojen suhteen yhtä joustava kuin alkuperäisvaiheessakin. Lisämausteena pilariruusukkeissa risteävien palkkien välit on jätetty auki ja syvennyksiin on sijoitettu valaisimet tai – aina, kun se on ollut mahdollista – neljä kupumallista kattoikkunaa.

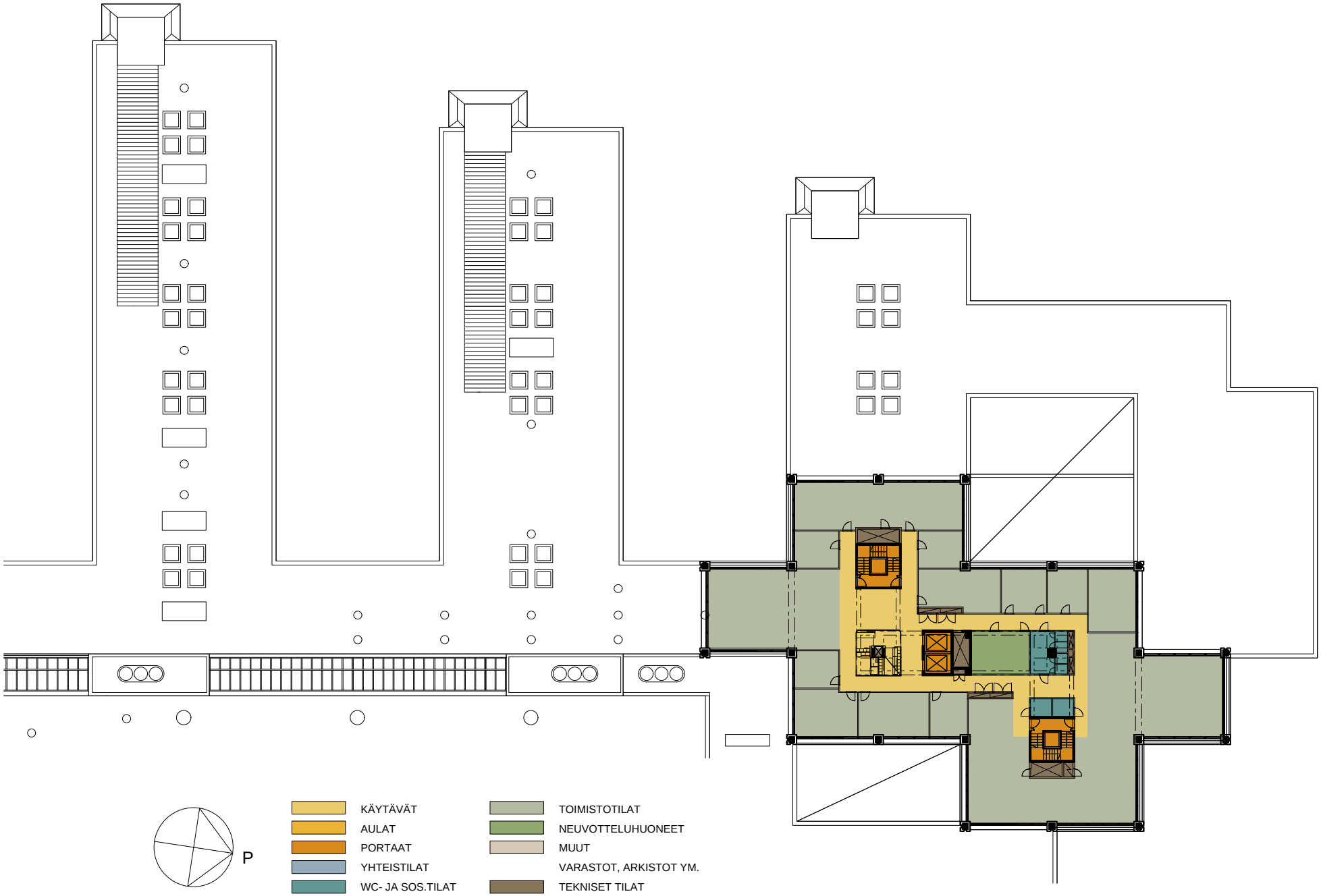


↓ Pilariruusukkeiden ketju avokonttoritilassa. amoy 2013



↓ Pilariruusuke valokadun aulasyvennyksessä. amoy 2013





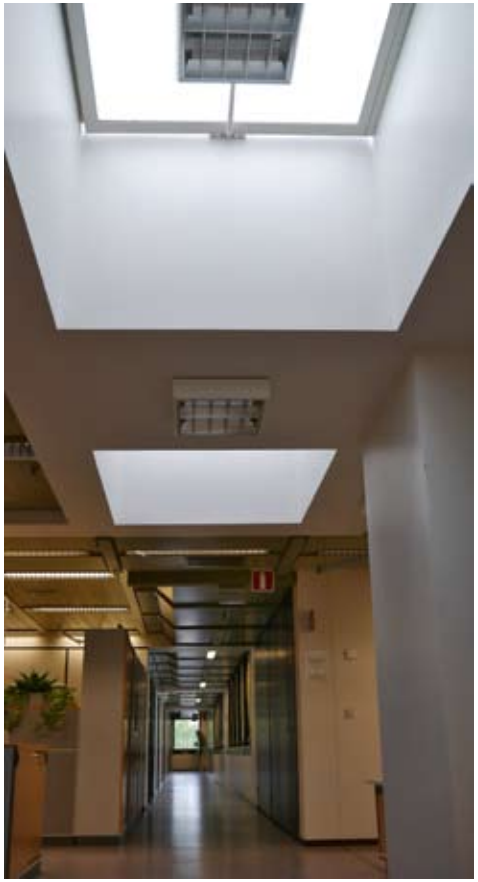
4. KRS – LAAJENNUS, 1/500

↑ Pohjolan toimitalo, toiminto- ja rakennekaavio 4-kerros, laajennusvaihe, 1/500. amoy 2013



↑ Pilariruusuke keskivyöhykkeen neuvottelutilassa väliseinän puolittamana. amoy 2013

↓ Kattoikkunallisissa pilariruusukkeissa on lisäksi valaisimet. amoy 2013





↑ Pilariruusuke B-tornin pääaulassa. amoy 2013

↘ Pilariruusukejärjestelmän yksinkertaistettu versio toimistosiiven ensimmäisessä keroksessa. amoy 2013

B-torni

B-tornissa pilariruusukejärjestelmää noudatettiin osittain. Kantava tehtävä on annettu puolittain porrastorneille. Tämä on vahinko, sillä pilariruusukkeiden sijoittaminen portaiden paikalle ja portaiden siirtäminen rungon keskivyöhykkeelle olisi tuonut tiloihin nykyistä enemmän joustoa. Porrastornin päällä on oireellisesti samanlainen neljän kupuikkunan sarja kuin pilariruusukkeillakin.

Muut rakenneratkaisut

Pilariruusukejärjestelmää ei noudatettu laajennusvaihessa muutenkaan yhtenäisesti. Jo aiemmin on käyty läpi valokadulla käytetty muunnelma alkuperäisvaiheen kaksoisprimääripalkkijärjestelmästä. Lisäksi toimistosiipien ensimmäisessä kerroksessa käytettiin pilariruusukejärjestelmän yksinkertaistettua versiota, jossa ruusukkeen tilalla pilarin päällä oli suorakulmainen laatta. Kellaritiloissa käytettiin laajennusvaiheessa pääosin neliskulmaisia sienipilareita.



TILAJOUSTAVUUS JA TOISTUVAT RAKENNUSOSAT



↑ Näkymä A-tornin 5. kerroksesta. Toimistotilat on toteutettu alkuperäisellä väliseinäjärjestelmällä. Alakatot jatkuvat yhtenäisinä käytäviltä toimistotiloihin. amoy 2013

VÄLISEINÄT

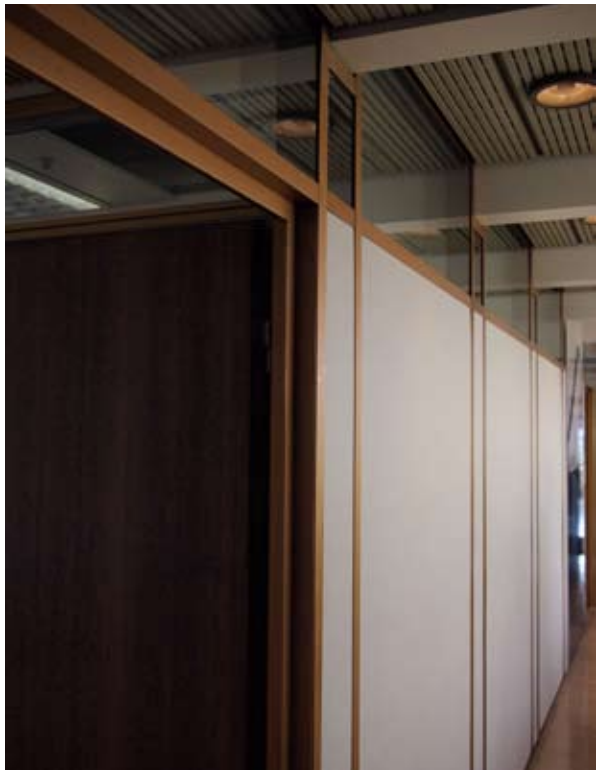
Tilajoustavuus

Eräs Pohjolan toimitalon rakennuskokonaisuuden luonteenomaisimmista piirteistä on rakennuksessa toteutunut sisätilojen muunneltavuus. Siirrettävät väliseinät olivat tilaajan toiveissa suunnittelun alusta alkaen, tavoitteena mahdollistaa joustavasti sekä erilliset toimistohuoneet että maisemakonttoriratkaisut. Toimistotilat on täten suunniteltu lähtökohtaisesti muunneltaviksi.

Ilmanvaihto ja talotekniikka on toiminnallisesti jaettu pilariverkon mukaisiin yksiköihin, joiden puitteissa huonetiloja voidaan vapaasti muuttaa. Lattiamateriaalit on alun perin ja pääosin myös myöhemmissä muutoksissa asennettu yhtenäisinä niin, ettei väliseinien siirtäminen vaikuta tilojen yleisilmeeseen.

Alkuperäisvaiheessa alakatot on käsitelty yhtenäisinä kenttinä, jotta väliseinien sijainti olisi valittavissa mahdollisimman vapaasti. Laajennusosassa alakatot ovat jäsennellymmät, mutta tarjoavat silti runsaasti eri mahdollisuuksia väliseinien sijoitteluun.

Sekä ensimmäisen rakennusvaiheen että laajennusvaiheen väliseinäjärjestelmät ovat yhä tänä päivänä käyttökelpoisia ja taipuvat toimistotyön muuttuviin tarpeisiin.





↖ Alkuperäisiä välieinärakenteita vuoden 1969 tornin toimistotiloissa. amoy 2013

↑ Alkuperäisiä lasiseinäisiä väliseinärakenteita vuoden 1969 tornin toimistotiloissa. amoy 2013

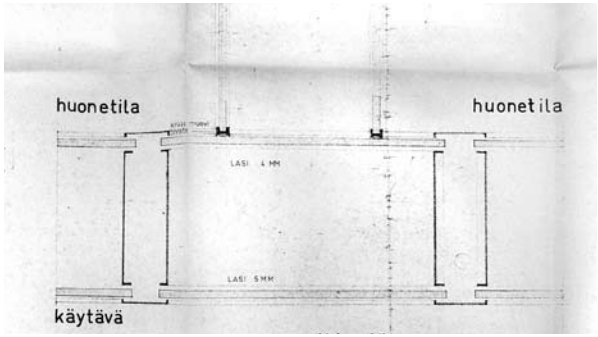
SIIRRETTÄVÄT VÄLISEINÄT

1969 elementtiseinä iskulistoin

Vanhimman osan siirrettävät väliseinät ovat mineraalivillatäytteisiä lasi-/kipsonitseiniä, joiden pintana on kangaspohjainen muovitapetti.[1] Väliseinäjärjestelmä koostuu levyelementistä ja eloksoidusta alumiini-iskulistasta. Listojen eloksointia esiintyy rakennuksessa kahdessa eri värisävyssä: messinginvärisenä sekä tummanruskeana. Molemmat versiot ovat kuitenkin alkuperäisestä rakennusvaiheesta peräisin. Väliseinät on asennettu lattianpäällysteen päälle kiristäen. Tornissa, 4.-9. kerroksissa, ne on kiristetty ylhäältä sekundääripalkkeja vasten ja alemmissa kerroksissa alakaton sisään betonilaattaa vasten. Huoneen ja käytävän välinen väliseinä on varustettu kaikkialla ääniloukulla, joka on

1 Pohjola-talon rakennusselotus vuodelta 1969. PkA





alakaton sisässä.[1] Seinien umpiosien pintana on kangaspohjainen muovitapetti.[2]

Väliseinän perusmalli koostuu umpipaneelista, johon liittyy yläikkuna. Yläikkunat kulkevat sekä toimistohuoneen ja käytävän välillä että toimistohuoneiden väliseinissä. Muita variaatioita ovat väliseinä, jossa yläikkunan lisäksi koko sen alapuolinen suurempi paneeli on lasipintainen (ks. edellisen sivun kuva) sekä sellainen, jossa lasipinta alkaa noin metrin korkeudelta.

1 Pohjola-talon rakennusselostus vuodelta 1969. PkA

2 Pohjola-talon rakennusselostus vuodelta 1969. PkA

← Umpikulmadetalji väliseinässä. Vasemmalla tumman ruskeaksi eloksoitu profiili, oikealla yleisempi messingin väri. amoy 2013

↙ Alkuperäinen väliseinädetalji: huoneiden välisten seinän liittyminen käytäväseinään. PkA

↓ Alkuperäisvaiheen siirrettävistä väliseinistä on myös ikkunallinen versio jalustaosan 2. kerron toimistotiloissa. amoy 2013

→ Laajennusvaiheen väliseinää valokadulla 2. kerroksessa. amoy 2013



Huoneiden väliset yläikkunat liittyvät käytäväseinän yläikkunaan suoraan puskussa, lasien välissä on pelkkä kitti. Paikoin seinissä on umpikulmia, joissa yläikkunoiden välinen ulkokulma on peitetty eloksoidulla alumiinilevyllä.

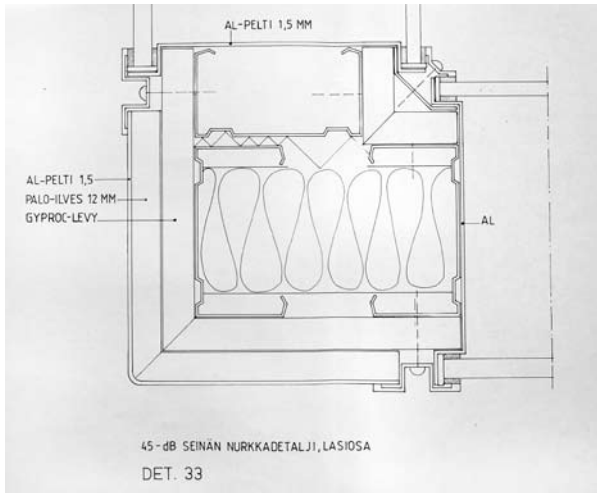
Tyypillisesti toimistohuoneet jakautuivat väliseinäsuunnitelmien perusteella alun perin niin, että yhteen pilariväliin mahtui kaksi kahden hengen huonetta tai kolme yhden hengen huonetta ja sakaroissa oli pilariruudun kokoiset huoneet.

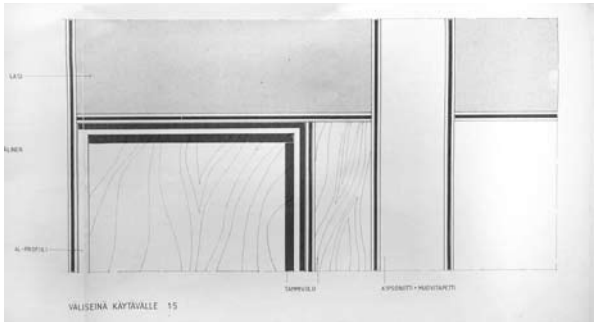


1979-85 elementtiseinä hattulistoin

Laajennusvaiheen väliseinäjärjestelmä koostuu levyelementistä sekä alumiinisista hattulistoista. Alun perin levyinä on ollut yksinkertaiset kipsilevyt, joiden välissä oli mineraalivilla. Nykyisin rakennuksessa on käytössä kaksinkertainen kipsilevytys muuttuneiden äänieristysstandardien vuoksi. Sama listoitusjärjestelmä toimii kuitenkin myös tällä paksummalla rakenteella ja täten laajennusvaiheen väliseinäjärjestelmä on osoittautunut käytössä alkuperäistä vieläkin muunneltavammaksi.

Ensimmäisen vaiheen seinätyypin kaltaisesti laajennusvaiheen väliseinäjärjestelmä koostuu umpipaneeleista ja yläikkunanauhasta. Seinästä esiintyy erilaisia variaatioita. Yhdessä leveät paneelit ovat rinnakkain, ja

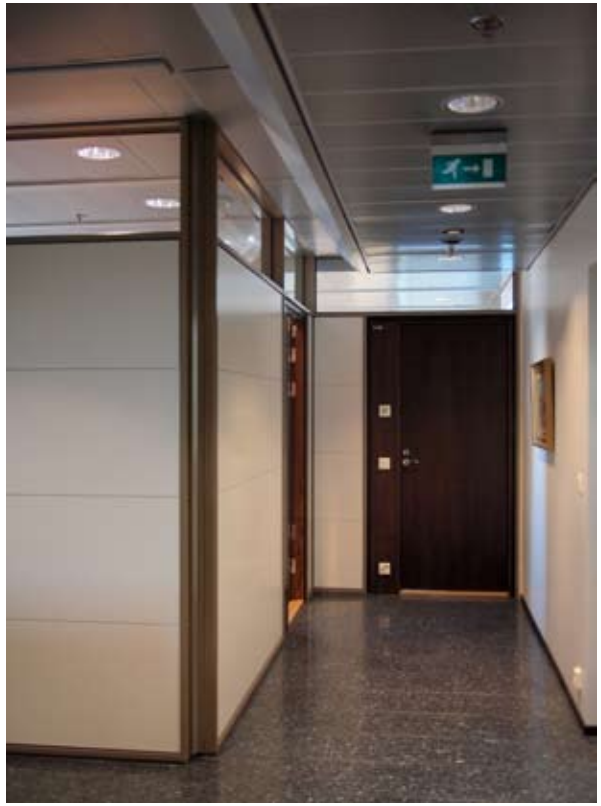




↑↑ Umpikulmadetalji laajennusvaiheen väliseinärakenteessa. PkA
↑ Laajennusvaiheen väliseinän sisäprojektio. PkA







↖ Lasikulmadettalji laajennusvaiheen väliseinässä. amoy 2013
← Laajennusvaiheen väliseiniä valokadulla 1. kerroksessa. amoy 2013
↑ Uusia väliseiniä B-tornin 6. kerroksessa. amoy 2013

toisessa paneelien väliin jää kaistale, joka jatkuu umpipaneelina ylös alakattoon asti. Yläikkunan korkeus riippuu huonekorkeudesta, mutta sen alareuna on kaikkialla samassa korossa. Lisäksi on seiniä, joissa metrin korkeudelta alkaa himmennetty lasipinta ja tämän päällä on kirkas yläikkuna.

Laajennusvaiheen väliseiniä esiintyy sekä lasi- että umpikulmadetaljeilla varustettuna. Väliseiniin liityvät ovet ovat tummanruskeaksi petsattua viilua. Seinän pinnassa on muovitapetti.

2000-luvun väliseinäjärjestelmät

Kun vuonna 2003 vanhan osan tornin B-tornin ylimpään kerrokseen tehtiin johdon tiloja, käytettiin siellä uutta väliseinäjärjestelmää. Näiden väliseinien ulkonäkö on lainattu alkuperäisvaiheen väliseinätyypistä, mutta umpiosat on päällystetty levypaneelein ja käytetyt materiaalit ovat erilaisia. Detaljit ovat joiltain osin alkuperäisiä kömpelömpiä, esimerkiksi nurkkien osalta.





↑ Johdolle varatuissa A-tornin ylimmissä kerroksissa on siirrettävien väliseinien asemesta ylälasiseinät. Ilme on kuitenkin hyvin samankaltainen. amoy 2013

↗ Lasikulmadetalji ylälasiseinässä. amoy 2013

YLÄLASISEINÄT

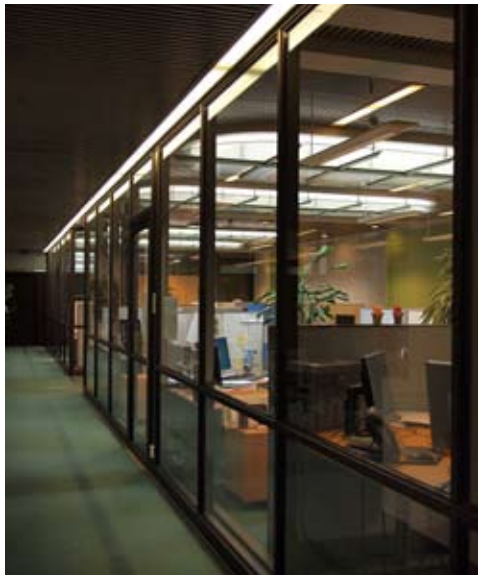
A-tornin 10. ja 11. kerroksessa on siirrettävien väliseinien asemesta käytetty ylälasiseiniä jakamaan toimistotilat käytävätiloista. Nämä seinät ovat noin kahden metrin korkeuteen asti puolen kiven rapattuja tiiliseiniä ja siitä ylöspäin lasiseiniä.[1] Ulkonäöltään ylälasiseinä muistuttaa alkuperäisvaiheen seinäjärjestelmää, sillä yläosan lasiseinä on tehty samoilla Kawneer-profiileilla kuin yläikkunat. Myös liittymä ääniloukkuun on samanlainen kuin siirrettävissä väliseinissä.[2]

Ylälasiseinissä merkittävä detalji on listaton kulmaikkuna, joka luo aineettoman vaikutelman käytävätilan ja toimistohuoneen välille. Tässä detaljissa lasipinnat liittyvät toisiinsa nurkassa pelkän kitin avulla.

1 Pohjola-talon rakennusselostus vuodelta 1969. PkA

2 Pohjola-talon rakennusselostus vuodelta 1969. PkA





↑ 1. kerroksen alkuperäisissä vahtimestarin tiloissa on vanhoja alumiinilasiseinärakenteita eloksoiduilla listoilla. amoy 2013

↗ 1. kerroksen kirjastossa ja musiikkihuoneessa on jäljellä vanhoja teräslasiseinärakenteita. amoy 2013

LASISEINÄT

Alkuperäisvaiheen lasiseinät

Siirtoseinien lisäksi Lapinmäentie 1 kiinteistössä on käytetty lasiseiniä tilojen jakajina. Alkuperäisvaiheessa talossa on ollut sekä alumiinilasiseiniä että teräslasiseiniä 01., 1. ja 2. kerroksissa.[1]

Alumiinilasiseinät on tehty samanlaisilla alumiinilistoilla kuin alkuperäisvaiheen siirrettävät väliseinät. Listat on myös eloksoitu samaan messingin sävyyn. Siirrettävien väliseinien ja alumiinilasiseinien ilme on ollut alkuperäisvaiheessa hyvin yhtenäinen. Alumiinilasiseiniä on käytetty mm. 1. kerroksen vahtimestarin tiloissa. Näihin lasiseiniin liittyvät ovet ovat samanlaisia tummaksi petsattuja viilupintaisia ovia kuin toimistotilojen ovet.

Teräslasiseinät on tehty jykevämmistä profiileista. Niiden ulkonäkö tukeutuu pikemminkin julkisivujen lasipintoihin kuin siirrettäviin väliseiniin. Profiilit on käsitelty tumman ruskeiksi. Teräslasiseiniä on käytetty mm.

1 Pohjola-talon rakennusselostus vuodelta 1969. PkA







↖↖ 1. kerroksessa on sekä vanhalla puolella että laajennusosassa käytetty myöhemmissä muutoksissa tasajakoista siirrettävää teräslasiseinää auloihin liittyvissä neuvottelutiloissa. amoy 2013

↖ Laajennusosan 1. kerroksessa arkistotiloihin myöhemmin tehdyissä neuvottelutiloissa on käytetty lasiseinää, jossa on vain yksi vaakajako. amoy 2013

↑ A-tornin ylimmässä kerroksessa on uusia lasiväliseiniä, joissa yläikkunan jako on kuitenkin lainattu vanhoista väliseinistä. amoy 2013

vanhassa kirjastossa ja musiikkihuoneessa, kirjapainosaliin liittyvälä toimistoparvella sekä paikoitustilojen yhteydessä.

Myöhemmät lasiseinärakenteet

Osittain rakennuksessa on myös uudempia siirrettäviä lasiseinärakenteita. Näiden detaljit ovat alkuperäisiin lasiseinärakenteisiin verrattuna raskaita, mutta niissä on haettu samanlaista paneelijakoa ja henkeä. Näitä uusia lasiseiniä on käytetty rakennuksessa niissä tilanteissa, missä vanhat siirtoseinärakenteet eivät ole tyydyttäneet myöhemmin muodostettujen neuvottelu- ja työtilojen ääneneristystarpeita. Hyvä esimerkki näistä ovat aulatiloista lohkaistut neuvottelutilat.

Uusia lasiseinäisiä neuvottelutiloja on rakennettu 2000-luvulla pääosin kahdenlaisilla seinärakenteilla. Toinen on lattateräslistatyyppi, joka voidaan purkaa elementeiksi ja koota uudelleen. Tätä seinätyyppiä ovat mm. 01. kerroksen vaateaulaan rakennetut neuvottelutilat ja vanha tupakointikoppi. Tällä menetelmällä rakennettuja neuvottelutiloja on jo niiden pystyttämisen jälkeen siirrelty. Siirettyjen seinien alkuperäisestä sijainnista ovat nykyään jäljellä ainoastaan alumiinilistat alakatoissa.

Toinen rakenne on syvempi peltiprofiili, jossa lasipinnat ovat lähempänä profiilin sisäpintaa. Listajako on näissä syvän profiilin seinissä erilainen kuin aiemmissa lasiseinissä. Yläikkunan korkeus on sama, mutta sen lisäksi seinän alareunassa on saman korkuinen alaikkuna. Näitä lasiseiniä on käytetty A-tornin 11. kerroksessa, kun toimistotiloja muokattiin 2000-luvulla SMF:n käyttöön.

Lisäksi esimerkiksi laajennusosan arkistotiloihin tehdyissä neuvottelutiloissa on käytetty edellisen kaltaista profiilia, mutta versiota, johon ei liity yläikkunaa.

IKKUNAPENKKIJÄRJESTELMÄ

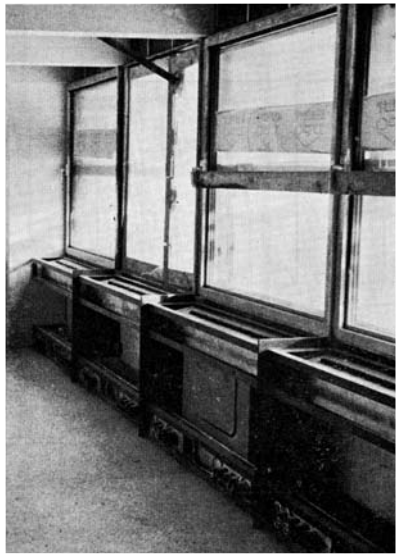
Pohjolan toimitalon alkuperäisvaiheen toinen tilajoustavuuden kannalta tärkeä elementti on sen ikkunapenkkijärjestelmä. Ikkunoiden alle asennetun sekoitusyksikön avulla pilareissa johdetut kylmä ja lämmin ilma jaetaan huonetilaan pilariväleittäin joustavuuden mahdollistamiseksi. Lisäksi ikkunapenkki toimii osana alkuperäisvaiheen siirrettävien väliseinien asennusjärjestelmää.

Ikkunaseinillä on sekä jalustaosassa että A-tornissa kiinteät ikkunapenkit, jotka liittyvät ilmanvaihtojärjestelmään. Tyypillisesti kussakin pilarivälissä on yksi sekoitusyksikkö, joka on sijoitettu keskimmäisen ikkunan alle. Tähän yksikköön johdetaan pilareissa kulkevat kylmä ja lämmin ilma, jotka sitten sekoitettuna jaetaan huonetilaan ikkunapenkissä sijaitsevan jakokanavan kautta.[1] Kun A-tornin toimistokerroksissa vain poistoilma kulkee alakatoissa, on alakattojen korkeus saatu pidettyä maltillisena.

Ikkunaseinistä on tehty ulkoisesti yhtenäisiä niin, että niiden ikkunoiden alla, joiden edessä ei ole sekoitusyksikköä, on ikkunapenkkiin upotettu kaappitilaa. Jakokanavan kotelo ja kaapistot on verhoiltu tummaksi petsatulla puulla. Paikoin A-tornissa kaappien ovia on vaihdettu himmennettyihin lasioviin, mutta ikkunapenkin ja sokkelin materiaalit ovat kaikkialla alkuperäisen mukaiset.

Ikkunapenkeissä on lisäksi jokaisessa ikkunavälissä lattateräsprofiili, jonka avulla siirrettävät väliseinät on mahdollista sijoittaa joustavasti mihin tahansa ikkunaväliin. Siirrettävä väliseinä liittyy ikkunapenkkiin 10 mm lasilla, joka kiinnitetään H-muotoisella PVC-profiililla ikkunaan ja väliseinään. Tämän sisäikkunan ja yläikkunoiden avulla työtiloihin syntyy hyvin hengittävä tunnelma.

1 Sassi, K.., LVI Pohjolassa, LVI-lehti N:o 2/1970 s. 37

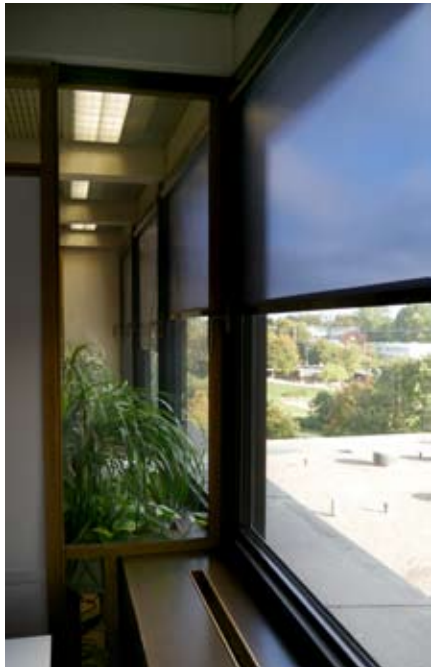




↑ Ikkunapenkkeihin liittyy ilmanvaihdon sekoitusyksikkö ja sekoitetun ilman jakokanavat. Kuva rakennusvaiheesta. LVI-Pohjolassa s. 37

↗ Jakokanavan alapuolinen osa on käytetty kaappitilana siellä, missä ei ole sekoitusyksikköä. 10. krs:ssa kaapin ovet on vaihdettu lasisiksi. amoy 2013







→ Ikkunapenkit liittyvät siirrettäviin väliseiniin sisäikkunan välityksellä. amoy 2013

↗ Ikkunapenkkijärjestelmä on edelleen käytössä. Lähikuva ikkunapenkkiin liittyvästä uudemmasta sisäikkunasta. amoy 2013

→→ Sisäikkunan ja huoneiden välisten yläikkunoiden kautta toimistohuoneisiin syntyy valoisa tunnelma. Toimistokerroksissa ikkunapenkkien alkuperäiset kaapistot ovat säilyneet muutoksitta. amoy 2013

ALAKATOT



← Vanhan osan toimistotornissa on käytetty vain yhtä alakattopaneelia käytävä- ja toimistotiloissa luomaan yhtenäistä ilmettä. amoy 2013

Alakatot ja tilajoustavuus

Lapinmäentie 1 kiinteistössä kolmas tilajoustavuudeen vaikuttava elementti on alakattojen käsittely. Rakennuksen ilmanvaihto perustuu kaksoiskanavajärjestelmään, jossa raitis ilma johdetaan tiloihin ikkunapenkeissä ja alakatoissa sijaitsevien venttiilien avulla. Järjestelmässä neljän pilarin sisään jäävä alue muodostaa aina oman osastonsa, joka sisältää sekä tulo- että poistoilman hallinnan. Joka toisessa pilarissa kulkee kylmä, ja joka toisessa lämmin ilma. Ikkunaseinillä tuloilma on hoidettu ikkunoiden alta ja keskialueilla alakatoista, sekoitusyksikön välityksellä. Siirrettäviä väliseiniä voidaan täten käyttää muodostamaan erilaisia tiloja pilariväleissä ilman, että syntyneiden toimistotilojen ilmanvaihto häiriintyy.

Arkkitehtonisesti alakatot on käsitelty siten, että sisätilojen ilmeen kärsimättä olisi mahdollista jättää kaikki toimistotilat avokonttoreiksi. Alkuperäisessä osassa muutamaa eri alakattotyyppiä käyttäen alakatot jatkuvat samanlaisina käytävä- ja toimistotiloissa. Ainoastaan muunneltavuuden ulkopuolelle jäävissä tiloissa, kuten ruokasalissa, auditoriossa ja kirjapainosalissa sekä märkätiloissa, kellaritiloissa ja muissa aputiloissa on käytetty erilaisia alakattotyyppejä.

ALKUPERÄISVAIHEEN ALAKATTOTYYPIT

Kaikkien vanhan osan alakattojen materiaali on 0,7 mm alumiinilevy paitsi alakattotyypin numero 3, jossa ainepaksuus on 0,9 mm.[1] Levyt on polttomaalattu vaaleisiin vihreän ja ruskean sävyihin. Alakattojen valmistaja on Oy Varmuusrakenne Ab[2]. Seuraavassa on käytetty alkuperäisten piirustusten ja rakennusselostuksen mukaisia nimityksiä eri alakattotyypeistä.



↑ Tyyppi 1 "Vakolevy". amoy 2013



↑ Tyyppi 2 "Relief". amoy 2013

Tyyppi 1: "Vakolevy"
A-tornin toimistokerroksissa 4.-11. käytetty alakattotyyppi. Alakattopaneeli muodostuu vaotetusta levystä, jonka takana on vaimennuksena 30 mm vuorivillalevy. Alakattotyyppi kattaa kerroksissa 4.-11. kaikki käytävä- ja huonetilat jatkuen samanlaisena väliseinien sijainnista huolimatta.

Tyyppi 2: "Relief"
Jalustaosan 01-2. kerrosten aulatiloissa, asiakaspalvelutiloissa sekä toimistotiloissa käytetty alakattotyyppi. Alakatto jatkuu pääsisäänkäynnin kohdalla myös ulkona sisäänkäyntisyvennyksen alakatossa. Alakattopaneeli on keskeltä sisäänpainettu kasetti, jonka keskiosa on rei'itetty 2,2 mm läpimittaisin rei'in. Kasetointi on mitoitettu pilariväleihin sopivaksi ja ilmanvaihto hoituu joko yhden kasetin kokoisen tai kasettien risteyskohtaan jäävän suuremman ruusukeventtiilin avulla.

Tyyppi 3: "Sileä"
Tämä alakattotyyppi on edellisen variaatio, jossa kasetin keskellä ei ole reikäkuviointia. Näitä esiintyy samoissa tiloissa kuin edellistä alakattotyyppiä. Sileitä paneleita on käytetty aiheena mm. kattoikkunoiden ympärillä sekä siellä, missä väliseinäjaon takia paneelijako jää vajaaksi.

Tyyppi 4: "Lauta"
Pesu- ja pukutiloissa, wc-tiloissa ja kellarin käytävillä käytetty alakattotyyppi. Alakattopaneelit ovat 100 mm leveitä ja keskialueeltaan rei'itettyjä kuten paneelityyppi 2. Käytävätiloissa paneelin pituus on yhtä kuin käytävän leveys.

Tyyppi 5: "Säle"
Tämä alakattotyyppi koostuu muotoon taivutetusta pellistä, joka muodostaa rimoitusta muistuttavan alakattopinnan. Säleen leveys on 30 mm, korkeus 40 mm ja kahden säleen väli 10 mm. Tätä alakattoa on käytetty liikuntasalissa, kirjapainosalissa sekä alkuperäisen rakennusvaiheen keittiössä. Kirjapainosalissa ja voimistelusalissa säleet ovat rei'itettyjä ja vaimennustäytteisiä.

Edellä mainittujen tilojen lisäksi kaikki kaksoispalkkivälit 01.-2. kerroksissa on verhottu poikittaisilla rei'ittämättömillä säleillä.



↑ Tyyppi 3 "Sileä". amoy 2013

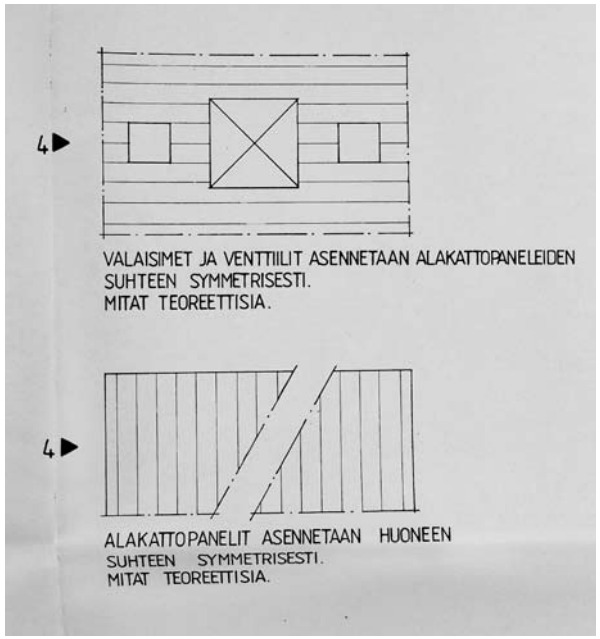
1 Pohjola-talon rakennusselostus vuodelta 1969. PkA
2 nykyään Oy Lautex Ab



↑ Tyyppi 4 "Lauta". amoy 2013



↑ Tyyppi 5 "Säle". amoy 2013



↑ Asennusohje alkuperäisestä alakattokuvasta vuodelta 1969. PkA



↗ Auditoriossa on erityinen veistoksellinen alakatto. amoy 2013



↗ 10. kerroksen saunatilojen puista alakattopaneelia. amoy 2013

→ Jalustaosassa "Relief"-alakatto jatkuu yhtenäisenä väliseinien paikasta riippumatta. amoy 2013



Erityiset alakatot

Alkuperäisvaiheessa on edellä esiteltyjen lisäksi erikseen suunniteltu alakatot henkilökunnan ruokasaliin ja auditorioon.[1] Korpraalimessi-neuvottelutiloissa 01. kerroksessa sekä 02. kellarin ja A-tornin saunatiloissa on käytetty puista alakattoverhousta.

1 Käsitelty tarkemmin ko. tilojen yhteydessä luvussa 5.



← Laajennusosassa alakatto on suunnitellun käytävän kohdalta alempana, mutta väliseinien puuttuessa tilan ilme on silti rauhallinen. amoy 2013

↙ Väliseinille on alakottojärjestelmässä oma paikkansa. amoy 2013



→ Alkuperäisvaiheen alakattotyyppi "Lauta". amoy 2013

↘ Alkuperäisvaiheen "Lauta"-alakattotyypin variaatio. amoy 2013

↓ Laajennusvaiheen apu- ja wc-tilojen alakattotyyppi. amoy 2013



LAAJENNUSVAIHEEN ALAKATTOTYYPIT

Laajennusosan toimistotiloissa alakattojen käsittely ei ole yhtä muunneltava kuin alkuperäisvaiheessa. Laajennusvaiheen toimistotiloissa tiloja ei ole käsitelty kauttaaltaan samanlaisella alakattotyypillä, vaan käytäväksi suunnitellulla osalla alakatto on sitä reunustavia tiloja alempana ja käsitelty erilaisella alakattopaneelilla kuin toimistohuoneiksi tarkoitettu osa. Laajennusosassa on kuitenkin käytetty samankaltaisia alakattotyyppejä kuin alkuperäisessä rakennusosassa, joten täysin eriävä ratkaisu ei ole.

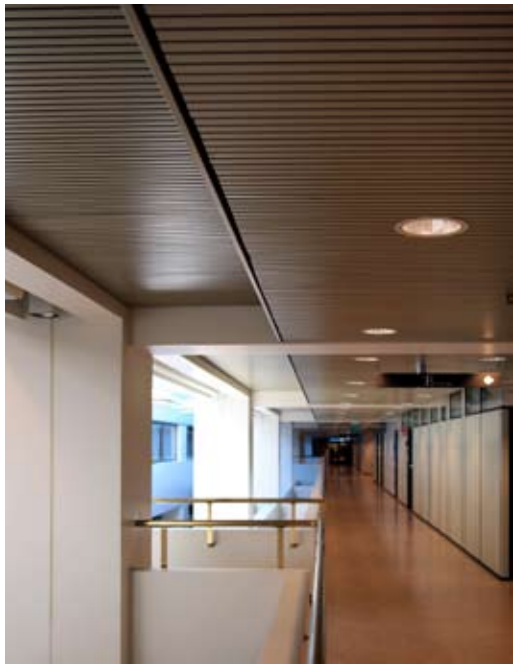
Toimistotilojen alakattotyyppi

Laajennusosan toimistotiloissa käytävilla on käytössä sileä alakattopaneeli, joka laskeutuu käytävää reunustavien toimistohuoneiden alakattoa alemmaksi. Toimistohuoneiden puolella puolestaan on käytetty "Lauta"-alakattopaneelia muistuttavaa uutta alakattotyyppiä, jossa pyöreiden reikien sijasta on pieni vaotus. Toimiston ja käytävän alakattojen välillä on lista, jonka kohdalle siirtoseinät kiinnittyvät, siellä missä niitä käytetään.















Laajennusvaiheen "Säle"-alakatot
"Säle"-mallista alakattotyyppiä on käytetty vanhan osan ja laajennusosan yhdistävällä valokäytävällä. Säleet kulkevat käytävällä leveyssuunnassa. Lisäksi valokadulla ja B-tornin jalustaosassa "Säle"-mallin alakattoa on käytetty pilarien välillä samaan tapaan kuin alkuperäisvaiheessa kaksoispalkkien väleissä.

Laajennusvaiheen "Relief"-alakatot
Aulatiloissa laajennusosassa on käytetty vanhan mallin mukaista "Relief" ja "Sileä"-alakattotyyppejä. Käytössä on ollut myös sama alakattoon liittyvä valaisin kuin alkuperäisessä rakennusosassa. Koska katon palkkirakenne on erilainen laajennusosassa ja vanhan puolen jalustaosassa, on alakattojen ilme hieman erilainen, mutta kuitenkin hyvin saman henkinen kuin alkuperäisessä osassa.

↖ "Relief"-alakattoa laajennusosan B-tornin ala-aulassa. amoy 2013
↑ "Säle"-alakattoa on käytetty Valokadun alakattona. amoy 2913
↗ Uusittu alakatto A-tornin 11. kerroksessa. amoy 2013
→ Uusittu alakatto 10. kerroksen keittiössä. amoy 2013
↘ Akustiikkalevyalakattoa laajennusosan neuvottelutiloissa. amoy 2013

UUDEMMAT ALAKATTOTYYPIT

A-tornin 11. kerroksessa, B-tornin 6. kerroksessa ja paikoin laajennus- ja alkuperäisosassa on uusittu alakattoja. Uusia alakattoja on sekä uudenlaisia alumiinialakattolevyjä että akustiikkalevyjä.

Paikoin laajennusosassa on käytetty myös uudempia akustiikkalevyjä. Nämä ovat pääosin neuvottelutiloissa ja muilla alueilla, joissa äänenvaimennukselle on ollut lisätarvetta.

KATTOIKKUNAT







↖↑ Alkuperäisvaiheen kattoikkunoita päältä päin kuvattuna. Vasemmalla kolmikupuinen soikea kattoikkuna, keskellä kirjapainosalin suuret pyöreät kattokuvut ja oikealla pääaulan valokattoa. Viimeksimainitut on hiljattain uusittu entisen kaltaisina. amoy 2013

Yksi Lapinmäentie 1 toimitalon ominaispiirteistä ovat sen kattoikkunarakenteet. Kattoikkunoita on käytetty runsaasti sekä alkuperäisessä rakennusvaiheessa että laajennusosassa.

Erilaisia kattoikkunatyyppejä on useita.
Alkuperäisvaiheen kattoikkunatyyppejä ovat:

- kolmikupuinen soikionmallinen kattoikkuna
- suuri pyöreä kattokupuikkuna
- pääaulan valokaton nelikulmaiset kattokuvut

Laajennusvaiheen kattoikkunatyypit ovat:

- suorakulmaiset kattokuvut
- neljän neliönmuotoisen kattoikkunan sarja

Alkuperäisessä rakennusvaiheessa kattoikkunoita on käytetty rakennuksessa monin paikoin siellä, missä syvään rakennusrunkoon on haluttu tuoda lisää valoa. Osaltaan kattoikkunat ovat olleet osa rakennuksen sisätilojen muunneltavuutta, sillä niiden avulla on siirrettäviä väliseiniä ollut mahdollista sijoitella myös syvän rakennusrungon keskellä vapaasti ja saada silti syntyviin tiloihin tuotua luonnonvaloa. Toisaalta esimerksi pääaulan ja kirjapainosalin katoissa kattoikkunat ovat olleet myös voimakas arkkitehtoninen aihe.

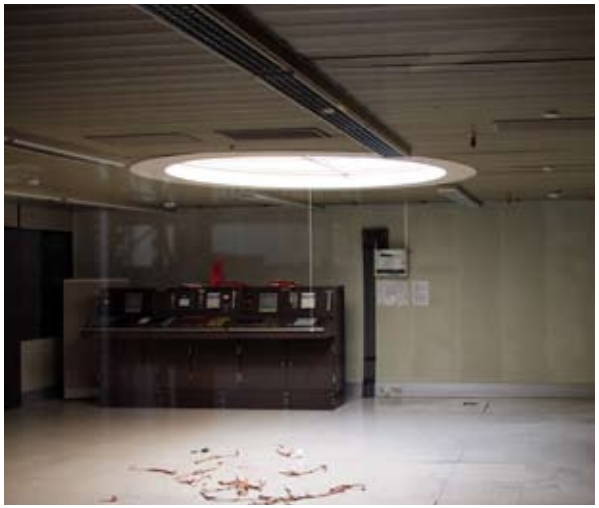
Laajennusosassa kattoikkunat sijoittuvat siipiosissa rakennusrungon keskialueelle, missä se niin ikään mahdollistaa työtilat myös tavanomaisesti pimeiksi jäävillä alueilla. Toisaalta kattoikkunoita on käytetty tuomaan valoa porrashuoneisiin.



↑ Rakennuksen länsipuolen siipien välisillä sisäpihoilla on vielä jäljellä joitain alkuperäisvaiheen suuria kattokupuja. Etualalla alkuperäinen, taaempana laajennusvaiheen kattuikkunoita. amoy 2013



↑ Ehostustiloissa kalusteet on sijoitettu kattoikkunoiden mukaisesti. amoy 2013





↑↑ Kattoikkuna tuo valoa tyhjillään olevaan tietokonesaliin 01. kerroksessa. amoy 2013

↑ Kirjapainosalin katossa on suuria pyöreitä kattokupuja aseteltuna palkkiruudukkoon. amoy 2013

Suuret pyöreät kattokuvut

Alkuperäisen suunnitelman mukaan suuret pyöreät kattokuvut ovat rytmittäneet matalien rakennusosien väliin jääviä sisäpihoja ja niillä on saatu luonnonvaloa kellarikerrokseen tasolle 01. Tietyin osin sisätilojen sisustus on myös suunniteltu kattokupujen ympärille, kuten esimerkiksi henkilökunnan sisäänkäyntiaulaan liittyvässä ehostusaulassa, jossa peilikalusteille lankeaa ylävalo suurista kattoikkunoista. Toisaalla taas kattokuvut ovat sijainneet avoimissa tiloissa ilman sen suorempaa yhteyttä sisätilojen jäsentelyyn.

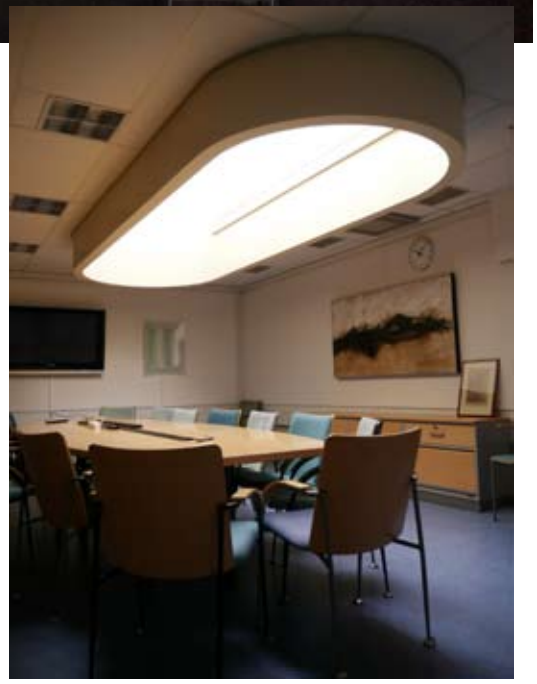
Laajennusvaiheessa osa alkuperäisvaiheen suurista kattokuvuista poistettiin, mutta uusien siipiosien väleihin syntyneille sisäpihoille tehtiin uusia samanlaisia kattoikkunoita. Alkuperäisiäkin kattoikkunoita on yhä paikoillaan.



↑ Kolmikupuinen soikionmallinen kattoikkuna jalustaosan neuvotteluti-lassa. amoy 2013
→ Kolmikupuinen kattoikkuna tuo valoa kirjapainosalin toimistoparvella olevaan neuvottelutilaan. amoy 2013

Kolmikupuinen soikionmallinen kattoikkuna
Toinen kattoikkunatyyppi on kolmen pyöreän kattokuvun kattama soikionmallinen katoikkuna. Tätä kattoikkunatyyppiä on käytetty alkuperäisen rakennuksen keskialueella, kun on haluttu tuoda lisävaloa syvän rungon keskelle. Asiakastoimiston ja henkilökunnan seurusteluaulan lisäksi tätä tyypiä on käytetty myös osassa toisen kerroksen toimistotiloja.

Laajennusvaiheessa tätä kattokkunatyyppiä käytettiin ensimmäisessä kerroksessa laajennetun kirjaston katossa sekä valokäytävän portaiden yläpuolelle. Uudemmat kattoikkunat vaikuttavat tehdyn samoilla detaljeilla kuin alkuperäisetkin soikonmalliset kattoikkunat.





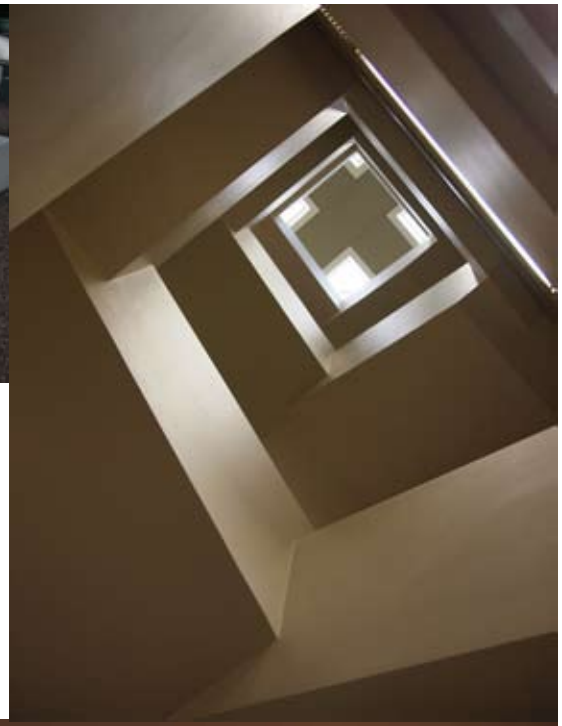


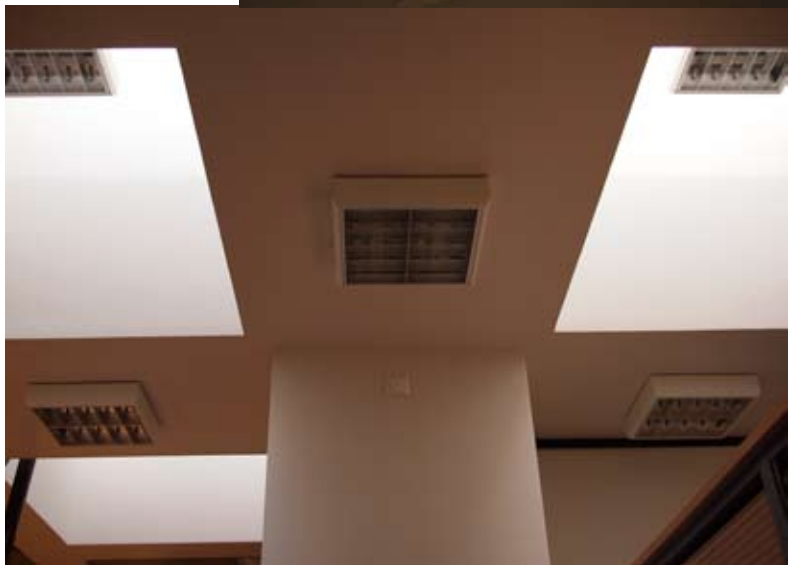
↑ Keskiaulan kattoikkunakenttä tuo valoa tilaan. amoy 2013
→ Lähikuva pääaulan valokatosta. amoy 2013

Pääaulan valokatto
Pääsisäänkäynnin keskiaulan päällä on käytetty juurestaan neliön muotoisia kattokupuja. Nämä kattokuvut ovat kenttänä korkean aulan yllä ja tuovat valoa sisätiloihin.





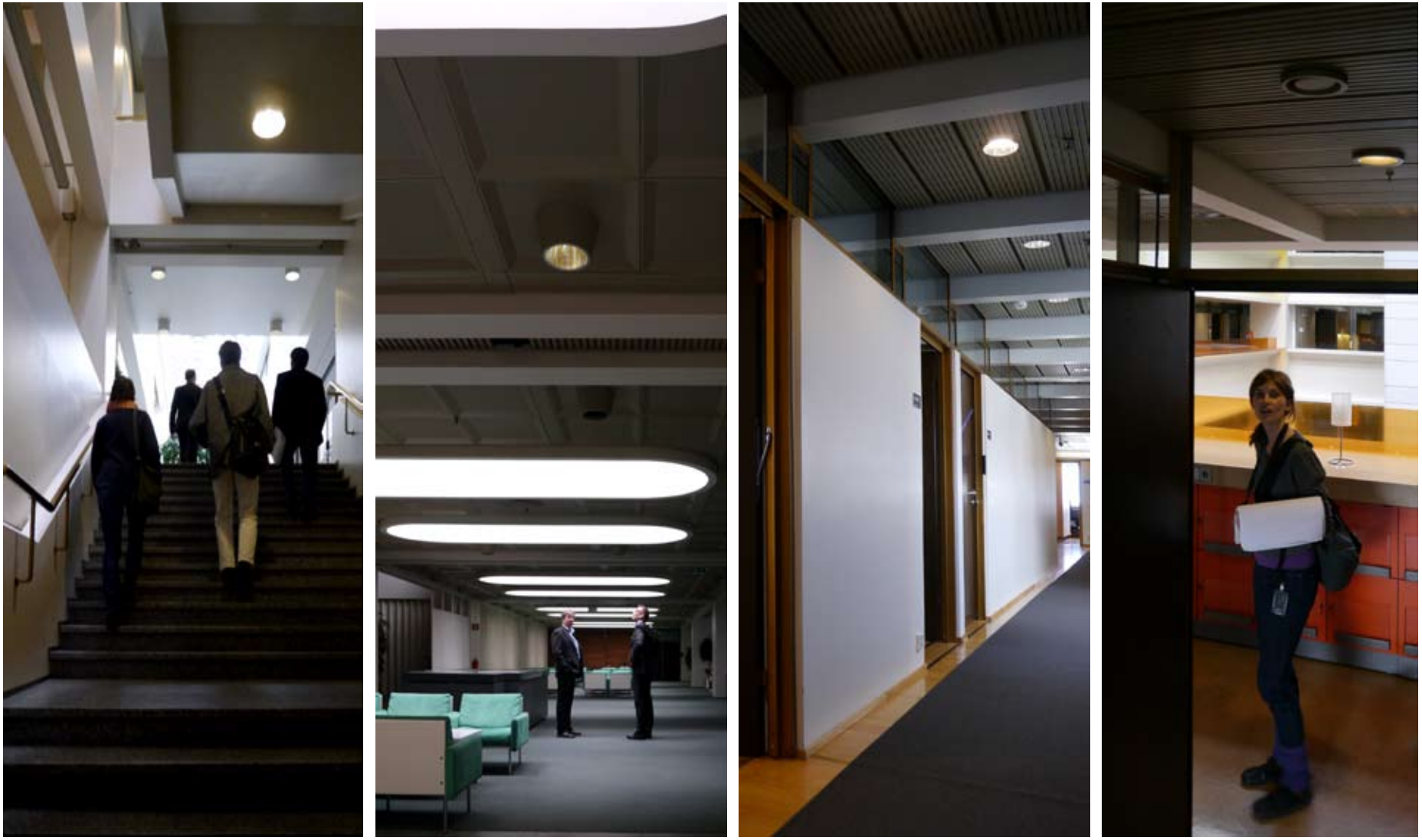




← Keskimmäisellä länsipuolen sisäpihalla on käytetty erityisiä suorakaiteen muotoisia kattokupuja. amoy 2013
↑ Neljän neliönmuotoisen kattoikkunan sarja laajennusosan katolla. amoy 2013
→ Neljän kattoikkunan sarjoja on käytetty myös porrashuoneiden katoissa. amoy 2013
↘ Laajennusosassa toimistotilojen keskialueilla on psikoin käytetty neljän kattokuvun sarjoja. amoy 2013

Suorakulmaiset kattoikkunat
Laajennusvaiheen 01. kerroksen postituskeskuksen katossa on muista poikkeavia, muodoltaan suorakulmaisia kattokupuja. Syy, miksi tämän keskimmäisen laajennusvaiheen siipien välisen sisäpihan kohdalla on käytetty erilaisia kattoikkunoita kuin muissa, ei käy ilmi käytössä olleista asiakirjoista.

Neljän neliönmuotoisen kattoikkunan sarja
Neliön muotoisia kattokupuja on käytetty laajennusosassa neljän ikkunan sarjoina toimistotilojen keskialueilla pilariruusukkeiden yhteydessä sekä laajennusosan portaikkojen päätteinä.



↑ Kuvat vasemmalta oikelle: Valokatu, henkilökunnan seurusteluaula, A-tornin 10. krs:n toimistokäytävä ja A-tornin 7. krs näkymä toimistohuoneesta keskihalliin. amoy 2013

5 SISÄTILAINVENTOINTI TILARYHMITTÄIN

Tilaryhmät

Sisätilat on tässä selvityksessa tyypitelty yhdeksään tilaryhmään. Järjestelmäajattelun mukaisesti nämä tilaryhmät muodostuvat matriisilla, jossa tekijöinä on käytetty rakennusvaihetta, pohjajärjestelmää ja toimintoja.

Rakennusvaiheen muuttujat ovat alkuperäisvaihe ja laajennusvaihe. Pohjajärjestelmän muuttujat ovat eri rakennejärjestelmät, joita on käytetty rakennuksen eri tyyppisissä osissa.[1] Eroteltuja toimintoja ovat yhteistilat, toimistotilat, huolto- ja paikoitustilat sekä erillinen tekniikkakerros.

Tilaryhmien rajautuminen ei ole mitenkään yksiselitteistä, koska esim. toimintojen suhteen tasapainotellaan koko ajan alkuperäisvaiheen ja myöhempien muutosten välillä. Yleensä enemmän painoarvoa on annettu tilojen alkuperäiselle käytölle.

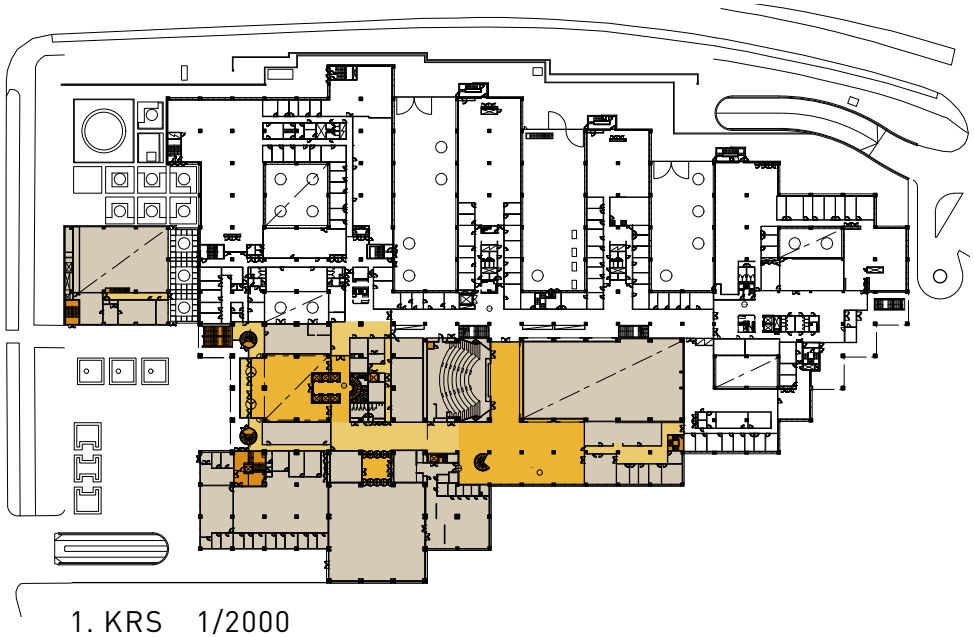
Eri sisätilaryhmiä ovat:

1 Jalustaosa 1969 – yhteistilat
2 Jalustaosa 1969 – toimistot
3 A-torni 1969 – toimistot
4 Jalustaosa laajennusvaihe – yhteistilat
5 Jalustaosa laajennusvaihe – toimistot
6 B-torni laajennusvaihe - toimistot
7 Kellari 1969 - huolto ja paikoitus
8 Kellari laajennusvaihe - huolto ja paikoitus
9 3. kerros - tekniikka

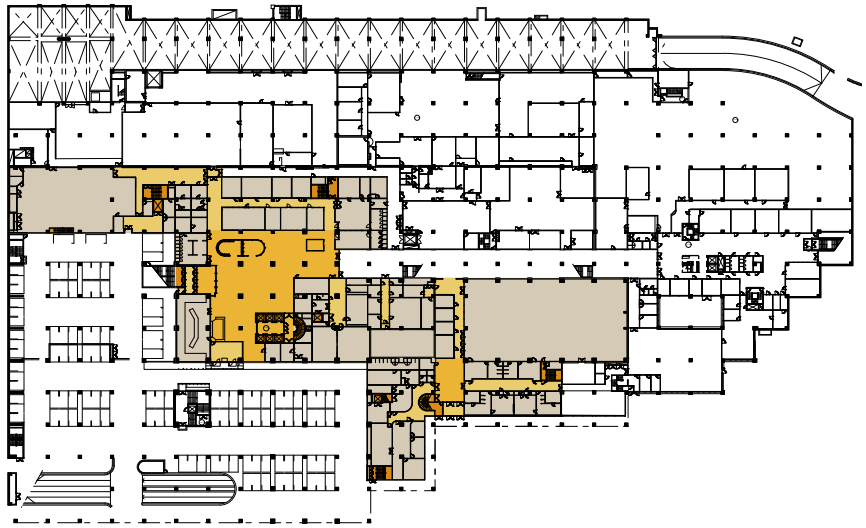


↑ Näkymä alkuperäisvaiheen käytävältä. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

1 Ks. edellinen luku.



1. KRS 1/2000



01. KRS 1/2000

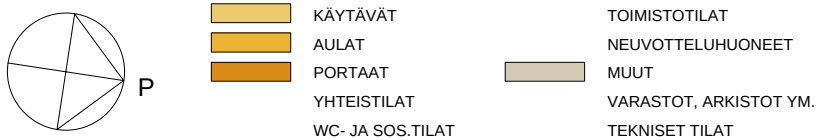
JALUSTAOSA 1969

Vuoden 1969 jalustaosa on alakatto- ja rakennejärjestelmältään yhtenäistä tilaa, jossa vain pääsisäänkäynnin keskihalli ja suuret saalitilat muodostavat poikkeaman perusrakenteesta.[1] Muilta osin jalustaosassa on käytössä kaksoisprimääripalkkijärjestelmä ja alakattotyyppi "Relief". Järjestelmän joustavuutta on hyödynnetty tilajaossa, jossa samalla rakenteella on luotu suuria aulatiloja, leveitä käytäviä, avokonttoritilaa ja toimistokäytäviä toimistohuoneineen. Jalustaosa käsitellään tässä selvityksessä kahdessa osassa. Tilaryhmä 1 sisältää aulatilat, salit ja neuvotteluhuoneet, tilaryhmä 2 toimistotilat.

1 Näitä poikkeuksia alakatto- ja rakennejärjestelmästä ovat keskihallin lisäksi ruokasali, liikuntasali ja auditoria sekä kirjapainosali.



↑ Entinen kirjapainosali. amoy 2013



↖ Pohjolan toimitalo, tilaryhmäkaavio 1, jalustaosa 1969 – yhteistilat, 1/2000. amoy 2013

(1) JALUSTAOSA 1969 – YHTEISTILAT





↑ Pääsisäänkäyntiaula. amoy 3013
↗ Henkilökunnan seurusteluaula. amoy 3013
→ Ruokasali. amoy 3013



Yhteistilat
Jalustaosan alkuperäiset yhteistilat pitävät sisällään molemmat eteläpään sisäänkäyntiaulat kerrostasoilla 1 ja 01 sekä niistä erkanevan tilasarjan, joihon liittyvät suuret kokoontumistilat: suuri auditorio, ruokala, henkilökunnan seurusteluaula ja liikuntasali. Aulatilojen yhteyteen rungon keskelle sijoittuvat erilaiset neuvottelutilojen ryppäät, joita on vuosien kuluessa tehty myös runsaasti lisää. Liikuntasali liittyy portaan kautta kellarissa sijaitseviin harraste- ja liikunnallisiin yhteistiloihin. Entinen kirjapaino painosaleineen muodostaa hieman erillisen yksikkönsä.





← ↑ ↓ Pääsisäänkäynnin keskeisaula. amoy 2013



↓ Aulatilalle antavat lisäilmettä betonista valetut alkuperäisvalaisimet. Tekniikkakerros aukeaa sisäaulaan ilastointisäleikköinä. amoy 2013



Pääsisäänkäyntiaula (1 krs)

Rakennuksen keskeinen sisätila on pääsisäänkäyntiin liittyvä keskusaula, jonka keskiosa nousee A-tornin sisällä yhdeksän kerroksen korkeuteen. Keskihalli saa ylhäältä luonnonvaloa 56:lla kupuikkunalla katetun betoniristikkorakenteen lävitse.

Alunperin aulatila on ollut ensimmäisen kerroksen tasossa paljon laajempi. Aulatilan molemmat sivut on nykyisin suljettu ja sivutilat otettu toimistokäyttöön. Alkujaan korkean keskihallin vertikaaliakselille on muodostanut parin voimakas horisontaalinen poikkiakseli, joka on ulottunut yhtenäisenä tilana pieneltä sisäpihalta asiakaspalvelutilojen läpi itäjulkisivun lasisille ulkoseinille saakka.

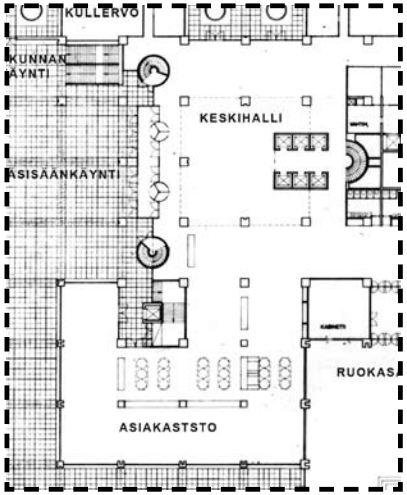
Sisäänkäyntiaulaa hallitsee massiivinen hissitorni, joka on verhoiltu samoilla graniittilaatoilla kuin julkisivutkin. Hissitorni jatkuu kattoikkunoiden lävitse ulkotilaan, mikä perustelee yhtenäisen materiaalikäsittelyn.

Hissitornin lävitse ja molemmin puolin liikenne on virrannut edemmäs rakennukseen. Tämäkin yhteys on nykyisin hieman heikentynyt, kun 2000-luvun alun tilajärjestelyissä keskusaulatila rajattiin ympäröivistä tiloista lasiseinin. Myös A-tornin sisätilan yleisilmeelle nykyisin leimaa-antavat värilliset pleksilevyt ovat 2000-luvulta.





↑ ↗ → ↘ Pääsisäänkäyntiaula alkuperäisasussaan. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA



↑ Aulatila oli alunperin huomattavasti laajempi.
Pohjolan toimitalo, 1. krs, esittelyaineisto, Heikki Castrén & co. AmA



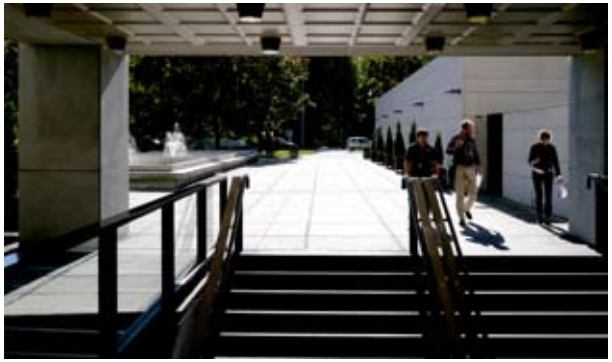




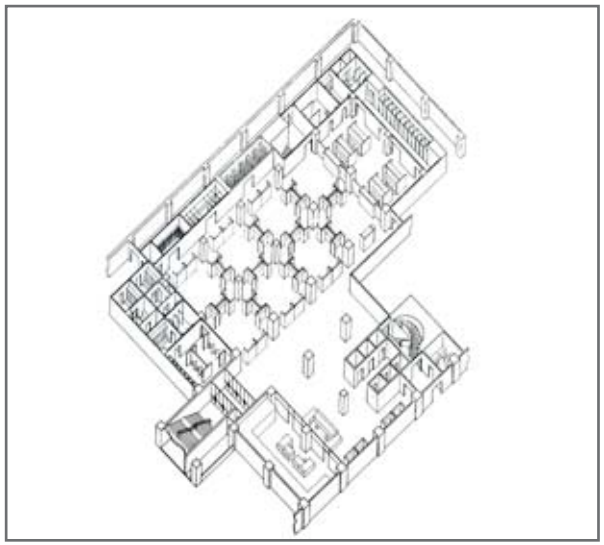
↗ Aksonometria henkilöstöaulasta alkuperäisvaiheessa. Vaatetila oli jaettu naulakkokalusteilla kenttiin, tätä aluetta kiersi puku- ja pesutilojen vyöhyke. ARK 5/1970 s. 70.

↑ Henkilöstöaulan kaksoisprimääripalkkirakennetta. Vasemmalla hissitornin graniittiseinää, taustalla valvomo ja sen palvelutiski. amoy 2013

↓ ↘ Sisäänkäynti eteläreunan sisääntulopihalta ulkoportaita alas henkilöstöaulaan. amoy 2013







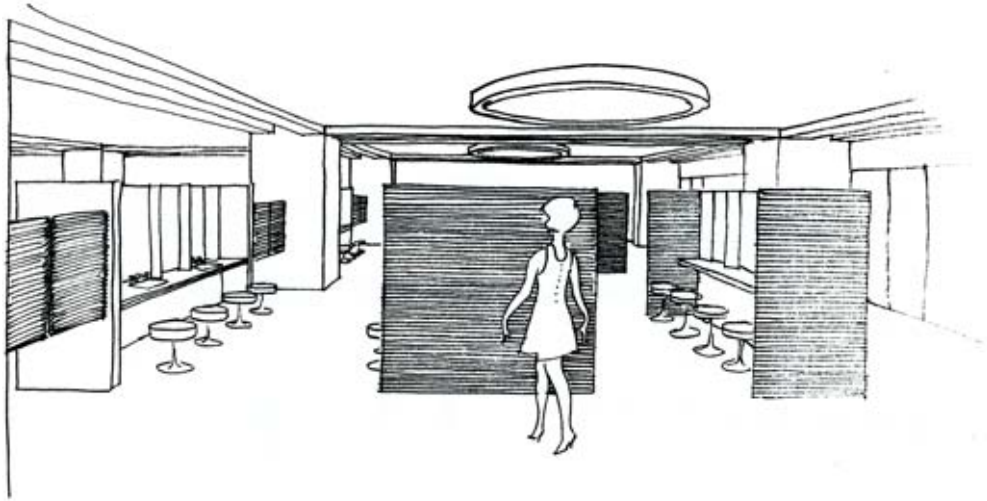
Henkilökunnan sisäänkäyntiaula (01 krs)

1. kerroksen pääsisäänkäyntiaulan alapuolella sijaitsee toinen vielä laajempi sisäänkäyntiaula, joka on tarkoitettu henkilökunnalle ja jossa ovat olleet myös mittavat vaatesäilytys-, ehostus- ja wc-tilat yleisö- yms. tapahtumia ajatellen. Käynti aulaan on sisääntulopihalta ulkoportaita alas tai suoraan 01 tason asiakaspaikoitushallista.

Matalalle aulatilalle antavat voimakkaan luonteen paksut pilarit ja korkea kaksoisprimääripilaaripalkkirakenne. Lattiamateriaali jakaa aulan graniittilaatoitettuun liikennealueeseen ja tekstiilimattopäällysteiseen vaate- ja ehostusaulaan. Tekstiilimatto on ollut sama silmukkakudottu "boucle" matto kuin 1. kerroksen henkilökunnan seurusteluaulassa.[1] Maanalaiseen aulatilaan sisäpihalta ja ensimmäiseltä välipihalta aukeavat pyöreät kattoikkunat paljastavat mahtavan torniperspektiivin ja luovat kirkkaana päivänä lähes maagisen vaikutelman.

Erityinen jäänne alkuperäisvaiheesta on vaatehallin ja naisten wc-tilojen välissä sijaitseva ehostusaula, joka on ollut avoimessa yhteydessä vaatehalliin. Välipihan

1 Pohjolan toimitalo, Rakennusselitys, Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castren & Co, Helsinki 1.5.1967, s. 67/11, materiaaliseloste. PkA



↑ Suunnitteluaikainen perspektiivikuva ehostusaulasta. Pohjolan toimitalo, Rakennusselitys, Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castren & Co, Helsinki. PkA

kahden pyöreän kattoikkunan ympärille on ryhmitelty kymmenen puusäleiköin suojattua meikkauspöytää. Toinen kahdesta rivistä on edelleen alkuperäisellä paikallaan, toisesta rivistä on jäljellä osia.

Henkilöstöaulan pinta-ala on pienentynyt lähes puolella myöhemmin rakennettujen neuvotteluhuonerivistöjen johdosta.

↓ Henkilöstöaulaan liittyvät miesten wc-tilat. amoy 2013





↑ ↓ Ehostusaulan alkuperäiskalustusta ja kattoikkuna. amoy 2013







↖ Näkymä käytävää pitkin seurusteluaulaan. Vasemmalla yhteys auditorion etuaulaan. amoy 2013

↑ Henkilökunnan seurusteluaula käytävän suulta nähtynä. Takana entisen kirjaston ja musiikkihuoneen lasiseinä, jotka on peitetty puukaihtimin. amoy 2013

Sisäkäytävä ja henkilökunnan seurusteluaula (1 krs)

Pääsisäänkäyntiaulasta lähtevän leveän sisäkäytävän itäpuolelle sijoittuvat ruokala ja keittiö, länsipuolelle pääaulan yleisöwc-tilat. Käytävätilan loppupäätä valaisee kaksi soikionmallista kolmikupuista kattoikkunaa, jotka jatkuvat käytävän päätteenä olevassa henkilökunnan seurusteluaulassa. Käytävän ja seurusteluaulan rajalla lattiamateriaali vaihtuu graniittilaatasta tekstiilimatoksi. Käytävän tilasarja jatkuu seurusteluaulan kautta auditorion edusaulaan.

Auditorion edusaulan alapuolella oli alkuperäisvaiheessa tasolla 01 toinen pitkänomainen aulatila, joka yhdistyi kierreportaalla seurusteluaulaan. Aulasta oli myös sisäänkäynti puiston puolelle. Tämä aulatila on myöhemmässä vaiheessa pilkottu kahvilaksi ja neuvottelutiloiksi, ja sisäänkäynti on suljettu.

Seurusteluaula aukeaa toiselta pitkältä sivultaan seinän korkuisin ikkunapinnoin puistoon ja toiselta puolelta sisäikkunoiden kautta liikuntahalliin. Aulan takaosan muodostivat aikanaan henkilökunnan kirjasto ja musiikkihuone, joissa oli yhtä suuret ikkunapinnat ja jotka liittyivät lasiseinien välityksellä seurusteluaulaan. Tilojen leveys oli lisäksi alunperin kapeampi[1], mistä johtuen seurusteluaula sai alun alkaen luonnonvaloa myös päätyseinältään. Soikionmuotoisten kattoikkunoiden nauha jatkuu kirjaston katossa ja liittää sen näin seurusteluaulan ja käytävän akseliin. Kirjaston kattoikkunat ovat kuitenkin vasta laajennusvaiheesta.

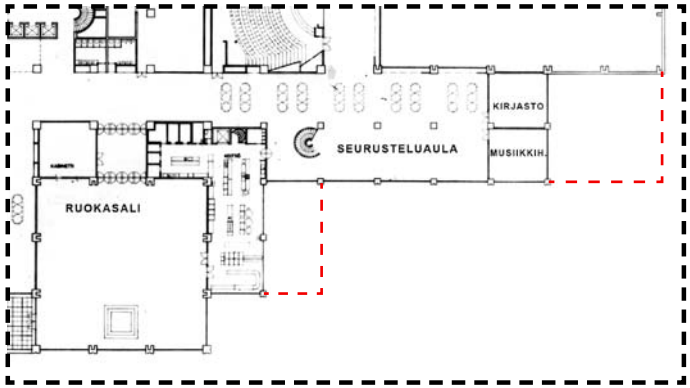
Seurusteluaulan eteläpäädyssä on tarjoilutiski ja käynti keittiöön, mikä mahdollistaa salin käyttämisen myös tarjoilutilana. Tarjoilutiski on uusittu. Tiskin edessä on avonainen kirreporras, jonka kautta on yhteys alemman kerroksen aula- ja neuvottelutiloihin.

1 Rakennusta kasvatettiin liikuntahallin sivulla laajennusvaiheessa kahden pilarivälin verran.

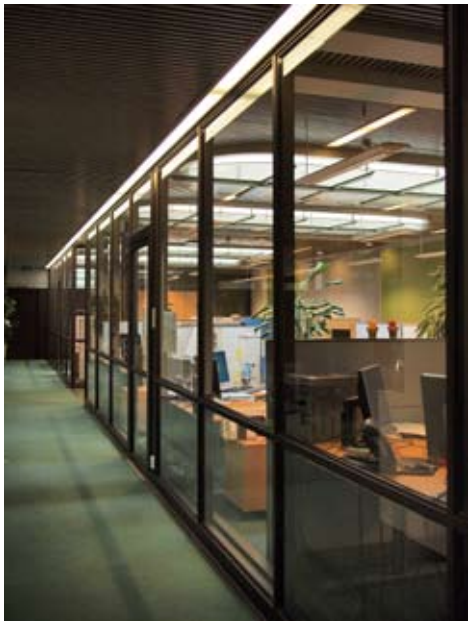


↑ Henkilökunnan seurusteluaula, taustaalla näkyvät lasiseinäiset kirjasto ja musiikkihuone. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittely-aineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

→ Entinen henkilökunnan kirjasto on muutettu toimistohuoneeksi. Soikion-mallisten kattoikkunoiden nauha jatkuu aulasta kirjastoon. Näkymä aulan suuntaan. amoy 2013



↑ Sisäkäytävä. seurusteluaula ja ruokala keittiöineen. Kirjasto ja musiikkihuone seu-rusteluaulan oikeassa päädyssä. Laajennusvaiheen lisäykset esitetty punaisella kat-koviivalla. Pohjolan toimitalo, 1. krs, esittelyaineisto, Heikki Castrén & co. AmA



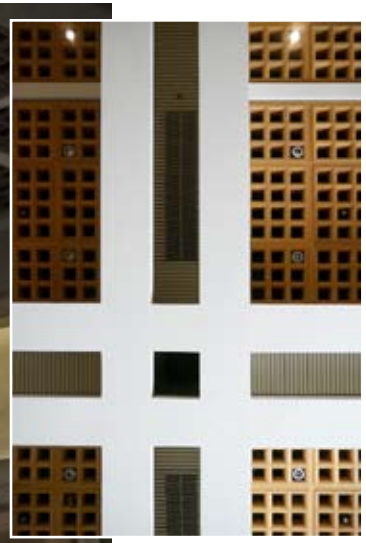


↑ Henkilöstöaulan eteläpään alkuperäinen tarjoilutiski. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

↓ Henkilöstöaulan eteläpään nykyinen tarjoilutiski. amoy2013

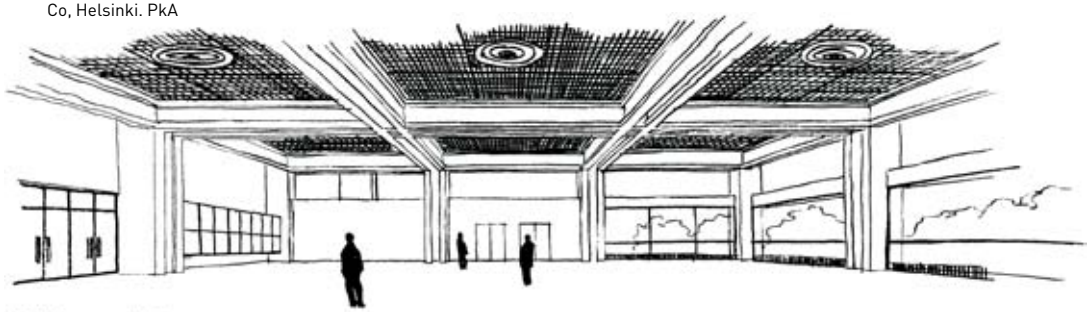




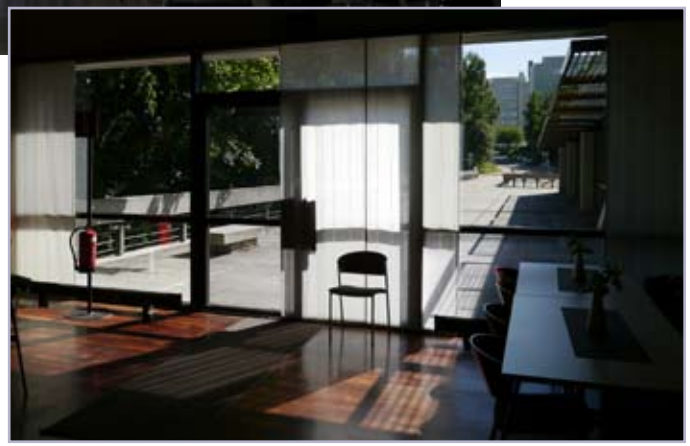


↑ Henkilökunnan ruokasali. amoy 2013 ↗ Alakaton ja palkiston sommittelua. → Yhteys sisäänkäyntiterassille. amoy 3013

↓ Suunnitteluaikainen perspektiivikuva henkilökunnan ruokasalista. Pohjolan toimitalo, Rakennusselitys, Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castren & Co, Helsinki. PkA



Henkilökunnan ruokasali





↑ Henkilökunnan ruokasali. amoy 2013



↑ Reunapalkin taakse piiloitetuista loisteputkivalaisimista tulee seinäpinnoille epäsuoraa valoa. amoy 2013

Henkilökunnan ruokasali (1 krs)

Henkilökunnan ruokasali on rakennuksen vaikuttavimpia tiloja. Muista tiloista poikkeava ristikkäinen kaksoisprimääripalkkirakenne ilman välipilareita ja palkkivälien edelleen pienempiin neliöruudukoihin jaetut puiset kattopinnat kattavat puistoon aukeavaa salitilaa. Palkkien jänneväli on liki 25 metriä suuntaansa ja salin pinta-ala n. 650 m². Puuritiläkaton alapinta on rakennusselityksen mukaan profiloitua tammirimaa ja siitä ylöspäin tammiviilutettua kimpilevyä.[1]

Ravintolasaliin on ulkoyhteys eteläpuolen sisääntuloterassilta, koska ajatuksena oli, että ravintola voisi toimia iltaisin myös ulkopuolisessa käytössä.[2] Ikkunaseinän edessä on messinkilistoin reunustettuna parkettikentät, jotka muodostavat porrastuen ylösnostettavissa olevan esiintymislavan.

Ravintolasalia kiertävien palkkien taakse on piilotettu loisteputkivalaisimet, joilla kevennetään katon liittymä seinärakenteeseen. Toisaalta, jos julkisivulinjoista ei olisi pidetty niin tarkasti kiinni, ravintolasalin ikkunat olisivat voineet olla korkeammatkin. Ikkunoiden yläpuolinen otsapinta on myös julkisivuissa hieman raskas.

1 Pohjolan toimitalo rekennusselitys, Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castrén & Co. 1.5.1967, s.62/2. PkA

2 Vakuutusyhtiö Pohjolan uuden toimitalon tilantarvesuunnitelma, Liite n:o 17, PkA





↑↑ Ravintolasalin ja keittiön väliset heiluriovet. amoy 2013

↑ Keittiöstä on suuret ikkunapinnat puistoon. amoy 2013

Keittiö (1 krs ja 02 krs)

Henkilöstöravintolan keittiö sijaitsee paraatipaikalla kulmassa, joka aukeaa koko seinän korkuisin ikkunapinnoin puistoon. Toisen kerroksen tilat olivat alunperin kolmasosaa pienemmät mutta kasvoivat laajennusvaiheessa julkisivusuunnassa yhden palkkivälin nykyiseen kokoonsa.[3] Keittiöllä on kellarissa varasto- ja säilytystilat samassa pystylinjassa tasolla 02. Tätä kautta tapahtuu myös keittiönhuolto. Väliin tasolle 01 jää entinen keskijohdon ruokasali, joka laajennusvaiheessa kasvoi samassa suhteessa keittiön kanssa ja muodostaa nykyisin neuvotteluhuoneiden ryhmän, jonka keskellä on tarjoilulinjasto.

3 Keittiön laajennus ks. edellinen aukeama.

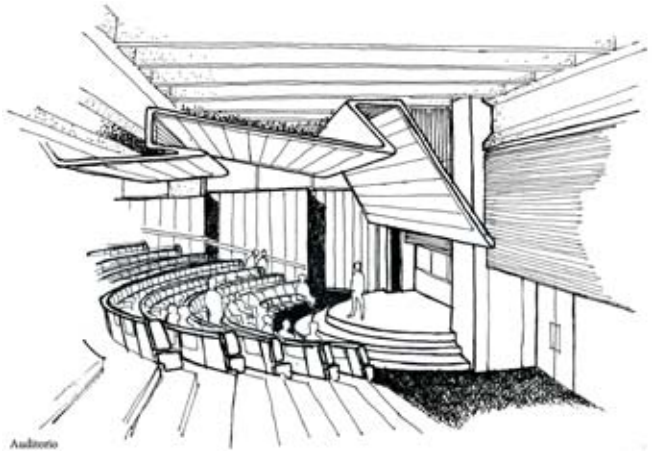




↑ ↓ Auditorion monitaitteinen alakattorakenne. amoy 2013







↑ Suunnitteluaikainen perspektiivikuva auditoriosta. Pohjolan toimitalo, Rakennusselitys, Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castren & Co, Helsinki. PkA

← Suuri auditorio. amoy 2013

↙ Auditorio alkuperäisasussaan. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

Suuri auditorio (1 krs)

Auditorio sijaitsee rakennuksessa keskeisesti kahden pääkäytävälinjan välissä. Auditorion etuaula toimii samalla näiden käytäväverkkojen yhdysosana.

Auditorion huomattavin elementti on monitaitteinen alakatto, joka on selvästi irroitettu sivuseinien ikkunapinnoista. Akustoinnin lisäksi alakaton tehtävänä on piilottaa salin ja estradin valaistus sekä peittää salin läpi kulkeva palkki.

Auditorion penkit on uusittu. Alkuperäiset muodostivat yhtenäisen kaaren ilman välikäytäviä. Myöskään lavalla oleva pöytä ei ole alkuperäinen.

Auditoriossa erikoisena ykityiskohtana on etuseinä, joka on mahdollista vetää etuaulan puolelle, jolloin estraadista muodostuu laajempi näyttämötila. Osasyynä tähän oli Pohjolan työntekijöiden näytelmäkerho, jolle näin saatiin esiintymistilat.

Urheiluhalli sekä pukuhuone- ja saunatilat (01 krs)
Täysikokoisen urheiluhallin rakentaminen toimistorakennuksen yhteyteen tuntuu jälkeenpäin melko suurisuuntaiselta ajatukselta. Urheiluhalli sijaitsi alkuperäisvaiheessa rakennuksen reunalla, mutta jäi laajennusvaiheessa itäreunan yläikkunoita ja kattoa lukuunottamatta muun rakennusrungon sisälle.

Halli aukeaa ikkunoiden kautta ympäröiviin aula- ja käytävätiloihin, mutta mielikuva näitä tiloja lyhytmäisesti valaisevasta ja elävöittävästä toiminnasta ei käytännössä toimi. Suurimman osan ajasta hallitila on tyhjillään ja pimeänä, ja toiminnan aikana verhot helposti vedetään ikkunoiden eteen. Melkoisen vaikutuksen urheiluhalliin törmääminen rakennuksen sisällä kieltämättä tekee.

Urheiluhallin yhteydessä on omat puku- ja pesuhuoneet. Näiden lisäksi käytävän toiselta puolelta löytyvät erittäin kaunisti detaljoidut saunatilat puku-, pesutiloineen, joiden puiston suuntaan aukeavat ulkoseinät on tehty lasitiilestä.



↑ Suunnitteluaikainen perspektiivikuva urheiluhallista. Pohjolan toimitalo, Rakennusselitys, Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castren & Co, Helsinki. PkA

→ Urheiluhallin viereisen saunaosaston puku- ja pesutilat. amoy 2013







→ Saunaosaston miesten ja naisten pukuhuoneet on yhdistetty erittäin raskasrakenteisella liukuovella. amoy 2013



Neuvotteluhuoneryhmät

Yhteistiloihin liittyy useita neuvotteluhuonekokonaisuuksia, jotka ovat pääosin laajennusvaiheessa tai myöhemmin rakennettuja. Näitä ovat:

- pääportaan pohjoispuoliset eri kerroksissa sijaitsevat neuvottelutilat
- henkilökunnan sisäänkäyntiaulan tehtyjen "Ilves"-neuvotteluhuoneiden rivistöt tasolla 01
- entisen keskijohdon ruokasalin yhteyteen tehdyt kabinetit eli "Korpraalimessit" tasolla 01

Pääportaan pohjoispuoliset neuvottelutilat

Pääportaan ja auditorion väliin sekä auditorion alle on kerroksissa 2, 1 ja 01 sijoitettu useita erikokoisia neuvottelu- ja koulutushuoneita. Huoneiden määrää on lisätty useassa vaiheessa ja ne ovat myös laajentuneet 01 kerroksessa entisen aulatilan puolelle. Alunperin 01. kerroksessa toimi lomakevarasto ja 1. kerroksessa sijaitsi postitus.

Kaikkiaan erilaisia neuvotteluhuoneita on alueella nykyisin parisenkymmentä. Ne eivät varsinaisesti muodosta kiinteää kokonaisuutta, vaan käynti tiloihin tapahtuu hajautetusti eri puolilta eivätkä ne noudata mitään yhtenäistä järjestelmää.

↓ Pääportaan ja auditorion välisistä neuvottelutiloista näyttävimän kokonaisuuden muodostaa laajennusvaiheessa entisiin toimisto- ja postitustiloihin tehdyt neuvotteluhuoneet, jotka sijaitsevat päällekkäin, mutta toisistaan erillään kerroksissa 2 ja 1. Tilat ovat yhteydessä sisälasiseinin toisen kerroksen tasossa. amoy 2013







↓ Pääportaan pohjoispuolisten neuvotteluhuoneiden uusinta kerrostumaa edustavat 01 kerroksen aulatilaan tehdyt "Karhu" neuvotteluhuoneet. Vasemmalla liikuntahallin lasiseinää. amoy 2013



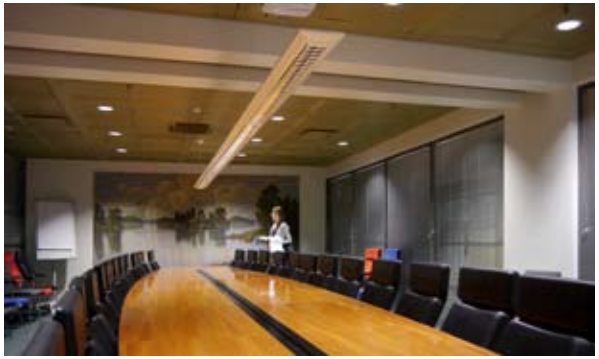


Ilves - neuvotteluhuoneet

Henkilökunnan sisäänkäyntiaulan entiseen vaatehalliin on 1990-luvulta lähtien tehty kaksi riviä neuvotteluhuoneita. Vaikka tilat on toteutettu useammassa vaiheessa, neuvotteluhuoneet on detaljoitu keskenään yhtenevästi. Neuvotteluhuoneet ovat lasiseinäisiä. Lasiseinien pystyrakenteet noudattavat alakattopalkistojen ja alakattolevyjen moduulia.

↓ Ilves - neuvotteluhuoneet ovat ovilevyjä lukuunottamatta lasiseinäisiä. Lasiseinien pystyrakenteet on sijoitettu vanhojen alakattolevyjen ja palkkien modulliverkkoon. amoy 2013





→ Korpraalimessien alakattoverhous on tehty hyvin viimeistellysti. Ylälasien ansiosta alakatto kulkee yhtenäisenä läpi koko tilan. amoy 2013

Korpraalimessit

Entinen keskijohdon ruokasali sijaitsee keittiön alapuolella tasolla 01 ja aukeaa maantasossa puiston suuntaan. Laajennusvaiheessa samalla, kun keittiötä kasvatettiin, laajennettiin alapuolella olevat tilat neljän kabinetin sarjaksi, jonka keskellä sijaitsee tarjoilutiski.

↗ Alkuperäisen keskijohdon ruokasalin paikalle tehty kabinetti. amoy 2013

↘ Keskitilan tarjoilutiski. amoy 2013
Kuvassa näkyvät pilarit rajasivat arkadikäytävää, joka laaennusvaiheessa siirtyi yhden pilarivälin verran ulommaksi. Ulkoseinä kulki alkujaan pilareiden oikealla puolella näkyvässä seinälinjassa.

↓ Kulmakabinettti. amoy 2013







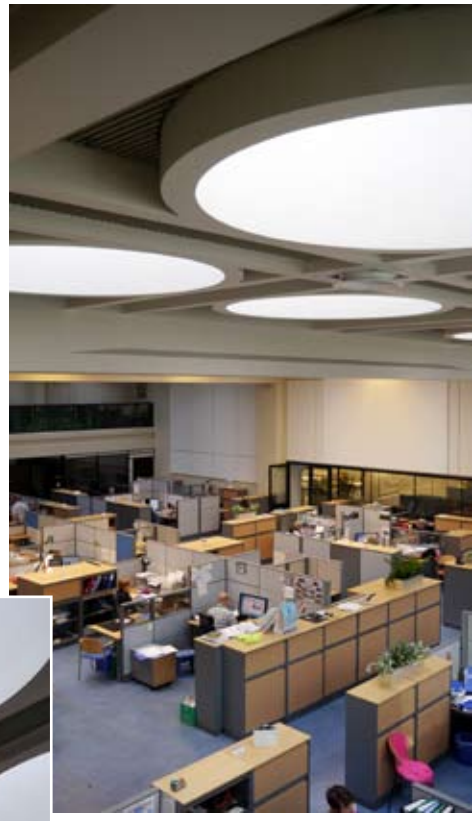


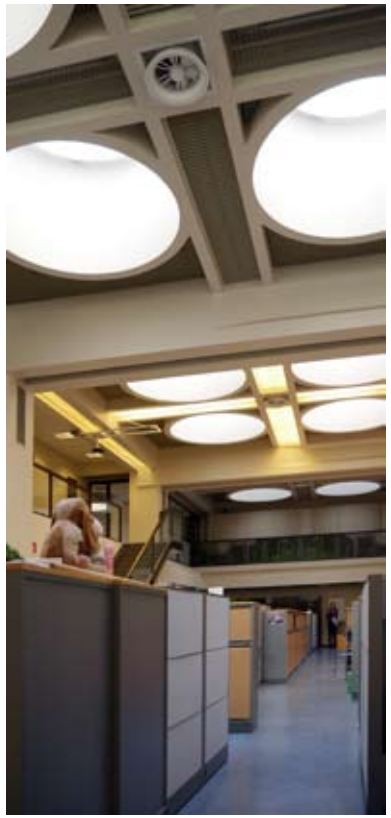


↑ Kirjapainosali. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

↓ Entinen kirjapainosali kerrostasolta 01 nähtynä. Oikealla toimistoparvi. amoy 2013







↑ Entinen kirjapainosali 1. kerrostason toimistoparvelta ja lattiatasolta 01 nähtynä. amoy 2013

↘ Toimistoparven neuvotteluhuoneessa on soikionmallinen kattoikkuna. amoy 2013







↑ Entinen kirjapainosali 01. kerrostasolta nähtynä. Vasemalla ikkunat välipihalle, edssä toimistoparvi. amoy 2013
↖ Kirjapainosali 1. kerrostason tekniikkaparvelta nähtynä. Nykytila amoy 2013.
← Kuva alkuperäisasusta. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

Kirjapainosali

Pohjolan toimitalon alkuperäinen tilaohjelma sisälsi myös oman kirjapainon. Kirjapaino sijaitsi omassa erillisessä nopassaan pääsisäänkäyntipihan länsipuolella. Pihatasossa rakennusten väliin jää kapea välipiha. Kellaritasossa 01 kirjapainosali on kuitenkin yhteydessä muuhun rakennukseen.

Kirjapaino koostuu kahden kerroksen korkuisesta painosalista, ja sen itäreunan toimistoparvesta. Salin takaosassa eteläreunalla toimistoparven jatkeena on lisäksi kapea tekniikkaparvi. Painosalin lattia on kerrostasolla 01. Tila ei jatku toimistoparven alle, vaan toimistot sijaitsevat kerrostasolla 1. paikoituskannen yläpuolella.

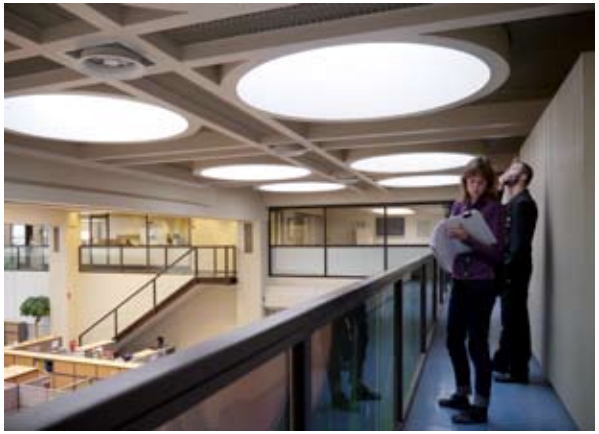
Painosali on katettu erittäin näyttävällä kattoikkuna- ja palkkirakenteella, jota ei esiinny muualla rakennuksessa.[1] Perusrakenteena on kuitenkin kaksoisprimääripalkkirakenne.

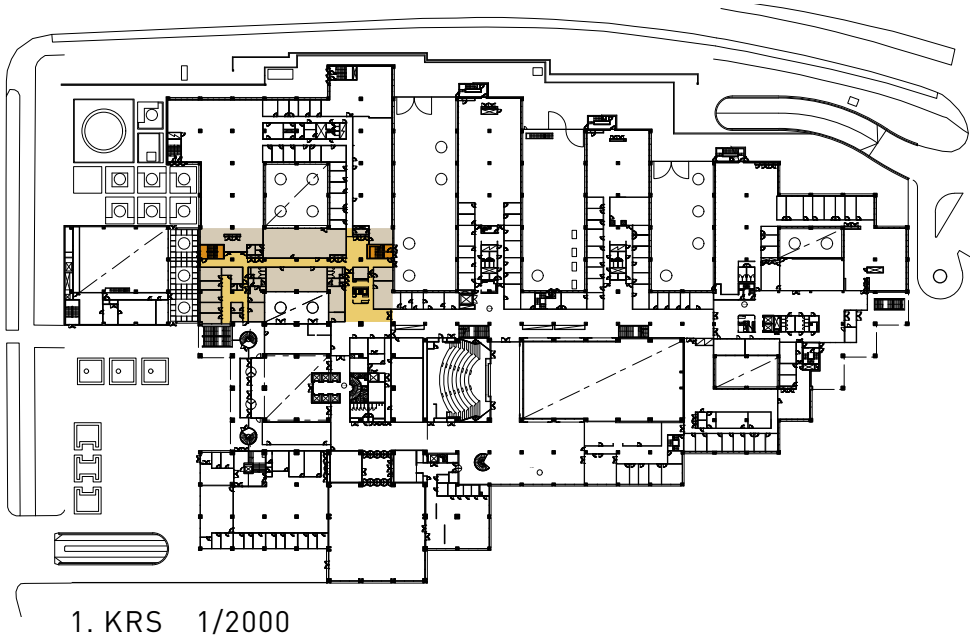
1 Ks. luku 4 Sisätilojen arkkitehturi, "Pohja- ja rakennejärjestelmät".

Kirjapainosali osoittautui ilmeisesti melko pian tarpeettomaksi ja otettiin jo laajennusvaiheessa toimistokäytöön. Painosalia on kerrostasolla 01 laajennettu välipihan alla sijaitsevaan tilaan, johon aukeavat välipihan pyöreät kattoikkunat.

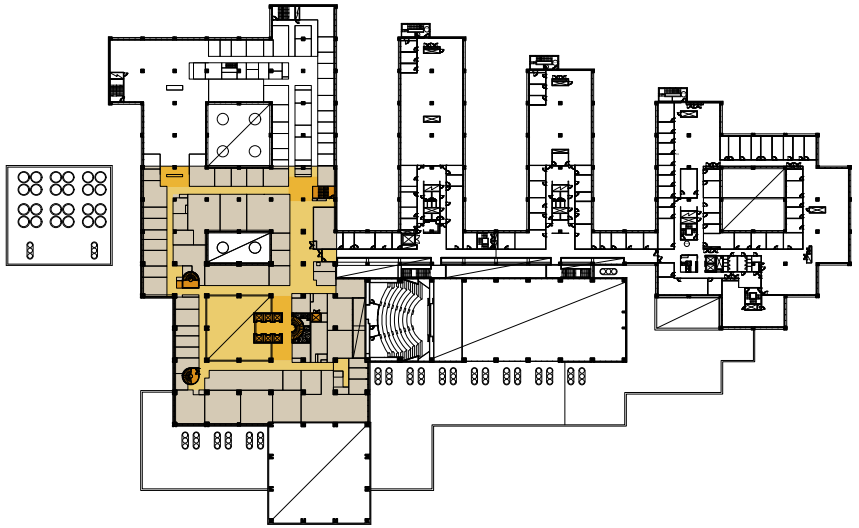


↓ Tekniikkaparvi. Pystysäleikön takana kapea teknikkatila. amoy 2013
↙ Välipihan alapuoliseen tilaan avautuvat pyöreät kattoikkunat. amoy 2013

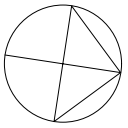




1. KRS 1/2000



2. KRS 1/2000



KÄYTÄVÄT
AULAT
PORTAAT
YHTEISTILAT
WC- JA SOS.TILAT

TOIMISTOTILAT
NEUVOTTELUHUONEET
MUUT
VARASTOT, ARKISTOT YM.
TEKNISET TILAT

↑ Pohjolan toimitalo, tilaryhmäkaavio 2, jalustaosa 1969 – toimistot, 1/2000. amoy 2013

(2) JALUSTAOSA 1969 – TOIMISTOT

Jalustaosassa sijaitsi yhteistilojen lisäksi alun alkaenkin paljon toimistotiloja. Etenkin toinen kerros oli melko puhdas toimistokerros. Alakattotyypiltään ja rakennejärjestelmältään jalustaosa kuitenkin eroaa A-tornin toimistokerroksista. Alkuperäisvaiheen jalustakerroksissa on käytössä kaksoisprimääripalkki-rakenne ja alakattotyyppi "Relief", jotka yhdessä mahdollistavat väliseinien hyvin vapaan sijoittelun ja laajojenkin avotilojen tekemisen.

Jalustakerroksen toimistotilat erottaa tornin toimistokerroksista lisäksi rakennusrungon syvyys. Jalustakerroksen sisätiloihin on saatu luonnonvaloa keskusaulan lisäksi pienen alkuperäisen sisäpihan ja kattokkunoiden avulla.







↑ 2. krs:n kattoikkunoista avautuva näkymä. amoy 2013
↗ Näkymä 2. krs:n länsisiiven käytävältä. amoy 2013
→ Näkymä 1. krs:n toimistosiiven käytävältä. amoy 2013

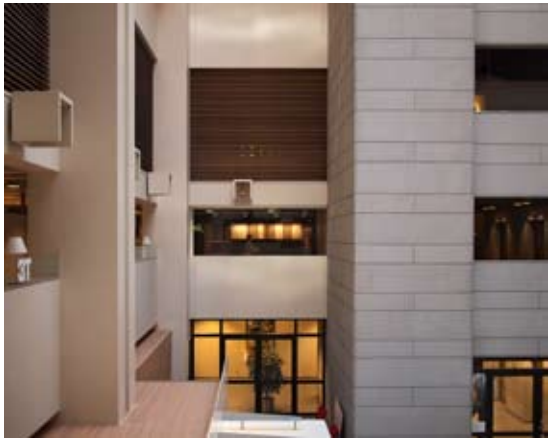
↓ Jalustaosan alakattopinta jatkuu ylälasin erottamana samanlaisena käytävältä toimistohuoneisiin. Valaisimet ovat kuitenkin erilaiset. Toimistohuoneissa on nelikulmaiset, käytävällä katkaistus kartion muotoiset valaisimet. amoy 2013











↑ Sisääntuloaula 2. kerroksesta nähtynä. amoy 2013
→ Sisääntuloaula alkuperäisasussa. Pohjolan toimitalo, Arkkitehtilehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA



↖ A-torni nousee suoraan suljetulta sisäpihalta. Näkymät ensimmäisen kerroksen toimistohuoneiden ikkunasta. amoy 2013

Pieni sisäpiha ja keskihalli

Jalustaosan toimistotilat kiertyvät sisääntuloaulan ja alkuperäisen, hyvin intiimin, sisäpihan ympärille. Molemmilla näillä on tärkeä merkitys sisätilojen elävöittämisen ja luonnonvalon saannin kannalta.

Pieni sisäpiha on vain kahden pilariruudukon kokoinen ja suurimman osan ajasta melko varjoisa. Pihan mittakaavaa korostaa torni, joka kohoaa ylös suoraan sisäpihan itäreunan seinälinjassa. Nykyisin toimistohuoneet kiertävät sisäpihaa yhtenäisenä vyöhykkeenä, mutta alunperin se on ollut itäsivultaan yhteydessä pääsisäänkäyntiaulaan.

Sisääntuloaula on toisessakin kerroksessa vielä vahvasti läsnä keskihallia ympäröivillä käytävillä. Vaikutelma on ollut hyvin erilainen silloin, kun aula on ensimmäisessä kerroksessa jatkunut avoimena sivutiloihin.









↖ Kullervon tilojen viereinen käytävä alkuperäisessä asusaan. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

↑ Jalustaosan ensimäisen kerroksen alkuperäisosan käytävämaailmaa, jossa alakatto ja valaisimet ovat alkuperäiset, mutta väliseinäjärjestelmä on laajennusvaiheesta. amoy 2013

↗ Jalustaosan ensimäisen kerroksen alkuperäistä käytävämaailmaa, jossa myös väliseinäjärjestelmä on alkuperäinen. Näkymä ensimmäisen kerroksen halkaisevalta käytävältä. amoy 2013

→ Kullervon entistä toimistotilaa nykyasussaan. amoy 2013

Ensimmäinen kerros

Ensimmäisen kerroksen toimistotilat sijaitsevat keskihallin länsipuolella, sisäpihan ympärillä. Tilat halkaisi jo alkujaankin rungon sisällä ensimmäiseltä välipihalta painolaitoksen välipihalle kulkeva pitkä käytävä. Sisääntulopihan kulmassa sijaitsivat tapaturmavakuutusyhtiö Kullervon tilat omana erillisenä yksikkönään.[1]

Ensimmäisen kerroksen länsisiipi koki voimakkaan muutoksen jo laajennusvaiheessa, kun sen jatkoksi länsipuolelle rakennettu laajennusosa vaati liikenteellisiä muutoksia ja muutti myös tilatarpeita.

Alkuperäisten sisätilojen ensivaikutelma ei eroa paljoakaan laajennusosan toimisto- ja käytävätiloista. Vanha väliseinäjärjestelmä on säilynyt muutamin paikoin, mutta suurimmaksi osaksi on käytössä laajennusvaiheen väliseinäjärjestelmä. Alakatot ja valaisimet ovat kuitenkin suurimmaksi osaksi alkuperäiset ja erottavat vanhan ja uudemman osan toisistaan.

1 Kullervo fuusioitui Pohjolaan vuonna 1976.

Kattoikkunat ovat voimakkaasti läsnä 2. kerroksen itäreunan tiloissa.

↓ 2. krs:n itäreunan ikkunoista näkyvää kattomaisemaa, jossa näkyvät 1. krs:n seurusteluaulan kattoikkunat. amoy 2013

↘ 2. krs:n itäreunan toimistotiloja. amoy 2013

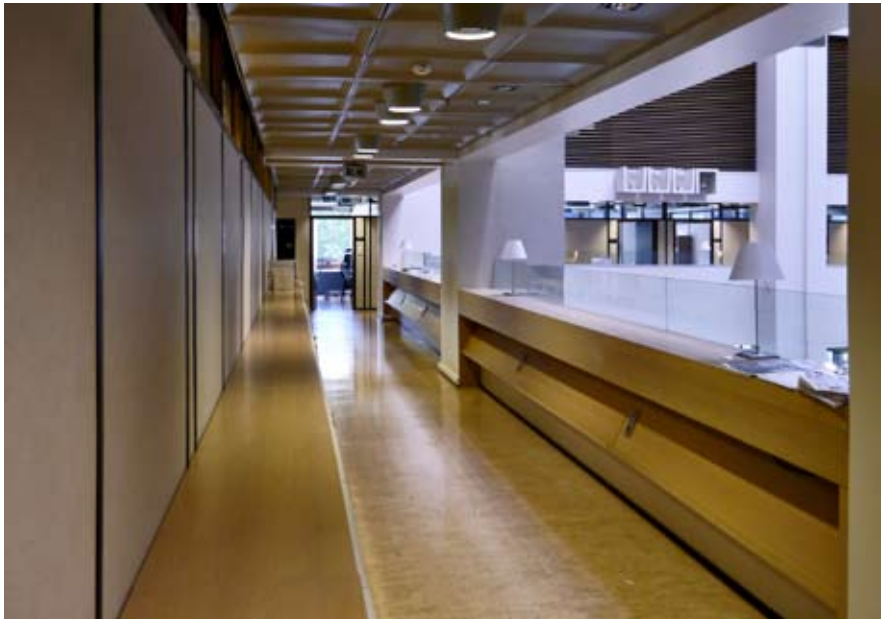
→ 2. krs:n itäreunan ikkunoista aukeaa dramaattisia näkymiä pitkin yläpuolella kohoavan A-tornin julkisivua. amoy 2013







↓ 2. krs:n itäsivun tilat aukeavat keskushallia kiertävälle käytävälle vain yläikkunoin. amoy 2013



Toinen kerros

Jalustakerroksen alkuperäisosan 2. kerroksen toimistotilat eivät muodosta niin yhtenäistä kokonaisuutta kuin tornin toimistokerrokset. Rakennejärjestelmä, alakattomaailma ja väliseinäjärjestelmä ovat pääosin yhtenäiset, mutta rungon syvyys ja muut rajaavat tekijät ovat luoneet hieman toisistaan poikkeavat tilamaailmat.

Itäreuna (2 krs)

Toisen kerroksen itä- ja pohjoissivuilla keskushallia kiertävän toimistovyöhykkeen runkosyvyys on muita sivuja suurempi. Lisäksi 1. kerroksessa sijaitsevien auditorion ja ruokalan yläosat rajoittavat luonnonvalon saantia. Tätä on korvattu sijoittamalla tiloihin runsaasti soikionmallisia, kolmikupuisia kattoikkunoita. Myös ikkunoista aukeavien näkymien kattomaisemaa hallitsevat vastaavanmalliset kattoikkunat.

Tilat ovat ainakin laajennusvaiheen suunnitelmien mukaan olleet avokonttoritilaa, joka onkin niille luonteva ratkaisu. Myöhemmin itäsivun tiloja on jaettu pienemmiksi huoneiksi pilarilinjassa kulkevan välikäytävän varteen. Tilojen kokonaisvaikutelma on paikoin umpinainen ja sekava. Tilat ovat myös yllättävän sulkeutuneita keskiaulan suuntaan.

Pohjoissivun toimistotiloihin on sijoitettu nykyisin kaksi kattoikkunallista neuvotteluhuonetta, jotka on käsitelty tilaryhmä 1:n neuvotteluhuoneiden yhteydessä.

Eteläsivu ja länsireuna (2 krs)

Keskihallin eteläreunalla, missä rungon syvyys on sama kuin tornissa, toimistotilat muistuttavat päällipuolisesti hyvin paljon samassa linjassa yläpuolella olevia tornin vastaavia tiloja. Myös ilmanvaihtoon liittyvä kiinteä ikkunapenkki ja väliseinien liittymä ulkoseinillä ovat samanlaiset kuin tornin toimistohuoneissa. Rakennejärjestelmä ja alakattojen käsittely ovat kuitenkin erilaiset, mikä tekee tiloista hieman eri henkiset.

Länsireunan sisäpihaa kiertävät toimistotilat ja toimistokäytävät muistuttavat melko paljon ensimmäisen kerroksen niitä tiloja, jotka ovat säilyneet alkuperäisimmillään. Toisessa kerroksessa muutoksia on tehty ensimmäistä kerrosta vähemmän ja tilat ovat näin yhtenäisemmin 1960-luvun lopun asussa.



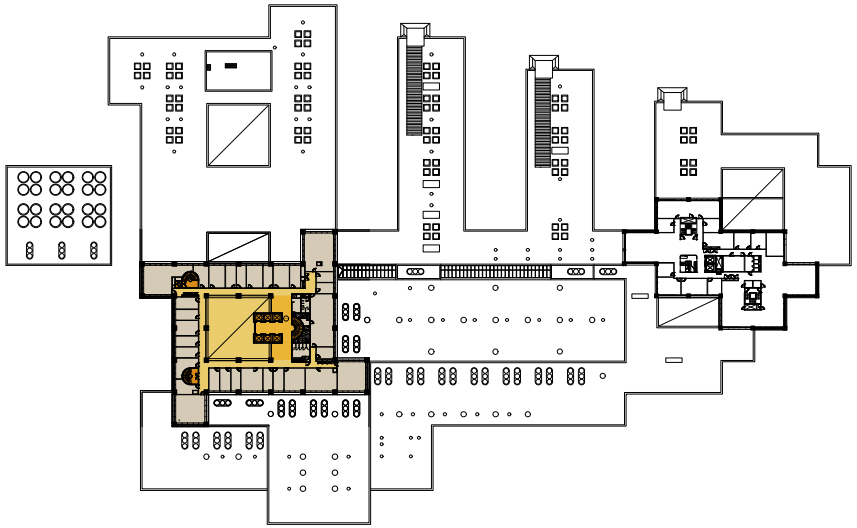






↑ ↑↑
2. krs:n eteläsivun toimistohuoneiden alakatto- ja väliseinämaailmaa. amoy 2013

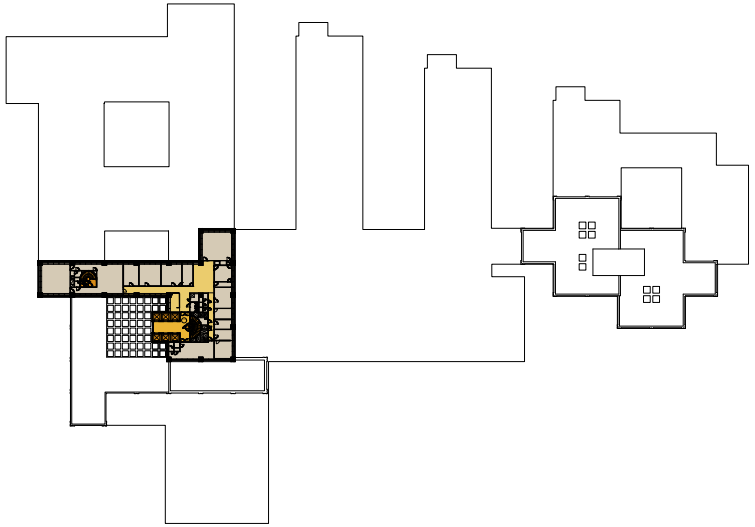
→ →→
Alkuperäiset väliseinät ja alakatot 2. krs:n länsireunan toimistokäytävillä. amoy 2013



4.-9 KRS 1/2000



10. KRS 1/2000



11. KRS 1/2000

↖ Pohjolan toimitalo, tilaryhmäkaavio 3, A-torni 1969 – toimistot, 1/2000. amoy 2013

↓ Seitsemännen kerroksen käytävä. amoy 2013





↑ Viidennestä kerroksesta kohti keskusaulan kattoikkunaa. amoy 2013

(3) A-TORNI 1969 – TOIMISTOT

A-torni ryhmittyy sakaramaisesti pääsisäänkäynnin yläpuolella nousevan neliömäisen keskushallin ympärille. Keskusaula päättyy kerroksen 9 yläpuolella neliömäisin kattokuvuin katettuun betoniristikkoon. Betonipalkiston yläpinnassa on ilmakanavisto, josta puhallettava ilma poistaa mahdollisen kondesin kuvuista.[1] A-tornin kerrokset 4-9 ovat pohjamuodoltaan identtisiä. Kerroksissa 10 ja 11 kerrosala pienenee, jolla aikaansaadaan rakennusmassan porrastumisen tornin huippua kohden.

1 Pohjolan toimitalo rekennusselitys, Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castrén & Co. 1.5.1967, s.63/5. PkA

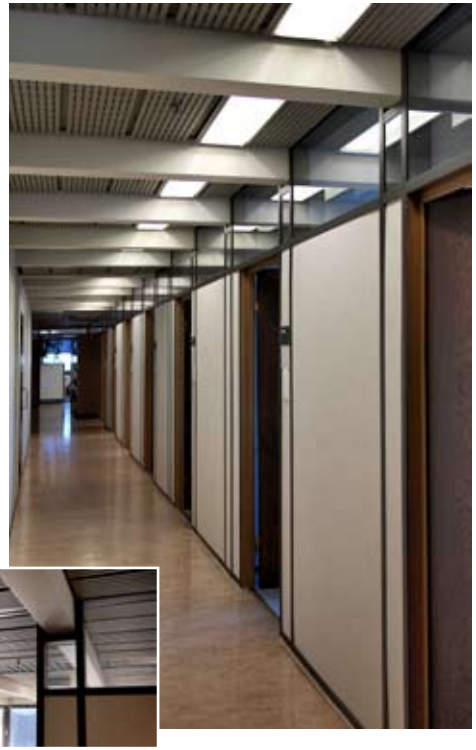


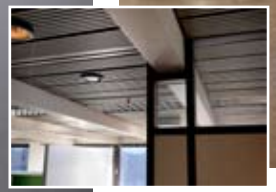
Näkymiä A-tornin keskusaulaa kiertäviltä käytäviltä. amoy 2013
↗ Kahdeksas kerros.
→ Kahdeksas kerros.
↘ Yhdeksäs kerros.

A-torni oli alkuperäisen rakennusvaiheen varsinainen toimisto-osa. Kerroksissa 4-9 sijaitsivat normaalit toimistotilat, kahdessa ylimmässä kerroksessa johtajiston tilat. Kerroksessa 10 ovat johtajien työhuoneet, johtokunnan kokoushuone ja edustussauna, kerroksessa 11 hallintoneuvostojen kokoushuoneet[2], johtajiston ruokasali, kabinetit ja kahvio, sekä niihin liittyvä keittiö.

2 Kullervon ja Pohjolan hallintoneuvostoilla oli omat kokoushuoneet.











Näkymiä A-tornin toimistokerroksista 4-9. amoy 2013

↑ Porrashuoneen takainen käytävä, 4. kerros.
← Yhdeksännen kerroksen käytävä.
↙ Yhdeksännen kerroksen käytävä.
↓ Kahdeksannen kerroksen sakara.

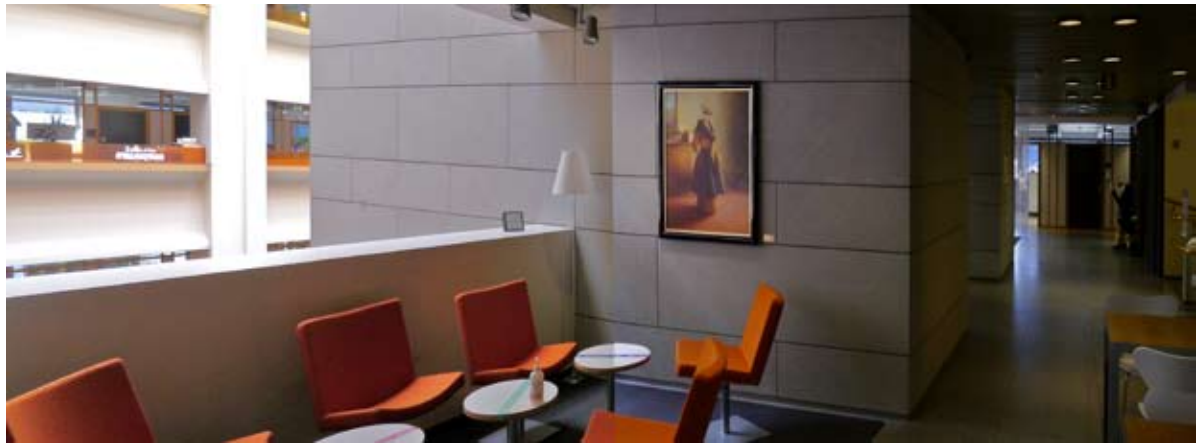
↑↑ Yhdeksännen kerroksen toimistohuone.
↑ Seitsemännen kerroksen avokonttori.





A-tornin rakennejärjestelmänä on tiheä sekundääripalkki-järjestelmä, joka mahdollistaa toimistotilojen vapaan väliseinäsijoittelun keskushallin ympärille jäävän suhteellisen kapean rungon sisällä. Väliseinäjärjestelmänä A-tornissa ovat alkuperäiset eloksoiduin alumiinilistoin kootut seinäelementit. Alakatto jatkuu yhtenäisenä käytäviltä toimistohuoneisiin. Alakatto kaikissa kerroksissa on ollut tyyppiä "vakolevy".

Toimistokerrokset ovat säilyttäneet vanhan ulkoasunsa erittäin hyvin lukuunottamatta ylintä kerrosta (11),





A-tornin hissi- ja porrasaula. amoy 2013

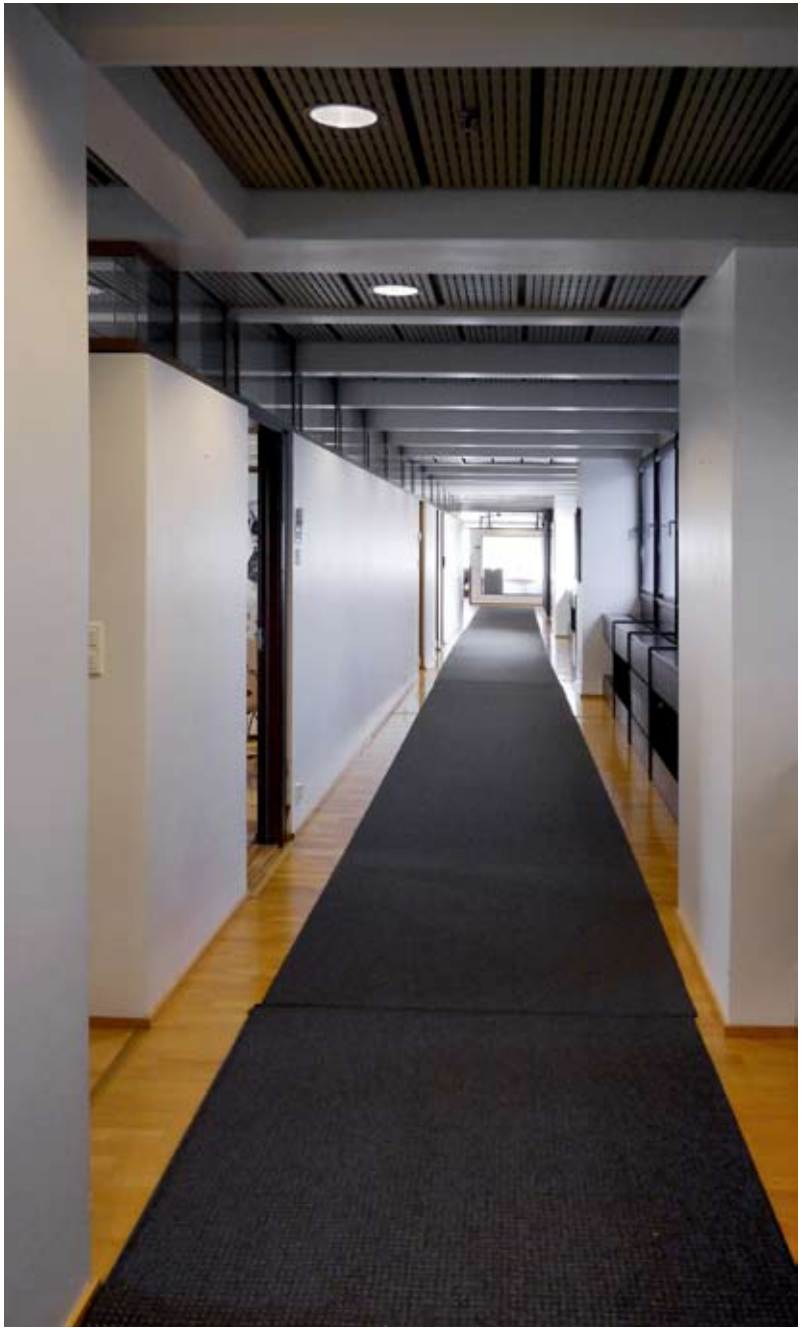
↑ Kuudennen kerroksen hissi- ja porrasaula.
↗ Kuudennen kerroksen hissi- ja porrasaula.
→ Porras seitsemännen kerroksen kohdalla.
↘ Pääportaan betonista valettu valaisin.
→→ Porras kymmenennen kerroksen kohdalla.
Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

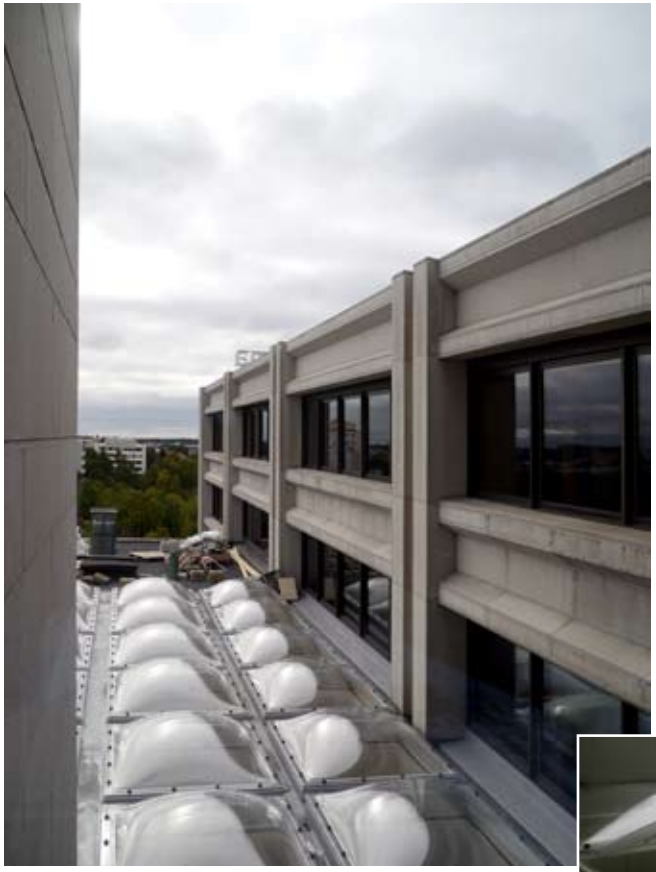






jossa alakatot ja väliseinät uusitiin kokonaisuudessaan 2000-luvun alkukymmenen puolivälissä. Kerroksessa 11 on tekijänä ollut myös toimintojen mutos, kun kerros on otettu enenevissä määrin toimistokäyttöön. Tavallisissa toimistokerroksissa (4-9) näkyvimmät muutokset on tehty keskusaulaa kiertävillä käytävillä, joita on sisustettu uudestaan SMF:n muuttaessa rakennukseen. Tältä ajalta ovat mm. kaiteiden värilliset pleksikoristeet, joilla on voimakas vaikutus nykyilmeeseen.





↑ Kerrosten 10 ja 11 eteläsakara nähtynä kerroksen 11 aulasta. Vasemmalla porrastornin ulkoseinää. amoy 2013.
↓ Porrastornin graniittiverhous jatkuu samanlaisena ulkoa sisälle kerroksissa 10 ja 11. amoy 2013
← Ylälasiseiniä kerroksen 10 käytävällä. amoy 2013



← Kerrosten 10 ja 11 eteläsakara nähtynä keroksen 11 aulasta. amoy 2013
↓ Näkymä kattoikkunoiden ylä- ja alapuolelta.
↓↓







Kymmenennen kerroksen edustussauna on hyvin säilynyt. amoy 2013

↑ Pesuhuone

↓ Takkahuoneesta on käynti laajalle ulkoterassille. ↓ Löylyhuoneesta on ikkuna takkahuoneen läpi ulos.

↘ Puku- ja takkahuone alkuperäisasussaan. Irtokalusteita lukuunottamatta tila on säilynyt entisellään.

Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA











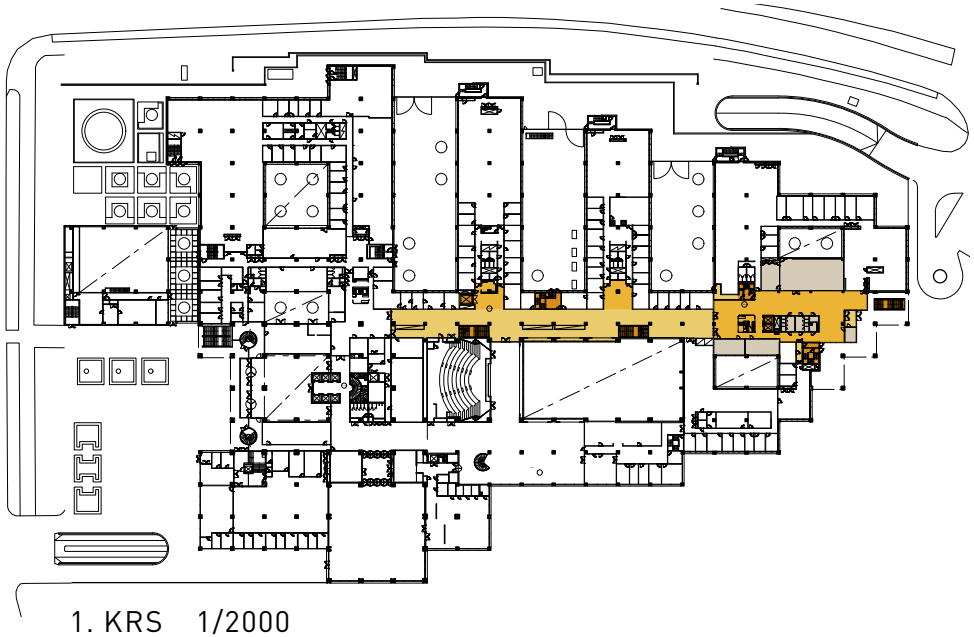
Ylimmässä kerroksessa (kerros 11) väliseinät ja alkatot on uusittu. amoy 2013

↑ Näkymä aulasta. Uusissa lasiseinissä on noudatettu alkuperäisten väliseinien jakoa.

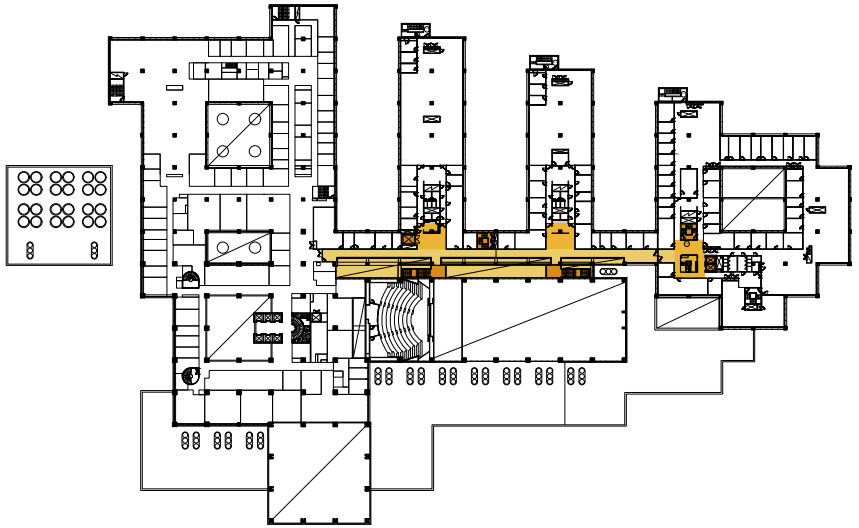
← Näkymä uusitulta toimistokäytävältä.

↓ Eteläpään neuvottelutila oli alunperin Kullervon hallintoneuvoston kokoushuone.

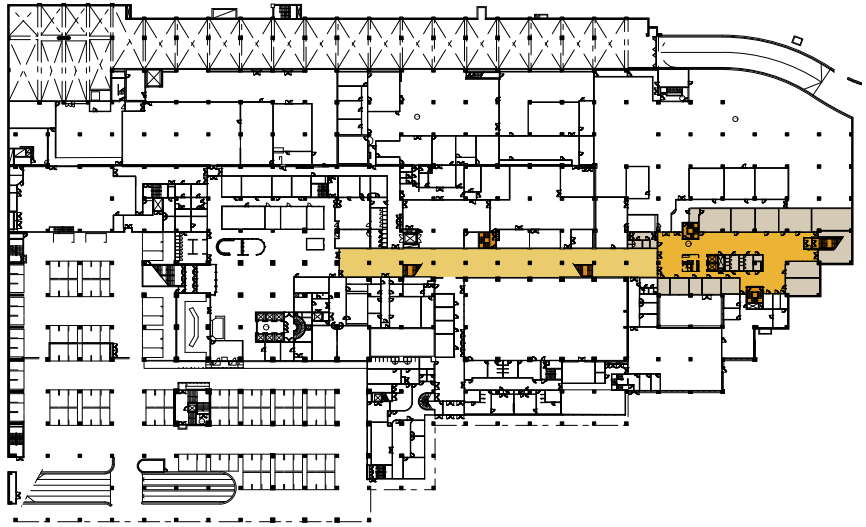




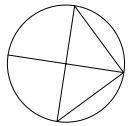
1. KRS 1/2000



2. KRS 1/2000



01. KRS 1/2000



P

KÄYTÄVÄT
AULAT
PORTAAT
YHTEISTILAT
WC- JA SOS.TILAT

TOIMISTOTILAT
NEUVOTTELUHUONEET
MUUT
VARASTOT, ARKISTOT YM.
TEKNISET TILAT

↑ Pohjolan toimitalo, tilaryhmäkaavio 4, jalustaosa laajennusvaihe – yhteistilat, 1/2000. amoy 2013

(4) JALUSTAOSA LAAJENNUSVAIHE – YHTEISTILAT

Laajennusvaiheen yhteistilat pitävät sisällään rakennusten eri päitä yhdistävän valokadun sekä sen päätteenä pohjoispäässä sijaitsevat sisääntuloaulat. Auloihin liittyy joukko neuvotteluhuoneita, joiden määrää on vuosien varrella kasvatettu. Uusille neuvotteluhuoneille on vallattu tilaa osin kellaritiloista, osin ne ovat supistaneet aulojen pinta-alaa sekä samalla myös näköyhteyksiä aulasta ulos.

Valokatu

Valokatu kulkee jalustaosan maanpäällisillä kerrostasoilla 1 ja 2. Niiden alapuolella samansuuntaisena, kerrostasolla 01, kulkee nk. "Taidekatu". Kerrokset yhdistyvät toisiinsa valoaukoin ja portain muodostaen rakennusrungon korkuisen yhtenäisen käytävätilan, joka on katettu kattoikkunoin. Valokatua rytmittävät laajennusvaiheen toimistosiipien nivelkohtiin sijoitetut edusaulat.

→ Valokadun 2 krs:n välitasanteelta etelään. amoy 2013.
→→ Valokadun 2. krs:n välitasanteelta pohjoiseen. amoy 2013
↘ Pohjoispään 1. krs:n sisääntuloaula. amoy 2013
↓ Toimistosiiven edusaula. amoy 2013

















↑ Valokadun pohjoispää kerrostasolta 01 ja alkuperäismallin mukaisia aulakalusteita. amoy 2013

← Valokadun eteläpää kerrostasolta 1. amoy 2013
Valokadun ripustetut valaisimet toistavat soikionmallisten kattoikkunoiden muotoa. Ne eivät kuitenkaan pitkän kattoikkunan harjan epäsymmetrisestä sijainnista johtuen sijaitse keskilinjassa kuten edellä mainitut kattoikkunat, joka on kokonaissommitelmassa hieman häiritsevää.

↗ Valokadun detaljointia ja kalusteita. Kalusteryhmät tai ainakin niiden mallit periytyvät alkuperäisvaiheesta. amoy 2013

Rakennejärjestelmältään valokatu poikkeaa muusta laajennusvaiheesta ja on versio alkuperäisvaiheen kaksoisprimääripalkkijärjestelmästä. Rakennesysteemin muotoutumiseen tällaiseksi vaikutti varmaan osaltaan alkuperäisvaiheen käytävätilan rakenteiden osittainen hyödyntäminen. Lopputulos on onnistunut, sillä kaksoispalkkirakenteet antavat useampikerroksiselle käytävätilalle ilmavan ja monisyisen luonteen. Alakattotyppinä valokäytävällä on alkuperäisvaiheen "säle"-tyypin mukainen alakatto.

Käytävätilaa kattavat kahdentyyppiset kattoikkunat. Toiset ovat alkuperäisvaiheen kaltaisia kolmikupuisia, soikionmallisia kattoikkunoita. Pääosassa on kuitenkin harjanmallinen alumiinirakenteinen pitkä kattoikkuna, jonka toteutuksessa on 1980-luvun lasirakenteille ominaista kömpelyyttä.

Alkuperäisvaiheessa valokadun paikalla kulki siipirakennuksiä yhdistävä käytävä kerrostasolla 1 ja puolimatkalta myös tasolla 01. Käytävä oli nykyistä kapeampi, eikä kerrosten välillä ollut aukkoyhteyttä. Käytävältä oli yhteys auditorion edusaulan kautta alkuperäisvaiheen pääkulkureitille, joka johti pääsisäänkäynnin aulatiloista ruokalan editse henkilökunnan seurusteluaulaan.

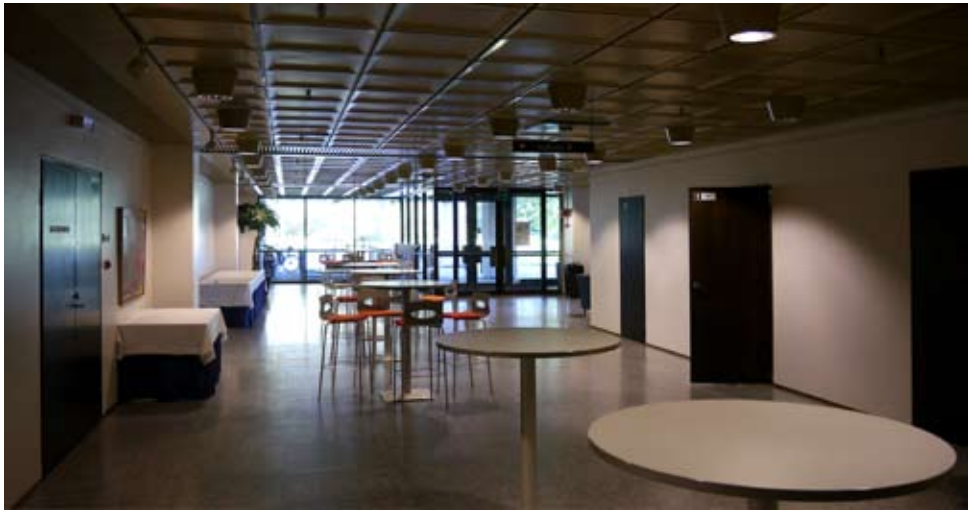




↗ Valokadun 2 krs:n välitasanteelta pohjoiseen. amoy 2013.
→ Valokadun 1. kerros. amoy 2013



↑ Kerrostason 01 sisäänkäyntiaulaan johtava ulkoporras
↓ Kuvat alla: Kerrostason 01 sisäänkäynti ja vaatenaulakkotiloja. amoy 2013.











↑ 1. krs:n sisäänkäyntiaula. amoy 2013
← 1. kerroksen aulan itäreunalle tehty uusi neuvottelutila. amoy 2013
↙ Puolet 01 krs:n aulatilan eteläpäästä on erotettu toimistotilaksi teräslasiseinillä. amoy 2013

Pohjoispään sisäänkäyntiaulat

Laajennusvaiheessa rakennuskokonaisuuden pohjoispäähän syntyi uusi toiminnallinen painopiste sisäänkäyntiauloineen, jonka painoarvo tosin oli alkuperäisvaiheen A-tornia ja keskusauloja pienempi. Laajennusvaiheen uudet sisäänkäyntiaulat sijaitsivat tasoilla 1 ja 01. Kerrostason 1 sisäänkäynti on maantasossa ja luonteeltaan julkisempi, tason 01 sisäänkäynti on pääosin henkilökunnan käyttöön. Samoin kuin alkuperäisvaiheen kaksi sisäänkäyntiaulaa, nämäkään uudet aulatilat eivät olleet suoranaisessa yhteydessä toisiinsa. Alempaan aulatilaan on käynti ulkoa rakennusrungon sisäänvedossa sijaitsevan ulkoportaan kautta. Uusissa aulatiloissa ovat käytössä alkuperäisvaiheen "relief" ja "sileä" -alakattotyypit.

Molempien kerrostasojen uudet aulatilat olivat alun alkaen laajempia ja saivat sivuvaloa vieressä sijaitsevalta pieneltä sisäpihalta. Tämä näköyhteys on molemmissa kerroksissa myöhemmin suljettu rakentamalla sisäpihan viereen rivi neuvotteluhuoneita. Tämä se-









littää osittain aulatilojen nykyisen melko pimeän yleisvaikutelman. Aulatilojen yleisilme on nykyisin hieman unohtunut. Aiottua vähemmästä käytöstä kertoo se, että 1. kerroksen pääsisäänkäynnin toinen tuulikaappi on muutettu neuvotteluhuoneeksi.

Neuvotteluhuoneet ja pieni auditorio

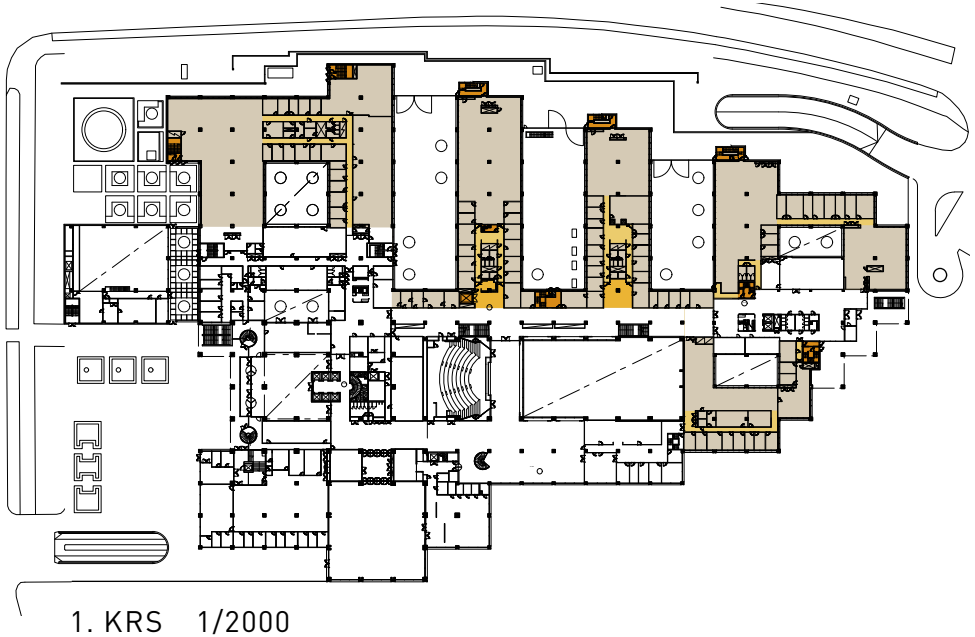
Laajennusvaiheessa pohjoispään aulatilojen länsilaidalle tehtiin 1. kerroksessa pieni, huolellisesti detaljoitu auditoriotila ja sen alapuolelelle 01 kerrostasolla rivi rungon sisäisiä neuvotteluhuoneita. Jälkimmäisten taakse on myöhemmin tehty uusi käytävä ja sen varteen toinen rivistö neuvotteluhuoneita, joissa on osittain pystytty hyödyntämään pienelle sisäpihalle aukeavia pyöreitä kattoikkunoita. Neuvotteluhuoneita on lisäksi rakennettu myöhemmin aulatilojen pohjoispäähän sekä niiden itälaidalla sijaitsevan toisen pienen sisäpihan vierelle.

↑ Pieni auditorio sijaitsee 1. kerroksen aulatilan ja pienen sisäpihan välissä. amoy 2013.

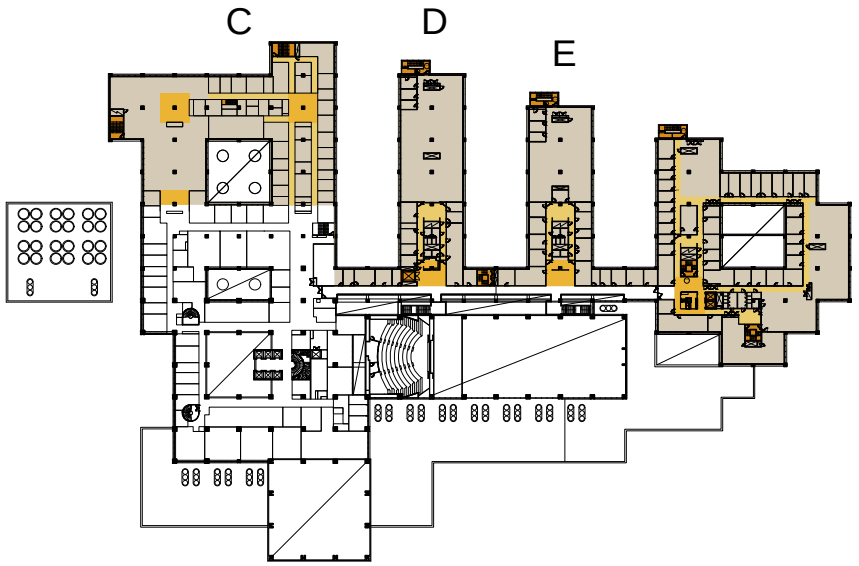
↗ 01 kerroksen alkuperäinen neuvottelutila ja vanhat kalusteet. amoy 2013

→ 1. krs:n aulatilan eteläpäästä, sisäpihan reunalta on lohkaistu tilat kahdelle neuvotteluhuoneelle, joista toisessa on kalustuksena Gesellius-Lindgren-Saarisen Pohjolan talon (Aleksanterinkatu 44) alkuperäisiä jugendkalusteita. amoy 2013.
(Gesellius-Lindgren-Saarisen Pohjolan talon alkuperäiskalusteita on käytetty myös ruokasalin vieressä sijaitsevan "Saariskabinetin" sisustuksessa.)

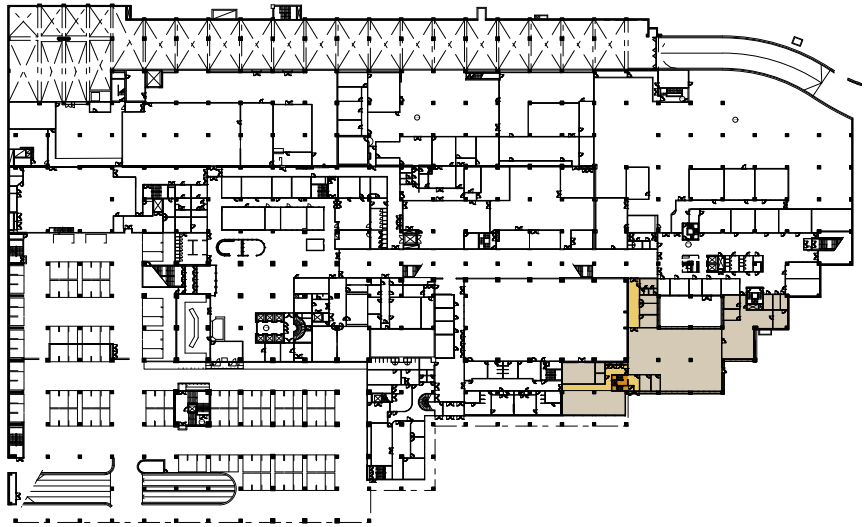
↘ Kellaritiloihin tehdyissä uudessa neuvotteluhuoneessa on hyödynnetty yläpuolella olevan sisäpihan kattoikkunoita. amoy 2013



1. KRS 1/2000



2. KRS 1/2000



01. KRS 1/2000



↑ Pohjolan toimitalo, tilaryhmäkaavio 5, jalustaosa laajennusvaihe – toimistot, 1/2000. amoy 2013

(5) JALUSTAOSA LAAJENNUSVAIHE – TOIMISTOT

Laajennusvaiheessa toimistojen pinta-ala suunnilleen kaksinkertaistui. Alkuperäisvaiheen toimistot sijaitsivat pääosin A-tornissa, mutta nyt rakennuskokonaisuuden länsireunalle syntyi uusien toimistosiipien rivistö. Uudet toimistosiivet muodostuivat kahdesta välipihojen erottamasta poikkisiivestä ja kolmesta sisäpihojen ympärille kiertyvästä lenkistä.

Toimistosiivet jatkoivat jalustaosan alkuperäistä arkkitehtuuria samalla pilarijaolla sekä kerrosmäärällä ja pääosin myös samaa runkosyvyyttä noudattaen. Myös julkisivujako ja julkisivuarkkitehtuuri pienin poikkeuksin jatkoivat vanhan jalustaosan rakennetta. Uusien siipien paikalta purettiin pois huomattavasti pienempimittakaavaiset alkuperäiset poikkisiivet.

→ C-siiven ja D-siiven (oikealla) välinen välipiha. Muusta pihatasosta nouseva graniittikoroke osoittaa alkuperäisen poikkisiiven paikan. amoy 2013

→ Pohjoispään 2. krs:n kulmaus. amoy 2013

↘ D-siiven 1. krs, työhuonevyöhykkeen ja avokonttorin rajalta. Alakatossa näkyvät metalliprofiilit, jotka osoittava mahdolliset väliseinien paikat. amoy 2013

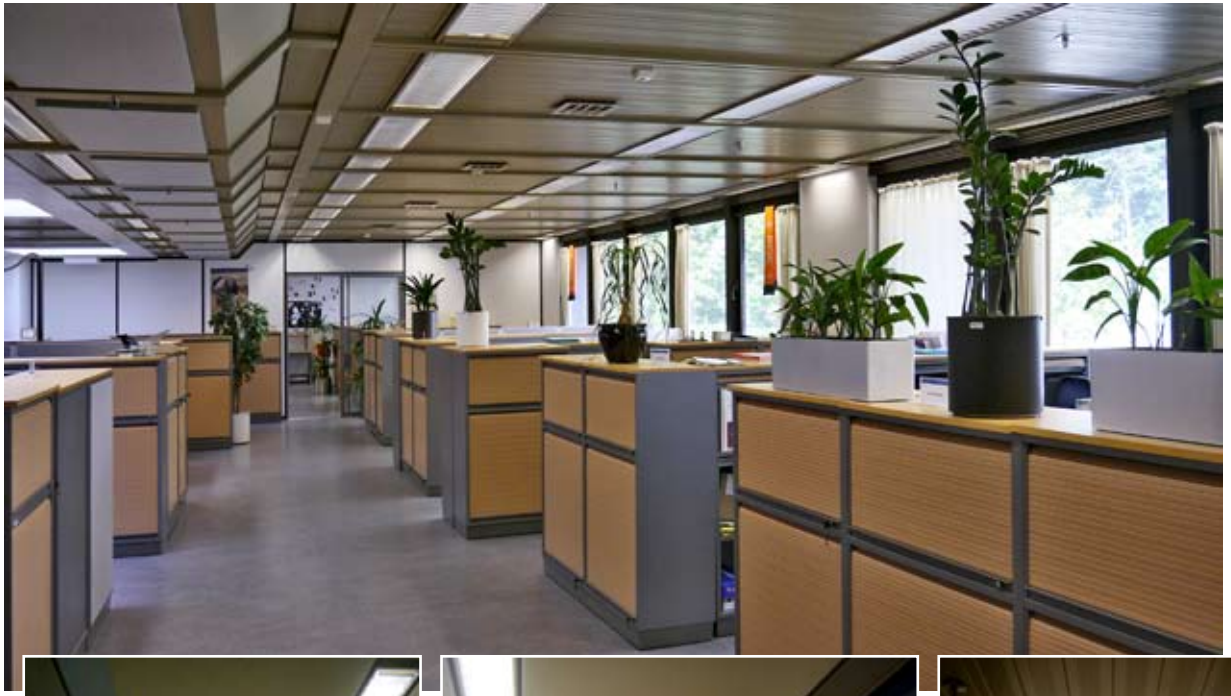
↙ ↓ C-siiven 2. krs:n käytävien risteyskohtaan muodostettu aulatila. amoy 2013.





















↖ Avokonttoritilaa E-siipi 2. krs. amoy 2013

↑↑ Työhuone C-siipi 2. krs. amoy 2013

↑ Työhuone E-siipi 1. krs. amoy 2013

Kuvia laajennusvaiheen käytäviltä. amoy 2013

←←←

E-siipi 1. krs, toimistokäytävältä avokonttoritilaan. Vasemmalla puolella toimistohuonevyöhyke, oikealla keskivyöhykkeen väliseinää, joka on tehty väliseinäelementeistä.

←←

C-siipi 2. krs. Vasemmalla puolella keskivyöhykkeen väliseinää, joka on tehty rapattuna harkkoseinänä.

←

C-siipi 2. krs. C-siiven sakaroiden päät ovat umpinaisia samoin kuin poikkisiipienkin päät. Vasemmalla puolella olevan kuvan käytävän päätteenä näkyy tämä sama kulma.

Yleisvaikutelma rakennuksesta on, että vanha järjestelmä levisi samankorkuisena mattona eteenpäin omalla logiikallaan, jossa kahden pilarivälin levyiset välipihat ja rakennusrunko vuorottelivat. Sisäpuolellakaan jalustaosan erivaiheisten osien ero ei ole silmiinpistävä. Todellisuudessa kuitenkin sekä väliseinäjärjestelmä, alakattokasetointi että rakennejärjestelmä muuttuivat.

Laajennusosan väliseinäjärjestelmänä ovat levyseinäelementit, joiden saumajakoa korostavat mustat hattulistat. Rakennejärjestelmänä toimistosiivissä on keskivyöhykeen ruusukepilarijärjestelmä, josta 1. kerroksessa on paikoitellen käytössä yksinkertaistettu versio. Alakattokasetointi ei enää laajennusvaiheessa muodosta yhtenäistä kenttää, vaan keski- ja laitavyöhykkeiden kasetoinnit eroavat toisistaan sekä tyypin että alakattokoron puolesta. Pohjajärjestelmän joustavuuden kannalta laajennusvaihe on kuitekin lähes samaa luokkaa jalustaosan alkuperäisvaiheen kanssa. Keskivyöhykkeen väliseiniä on tehty sekä elementeistä että rapattuna harkkorakenteena. Myös harkkoseinä on poistettavissa, koska sen yläpuolella oleva palkki on kannatettu pilariruusukkeista.



Laajennusvaiheen jalustaosan alakattomaailmaa. amoy 2013

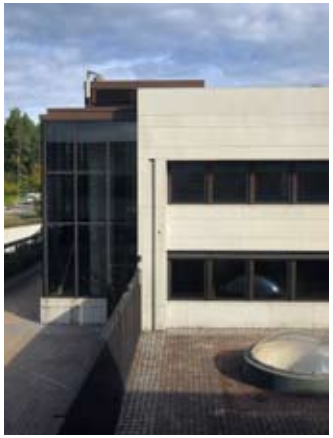
↑ C-siipi 2. krs. Toisen kerroksen pilariruusukkeiden syvennyksissä on kattoikkunat.

→ C-siipi 1. krs. Ensimmäisen kerroksen kattoruusukkeiden aukoissa ei ole kattoikkunoita vaan pelkästään valaisimet.

↘ D-siiven 1. krs. Poikkisiipien ensimmäisessä kerroksessa on käytössä pilariruusukejärjestelmän yksinkertaistettu versio. amoy 2013



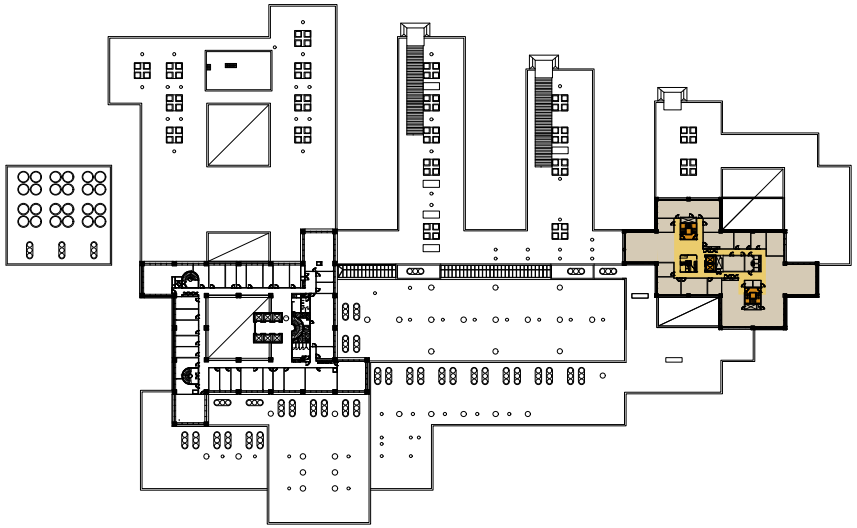
↓ Kuvat alla: Laajennusvaiheen jalustaosan poistumistieportaat sijaitsevat sakaroiden tai poikkisiipien umpipäädyissä. amoy 2013.



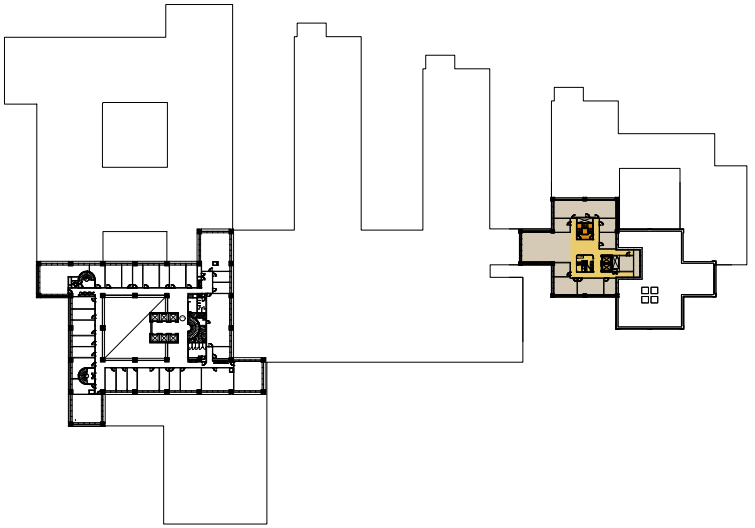




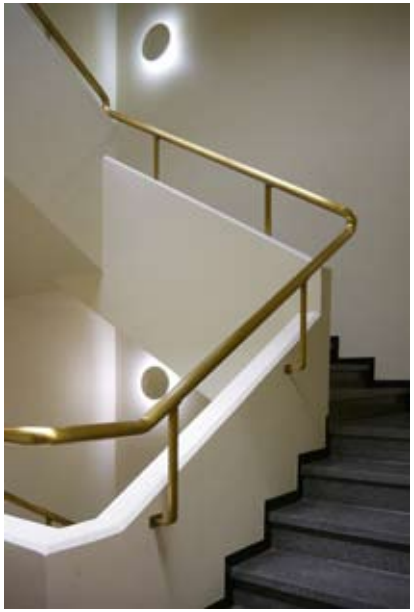




4.-5. KRS 1/2000



6. KRS 1/2000





↑ Pohjolan toimitalo, tilaryhmäkaavio 6 , B-torni laajennusvaihe – toimistot, 1/2000. amoy 2013

← ←←
B-tornin poistumistieporras. Valaisinkuvut on A-tornin pääportaan valaisimen tapaan valettu betonista. amoy 2013

↓ B-torni 4. krs. Pohjoispään avokonttoritila.



(6) B-TORNI LAAJENNUSVAIHE – TOIMISTOT

Laajennusvaiheessa rakennuskokonaisuuden pohjoispäähän rakennettiin B-torni eräänlaiseksi pikkuveljeksi alkuperäisvaiheen A-tornille. A-tornin tapaan varsinaiset tornikerrokset alkavat tekniikkakerroksen eli kolmannen kerroksen yläpuolelta. Tornikerroksista kerrokset 4 ja 5 ovat pohjaltaan identtiset. Kuudennessa kerroksessa pohjapinta-ala pienenee, millä aikaansaadaan tornin yläosan porrastuminen. Tässäkin otettiin esimerkkiä A-tornista.

Alakattojen ja väliseinäjärjestelmän kohdalla noudatetaan laajennusvaiheen jalustaosan arkkitehtuuria. Rakennejärjestelmänä on osittain pilariruusukejärjestelmä, mutta sen rinnalla kahdella porrashuoneella on tärkeä merkitys osana kantavaa rakennetta.

B-tornin runkosyvyys on hyvin pieni ja porrastornit eivät anna samanlaista mahdollisuutta tilojen avaamiseen kuin pilariruusukkeet. Tästä johtuen pohjat jäävät paikoitellen tehottomiksi ja toimistohuonevyöhyke hyvin kapeaksi nauhaksi portaiden ympäri kiertävän kulkualueen ja ulkoseinien väliin.

Porrashuoneiden yläpuolella on käytetty samanlaisia neljän kattokupuikkunan sarjoja kuin pilariruusukkeiden kohdalla. Tämä tekee muuten melko suljetuista porrashuoneista kauniit ja valoisat.









↗ Hissiaula ja sen keskellä sijaitseva pilariruusuke toimivat kerrosten kokoavana elementtinä. Hissipaketin taakse sijoittuu rungon sisäinen keskivyöhyke, joka pitää sisällään aputiloja ja neuvotteluhuoneen. amoy 2013.

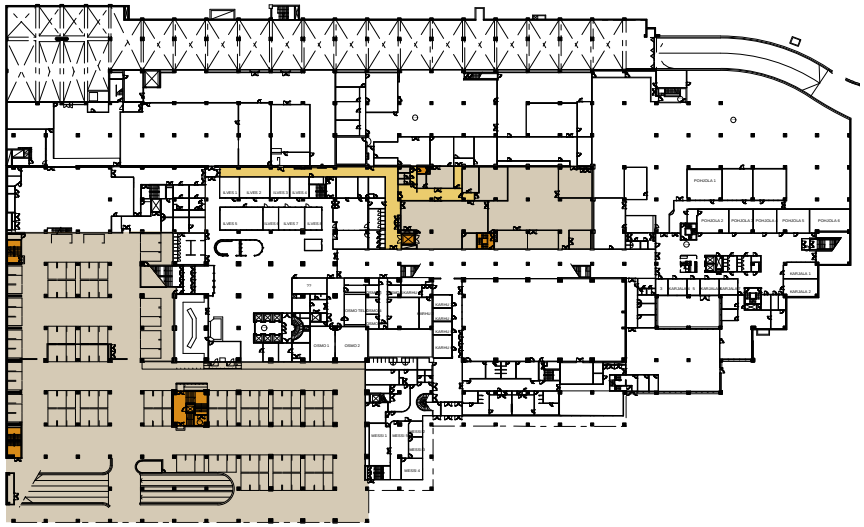
→ B-torni 4. krs, toimistohuone. amoy 2013



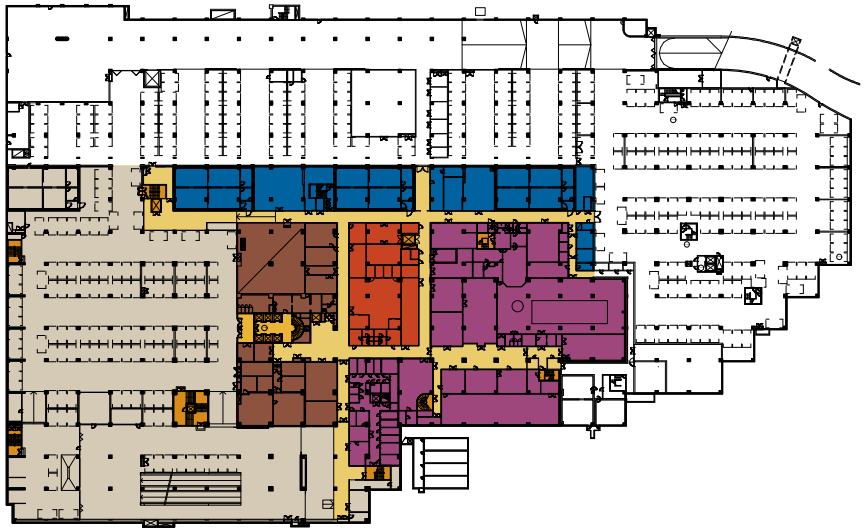
→ B-torni 4 krs, käytävä. amoy 2013

→→ B-torni 5. krs, näkymä käytävältä keskusaulaan. Porrashuoneen ovi vasemmalla. amoy 2013

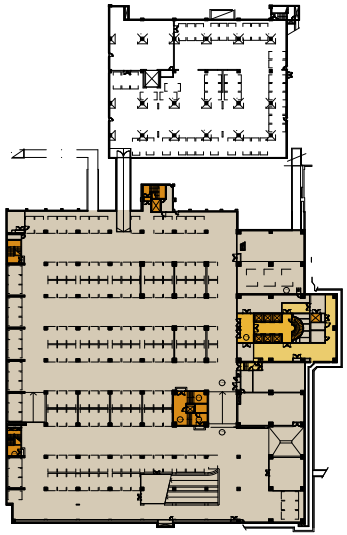
← B-torni 6. krs. 6. krs:n sisustus on uusittu 2000-luvun alkukymmenellä. Uudessa väliseinäjärjestelmässä ja etenkin alakattodetaljoinnissa on havaittavissa piirteitä vanhasta detaljoinnista. amoy 2013



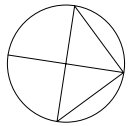
01. KRS 1/2000



02. KRS 1/2000



03. KRS 1/2000



KÄYTÄVÄT
AULAT
PORTAAT
YHTEISTILAT
WC- JA SOS.TILAT

TOIMISTOTILAT
NEUVOTTELUHUONEET
MUUT
VARASTOT, ARKISTOT YM.
TEKNISET TILAT

02. kellarikerroksen tilaryhmäkaavion väritys kuvastaa ko. kerroksessa käytettyjä symbolivärejä.

↑ Pohjolan toimitalo, tilaryhmäkaavio 7, kellari 1969 – huolto ja paikoitus, 1/2000. amoy 2013

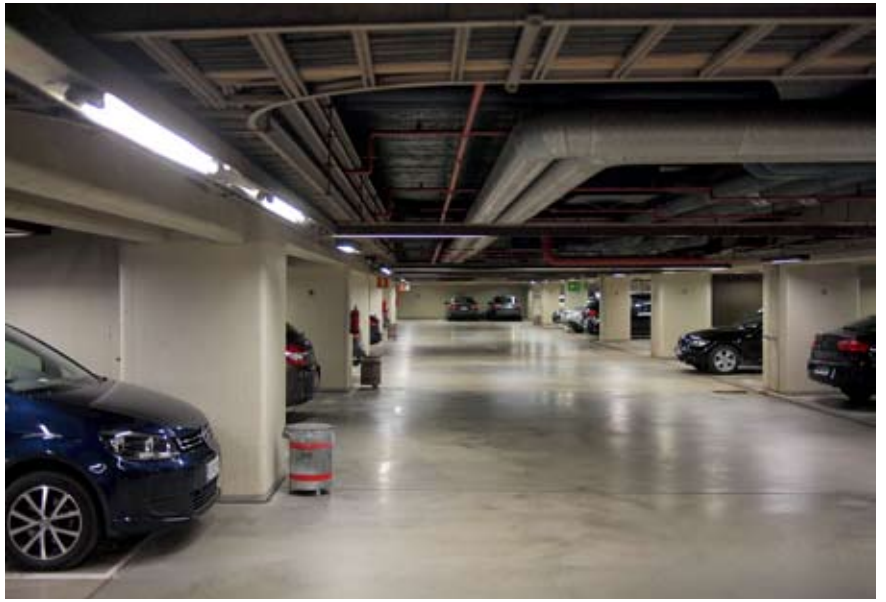
(7) KELLARI 1969 – HUOLTO, PAIKOITUS JA VIRKISTYS

Alkuperäisvaiheessa koko rakennuksen alle tehtiin useampikerroksiset kellaritilat. Osittain kellarit ulottuvat ylempien kerrosten rakennusrungon ulkopuolelle, mutta toisaalta taas osa kellaritilasta on ulkotilaan auki olevaa autokantta. Lämpimän ja lämmittämättömän tilan raja ei eri kerroksissa seuraa toisiaan. Kellariin sijoitettiin paikoitusta, rakennuksen huoltotiloja sekä henkilökunnan harraste- ja virkistystiloja. Kellaritilat saavat jonkin verran valoa kattoikkunoista, joita on sijoitettu valo- ja välipihoille.

Kerrostaso 02 on kokonainen kellarikerros ja 03 puolikas kerros. Lisäksi kerrostason 01 pinta-alasta noin puolet on kellarinomaisessa käytössä.[1] Tämän lisäksi tasolla 04 on pieni tekniikkakerros. Jos kerrostason 01 lämmittämätön autokansi otetaan mukaan laskelmiin, on alkuperäisvaiheen kellaripinta-alasta yli puolet paikoitustilaa.

1 Kerrostoso 01 on puiston puolella maantasokerros.





↗ Kellaritaso 02. Ruskea huoltovyöhykke. amoy2013

↓ Kellaritason 02 käytävä. Sinisen, punaisen ja ruskean vyöhykkeen kulmaus. amoy 2013.



↑ Kellaritason 02 autohalli. amoy 2013.

↓ Uima-allas kerrostason 02 liikuntatiloissa. amoy 2013





↑ Kerrostason 01 autokansi on avoin puiston suuntaan. Autokannelta on yhteys puiston käytäväverkostoon sekä julkisivua maantasossa kiertävälle loggia-käytävälle. amoy 2013







↑ Kerrostason 02 autohallia. Vasemmassa reunassa Lapinmäentielle johtavan ajoluiskan kantavia rakenteita. amoy 2013.
← Ajoluiska kerrostason 02 autohallista Lapinmäentielle. amoy 2013
↙ Kerrostason 02 autokannen länsireunalta kohti itää. amoy 2013
↓ Hallin 02 katossa kiertävää putkistoa. amoy 2013.
↓↓ Keittiön lastauslaituri tasolla 02. amoy 2013.





Autohallit

Autohallitiloja on sijoitettu kerrostasoille 01, 02 ja 03. Ajoluiska näihin kaikkiin alkuperäisvaiheen paikoitustiloihin on Lapinmäentieltä. 01 tason autokansi on tarkoitettu vieraspysäköinnille ja kannelta on suora yhteys 01 tason henkilökunnan sisäänkäyntiaulaan tai suurieleisen portaan kautta 1 kerroksen entisiin asiakaspalvelutiloihin.

01 tason autokansi on avoin puiston suuntaan ja ulkotilaa, mutta kerrostasot 02 ja 03, joille ajoluiska tältä kannelta jatkuu, ovat puolilämmintä tilaa. Lapinmäentieltä tulevaa luiskaa pitkin tapahtuu myös huolto keittiön lastaussillalle, joka sijaitsee kerrostasolla 02.

Käyttötilat

Kellarin käyttötilat sijoittuvat pääosin tasolle 02. Tämän lisäksi tasolla 01, valokäytävän länsipuolelle jäävät tilat, joissa sijaitsi alkuperäinen keskusarkisto, voidaan luokitella kellaritiloiksi. Rajaus on kuitenkin häilyvä. Luonnonvalon osalta tilat eivät eroa paljoakaan samalla ker-





rostasolla sijaitsevasta henkilökunnan sisäänkäyntiaulasta.

Kellarin kerrostason 02 käyttötiloja halkovat leveät käytävät, joille antavat intensiivisen luonteen seinäpintojen voimakkaat värit. Värit auttavat orientoitumista, mutta niihin voidaan myös liittää toimintojen mukaisia symbolimerkityksiä[1]:

- Ruskealla vyöhykkeellä on huolto (pesu ja siivous sekä siivoushenkilökunnan sosiaalitilat).
- Punaisella vyöhykkeellä sijaitsee toimistotarvike- ja paperivarastoja.
- Sinisellä vyöhykkeellä sijaitsevat väestönsuojat[2] ja varavoimakone.
- Lilalla vyöhykkeellä sijaitsevat yläpuolella olevan keittiön aputilat sekä henkilökunnan harraste- ja liikuntatilat.

Ylempien kerrosten kellariin johtavien porrashuoneiden ovet on maalattu sen vyöhykkeen väriin, jolle portaat tasolla 02 johtavat.

1 Ks. symbolivärit edellisen aukeaman tilaryhmäkaaviossa 7.

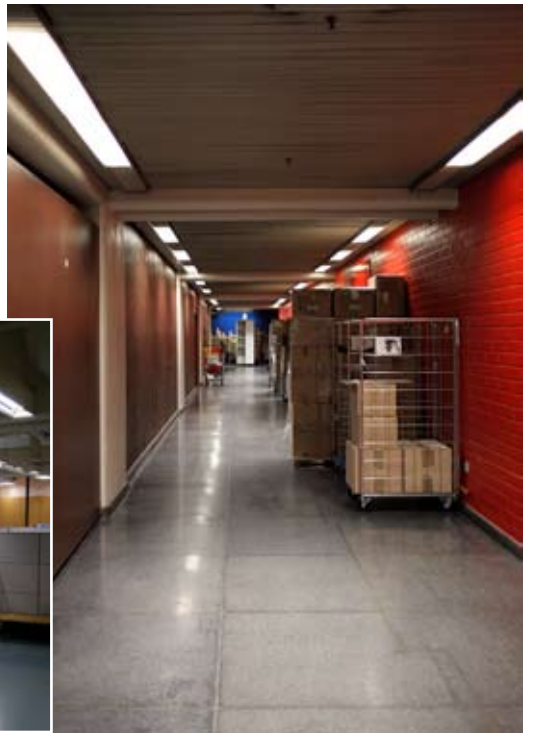
2 Väestönsuojat toimivat varastokäytössä.

↑ Kerrostaso 02, lilan ja punaisen vyöhykkeen väliseltä käytävältä kohti ruskeaa vyöhykettä ja pääporrasaulaa. amoy 2013

↗ Kerrostaso 02, reitti pääporrasaulaan. amoy 2013

→ Kerrostaso 02, näkymä ruskean ja punaisen vyöhykkeen välistä kohti sinistä. amoy 2013

↓ Kerrostason 01 alkuperäisessä keskusarkistossa toimii nykyisin postitus. amoy 2013





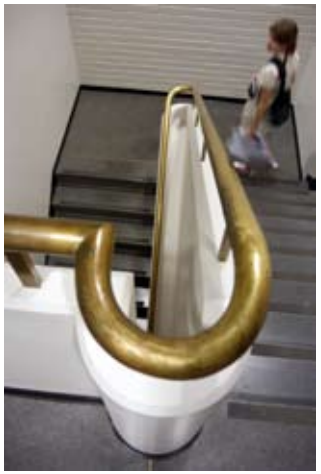


↑ Kerrostaso 02, sinisen vyöhykkeen toisessa väestönsuojassa toimii korjaus-verstas ja rakennuksen kierrätysmateriaalivarasto. amoy 2013

↓ ↓↓ Materiaalivaraston väliovia ja alakattokasetteja. amoy 2013







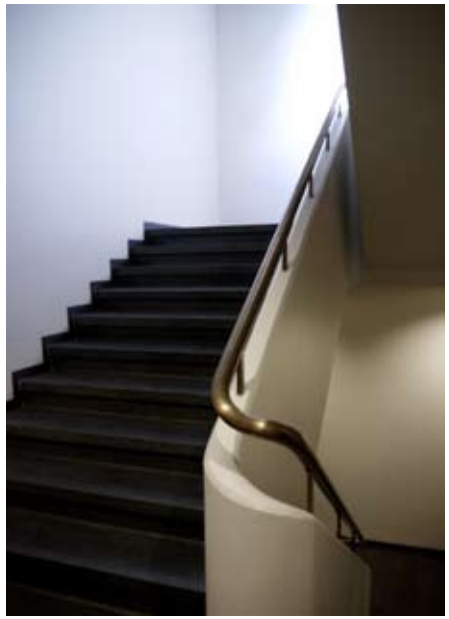


↑ Liikuntahallia ja kerrostason 02 harrastetiloja yhdistävä porras. amoy 2013

↓ ↘ Kellarista johtavat useat poistumistieportaat suoraan ulos. Portaat ovat yksinkertaiset, mutta kauniisti detaljoidut. amoy 2013



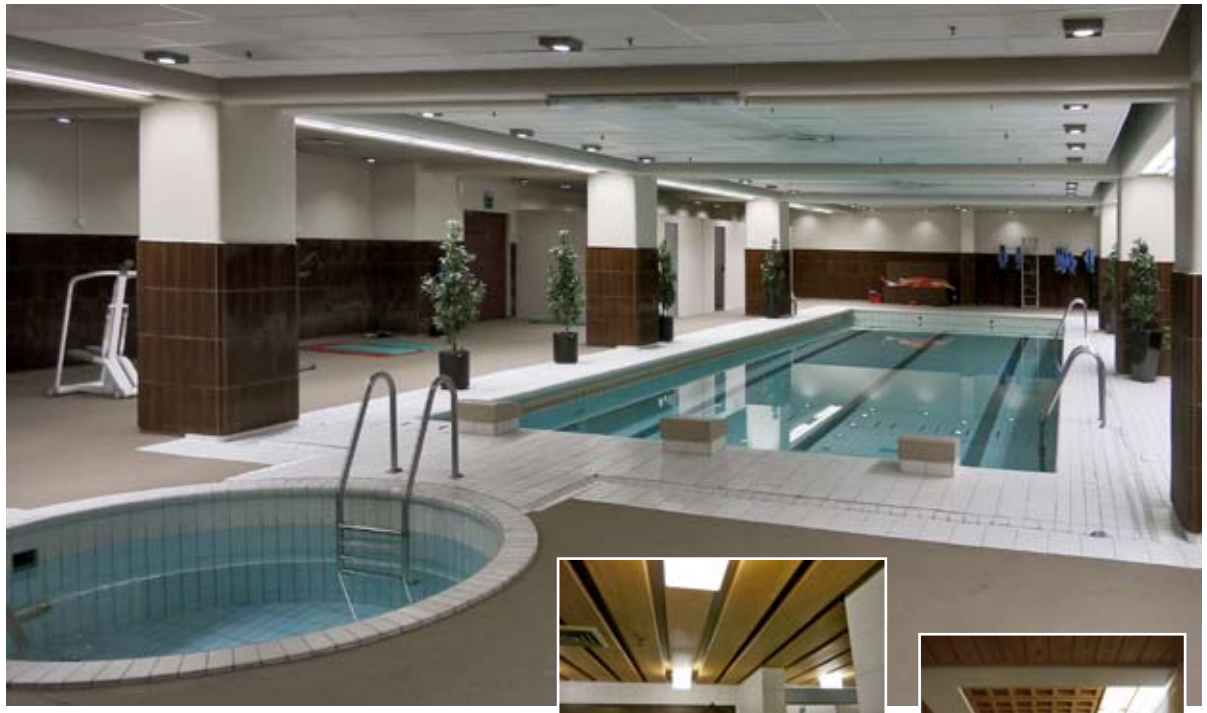




Harrastetilat

Pohjolan toimitalon alkuperäiseen huonetilaohjelmaan kuuluivat laajat henkilökunnan harrastetilat. Nämä sijaitsivat pääosin kellarin kerrostasolla 02. Tilat ovat porrasyhteydessä 01 kerrostason liikuntahalliin ja sen puku- ja saunatiloihin.[1]

1 Ks. tilaryhmä 1, yhteistilat.



← Uima-allasosasto alkuperäisessä asussaan. Pohjolan toimitalo, Arkkitehtilehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

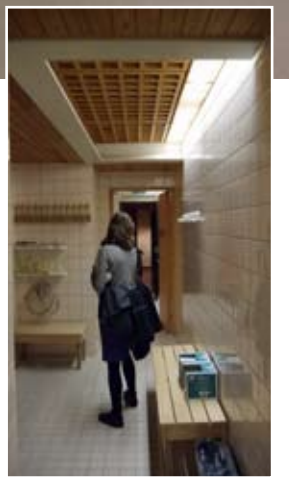
→ Kerrostaso 02, uima-allasosasto on säilyttänyt pienistä muutoksista huolimatta hyvin alkuperäisen ulkonäkönsä. amoy 2013

↓ ↓↓ Kerrostaso 02, liikuntatiloja. amoy 2013







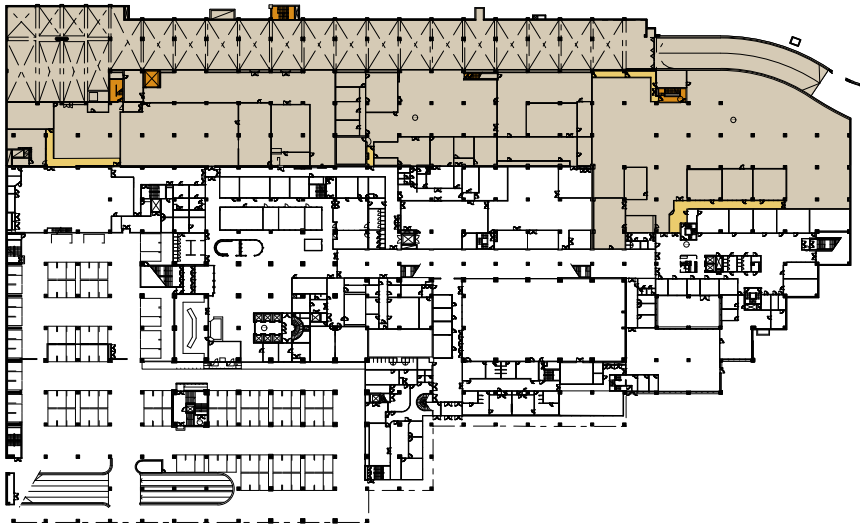


→ Kerrostaso 02, uima-allasosaston ja liikuntatilojen välisen pukuhuoneen detaljointia. amoy 2013

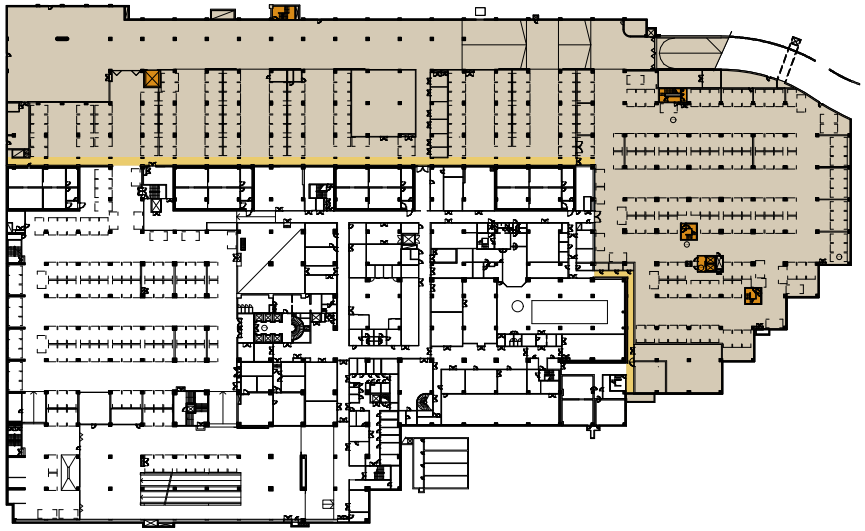
→ Kerrostaso 02, uima-allasosastoon liittyvät sauna- ja neuvotteluhuonetilat. amoy 2013

↓ Kerrostason 02 ampumarata. amoy 2013

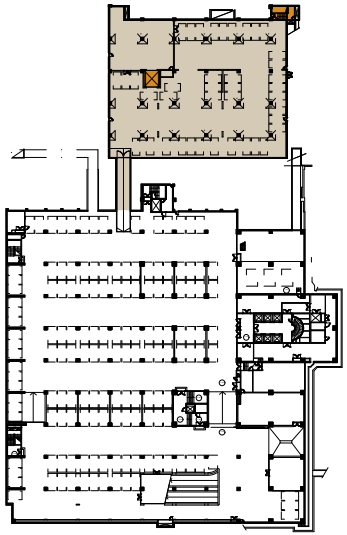




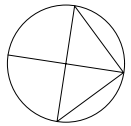
01. KRS 1/2000



02. KRS 1/2000



03. KRS 1/2000



KÄYTÄVÄT
AULAT
PORTAAT
YHTEISTILAT
WC- JA SOS.TILAT

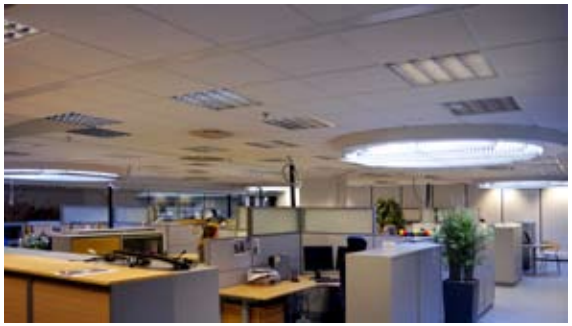
TOIMISTOTILAT
NEUVOTTELUHUONEET
MUUT
VARASTOT, ARKISTOT YM.
TEKNISET TILAT

↑ Pohjolan toimitalo, tilaryhmäkaavio 8, kellari laajennusvaihe – huolto ja paikoitus, 1/2000. amoy 2013

(8) KELLARI LAAJENNUSVAIHE – HUOLTO JA PAIKOITUS

Kuten myös alkuperäisvaiheessa, levisivät kellarikerrokset laajennusvaiheessa useammassa kerroksessa koko laajennusosan alle. Toiminnallinen jako kellarikerrosten välillä oli nyt alkuperäisvaihetta selvempi. Kellarikerroksen 01 keskellä sijaitsivat ATK-konesalit valvomoineen, pohjoispäässä sijaitsi keskusarkisto ja eteläpäässä varastotilaa. Kellarikerros 02 oli varattu kokonaan huoltoliikenteelle ja paikoitukselle. Tätä kerrostasoa palveli uusi ajoluiska, joka tehtiin rakennuksen pohjoispäähän. Ajoluiska jatkui koko rakennuksen pituisena ja kahden kerroksen korkuisena sisäkatuna. Kerrostasolle 03 tehtiin lisäksi lajennusvaiheessa pienehkö varastotila, joka sijaitsee hieman erillään alkuperäisestä paikoitushallista.

Rakenneratkaisuna uusissa kellaritiloissa ovat pääosin sienipilarit. Kerrostason 01 kellaritiloja valaisivat alkuperäisvaiheen tapaan suuret pyöreät kattoikkunat, joita sijoitettiin valo- ja välipihoille.



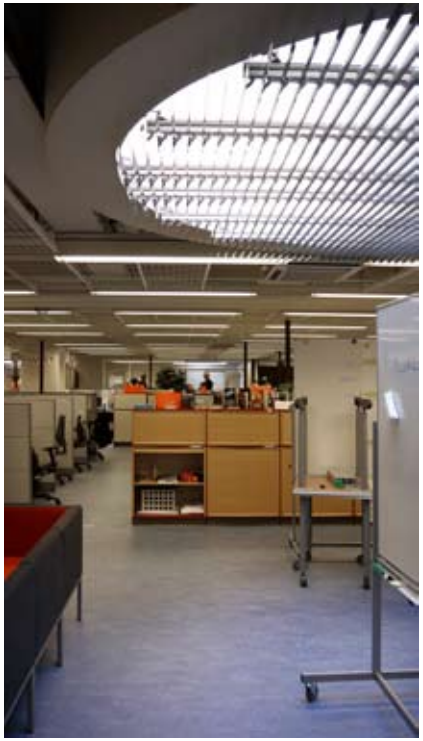


↑ Kerrostason 01 varastotiloja on otettu toimistokäyttöön. amoy 2013
→ Kerrostason 01 arkistohyllyjä. amoy 2013



→ Kerrostason 02 sisäkatu etelästä päin. amoy 2013
↓ Kerrostason 02 paikoitushalli. amoy 2013







↑ Kerrostason 01 eteläpään entisiä varastotiloja on muutettu kattoikkunoita hyödyntäen toimistokäytöön. amoy 2013

↓ Arkistokäytössä edelleen olevaa varastotilaa. amoy 2013 ↑ Vanhempia arkistoja. amoy 2013



↓ Kerrostaso 02, sisäkadun bussipysäkki. amoy 2013





↑ Kerrostason 01 entiset ATK-salit ovat tällä hetkellä pääosin tyhjillään. Väliseinäjärjestelmänä ovat laajennusvaiheen väliseinäelementit hattulistoin. amoy 2013

Kerrostaso 01, varastot ja arkistot

Kerrostaso 01 oli laajennusvaiheessa lähinnä arkisto- ja varastokäytössä lukuunottamatta keskiosan ATK-saleja. Myöhemmin eteläpään tiloja on otettu toimistokäyttöön. Tämän ovat osittain mahdollistaneet suuret, pyöreät kattoikkunat, joiden kautta tiloihin saadaan luonnonvaloa. Rakennuksen pohjoispäässä samalla periaatteella on entisiin arkistotiloihin rakennettu sisääntuloaulaan liittyviä neuvotteluhuoneita.

Kerrostaso 02, sisäkatu ja paikoitus

Laajennusvaiheessa kerrostason 02 länsilaidalle tehtiin koko rakennuksen pituinen sisäkatu. Kadun pituus on 170 metriä, leveys 13 metriä ja se on kahden normaalikerroksen korkuinen. Katu palvelee huolto- ja paikoitusliikennettä. Sisäkatua kaunistavat länsiseinän murrettusävyiset värikentät.

Paikoitus on sisäkadun varrella järjestynyt pienehköihin taskuihin. Nämä on erotettu kapeilla pilareilla jalankulkureitistä, joka kulkee laajennusosan ja alkuperäisosan saumakohdassa.



↑ Kerrostasolle 02 rakennuksen pohjoispäässä johtava ajoluiska. amoy 2013

→ Kerrostaso 02, sisäkatu pohjoispäästä nähtynä. amoy 2013

↘ Kerrostaso 02, sisäkatu eteläpäästä nähtynä. Sisäkadun kääntöympyrä etualalla sijaitsee maanpäällisten ulkoseinien ulkopuolella. amoy 2013

↓ Kerrostaso 02, sisäkadun varren parkkitaskuja. amoy 2013

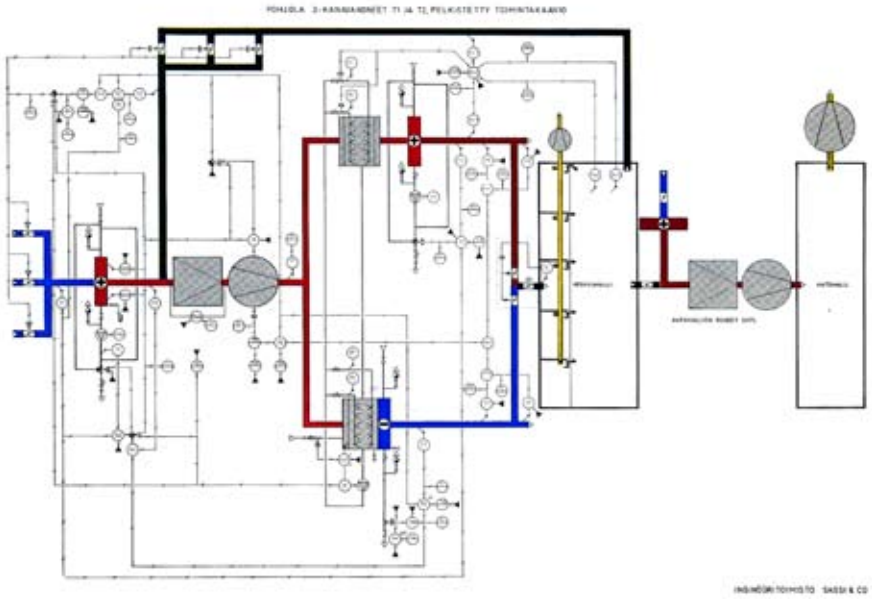
↓↓ Paikoitusalueen reunalla kulkeva, pilareilla erotettu loggiakäytävä. amoy 2013











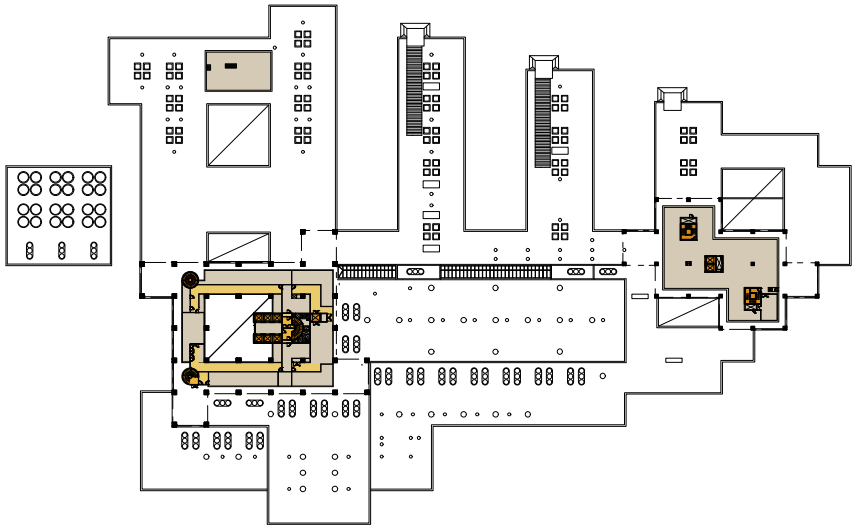
↑ Pohjolan toimitalo, 2-kanavakoneet T1 ja T2, pelkistetty toimintakaavio. Insinööritoimisto Sassi & Co. LVI Pohjolassa, LVI-lehti N:o 2/1970.



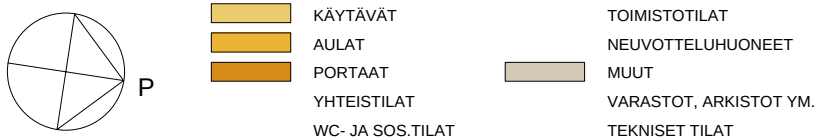


↑↑ B-tornin jalustaosan katolta kuvattuna. Alimmaisena näkyy sisäänvedetty tekniikkakerros. amoy 2013

↑ B-tornin tekniikkakerros. Näkymä eteläsakaran alta. amoy 2013



3. KRS 1/2000



↖ Pohjolan toimitalo, tilaryhmäkaavio 9, 3.kerros – tekniikka, 1/2000. amoy 2013

(9) 3. KERROS – TEKNIIKKA



Jo kilpailuvaiheessa rakennuksen tekninen ratkaisu perustui siihen, että "insinöörikerros" sijoitettiin kolmanteen kerrokseen, jolloin kanavointi oli mahdollista hoitaa suoraan sekä jalustakerroksiin että torniosaan. Tällä keskitetyllä ratkaisulla vältyttiin edestakaisilta kanavavedoilta. Rakennustoimikunta asetti suunnittelun perustaksi joustavan lämpötilan ja ilmamäärän säätöominaisuudet, jonka toteuttamiseksi päädyttiin 2-kanavajärjestelmään. 2-kanavajärjestelmän olennaisin osa on sekoitusyksikkö, jossa huonetermostaatti ohjaa toimilaitetta niin, että huoneilma pysyy vakiona ja yksikkö saa kulloinkin sopivan annoksen kylmää tai lämmintä ilmaa.[1]

Ilmastointilaitteita testattiin koetalossa ja lopullisessa ratkaisussa käytettiin Buensond & Stacey:n yksikköä sekä ikkunapenkkiin että kattoon sovitettuna. Säädettävä yksikkö on ulkovyöhykkeessä pilariväli, koska pystykanavat (kylmä- ja lämminilma) sijaitsevat vuorottain joka toisessa pilarissa.

Ilmankierto alkuperäisessä rakennusvaiheessa oli yksinkertaistettuna seuraava: A-tornin toimistohuoneisiin puhallettu raitis ilma kulkeutui ääniloukkujen kautta keskushalliin. Huomattava osa keskushallin lämpimästä ilmasta hyödynnetiin vielä autohallien ilmanvaihdossa, jonka jälkeen se puhallettiin kirjapainon katolta ulos.

1 K. Sassi, LVI Pohjolassa. LVI-lehti N:o 2/1970.
Ks. Luku 4, Tilajoustavuus ja toistuvat rakennusosat, "Ikkunapenkkijärjestelmä",

↗ A-torni jalustaosan katolta kuvattuna. Alimmaisena näkyy sisäänvedetty tekniikkakerros. amoy 2013

→ A-tornin tekniikkakerroksen kupariverhousdetaljointia. amoy 2013



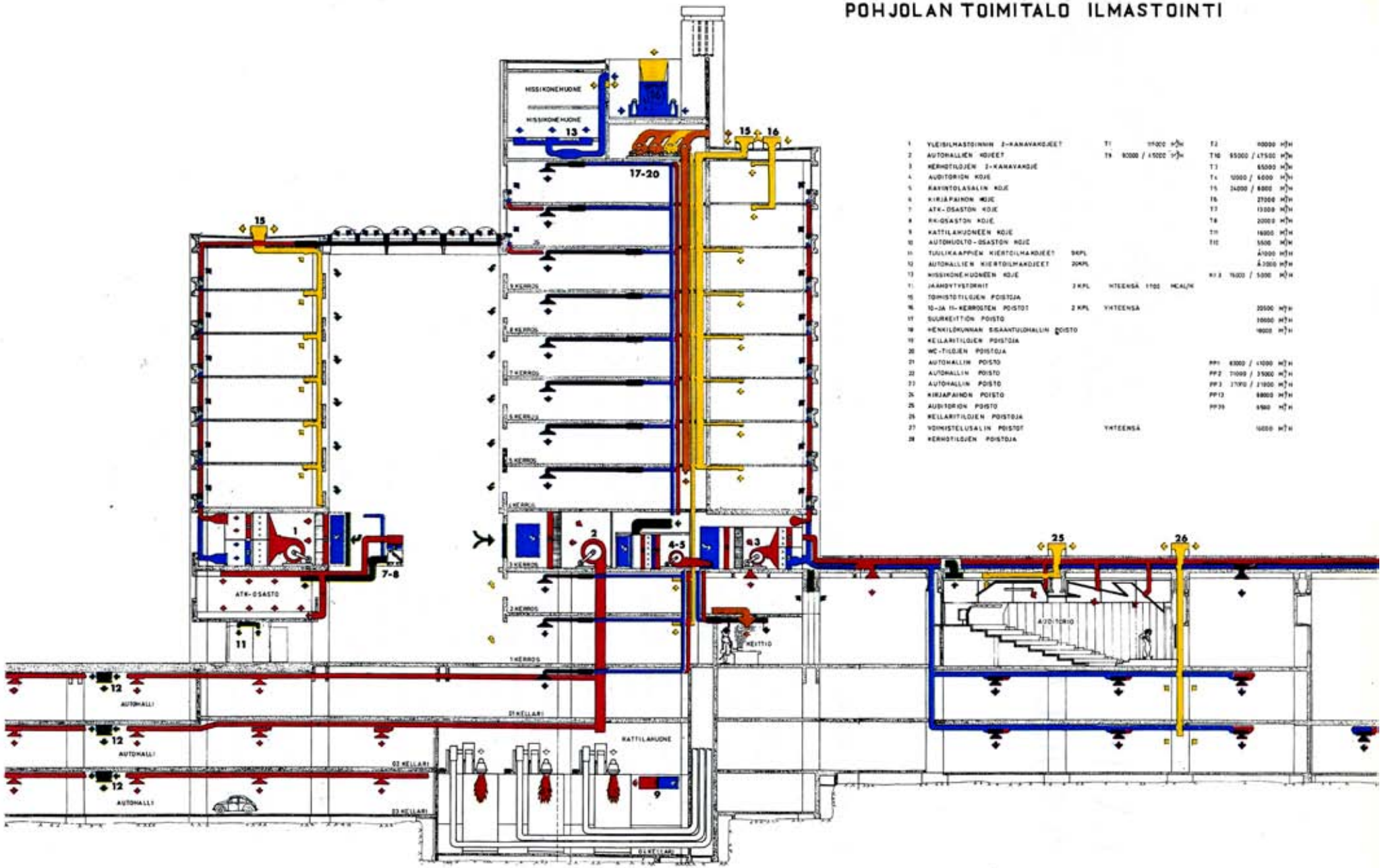


Tekniikkakerros on sisäänvedetty muusta julkisivusta, mikä irrottaa samalla tornin yläkerrokset jalustaosasta. Julkisivuissa näkyvä ilmavuus ei paikan päällä kuitenkaan sellaisenaan toteudu. Tekniikkakerroksen sisäänvedetty julkisivu on kuparipeltiverhoiluineen huolellisesti detaljoitu, mikä on pääosin kuitenkin havaittavissa ainoastaan kattotasolta.

Laajennusvaiheessa periaatetta tornikerroksia ja jalustaosaa erottavasta tekniikkakerroksesta jatkettiin sellaisenaan, millä on suurempi merkitys arkkitehtonisen kokonaisuuden kuin tekniikan kannalta, koska B-torni on niin huomattavasti A-tornia pienempi.

Huomattavalta osalta vanha tekniikka ja toimintaperiaate on rakennuksessa edelleenkin käytössä.

POHJOLAN TOIMITALO ILMASTOINTI



1	YLEISILMASTOINNIN 2-KANAVAKOJEET		T1	111000 m³/h	T2	110000 m³/h
2	AUTOHALLIEN KOJEET		T9	80000 / 45000 m³/h	T10	85000 / 47500 m³/h
3	KERHOTILOJEN 2-KANAVAKOJE				T3	65000 m³/h
4	AUDITORION KOJE				T4	12000 / 6000 m³/h
5	RAVINTOLASALIN KOJE				T5	24000 / 8800 m³/h
6	KIRJAPAINON KOJE				T6	27000 m³/h
7	ATK-OSASTON KOJE				T7	13000 m³/h
8	RK-OSASTON KOJE				T8	20000 m³/h
9	KATTILAHUONEEN KOJE				T11	16000 m³/h
10	AUTOHUOLTO-OSASTON KOJE				T12	5500 m³/h
11	TUULIKAAPPIEN KIERTOILMAKOJEET	9KPL				Å1000 m³/h
12	AUTOHALLIEN KIERTOILMAKOJEET	20KPL				Å3000 m³/h
13	HISSIKONEHUONEEN KOJE				R13	19000 / 5000 m³/h
14	JÄÄHDYTYSTORNIT	2 KPL	YHTEENSÄ 1100 KCAL/h			
15	TOIMISTOTILOJEN POISTOJA					
16	10-JA 11-KERROSTEN POISTOT	2 KPL	YHTEENSÄ			20500 m³/h
17	SUUREKITTIÖN POISTO					10000 m³/h
18	HENKILÖKUNNAN SISÄANTULOHALLIN POISTO					18000 m³/h
19	KELLARITILOJEN POISTOJA					
20	WC-TILOJEN POISTOJA					
21	AUTOHALLIN POISTO				PP1	83000 / 41000 m³/h
22	AUTOHALLIN POISTO				PP2	71000 / 35000 m³/h
23	AUTOHALLIN POISTO				PP3	27000 / 21000 m³/h
24	KIRJAPAINON POISTO				PP13	68000 m³/h
25	AUDITORION POISTO				PP39	6980 m³/h
26	KELLARITILOJEN POISTOJA					
27	VOIMISTELUSALIN POISTOT		YHTEENSÄ			16000 m³/h
28	KERHOTILOJEN POISTOJA					





← Pohjolan toimitalo ilmastointi, Insinööritoimisto Sassi & Co. LVI Pohjolassa, LVI-lehti N:o 2/1970.
↓ ↑ → Kuvia A-tornin tekniikkakerroksesta. amoy 2013







6 POHJOLAN TOIMITALO – ANALYYSI JA ARVOT





Pohjolan toimitalo (Lapinmäentie 1) on mitä suurimmassa määrin oman aikakautensa tuote. 1960-luvun arkkitehtuurivirtaukset: järjestelmäajattelu, moduulimitoitus, rationalismi, konstruktivismi sekä vaatimus arkkitehtuurin anonyymiudestä vaikuttivat suunnittelun taustalla. Monet 1960-luvun ihanteet hiipuivat jo seuraavalla vuosikymmenellä, eikä Pohjolan toimitalonkaan vastaanotto kollegoiden parissa ollut varaukseton.[1] Jälkeenpäin katsottuna Pohjolan toimitalo ennakoi kuitenkin monella tapaa seuraavien vuosikymmenten arkkitehtuurin kehitystä.

Toisaalta rakennuksen vaikutteita voidaan hakea 1960-lukua paljon kaukaisemmasta historiasta, 1800- ja 1900-lukujen vaihteen arkkitehtuurista. Ilmeisenä lähtökohta jo kilpailun järjestämisvaiheessa oli jatkaa Gesellius-Lindgren-Saarisen Helsingin ydinkeskustaan suunnitteleman Pohjolan talon (v. 1901) viitoittamalla tiellä.[2] Kansallisromanttisen esikuvansa lailla uudesta toimitalosta haluttiin tehdä oman aikakautensa kokonaistaideteos. Uuden toimitalon suunnitteluun paneuduttiin yksityiskohtia ja sisustusta myöten suurella huolella ja samalla talotekniikka nivottiin osaksi talon kokonaisratkaisua ja arkkitehtuuria. Pohjolan toimitalon arkkitehtonisille ratkaisuille saatiin esikuvia Juhani Kataisen mukaan myös 1900-luvun alun yhdysvaltalaisesta toimistoarkkitehtuurista.[3]

Ajallinen murros

Pohjolan toimitalo on moninainen rakennus, joka asettuu erilaisiin ajallisiin murroskohtiin.

Toimitalon arkkitehtuurikilpailun osallistujista Aalto (1898-1976) , Revell (1910-1964) ja Sirén (1918-2013) olivat kansainvälistä mainetta saavuttaneita ja kotimaassa tunnettuja ja arvostettuja arkkitehteja. Osallistujista arkkitehti Eino Tuompo oli tuntemattomin, mutta vuonna 1917 syntyneenä edusti kuitenkin myös jo vanhempaa, toimintansa vakiinnuttanutta arkkitehtikuntaa. Revellin yllättävän kuoleman johdosta toimitalosta tuli kutsukilpailusta voiton myötä näytön mahdollisuus nuoremmalle arkkitehtipolvelle. Revellin toimiston[4] vetovastuuseen siirtynyt Heikki Castrén oli syntynyt vuonna 1929 ja toimitalon suunnittelua kilpailu-, luonnos- ja pääpiirustusvaiheessa vetänyt Juhani Katainen vuonna 1941. Voidaan miettiä, olisiko Pohjolan toimitalo muodostunut samanlaiseksi Viljo Revellin ohjauksessa.

Rakennusteknisesti, julkisivujensa toistuvuudessa, rakennusta voisi luulla ainakin osittain elementtitekniikalla toteutetuksi. Toimitalo on kuitenkin täysin paikalla rakennettu. Oltiin käsityövaltaisen rakentamisen loppusuoralla. Yksittäisissä rakennusosissa teolliset tuotteet, esim. ikkunoissa ja alakattokasetoinneissa, valtasivat kuitenkin jo alaa.

Rakennushistorialliset ja arkkitehtoniset arvot

Seuraavassa on analysoitu ja arvioitu Pohjolan toimitalon arkkitehtuuria ja rakennushistoriallisia arvoja ulko- ja sisäarkkitehtuurin osalta. Arvotus on tämän työn kuluessa tekijöille muodostunut näkemys rakennuksen ja sen eri osien merkityksestä. Näkemystä on hiottu eteenpäin keskusteluissa ohjausryhmän jäsenten kanssa.

Etenkin uudemman arkkitehtuurin kohdalla rakennuksen rakennushistorialliset arvot sekoittuvat arkkitehtonisiin arvoihin. Rakennushistorialliset arvot muodostuvat toki osittain puhtaasta rakennushistoriallisesta todistusvoimasta, mutta sillä, kuinka hyvin rakennus toteuttaa sille asetettuja erilaisia toiminnallisia ja taiteellisia tavoitteita, on niin ikään suuri merkitys. Näiden tavoitteiden toteutumista voidaan pitää rakennuksen arkkitehtonisena arvona.



↑ Pohjolan toimitalo Lapinmäentieltä valmistumisensa jälkeen. Pohjolan toimitalo, Arkkitehti-lehden esittelyaineisto, kuvat Risto Kamunen ja Matti Saanio. AmA

1 Osasyynä tähän saattoi olla se, että jo toimimista suuryhtiön palveluksessa pidettiin moraalisesti arveluttavana.

2 Eräänä osoituksena tästä olivat kilpailuvaiheen suunnitelmat vuolukivestä julkisivumateriaalina.

3 Juhani Kataisen haastattelu 5.11.2013.

4 Revell & Co.:n toimintaa jatkoi vuonna1965 Heikki Castrén & Co.











↑ Pohjolan toimitalon alkuperäisosaa Lapinmäentieltä. amoy 2013 → →→ Pohjolan toimitalon alkuperäisosan detljointia. amoy 2013

POHJOLAN TOIMITALON ARKKITEHTUURI

Pohjolan toimitalon alkuperäisvaihe edustaa 1960-luvun lopun toimistoarkkitehtuuria. Kutsukilpailun ensimmäinen vaihe umpeutui loppuvuodesta 1964 ja alkuperäinen rakennus valmistui vuonna 1969. Suunnitteluun ja rakentamiseen käytettiin yhteensä noin viisi vuotta.

Pohjolan toimitalon arkkitehtuurille ei ole mitään ilmeistä kotimaista tai ulkomaista esikuvaa, mutta samantyyppisiä aiheita oli kylläkin käytetty ulkomaisissa toimistorakennuksissa jo 1950-luvulta lähtien. Enemmän yhtymäkohtia löytyy myöhempien vuosikymmenien suomalaiseen toimistorakentamiseen, jossa Heikki Castrén & Co.:lla ja sen jatkajalla Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttilalla oli tärkeä osansa.

Pohjolan toimitalon 1970-luvun lopulla suunniteltu ja 1980-luvun aikanana toteutettu laajennusvaihe on selkeän alisteinen alkuperäiselle arkkitehtuurille sekä massoittelullisesti että arkkitehtonisilta aiheiltaan. Laajennusosat jatkavat rakennukselle alkuperäisvaiheessa luotua logiikkaa pienin variaatioin. Kokonaisuudessaan laajennusvaihe ei nouse arkkitetonisesti alkuperäisvaiheen tasolle. Ehkä 1960-luvun lopun arkkitehtuuriaiheiden jatkaminen 1980-luvulla osoittautui vaikeaksi tehtäväksi.

ULKOARKKITEHTUURI

Massoittelu

Pohjolan toimitalon massoittelu on pääpiirteiltään yksinkertainen: matala jalustaosa leviää tontin muotojen mukaan porrastuen, jättäen väliinsä luonnonvalon kannalta tarpeellisia sisä- ja välipihoja. Tältä jalustalta nousevat rakennuksen eteläpään ja pohjoispään toimistotornit. Sisäänvedetty tekniikkakerros erottaa torni- ja jalustaosia toisistaan.

Lähtökohdiltaan asetelma jalustasta ja tornista muistuttaa edeltävien vuosikymmenten veistoksellisia ratkaisuja, etenkin kun A-torni on pohjamuodoltaan säännöllinen "siipipyörä". Tornin yläkerrosten porrastuminen häivyttää kuitenkin tehokkaasti veistoksellista muotoa eri suunnista tarkasteltaessa ja lähentää jalustaosan ja tornin arkkitehtuuria toisinsa.

Peruslähtökohdiltaan laajennusvaiheen massoittelu onnistuu julkisivuarkkitehtuuria paremmin rakennuksen alkuperäisen logiikan seuraamisessa ja täydentämisessä. Jalustaosa voidaan nähdä vaakatasossa leviävänä sienirihmastona, jossa toimistosiivet ja välipihat vuorottelevat ja josta tornit nousevat maanpäällisinä



↑ Pohjolan toimitalo koillisesta. Edessä oikealla laajennusosa ja B-torni, taustalla kauempana vanhempaa vaihetta ja A-torni. amoy 2013

itiöeminä. Laajennusvaiheen B-torni on tämän ajattelun mukaisesti vasta kehitysvaiheessa oleva sieni täysikasvuisen A-tornin rinnalla. Valitettavasti B-tornin kehitys on jäänyt keskeneräiseksi myös arkkitehtuurin osalta ja sen mittakaavallinen pienuus on ongelmallinen sekä näkymien että sisätilojen käytön kannalta.

Julkisivuarkkitehtuuri

Pohjolan toimitalon julkisivukäsittely vaihtelee rakennuksen eri osissa: jalustassa ja torneissa, mutta kaikkinensa ulkoarkkitehtuurin aihepaletti on suurelle rakennukselle hyvin niukka. Julkisivuarkkitehtuuri on hyvin vähäeleistä, jopa riisuttua. Ajan hengen mukaisesti voidaan puhua myös anonyymistä arkkitehtuurista. Taakse ovat kuitenkin jo jääneet 1960-luvun alkupuolen toimistotaloissa yleiset rasterijulkisivut.

Pohjolan toimitalon julkisivuissa korostetaan konstruktivismin tyyliopin mukaisesti kantavaa rakennetta. Se ei kuitenkaan jää pelkäksi kuvaksi kantavasta järjestelmästä; graniittiverhous seuraa tarkasti betonipilareiden ja palkkien todellista muotoa. Tässä mielessä



↑ Pohjolan toimitalo kaakosta Huopalahdentieltä. B-torni ei kohoa kunnolla jalustaosan yläpuolelle. amoy 2013

rakennus toteuttaa hyvin aikakauden vaatimusta arkkitehtuurin rakenteellisesta rehellisyydestä.[1] Seurauksena tästä on toisaalta ajan arkkitehtuurille ominainen piirre: vaikka rakenteiden muotoaiheet ovat voimakkaita, jää lähietäisyydeltä tarkastellessa kaipaamaan hienosyisempää mittakaavallista vaihtelua. Tämä korostuu entisestään laajennusvaiheessa, jossa mm. torniosan profilointia on karsittu, eikä julkisivuarkkitehtuurin loogista järjestelmää ole noudatettu 1960-lukulaisella systemaattisuudella. Vähäeleisessä arkkitehtuurissa logiikan merkitys korostuu. Kaikkinensa laajennusvaiheen ulkoarkkitehtuurin on parhaimmillaan rakennuk-

1 Rakenteessa voidaan toisaalta nähdä myös yhtymäkohtia 1900-luvun alun toimistorakennuksiin, jotka samaan tapaan betonrunkoisina oli verhoiltu tiilellä tai luonnonkivilaatoilla.



↑ Pohjolan toimitalo lännestä välipihan ylitse kohti A-tornia. amoy 2013

sen länsireunalla, eteläistä sisäpihaa ja läntisiä välipihoja reunustavissa toimistosiivissä.

Piha-alueet ja liittyminen ympäristöön

Pohjolan toimitalon piha-alueet on käsitelty kiveyksin, muurein ja istutuksin. Näistä etenkin Lapinmäentien puoleinen sisäänkäyntiaukea suihkulähteineen on tärkä osa alkuperäistä kompositiota. Suurmaisemassa rakenus ja etenkin A-torni muodostavat tärkeän maamerkin. Erityisen tärkeitä maisemassa ovat näkymät Kangaspellonpuiston suuntaan.

























Alkuperäisvaihe

Pohjolan uuden toimitalon sisätiloja lähdettiin alusta alkaen suunnittelemaan hyvin kunnianhimoisesti. Tässä näkyi korostetusti Gesellius-Lindgren-Saarisen Pohjolan talon esimerkki: sisustusuunnittelu ulottui istuskeluryhmiin ja oven vetimiin ja painikkeisiin saakka.[1] Myös tilaohjelma oli poikkeuksellinen sisältäen normaalien toimisto- ja aputilojen lisäksi mm. laajat henkilökunnan seurustelu- ja virkistystilat.

Tärkeässä osassa Pohjolan toimitalon sisäarkkitehtuurissa ovat tilajoustavuuteen liittyvät rakenneosat kuten väliseinäjärjestelmät ja alakatot. Toinen tärkeä osa-alue ovat rakenteelliset järjestelmät. Betoniset pilari- ja palkkirakenteet ovat voimakkaasti esillä sisätiloissa ja niiden ulkomuotoa on hiottu pitkälle myös arkkitehtuurin näkökulmasta. Molemmat edellämainitut on lisäksi nivottu onnistuneesti rakennuksen teknisiin järjestelmin kuten ilmanvaihtoon. Sisätilojen arkkitehtuuri toteuttaa hyvin pitkälle järjestelmäajattelun liittynyttä kenttämäistä rakennetta.

Rakenteellinen jaottelu noudattaa julkisivukäsittelyn jakoa; jalustaosalla ja tornilla on omat rakennejärjestelmänsä, kellaritilojen rakenteet erottaa jalustaosan kaksoisprimääripalkkirakenteesta palkkien ja pilareiden kulmapyöristys. Myös alakattokasetointi noudattaa samaa jakoa. Kaikkien osa-alueiden yhdistävänä päämääränä on ollut mahdollistaa toimistotilojen väliseinien vapaa sijoittelu.

Tyylillisesti sisätilojen voidaan katsoa edustavan 1960-lukulaista konstruktivismia ainakin rakenteen voimakkaan korostumisen kannalta. Rakennuksen kantavan rakenteen lisäksi tämä näkyy myös esimerkiksi väliseinäjärjestelmien arkkitehtuurissa.

Sisätiloissa 1960-lukulaisuus näkyy myös aula- ja käytävätilojen väljänä mitoituksena. Seuraavalla vuosikymmenellä energiakriisi kuristi pitkäksi aikaa aulatilojen mitoituksen minimiin.

1 Lapinmäentie 1 suunniteltu Pohjola -painike on yhä Abloyn mallistossa,

Alkuperäisvaiheen tärkeimmät sisätilat

Pohjolan toimitalon tärkein sisätila on pääsisäänkäyntiaula siihen aukeavine toimistokerroksineen. Pohjolan talon sisääntuloaula voidaan lukea tärkeiden 1960-luvun lopun sisätilojen joukkoon Suomessa. Nykyisessä suljetussa asussaan keskiaulasta valitettavasti puuttuu sen horisontaalinen ulottuvuus, joka vertikaalisuuden lisäksi on ollut tärkeässä osassa aulakokonaisuudessa. Katkaistu on myöskin visuaalinen yhteys aulasta lähtevälle keskuskäytävälle, jonka varrelle keskittyvät tärkeimmät yhteistilat. A-torni on kokonaisuudessaan säilynyt erittäin hyvin alkuperäisessä asussaan, vain ylimmän kerroksen tiloissa on tehty kattavampia tilajako- ja sisustusmuutoksia.

Muita erikseen esiin nostettavia alkuperäistiloja ovat ruokasali ja entinen painosali, joissa molemmissa kattorakenteet ovat tärkeässä osassa. 01 kerroksen henkilökunnan sisäänkäyntiaulaan liittyvä, kattoikkunoiden ympärille keskittyvä naisten ehostusaula kalusteineen on hieno jäänne alkuperäisestä ajattelusta ja arkkitehtuurista. Vastaparin sille muodostaa sisäänkäyntiaulan toisella puolella miesten wc-tilojen voimakkaan 1960-lukulainen interiööri. Erityistä huomiota rakennuksessa on myöskin kiinnitetty erilaisten puku- ja saunatilojen viimeisteltyyn detaljointiin.

Jalustaosan toimistotilat eivät muodosta yhtä ehjää kokonaisuutta kuin tornin toimistokerrokset, mutta muodostavat hyvin suunnitellun ja pääosin hyvin säilyneen 1960-luvun lopun toimistoympäristön, jossa on pystytty saavuttamaan tavoitteet tilojen joustavudesta.

Laajennusvaihe

Laajennusvaiheessa 1960-luvun joustavista alakatto- ja väliseinäjärjestelmistä tehtiin omat, huolella suunnitellut versionsa. Tilojen arkkitehtuuri ei enää toteuta järjestelmäajattelun kenttämäisyyttä, mutta samankaltaiseen joustavuuteen on päästy toisin keinoin. Etenkin uusi väliseinäjärjestelmä on yhtä näyttävä kuin alkuperäinenkin ja toiminnallisesti vielä alkuperäistäkin joustavampi.

Näyttävin 1980-luvun tila on rakennuksen eri osia yhdistävä uusi valokatu, jonka arkkitehtoniseen ilmeeseen ovat vaikuttaneet alempien kerrosten alkuperäisvaiheesta periytyvät rakenteet. Valokatuun liittyvät toimistosiivet pienten edusaukioiden välityksellä. Edusaukioilla ja toimistosiipien toisessa kerroksessa laajennusvaiheen ns. pilariruusuke-rakennejärjestelmä pääsee parhaiten oikeuksiinsa. Ylimmässä kerroksessa pystytään hyödyntämään järjestelmään liittyvää neljän kattoikkunan ryhmää. Samanlaiset kattoikkunan ryhmät kaunistavat myös B-tornin porrastorneja. Porrastornien ympärille B-tornissa kiertyvät tilat ovat runkosyvyydeltään oudon tehottomat, eikä sisäarkkitehtuuri muutenkaan kohoa alkuperäisvaiheen tasolle.

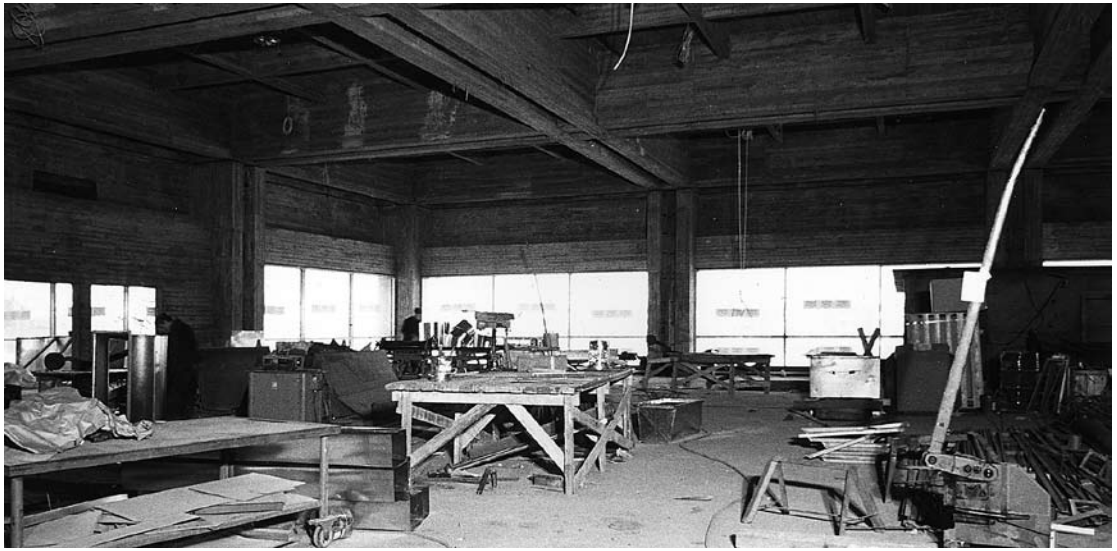
Rakennuksen toimivuus

Pohjolan toimitalo on hyväkuntoinen ja säilyttänyt hämmästyttävän hyvin alkuperäisen arkkitehtuurinsa. Rakennus on pystynyt täyttämään toimistotyön muuttuvat vaatimukset yli 40 vuoden ajan ilman suuria muutoksia. Tätä voidaan pitää hyvänä todisteena suunnitteluvaiheessa tehtyjen ratkaisujen toimivuudesta.

Tilajoustavuus on ollut yksi toimistoarkkitehtuurin suurimmista kysymyksistä 1900-luvun puolivälistä lähtien. Pohjolan toimitalossa tilojen joustavuus on pystytty ratkaisemaan mallikaasti.[2] Väliseinä- ja alakattojärjestelmien lisäksi tärkeässä osassa tässä ovat rakennuksen teknisten järjestelmien, etenkin ilmanvaihdon, ratkaisut.

Rakennuksen toimivuuden kannalta oleellisia ovat myös maanpäällisten kerrosten alla monessa tasossa leviävät kellarikerrokset, jotka sisältävät rakennuksen huollon ja autopaikoituksen.

2 Tilajakomuutoksen asennuksineen pystyy toteuttamaan muutamassa päivässä. (Kiinteistöpäällikkö Timo Kiurun haastattelut syksyllä 2013)



↑ Rakennusaikainen valokuva Pohjolan toimitalon ruokasalista. PkA

POHJOLAN TOIMITALON ARVOT

Vuonna 1969 valmistunut Pohjolan toimitalo on erittäin tärkeä 1960-luvun toimistorakennus. Asiakkaan kunnianhimoiset tavoitteet antoivat nuorille arkkitehdeille mahdollisuuden toteuttaa ajan ideaaleja ja henkilökohtaisia arkkitehtonisia tavoitteitaan. Pohjolan toimitalosta tuli aikansa kokonaistaideteos, mitä oli Gesellius-Lindgren-Saarisen jalanjäljissä lähdetty hakemaankin.

Rakennuksen suunnittelijoiksi valikoituivat, osin Revellin kuoleman johdosta, ohi kokeneempien ja maineikkaampien virkaveljiensä nuoret arkkitehdit Heikki Castrén ja Juhani Katainen. Molempien vaikutus näkyy seuraavien vuosikymmenten suomalaisessa arkkitehtuurissa. Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttilan suunnittelema laajennusvaihe toteutettiin 1980-luvun kuluessa ja valmistui vuonna 1988.

Pohjolan toimitalo on sekä ulko- että sisäarkkitehtuuriltaan erittäin hyvin säilynyt. Toimitalon julkisivuarkkitehtuuri on hyvin vähäeleistä ja seuraa tarkkaa kokonaislogiikkaa. Alkuperäisvaiheen julkisivuihin mahdollisesti tehtävien muutosten ja liittymien tulisi olla hyvin harkittuja ja huomioida julkisivujen loogi-nen järjestelmä. Eteläpuolen sisääntulopiha suihkulähteineen kuuluu alkuperäiseen kokonaissommitelmaan.

Alkuperäisvaiheen sisätilojen osalta on ymmärrettävä kiinteän ja irrallisen sisustuksen yksityiskohtien merkitys kokonaistaideteoksen osana. Myös sisätiloissa arkkitehtuurin alkuperäisten järjestelmien ymmärtäminen on muutosten yhteydessä tärkeää. Tekniset järjestelmät kuten ilmanvaihto ja rakenteet nivoutuvat osaksi rakennuksen alkuperäistä arkkitehtuuria. Etenkin alkuperäisen A-tornin sisällä mahdolliset muutokset tulisi tehdä erittäin harkiten ja vanhan arkkitehtuurin ehdoilla.

Laajennusosa jatkaa alkuperäisen arkkitehtuurin linjoilla. Laajennusvaihe on arkkitehtonisesti epätasaisempi, mutta nousee parhaimmillaan alkuperäisen tasolle. Laajennusvaihe luo 60-luvun ideoiden jatkajana ja varioijana talon arkkitehtuuriin rikastuttavan kerrostuman alkuperäisrakennuksen ja tulevien vaiheiden välille. Se toteuttaa myös moduuli- ja järjestelmäajattelun ideaa rakennuksen laajentumisesta saman moduuliruudukon sisällä. Laajennuksen rakennushistoriallinen arvo ei ole samaa luokkaa kuin alkuperäisrakennuksen.

LÄHDELUETTELO JA LYHENTEET

Painetut lähteet:

(ARK) Arkkitehti-lehti, vuosikerrat 1960-1978.
Pohjolan toimitaloa koskevat artikkelit löytyvät Arkkitehti-lehden numeroista 1-2/1967 s.2-4 ja 2/1970 s. 59-70.
Lisäksi rakennuksessa käytettyjen tuotteiden mainoksia on numerossa 5/1969.

Didrichsen, Maria (toim): Viljo Revell, "It was teamwork, you see". Näyttelyluettelo. Didrichsenin taidemuseon julkaisu no 35, Helsinki 2010.

Frampton, Kenneth: Modern architecture – a critical history, kolmas painos. Thames & Hudson Ltd, Singapore 1996.

Hurme, R., Häyrynen, M., Penttala, V., Putkonen, L. ja Soini, E.: Betoni Suomessa. Suomen Betonitieto ry, Jyväskylä 1991.

Hoffmann, Kurt & Pagenstecher, Alex: Büro- und Verwaltungsgebäude. Julius Hoffmann, Stuttgart 1956.

Hohl, Reinhold: Bürogebäude – International Office Buildings. Verlag Gerd Hatje, Stuttgart 1968.

Junnila, Juhani (toim.): Toimisto huomenna. Rakennushallitus, 1988.

Koho, Timo: Suomalaisen arkkitehtuurin 60-luku - Konstruktivismi ja järjestelmäajattelu. Rakennustieto, Helsinki 1994.

Maunula, Jarmo (toim.): Suomi rakentaa 1965-1970. Sanomapaino, Helsinki, 1970.

Mukala, Jorma: Erään keskustelun vaikutus. Rakennettu Ympäristö -lehti 4/2013, s. 9-12.

Schmertz, Mildred F. (toim.): Office Building Design, Second Edition. McGraw-Hill Book Company, New York 1975.

Vuorinen, Juha: Vielä tunnistamattoman arvottamisesta. Artikkeli kokoelmassa: Museoviraston rakennushistorian osaston aikakauskirja 2. Museovirasto, rakennushistorian osasto, Helsinki, 2008.

Painamattomat lähteet:

Arkkitehtitoimisto CJN:n projektiluettelo 1964-2011. CJN Oy:n kotisivut www.cjn.fi. Noudettu 11.11.2013

Munkkiniemen rakennusinventointi 2003-2005, Helsingin kaupunginmuseo. Katsottu viim. 11.11.2013. http://www.hel.fi/hel2/kaumuseo/rakennusinventoinnit/munkka/aloita-tasta.htm

Haastattelut:

Arkkitehti Juhani Kataisen haastattelu Helsingissä 5.11.2013. Haastattelijoina Olli Helasvuo, Riikka Koivula, Tapani Mustonen ja Maren Nielsen.

Lapinmäentie 1:n kiinteistön huollosta Corbel Oy:ssä vastaavan kiinteistöpäällikkö Timo Kiurun haastattelut syksyllä 2013.

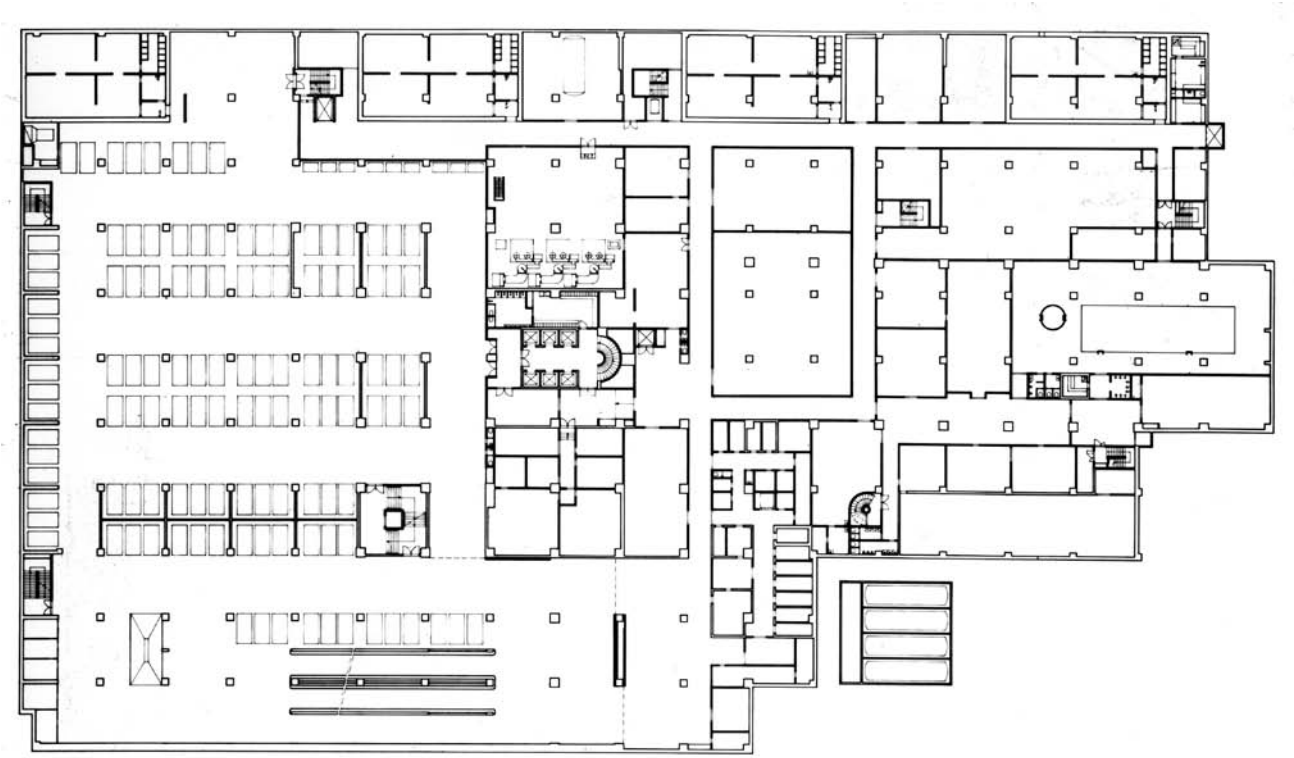
ARKISTOT JA LYHENTEET

amoy arkkitehdit mustonen oy
AmA Arkkitehtuurimuseon arkisto
JKA Juhani Kataisen henkilökohtainen arkisto
PkA Pohjolan kiinteistöarkisto, Lapinmäentie 1
ARK Arkkitehti-lehti

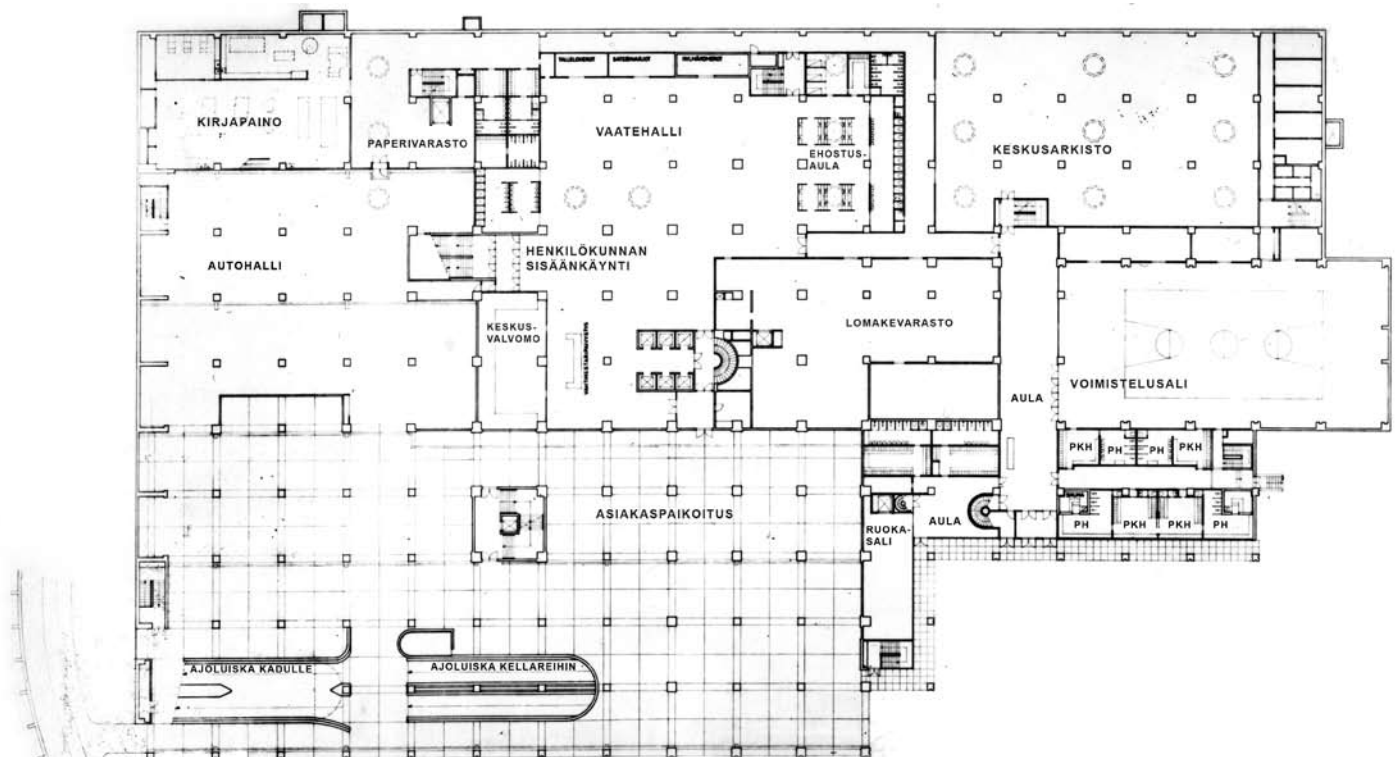
LIITTEET

LIITE 1: POHJOLAN TOIMITALO 1969

(Pohjapiirustukset 1:1000)
Arkkitehtilehden esittelyaineisto, Heikki Castrén & Co, 1969.
(Huom. Tekstejä tarkennettu.)



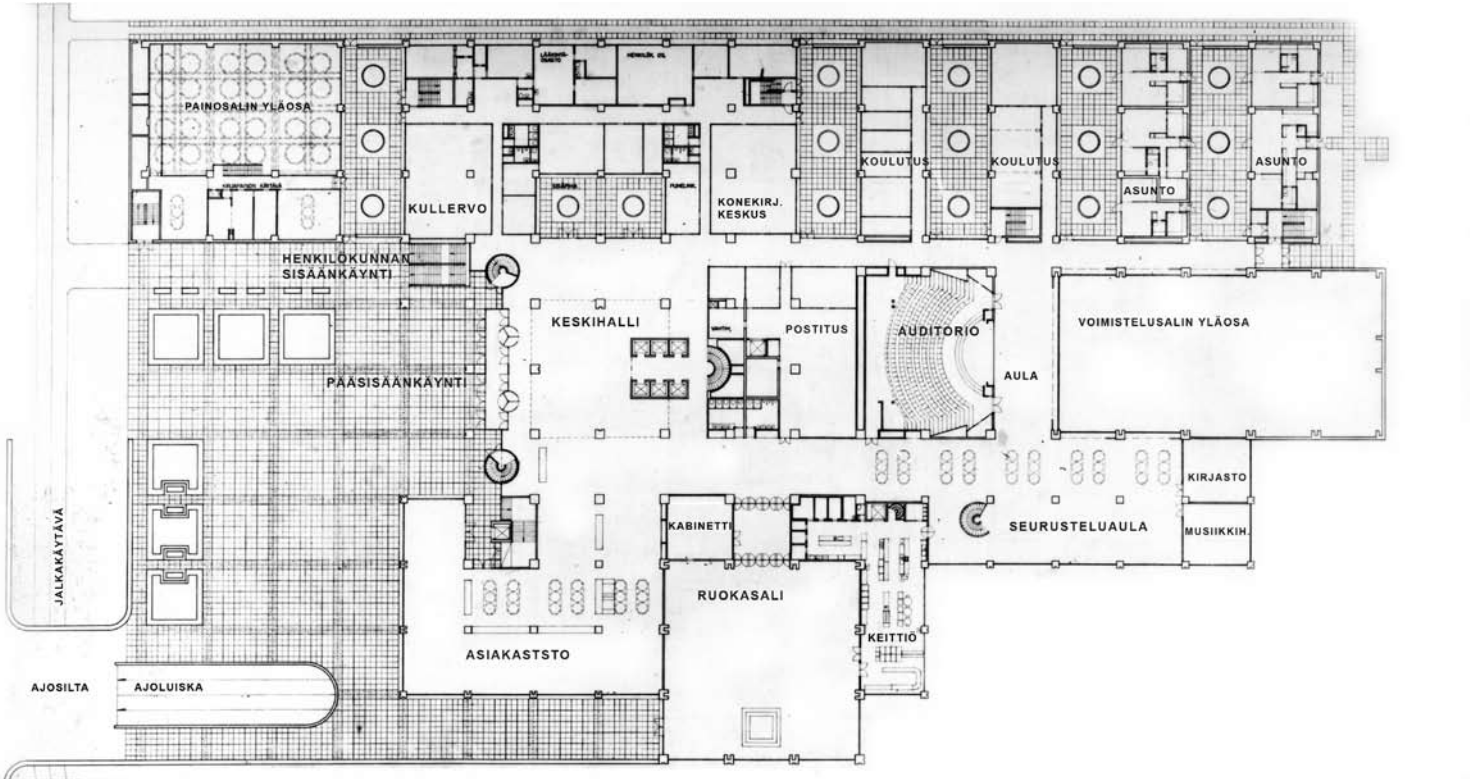
02. KELLARIKERROS



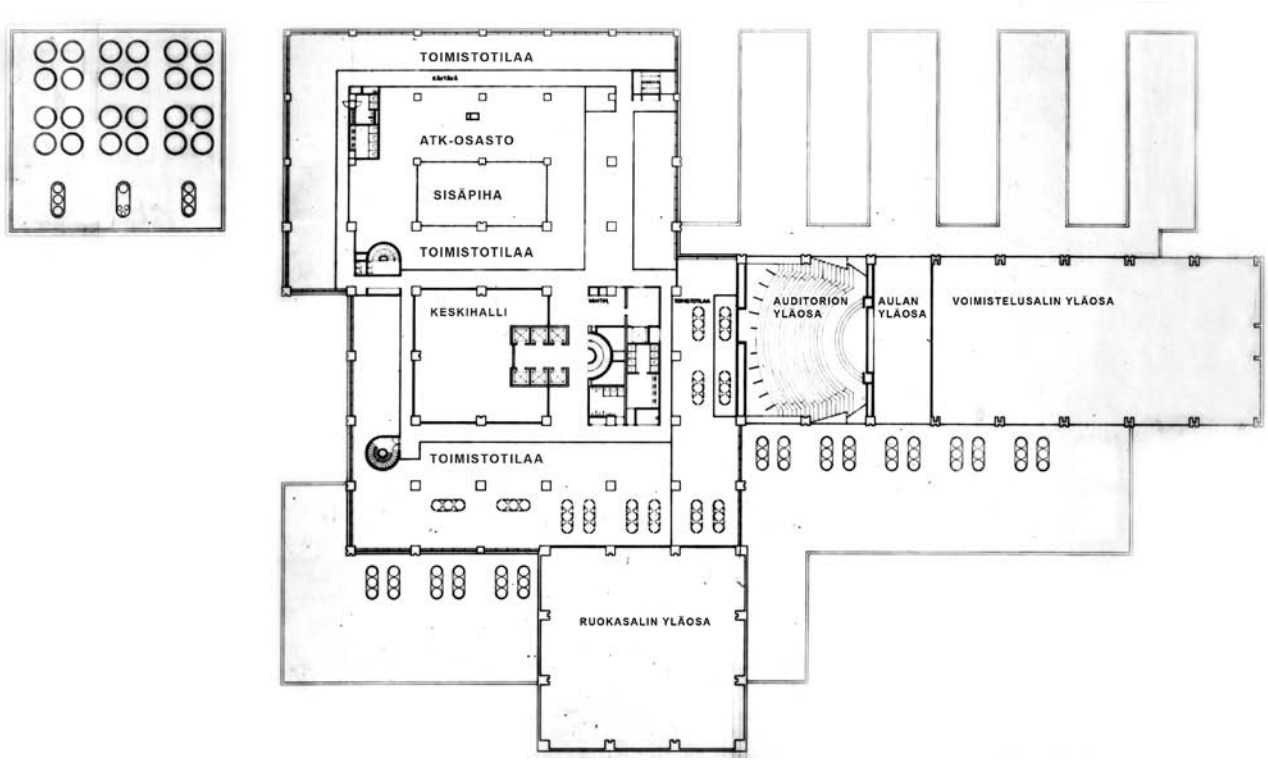
01. KELLARIKERROS

POHJOLAN TOIMITALO 1969

(Pohjapiirustukset 1:1000)
Arkkitehtilehden esittelyaineisto, Heikki Castrén & Co, 1969.
(Huom. Tekstejä tarkennettu.)



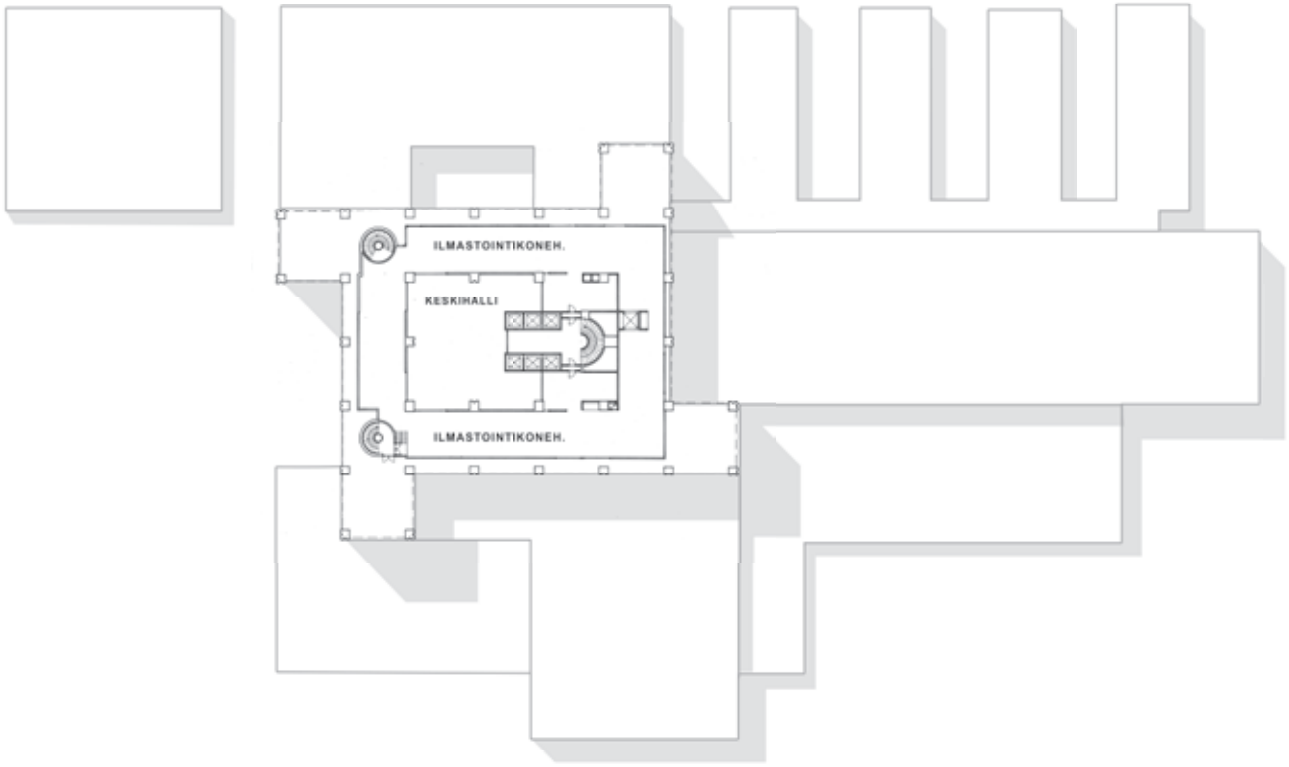
1. KERROS


TOIMISTOTILAA
ATK-OSASTO
SISÄPIHA
TOIMISTOTILAA
KESKIHALLI
AUDITORION YLÄOSA
AULAN YLÄOSA
VOIMISTELUSALIN YLÄOSA
TOIMISTOTILAA
RUOKASALIN YLÄOSA

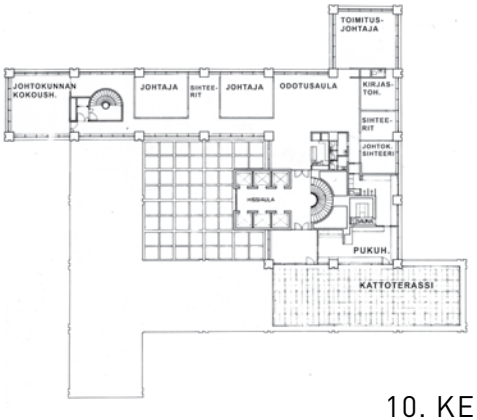
2. KERROS

POHJOLAN TOIMITALO 1969

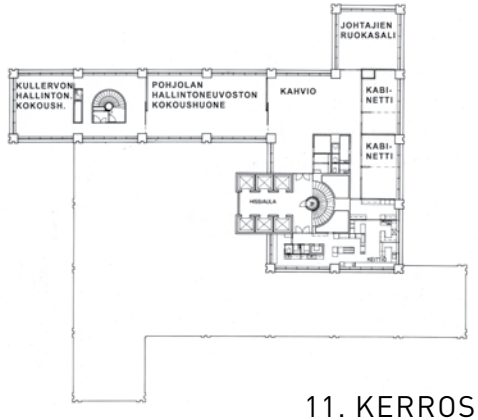
(Pohjapiirustukset 1:1000)
Arkkitehtilehden esittelyaineisto, Heikki Castrén & Co, 1969.
(Huom. Alkuperäisen pohjakuvan tekstejä tarkennettu ja taustalle lisätty rakennuksen kattokuva.)



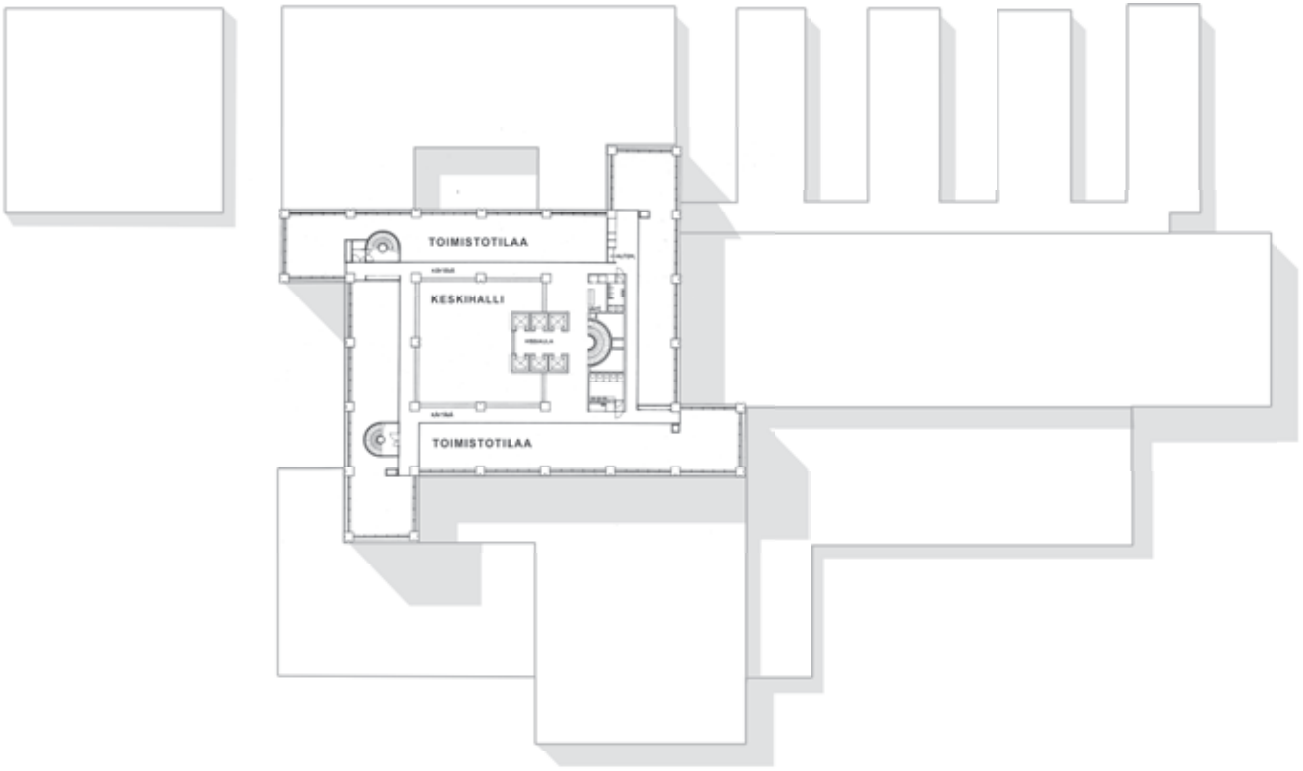
3. KERROS



10. KERROS



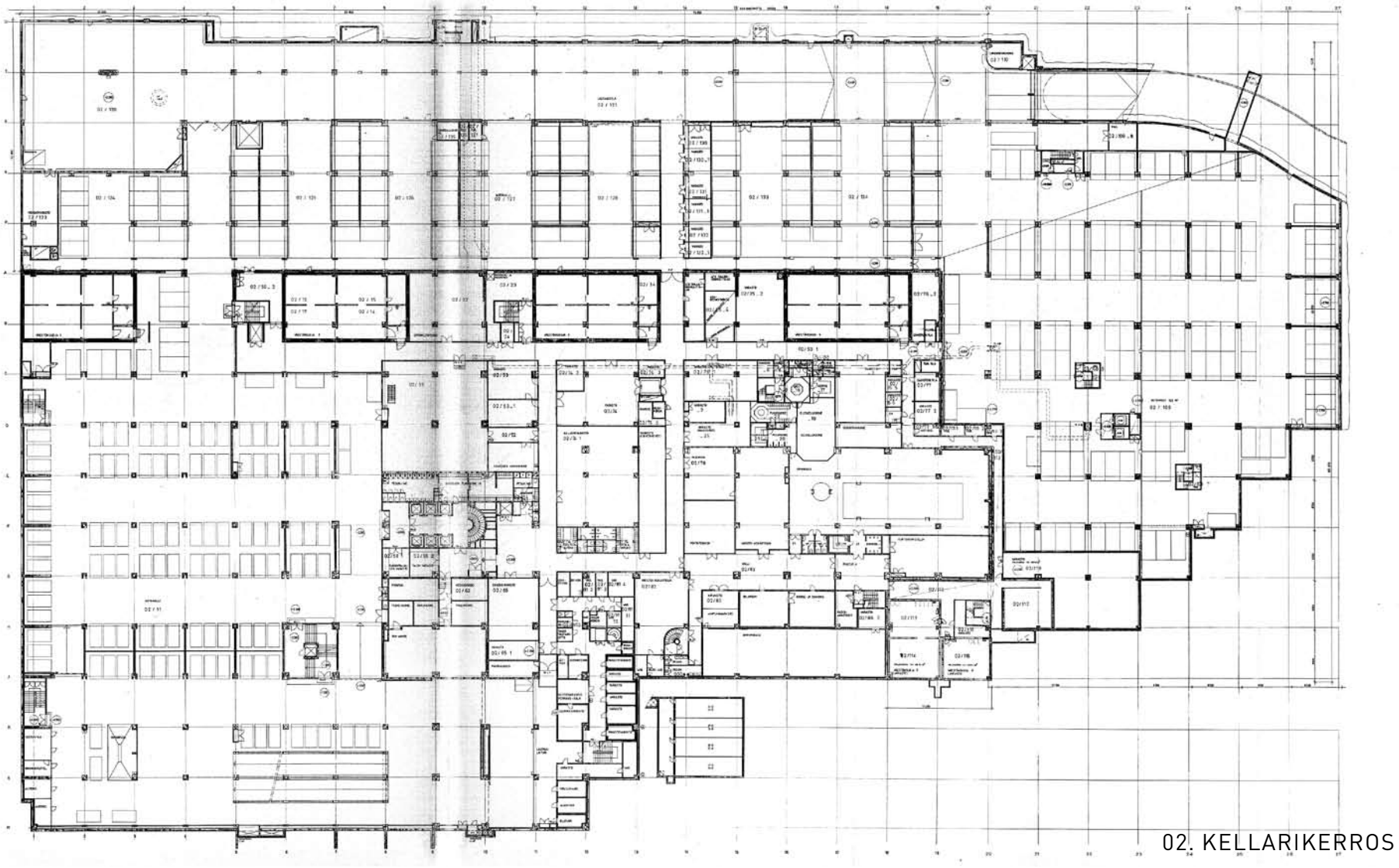
11. KERROS



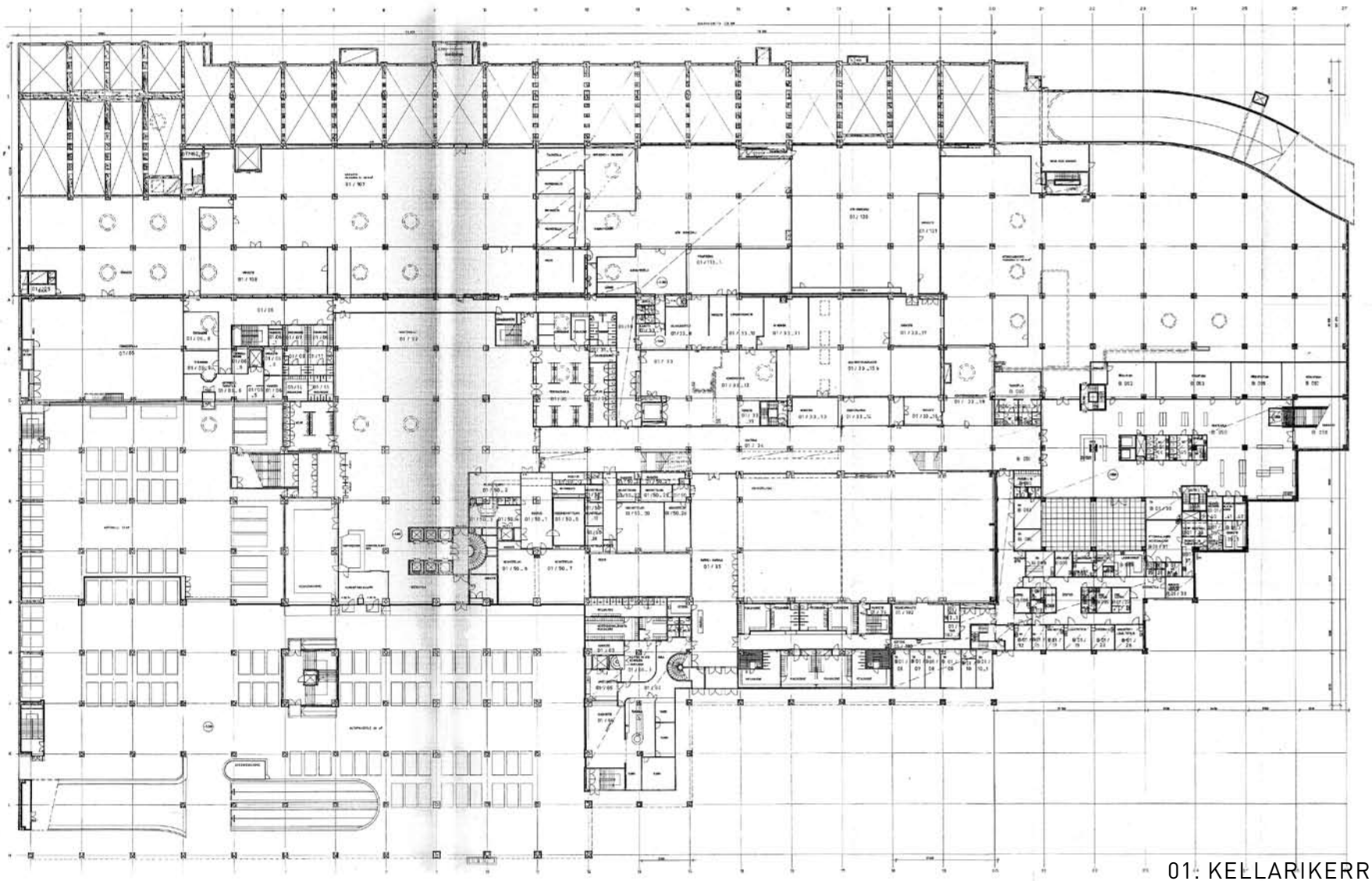
4.-9. KERROS

LIITE 2: POHJOLAN TOIMITALO LAAJENNUSVAIHEEN JÄLKEEN VUONNA 1989

(Pohjapiirustukset 1:1000)
Pohjola-yhtiöt Lapinmäentie 1, piirustukset ja tilastotiedot, Arkkitehtitoimisto CJN, 1989.



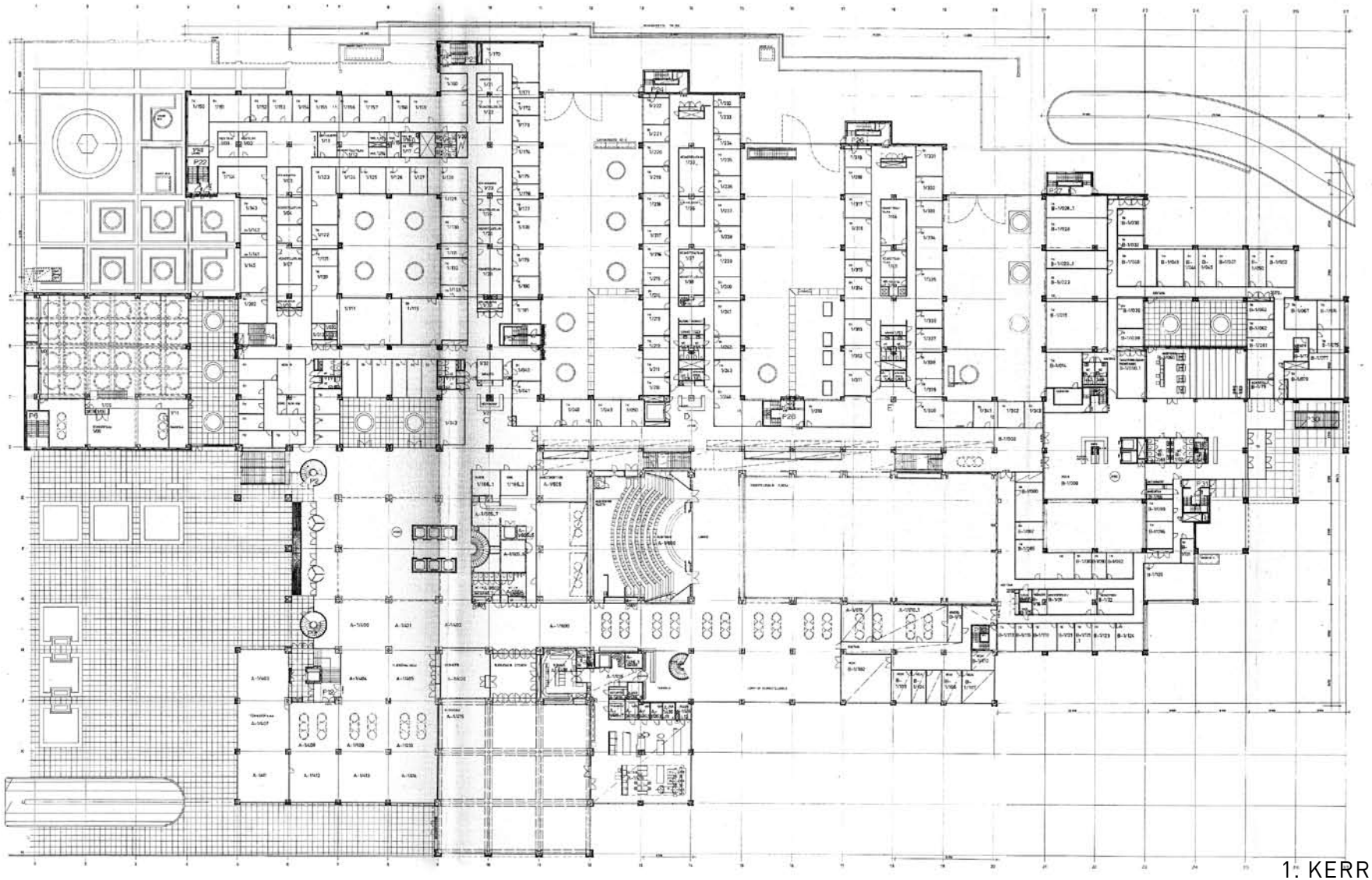
02. KELLARIKERROS



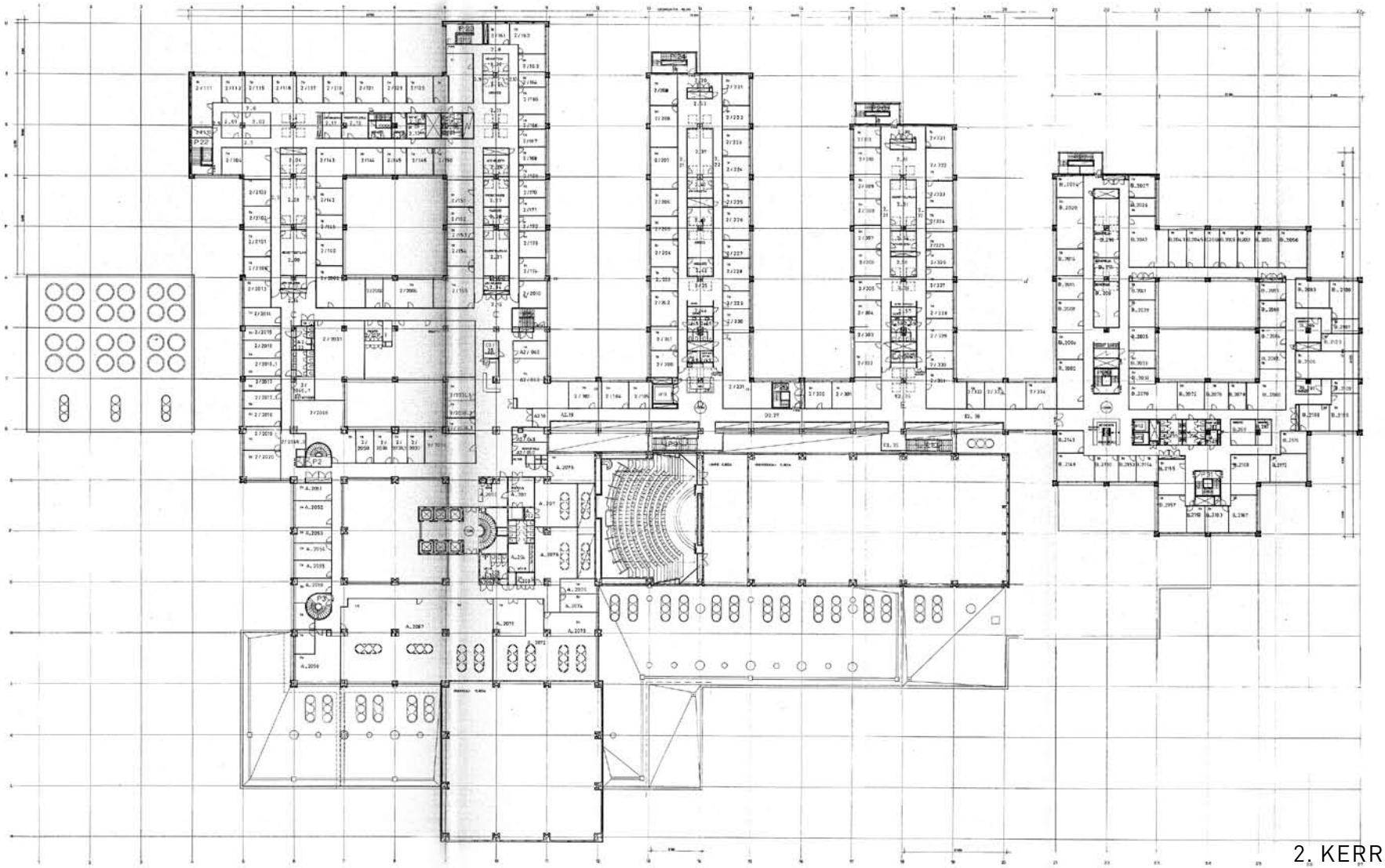
01: KELLARIKERROS

POHJOLAN TOIMITALO LAAJENNUSVAIHEEN JÄLKEEN VUONNA 1989

(Pohjapiirustukset 1:1000)
Pohjola-yhtiöt Lapinmäentie 1, piirustukset ja tilastotiedot, Arkkitehtitoimisto CJN, 1989.



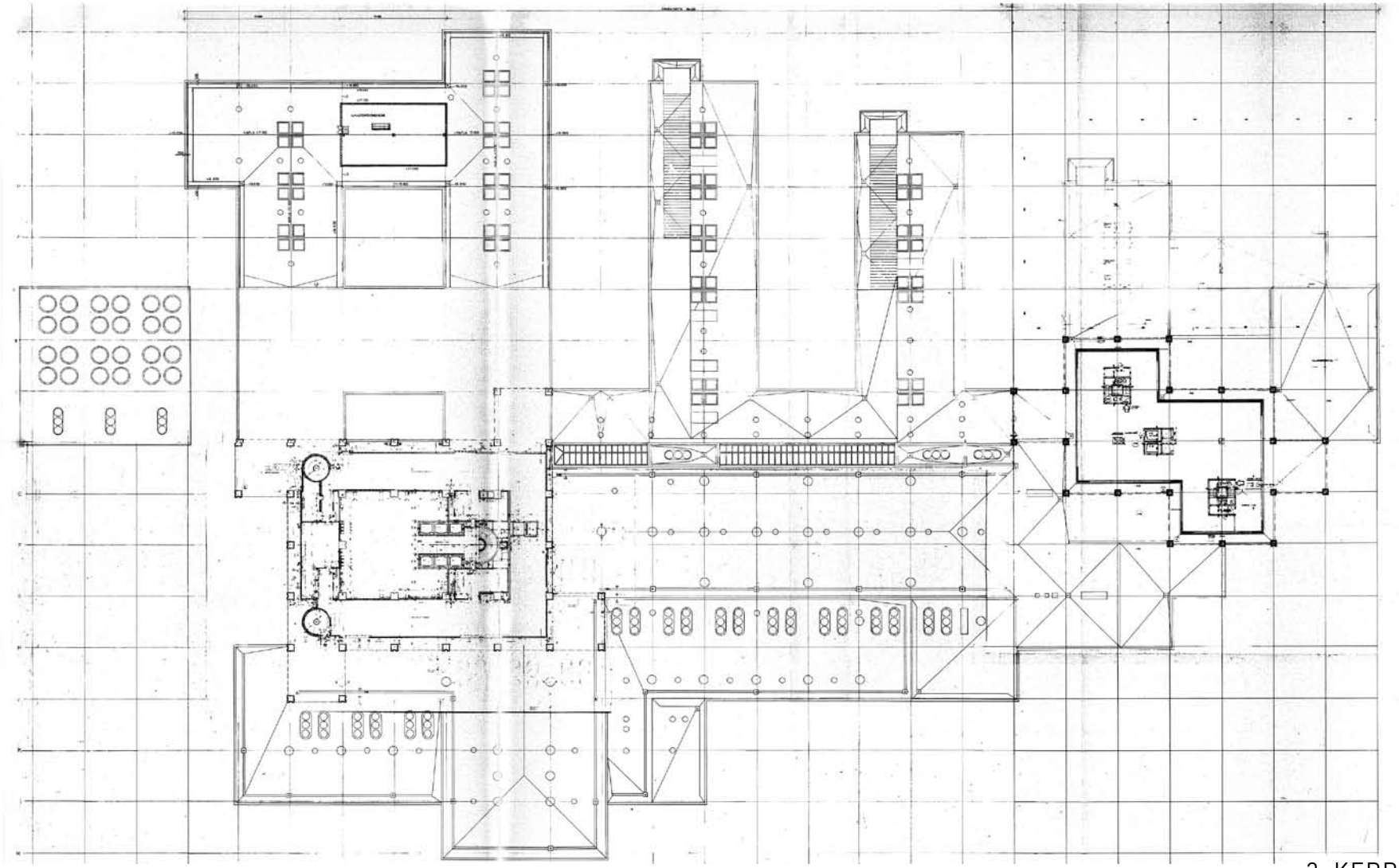
1. KERROS



2. KERROS

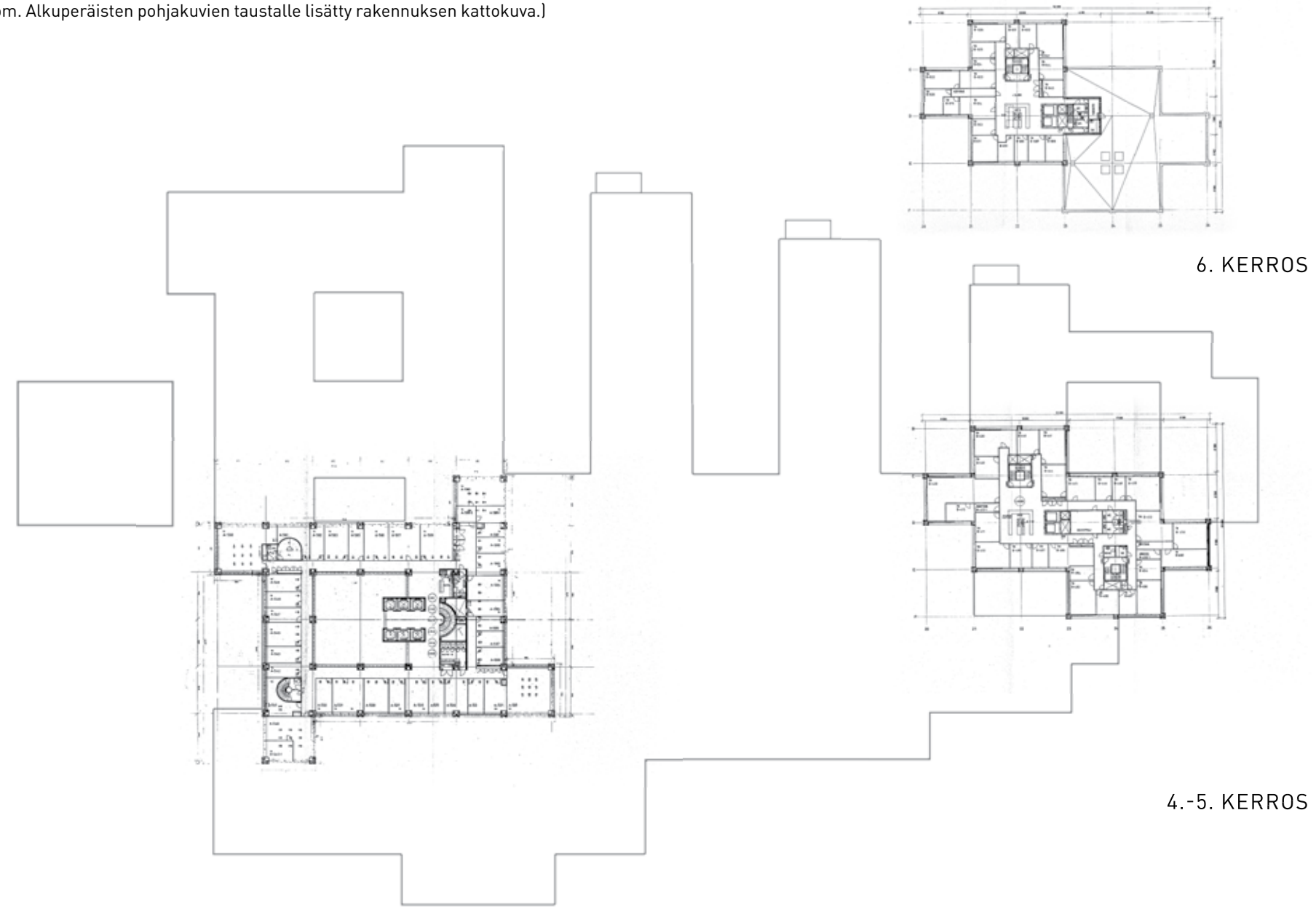
POHJOLAN TOIMITALO LAAJENNUSVAIHEEN JÄLKEEN VUONNA 1989

(Pohjapiirustukset 1:1000)
Pohjola-yhtiöt Lapinmäentie 1, piirustukset ja tilastotiedot, Arkkitehtitoimisto CJN, 1989.



3. KERROS

(Huom. Alkuperäisten pohjakuvien taustalle lisätty rakennuksen kattokuva.)



Huom. Skannattuun laajennusvaiheen piirustussarjaan ei sisälly lainkaan A-tornin ylimpiä kerroksia – oletettavasti niissä ei tässä vaiheessa tehty muutoksia ja nykyisin näkyvät sisätilamuutokset on tehty Sanoma Maganize Finlandin taloon tulon yhteydessä.

TYÖN TEKIJÄT: ARKKITEHDIT MUSTONEN OY, Kalliolanrinne 4 a 10, 00510 Helsinki, +358 9 8253 1220, Olli Helasvuo, Riikka Koivula, Maren Nielsen ja Tapani Mustonen
TILAAJA: SRV YHTIÖT OYJ, Derby Business Park, PL 555, 02601 Espoo. Tilaajan edustaja Tuomas Rantsi.
TULOSTUSMÄÄRÄ: 70 KPL. Tulostettu Sokkeli Oy:ssä 2013.

Takakannen kuva:
Pohjolan toimitalon itäjulkisivua Kangaspellon puistosta nähtynä. amoy 2013

